

SPRAWOZDANIE

Z CZYNNOŚCI

WYDZIAŁU KRAJOWEGO

za czas

od 1. Lipca 1883. do końca Czerwca 1884. roku.

z alegatami 1 — 33 i z indeksem.

STRAŻ HONOROWA

WYDZIAŁ KRAJOWEGO

WYDZIAŁ KRAJOWEGO

1920

Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie.

Wydawnictwo Pierwszej Związkowej Drukarni we Lwowie

Wydawnictwo Pierwszej Związkowej Drukarni we Lwowie

I N D E K S

do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za czas od Lipca 1883.
po koniec Czerwca 1884. r.

	Strona
A кта tak zwane Bernardyńskie	62
Archiwa krajowe akt grodzkich i ziemskich	62
B ank krajowy. Czynności organizacyjne	18
— — Kredyta na melioracje gruntowe	19
— — Ulgi w dodatkach do podatków dla obligacji komunalnych	12
Bełz m. lustracja gospodarki gminnej	12
Benedyktynek szkoła w Przemyśle	48
Biała rzeka — o subwencyą na most petycja Grybowskiego Wydziału powiatowego	86
Biuro melioracyjne — sprawozdanie z działalności	30—37
— — statystyczne sprawozd. z czynności	40
Breń stary, rzeka — jej regulacja	106
Brody miasto — petycja o wyższe opłaty od trunków	5
— — lustracja gospodarki gminnej	11
— — subwencya dla izraelickiej szkoły wyznaniowej	52
Brzeżany miasto, lustracja gospodarki gminnej	12
Buczów, las ad Starasól, o uznanie go za obszar dworski	4
Bursa dla uczniów seminarjum nauczycielskiego we Lwowie	47
— św. Kaźmierza w Tarnowie	49
Bystrzyca (Słotwińska) rzeka — spr. regulacji	106
C astrum, plac we Lwowie	61
Chodorów gmina, lustracja gospodarki gminnej	12
Chorych ruch w zakładach leczniczych	123
Czernichów, szkoła rolnicza	20
D eputat drzewa dla sług Wydziału krajowego	51
Dniestr rzeka, projekt połączenia z Sanem i Wisłą	85
— — i jej dopływy, regulacja	107
Dobczyce gmina, lustracja gospodarki gminnej	12

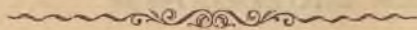
	Strona
Długopole gmina, zapomoga na materyał do robót ochronnych na Czarnym Dunajcu	83
Dojazdy kolejowe, datki konkurencyjne z funduszu krajowego	98
— — droga z Piwniczny do Szczawnicy	112
Dolliner Karolina, fundacja stypend.	68
Drogi krajowe. Z Borszczowa do Jezierzan i dalej ku Czortkowu	83
— — Dębicko - Tarnobrzaska, odprowadzenie wód	106
— — Konserwacye i rekonstrukcye	87
— — Nowe budowy i przebudowania	88
— — Stan dróg z r. 1883 i szkody elementarne z r. 1884	89
Drogi powiatowe (gminne i dojazdy kolejowe)	92
— — subwencye dla tychże	96
— — Baligrodzka, Żmigród-Grabska i z Podhajec do Halicza	111, 112
Drogi gminne, sucwencye dla tychże	97
— — Siwko-Halicka, Wełdzirska do Węgier, i z Now. Targu do Zakopanego	111, 112
Drogi wojskowe w zachodniej Galicyi — o przyjęcie na etat państwa	114
Droga z Piwniczny do Szczawnicy — jako publiczny dojazd kolejowy	112
— z Żurawna do Bortnik ewent. do stacyi w Nowosielicach	113
Drogi. Regulamin drogowy	118
— Sadzenie drzew przy drogach i utrzymanie	115
Dublany. Kurs gorzelnictwa	22
— Szkoły rolnicze	20
Dunajec rzeka — spr. regulacyi	107
Emerytury i pięciolecia dla inżynierów i sług drogowych, tudzież pensye dla wdów i sierót po nich	83, 86, 87 i 92
Etat służby drogowej — zmiany	92
Fundacya: Lewińskiego Edwarda dla włościan	8
— Wystawy kraj. z r. 1877., Fęlic. Czarkowskiej i Winc. Łodzia Ponińskiego	19
— Helcelowej Anny i Karoliny Dolliner	68
— Lewickich, Marynowskiego i Wartarasiewicza	69
— Ant. Kaczkowskiego, Kor. Hofmana, Winc. Ziętkiewicza i Andr. Uścieńskiego	70
— Kucharskiego Wojciecha & Stillera Bonifacego	71
— Stan. hr. Skarbka	72
Fundacye gminne — lustracya tychże	10
— stypendyjne, aktywowane i nieaktywowane	68
— — stan majątku	72
Fundusz szkolny krajowy, zaliczki dla rad okręgowych	55
— szkół ludowych z r. 1872.	60
Gmach sejmowy — budowa	61
Gminy. Nadzór nad działalnością i majątkiem	9—13
Górnice sprawy — stypendya dla uczniów	38
Gorzelnictwa kurs w Dublanach	22
Gródek miasto, lustracya gospodarki gminnej	12
— — szkoła uprawy lnu	22

	Strona
Gwiazda. Stowarzyszenie rękodzielników Lwowskich, subwencya	39
— Tarnowska, subwencya	38
H alicz wykopaliska	62
Hauptmann Franciszka — zapomoga	51
Helclowej fundacya	68
Hofmana Kornela fundacya	70
Horodenka — szkoła rolnicza	20
J agielnica — szkoła rolnicza	20
K aczkowskiego Ant. fundacya	70
Kasy pożyczkowe gminne — lustracya	10
Kłęski elementarne — zapomogi	138
Kliniki krakowskie, sprawa taksy	127
Koleje żelazne: z Tarnopola ku południowi	84
— — ze Lwowa na Żółkiew do Rawy	109
— — z Rzeszowa do Krosna	110
— — przeniesienie do kraju zarządów i język polski	108
— — datki powiatowe na kolej transwersalną	108
— — ulgi w taryfach dla produkcyi naftowej	109
— — ulgi dla kolei miejscowych, memoriał Wydziału krajowego	110
— — komunikacya na przedmieściu Żółkiewskiem we Lwowie	114
Kołomyja m. — lustracya gospodarki gminnej	11
— petycyja o dalszy pobór kopytkowego	85
Kopytkowe — sprawa poboru	117
Koszary wojskowe, pożyczki na budowę	14
Koszta leczenia, szczepienia i sanitarne	121
Kucharskiego Wojciecha fundacya	71
Kulparkowski zakład dla obłąkanych	129
Kultura krajowa, subwencye	29
L ustracya gminnych fundacyi, zakładów i kas pożyczkowych	10
Leczenia koszta	121
M aciaszek ogrodnik — zapomoga	28
Macierz polska — sprawozd. z zarządu funduszków	67
Manasterczany gm. — petycyja o sprostowanie stanu posiadania	4
Matysiewicz Franciszka — pet. o zapomogę	28
Marynowskiego Ignac. — fundacya	69
Melioracye gruntowe, kredyty w Banku krajow., ...	19
— — (obacz Biuro)	
Mikołaja św. gmach we Lwowie — sprzedaż	62
Minerały żywiczne, ustawa regulująca prawo wydobywania	33
Młodzież kształcąca się w sztukach pięknych — zapomogi	49
Myta na drogach krajowych — petycyje dzierżawców o opusta	85
— — — rezultat licytacyi	90
— Sprawa poboru kopytkowego	117

	Strona
Nadzór nad gminami, tudzież nad majątkiem gmin i powiatów	9—14
Nafta i oleje ziemne, cła i podatki	37
— ulgi w taryfach kolejowych	109
Narajów gm. — lustracja gospodarki gminnej	12
Nasion hodowla — stypendya rządowe	23
Nauczyciele szkół średnich, powiększenie liczby posad	51
Nowicki ogrodnik — petycja o stypendyum	28
Nowy-Targ, o utworzenie gimnazyum niższego	52
Odrawóżów-Lewickich fundacya	69
Ogrodnictwo — stypendya	28
Opłaty pocztowe od korespond. Wydziałów pow. i gmin	6
Ospy szczepienia koszta	122
Ossolińskich imienia zakład narodowy	76
Ostrowsko gmina — pet. o zobowiązanie obszaru dworskiego do dostarczenia materiału na naprawę mostu na Dunajcu	86
Petycje przekazane do załatwienia Wydziałowi krajowemu	
— — w sprawach administracyi gmin i nadzoru nad niemi	3—5
— — przemysłowców i rękodzielników nieuwzględnione	39
Piętnowanie bydła	27
Pisarze gminni i pokątni, ustawa dyscyplinarna	9
Pocztowe (obacz: opłaty)	
Poczta wiejska, o jej zaprowadzeniu w kraju	116
Podatki. — Pobór dodatków na cele gminne	11
— Uwolnienie od dodatków obligów komunalnych banku krajowego	15
— Dodatki od budowli uwolnionych od podatków domowo-czynszowych	17
Podhajce gmina — lustracja gospodarki gminnej	12
Popowice gmina — o dostarczenie przez obszar dworski materiału drogowego	114
Poręby huciskie gmina — o zmniejszenie terytoryum	4
Pożyczki krajowe z lat 1883 i 1884	16 i 17
Przemysł krajowy	40
Rada szkolna krajowa — mianowanie członka	51
Radomyśl — 4-klasowa szkoła ludowa	53
Rady szkolne okręgowe — zaliczki	55
Regulacya rzek → sprawa systematycznej regulacyi rzek spławnych i ochrony lasów	101
— → Brnia starego z dopływami	106
— → Bystrzycy Słotwińskiej	103
— — Dniestru górnego i dopływów	101
— → Dunajca pod Rożnowem	107
— — Pełtwi po za Lwowem	3
— → Sanu pod Iskaniem	103
— → — między Przemysłem a Składem solnym	104
— → — pod Sobiecinem	104
— → — pod Ulanowem	105
— — Stryja pod Hnizdyczowem i pod Żydaczowem	101 i 102
— — Swicy pod Sokołowem i pod Mielniczem	102

	Strona
Regulamin drogowy	118
Reprezentacje powiatowe — urządowanie tychże	13
Ropczyce — lustracja gospodarki gminnej	12
Rozdół — 4-kl. szkoła ludowa	54
Ruch chorych w zakładach leczniczych	123
Rybactwo	26
Sambor miasto — lustracja gospodarki gminnej	12
San rzeka — sprawa regulacji	103, 104, 105
Sejm — zmiany w składzie	63
Skarbka hr. Stanisława fundacja	72
Sokoł — budowa zakładu gimnastycznego	66
Sól bydłęca, surowica — sprzedaż i pobór	27
Spółki wodne. — Instrukcja do zawiązywania	108
— — Dąbrowska	107
— — regulacji Wisłoka i Wisłoki	105
Stanisławów miasto — lustracja gospodarki gminnej	12
Starasól gmina — o uznanie lasu „Buczów“ za obszar dworski	4
Statystyka przemysłu i handlu	41
Stillera Bonifacego fundacja	71
Stryj rzeka — regulacja	101, 102
Stypendya rządowe na naukę hodowli nasion	23
— ogrodnicze, dla uczniów rolnictwa i weterynaryi	28
— (obacz: Fundacje).	
Subwencye rządowe na naukę leśnictwa i rolnictwa	22
Swica rzeka — regulacja	102
Szkoła gospodarstwa lasowego	20
— handlowa w Krakowie — subwencya	38
— izraelska w Brodach	52
— ludowa 4-klas. w Radomyślu i Rozdole	53, 54
— muzyczna w Krakowie	54
— przemysłowa izraelska we Lwowie — zasiłek	38
— rolnicza; w Czernichowie, w Dublanach, Jagielnicy i Horodence	20
— uprawy lnu w Gródku	22
— weterynaryi we Lwowie — realność	19
— żeńska pp. Benedyctynek w Przemyślu	48
Szpital powszechny we Lwowie	124
— św. Łazarza w Krakowie	126
Szpitale prowincjonalne	133
Szuter — uregulowanie prawa poboru z rzek	84
Szybkowozu zaprowadzenie na rucie Borki-Skałat-Touste	83
Taksa w klinice krakowskiej	127
Tarnów — bursa św. Kazimierza	49
Tażbiarski — o stypendyum ogrodnicze	28
Teatr letni we Lwowie	50
— polski i ruski we Lwowie	65

	Strona
Teatr, emerytura aktorów sceny polskiej	66
— w Krakowie, sprawa budowy	66
Terytoryalny podział. Przydzielenie gmin do innych okręgów sądowych i powiatów	136
Tropiszów — majątek szpitala św. Łazarza w Krakowie	128
Trybunał administracyjny — orzeczenia w sprawach gminnych	5 i 6
— — — orzeczenia w sprawach drogowych	99
Uchwały i ustawy sankcyonowane	1, 2, 15, 81 i 82
— — — dotąd nie sankcyonowane	2
— — — którym sankcyi odmówiono	2, 3, 45, i 135
— — — niepodlegające sankcyi w sprawach drogowych	83
Uniwersytety — katedry prawa polskiego prywatnego i historii jego	51
Uścińskiego Andrzeja fundacya	70
Ustawa finansowa na r. 1884.	15
— regulująca wydobywanie minerałów żywiczych	37
— o zakładaniu i utrzymywaniu szkół publicznych	45
— drogowa, sprawa rewizyi i interpretacyi	118
Wawel — zamek królewski, odbudowanie	61
Wartarasiewiczza Marjana fundacya	69
Wetliny gmina, sprzedaż 219 morgów lasu za 60 ct. na licytacji	12
Wezwania do Rządu dotąd nie załatwione	135
Wild Karol księgarz, sprawa pożyczki 6.000 złr.	64
Wisłok i Wisłoka rzeki, sprawa regulacyi	105
Wójcik Amalja — petycyja o zapomogę	51
Wydział krajowy, zmiany w składzie urzędników i sług	63
— — — w etacie służby drogowej	92
— — — deputat drzewny dla sług	51
— — — stróżów prośba o stabilizacyę	51
Wzdów gm. petycyja o subwencye na drogi gminne	86
Zabierzowski Stanisław , były kancelista, spór o 20.000 zł.	80
Zalesienie piasków lotnych i nieużytków	24
Zaliczki dla Rad szkolnych okręgowych	55
Ziętkiewiczza Wincentego fundacya	70
Zygarliński Kaźmierz petycyja o regulacyę Pełtwi	3
Żandarmerya — nowe posterunki	138 i 139

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności swoich urzędowych.

WYSOKI SEJMIE!

W myśl postanowienia §. 26. statutu krajowego przedkłada Wydział krajowy sprawozdania z czynności swoich, a mianowicie, co do Departamentów I. II. III. V. i VI. za czas od 1. Lipca 1883 do końca Czerwca 1884, zaś w Departamencie IV. (komunikacye) za czas od 1. Stycznia do końca Grudnia 1883 r.

Departament I.

Szef: Jego Excelencya Dr. Franciszek Smolka, Członek Wydziału krajowego.

Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

Ustawy i uchwały
sankcyonowane.

1. Ustawa budownicza dla król. główn. miasta Krakowa.
2. Ustawa (zmieniająca §§. 52. i 102. ustawy gminnej) o władzy dyscyplinarnej nad zwierzchnością gminną i o nadzorze władz wyższych nad urzędnikami gmin wiejskich.
3. Ustawa (zmieniająca §§. 21. i 22. ustawy gminnej) o przedłużeniu okresu wyborczego Reprezentacyj gminnych na lat sześć.
4. Ustawa (zmieniająca §. 14. ust. o Repr. pow.) o przedłużeniu okresu wyborczego Reprezentacyj powiatowych na lat sześć.
5. Ustawa zezwalająca gminie miasta Białej na pobór opłaty od psów utrzymywanych w obrębie tej gminy.
6. Ustawa zezwalająca gminie miasta Rohatyna na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych i od piwa w latach 1883 do włącznie 1888. roku.

7. Ustawa zezwalająca gminie miasta Buczacza na pobór opłat od napojów spirytusowych i od piwa przez 8 lat od wejścia w życie tej ustawy.

8. Ustawa o zezwoleniu gminie miasta Sądowej Wiszni na pobór opłat od napojów spirytusowych od 1. Stycznia 1884 do końca Grudnia 1893. r.

9. Ustawa, którą zezwolono przy równoczesnem zniesieniu ustawy krajowej z 15. Stycznia 1881 gminie miasta Sambora na pobór opłat od piwa, miodu i napojów spirytusowych w latach 1883. do r. 1889. włącznie.

10. Ustawa zezwalająca gminie miasteczka Strzyżowa na pobór opłat od słodzonych napojów spirytusowych w latach 1884—1889.

11. Ustawa o zezwoleniu gminie miasta Bochni na pobór opłat od napojów spirytusowych i miodu w latach 1884—1889.

12. Ustawa zezwalająca gminie miasta Podhajce pobierać opłaty od napojów spirytusowych, piwa i miodu w latach 1884—1889.

13. Uchwała zezwalająca Reprezentacyi powiatowej w Wieliczce na zaciągnięcie imieniem powiatu wielickiego pożyczki w kwocie 35.000 zł.

14. Uchwała zezwalająca gminie Probabin na pobór w roku 1883 — 66% dodatku gminnego do podatków bezpośrednich.

15. Uchwała zezwalająca gminie miasta Czortkowa na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa w latach 1884 do końca r. 1887.

16. Uchwała zezwalająca gminie miasta Sanoka na pobór 80% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina od 1. Stycznia 1884. do końca 1886. r.

17. Uchwała zezwalająca gminie Mianstersko na pobór 100% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa w latach 1884—1889.

18. Uchwała zezwalająca gminie miasteczka Skolego na pobór 75% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa w latach 1884—1889.

19. Uchwała zezwalająca gminie miasta Dąbrowy na pobór 80% dodatku do podatków bezpośrednich i 80% dodatku do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina w latach 1884, 1885 i 1886.

Ustawy i uchwały jeszcze nie sankcyonowane.

a) Ustawa o zniesieniu prawa propinacyi w mieście Samborze.

b) Ustawa o zniesieniu prawa propinacyi w mieście Wieliczce.

Na odezwę naszą z 11. Marca b. r. l. 12761 do Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą o udzielenie wiadomości o obecnym stanie rzeczy, zawiadomiło nas c. k. Prezydium pismem z 21. Marca 1884 l. 2263/pr., że w sprawach zniesienia prawa propinacyi w miastach Samborze i Wieliczce są rokowania z c. k. krajową Dyrekcyą skarbu w toku, po których przeprowadzeniu sprawy te przedłożone zostaną bezzwłocznie c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych.

Ustawy, którym Najwyższej Sankcyi odmówiono.

1. Pismem z dnia 10. Lutego 1884 l. 1180/pr. zawiadomiło nas Prezydium c. k. Namiestnictwa, że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z dnia 20. Stycznia 1884 nie raczył udzielić Najwyższej Sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy o zezwoleniu gminie miasta powiatowego Bóbrki na pobór opłaty gminnej

od nafty w latach 1884—1889 a to z tego powodu, ponieważ wskutek zaprowadzenia rządowego podatku konsumcyjnego nastąpiło znaczne stosunkowo podrożenie mineralnych olejów do oświetlenia, który oddziaływał tak na konsumpcję tych olejów jakoteż na dochód z opodatkowania tychże, a któreby jeszcze bardziej się wz mogło przez opodatkowywanie olejów mineralnych dla celów gminnych; dalej ze względu na to, iż w mowie będąca opłata, która wedle powyższego projektu ustawy pobierana być miała przy wprowadzeniu nafty, wskutek połączonej z tem kontroli wpływaby szkodliwie na obrót handlowy olejów mineralnych.

2. Prezydium c. k. Namiestnictwa zawiadomiło nas pismem z 29. Lipca 1883 l. 7736/pr., że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość nie raczył Najwyższem postanowieniem z 12. Lipca 1883 udzielić cesarskiej Sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy budowniczej dla król. stoł. m. Lwowa.

Alegat 1.
Alegat 2.

Powody, dla których nastąpiło uchylenie rzeczonoego projektu ustawy zawarte są w dołączonych $\frac{1}{2}$ dwóch zestawieniach, z których jedno wykazuje przeszkody w uzyskaniu Najwyższej Sankcyi ze stanowiska administracyjnego, drugie zaś ze stanowiska technicznego.

W uwagach tych wskazany jest także bliżej sposób, w jaki możnaby te trudności usunąć przy ewentualnem traktowaniu tego przedłożenia w Wysokim Sejmie.

Petycja w sprawie regulacji Pełtwy poza obrębem m. Lwowa

Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu do załatwienia uchwałą z dnia 21. Października 1882 petycję Kazimierza Zygarlińskiego w sprawie regulacji Pełtwy poza obrębem miasta Lwowa.

Sprawę regulacji i zabezpieczenia brzegów potoka Pełtwy poza obrębem miasta Lwowa, w szczególności na terytoryum gminy kleparowskiej, rozpatrywała tutejsza Reprezentacya gminna, lwowskie c. k. Starostwo i c. k. Namiestnictwo jeszcze przed wniesieniem wspomnianej petycji wskutek mnogich podań mieszkańców kleparowskich i petenta.

Po przeprowadzeniu korespondencji przekonał się Wydział krajowy z nadesłanych mu aktów tutejszego c. k. Starostwa, że interesowani otrzymali dostateczne wskazówki, jak w tej sprawie postępować mają.

C. k. Starostwo uwiadomiło bowiem petentów reskryptami z dnia 1. Września 1878 l. 10850 i 28. Września 1882 l. 13.287 wskutek reskryptów c. k. Namiestnictwa z dnia 2. Sierpnia 1878 l. 39474 i z dnia 4. Sierpnia 1882 l. 46597, że regulacya Pełtwy w obrębie gminy kleparowskiej nie może być dokonana ani kosztem lwowskiej gminy, do tego nie obowiązanej, ani też kosztem Państwa, dla braku funduszów na podobne cele, że zatem jest rzeczą interesowanych zabezpieczyć swe grunta środkami wskazanymi w §. 44. ust. wodnej z dnia 14. Marca 1875 (Nr. 38 Dz. u. kr.), lub też zawiązać w tym celu spółkę wodną. Również oznajmiło im c. k. Starostwo, że gdy obecnie przygotowuje się projekt stałego uregulowania Pełtwy w obrębie miasta Lwowa, to Magistrat tutejszy może w swoim czasie udzielić interesowanym stronom kopię projektu regulacji tej części Pełtwy lub zezwolić na zdjęcie tej kopii. Gdyby interesowani oświadczyli się za zawiązaniem spółki wodnej, przyrzekło c. k. Starostwo użyzyć im wszelkiej możliwej pomocy i poparcia w tej mierze, czegooby i Wydział krajowy nie odmówił.

Z uwagi jednak, że interesowani nie zastosowali się do powyższych wskazówek i niepoczynili dotąd żadnych kroków celem zawiązania spółki wodnej, Wydział krajowy nie widział się spowodowanym do żadnych dalszych zarządzeń w tej sprawie.

O powyższem zawiadomił Wydział krajowy petenta za pośrednictwem Wydziału powiatowego we Lwowie reskryptem do l. 33603/83.

Petycja gminy miasta Starejsoli w sprawie uznania lasu „Buczów“ zwanego, za obszar dworski.

Uchwałą z dnia 21. Października 1882 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycję gminy miasta Starejsoli o wyjednanie rychłego załatwienia rekursu jej wniesionego do c. k. Namiestnictwa od orzeczenia c. k. Starostwa w Staremmieście z 5. Sierpnia 1880 l. 6121, którem uznano las zwany „Buczów“ za obszar dworski.

Sprawozdaniem z 20. Września 1883 l. 987 (l. W. 47167/83) zawiadomiła nas Zwierzchność gminy miasta Starejsoli, że rekurs w mowie będący załatwiło c. k. Namiestnictwo orzeczeniem z 28. Czerwca 1883 l. 39481.

Petycja gminy Manasterczany o sprostowanie stanu posiadania parceli gruntowej l. top. 1099.

Gmina Manasterczany w powiecie bohorodczańskim i kapelan gr. kat. w Manasterczanach wnieśli na dniu 11. Października 1882 do Wysokiego Sejmu petycję, przekazaną uchwałą z 21. Października 1882 Wydziałowi krajowemu do załatwienia, w której użalają się, że parcela gruntowa l. kat. 1099 w Manasterczanach błędnie zapisaną jest w operatach katastralnych jako wspólna własność gmin Manasterczany i Sołotwina.

Z dochodzeń z tego powodu okazało się, że pomieniona parcela jest przedmiotem sporu, w skutek czego sporządzono co do tej parceli stosownie do istniejących przepisów w operacie pomiarowym gminy Manasterczany osobny arkusz posiadłości gruntowej opiewający na gminę Manasterczany i Sołotwinę jako wspólnych właścicieli.

Zmiana zaś w posiadaniu, względnie unieważnienie tegoż arkusza nastąpić może stosownie do § 4. ustawy z 23. Maja 1883 (dz. ust. p. Nr. 83.) w drodze ewidencji katastru tylko na podstawie orzeczenia sądowego.

O tym stanie rzeczy uwiadomił Wydział krajowy Zwierzchność gminy i kapelana gr. kat. w Manasterczanach w załatwieniu tej petycji (l. W. 59709 z r. 1883).

Petycja członków gminy Poręby huciskie w sprawie zmniejszenia jej terytorium.

Uchwałą z dnia 21. Października 1882 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycję członków gminy Poręby huciskie o odłączenie od niej 22 numerów gruntowych, a przyłączenie tychże do gmin sąsiednich.

W sprawie tej przedłożył nam Wydział powiatowy kolbuszowski sprawozdanie (l. W. 44763/83), które jednak nie dawało należytego poglądu na nią. Z tego powodu, tudzież z uwagi, że zaniedbano odnieść się do władz rządowych z zapytaniem, czy przeciw zmianie tej nie ma przeszkody ze względów publicznych, zwrócono akta Wydziałowi powiatowemu do uzupełnienia wytkniętych braków i przedłożenia mapy katastralnej z dokładnem oznaczeniem na niej parcel będących przedmiotem rozprawy, oraz uchwał interesowanych gmin, zatwierdzonych przez Radę powiatową. Na wezwanie

nasze do l. W. 334/84 zawiadomił nas Wydział powiatowy (l. W. 10981/84), że dołoży starań, by powyżej skreślonemu żądaniu naszemu zadość uczyniono.

Do tej pory jednak nie otrzymaliśmy w tej sprawie stanowczej odpowiedzi.

Petycja gminy miasta Brody o większe opłaty od trunków spirytusowych i od piwa, jakoteż o wstawienie się u Wys. Rządu o użyczenie miastu pewnej pomocy, ażeby spełnić mogło obowiązki na niem ciężące.

Sprawy wytoczone przed c. k. Trybunałem administracyjnym.

Nad sprawozdaniem Wydziału krajowego Wysokiemu Sejmowi zeszłego roku w tej sprawie przedstawionem, powziął Wysoki Sejm pod 20. Października 1883. r. następującą uchwałę:

„Petycja miasta Brody zwraca się Wydziałowi krajowemu do ponownego zbadania i przedłożenia Sejmowi drukowanego sprawozdania.“

Sprawa ta stała się bezprzedmiotową, ileż gmina miasta Brody podaniem pod 2. Sierpnia 1884 r. do l. 39986 wniesionem odstąpiła w zupełności od rzeczonyj swej petycji.

W sporach wytoczonych przed c. k. Trybunałem administracyjnym odrzucił tenże po przeprowadzeniu rozprawy ustnej:

1. Wyrokiem z 24. Stycznia 1884 l. 119 (l. W. 5668/84) zażalenie Leopolda Schanzera przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 3. Lutego 1883 l. 5088 w przedmiocie budowy karczmy w Lachowicach.

2. Wyrokiem z 1. Lutego 1884 l. 175 (l. W. 7799/84.) zażalenie Jana Wawro i towarzyszy, mieszkańców przysiółka Bór ad Brzeszcze, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 1. Maja 1883. l. 18423 w sprawie obowiązku uiszczenia 173% dodatku do podatków bezpośrednich za r. 1880.

3. Wyrokiem z 19. Kwietnia 1884 l. 814 (l. W. 23759/84.) zażalenie Witty, Saula i Mojżesza Bernstein przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 25. Września 1883 l. 46348, w sprawie zarządzonej rekonstrukcji względnie zniesienia realności pod l. 131¹/₄ we Lwowie.

Dalej odrzucił c. k. Trybunał administracyjny bez rozprawy:

1. Wyrokiem z 17. Września 1883 l. 1943 (l. W. 47822/83.) zażalenie Jana Zająca przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 8. Maja 1883. l. 20828 w sprawie użytkowania pastwiska gminnego w Hodyni.

2. Wyrokiem z 17. Września 1883 l. 1873 (l. W. 47169/83.) zażalenie Chaskła Atlasa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 9. Czerwca 1883. l. W. 27982 w przedmiocie budowy stajni przez Tomasza Rolskiego w Przeworsku.

3. Wyrokiem z 29. Października 1883 l. 2426 (l. W. 54341/83.) zażalenie Maryi Koziorowskiej przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 5. Lipca 1881. l. 25813 co do obowiązku zwrotu kosztów komisyjnych w kwocie 729 zł.

4. Wyrokiem z 17. Grudnia 1883 l. 2888 (l. W. 62408/83.) zażalenie Naftalego Meerengel z Buczacza przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 5. Lipca 1881 l. 25813 w sprawie o zwrot kosztów komisyjnych i zapłacenie grzywny.

5. Wyrokiem z dnia 24. Grudnia 1883 l. 2961 (l. W. 62966/83.) zażalenie Altera Weicha przełożonego izraelskiej gminy wyznaniowej w Horodence, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 13. Września 1883 l. 45701 w przedmiocie urządzenia budek do wysprzedaży w Horodence.

6. Wyrokiem z dnia 10. Marca 1884 l. 471 (LW. 13985/84) zażalenie Frodla Miesesa, dzierżawcy prawa propinacyjnego w Jaworowie, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 21. Grudnia 1883 l. 59661 co do opustu z czynszu dzierżawnego.

7. Wyrokiem z dnia 24. Marca 1884 l. 485 (LW. 16871/84) zażalenie Antoniego Myjaka i towarzyszy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 25. Września 1883 l. 46839, w sprawie podziału pastwiska gminnego „Skalica“ i „Piechówka“ w Zagorzynie.

8. Wyrokiem z dnia 23. Czerwca 1884 l. 1407 (LW. 31988/84) zażalenie Ozyasza Teitlera i towarzyszy przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 3. Maja 1884 l. 20678 w sprawie zarządzonego zniesienia domu w realności pod l. 12³/₄ w Stanisławowie.

W następujących sprawach zwrócił c. k. Trybunał administracyjny orzeczenia Wydziału krajowego do uzupełnienia dochodzenia i wydania ponownego orzeczenia:

1. Wyrokiem z d. 17. Grudnia 1883 l. 2745 (LW. 62968/83) orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 13. Lipca 1883 l. 32624 w przedmiocie wyszynku propinacyjnego w Kamionce wielkiej, na skutek zażalenia S. Kohna, przełożonego obszaru dworskiego w Kamionce wielkiej.

2. Wyrokiem z dnia 17. Grudnia 1883 l. 2824 (LW. 62969/83) orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 18. Maja 1883 l. 23022 co do zamknięcia izraelickiego cmentarza w Zawałowie, na skutek zażalenia izraelickiej gminy wyznaniowej w Zawałowie.

3. Wyrokiem z dnia 26. Maja 1884 l. 1016. (LW. 28969/84) orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 21. Grudnia 1883 l. 58562 w sprawie użytkowania pastwiska gminnego w Uhnowie, w skutek zażalenia Mojżesza Marguliesa i towarzyszy.

Inne ważniejsze sprawy Departamentu I.

Sprawa uwolnienia korespondencyj Wydziałów powiatowych i gmin od opłaty pocztowej.

I. Sprawa uwolnienia od opłaty pocztowej korespondencyj Wydziałów powiatowych zostaje w toku od dłuższego czasu.

Gdy od przesyłki obligacyi gminy Brzyska wartości 400 zł. z Wydziału krajowego do Wydziału powiatowego w Jasle wymierzoną i ściągniętą została opłata pocztowa, mniemał Wydział krajowy, że to zdarzenie nastęrczy pożądaną sposobność do poddania powyższej kwestyi, w której niezgodnemi są pomiędzy sobą zapatrywania władz rządowych z jednej, a Wydziału krajowego i Wydziałów powiatowych z drugiej strony, pod rozstrzygnięcie c. k. Trybunału administracyjnego.

Dlatego przeprowadził Wydział krajowy sprawę zwrotu powyższej opłaty pocztowej przez wszystkie instancje administracyjne, a po otrzymaniu odmowy z c. k. Ministerstwa handlu na dniu 13. Września 1883 l. 43724, wystąpił z zażaleniem przed Trybunałem administracyjnym.

C. k. Trybunał administracyjny zwrócił atoli to zażalenie Wydziałowi krajowemu uchwałą z dnia 22. Października 1883 l. 2364 z powodu, że rozchodzi się o uwolnienie od opłaty pocztowej Wydziałów powiatowych, nie zaś Wydziału krajowego.

Wydział krajowy nie doznał przeto naruszenia swego prawa, a tem samem nie ma wobec postanowienia ustępu 1. §. 2. ustawy z dnia 22. Października 1875 podstawy do wnoszenia zażalenia.

Nadto przytacza Trybunał administracyjny, że Wydział krajowy nie może twierdzić, jakoby doznał ukrócenia swego prawa, jakkolwiek porto pocztowe uścił, które nie Wydział krajowy, lecz Wydział powiatowy opłacić miałby, i powołuje się w tej mierze do postanowienia §. 1042. kod. c.

Z tem uzasadnieniem jednak zgodzić się niepodobna, albowiem:

1. Nie podlega wątpliwości, że jest to wspólnem prawem obu stron korespondujących, ażeby wzajemne ich przesyłki pomiędzy sobą przez pocztę uskuteczniane wolnemi były od opłaty pocztowej, a bezpodstawne obciążanie takich przesyłek zarówno uciążliwe jest dla wysyłającego, jak odbierającego przesyłkę i oddziałuje tamująco na wolność korespondencji. Ztąd też Wydział krajowy doznał ukrócenia swoich praw przez niezgodne z przepisami ustawy wymaganie opłaty pocztowej od przesyłki wysłanej z Wydziału krajowego.

2. Tem mniej uzasadnionem jest powołanie się do postanowienia §. 1042. kod. cyw. To postanowienie ustawy przyznaje bowiem prawo żądania zwrotu wydatku poniesionego za osobę, któraby według ustawy ten wydatek ponieść miała. Otóż właśnie jest sporną kwestya, czy Wydziały powiatowe są wedle ustawy obowiązane do ponoszenia opłaty pocztowej od przesyłek tego rodzaju. Wydział krajowy nie miałby zatem podstawy do zastosowania w takim wypadku postanowienia §. 1042. k. c. przeciw Wydziałom powiatowym. Ze względu jednak, że przeciw uchwałom Trybunału administracyjnego niedopuszczalnem jest dalsze odwołanie ani jakikolwiek inny środek zaradczy, nie ma możliwości do dalszego działania w danym wypadku w powyższym kierunku.

Wydział krajowy nie może zatem wobec powyższej uchwały c. k. Trybunału administracyjnego nadal bezpośrednio zastępywać sprawy uwolnienia od opłaty pocztowej korespondencji Wydziałów powiatowych i pozostawić musi własnemu ocenieniu dotyczącego Wydziału powiatowego, czyli w pewnym danym wypadku uzna za stosowne przeprowadzić sprawę przez wszystkie instancje administracyjne, a w razie nieosiągnięcia pomyślnego skutku wnieść zażalenie do Trybunału administracyjnego.

II. Okoliczność, że urzędy pocztowe pobierały opłaty pocztowe od przesyłek Wydziału krajowego do Wydziałów powiatowych kwitów tymczasowych na pożyczkę krajową z r. 1883. tudzież obligacyj tej pożyczki, a wyższe władze, w ostatniej instancji c. k. Ministerstwo handlu, nie zarządziły zwrotu tych opłat, spowodowała Wydział krajowy z przystąpieniem interesowanych w tej sprawie Wydziałów powiatowych do wystąpienia z zażaleniem przed Trybunałem administracyjnym.

Trybunał administracyjny nie uznał jednak wyrokiem z dnia 15. Maja 1884 l. 1041 tego zażalenia za uzasadnione, ponieważ, według przytoczonych w tym wyroku powodów orzeczenia, pośredniczenie przy pożyczce krajowej przez Wydział krajowy Wydziałom powiatowym przekazane a przez nie przyjęte, wytwarzało właściwie stosunek umocowania czyli pełnomocnictwa pomiędzy wymienionemi władzami autonomicznemi, stanowczo

różniący się od stosunku podporządkowania i przełożenia, a co do przesyłek, będących przedmiotem zażalenia i rozprawy, nie można podporządkowania Wydziałów powiatowych Wydziałowi krajowemu, po myśli art. II. ustępu 2. ustawy z dnia 2. Października 1865 Nr. 108. Dz. u. p. co do uwolnienia przesyłek od opłaty pocztowej, wywnioskować ani z zasadniczych postanowień art. XVII., XVIII. i XXIV. ustawy z dnia 5. Marca 1862 Nr. 18. Dz. u. p., określającej zasadnicze podstawy urzędzenia gmin, ani z postanowień §§. 48. i 49. ust. o Repr. pow.

Z tego uzasadnienia wypływa wprawdzie, że Wydział krajowy nie utrzymał się ze swem żądaniem w wypadku, który był przedmiotem rozprawy, że jednakowoż Trybunał administracyjny nie zdaje się podzielać zapatrywania Ministerstwa handlu i władz jemu podporządkowanych, jakoby nawet w tych wypadkach, w których Wydziały powiatowe występują po myśli powołanych art. XVII., XVIII. i XXIV. ustawy z dnia 5. Marca 1862 Nr. 18. Dz. u. p. i §§. 48. i 49. ust. o Repr. pow. jako władze podporządkowane Wydziałowi krajowemu, względnie jako władze na równi postawione z Wydziałami krajowymi, kwestyę uwolnienia korespondencji Wydziałów powiatowych od opłaty pocztowej oceniać należało nie według obszerniejszego postanowienia ustępu 2. art. II., lecz według ustępu 7. art. II. ustawy z dnia 2. Października 1865 Nr. 108. Dz. u. p.

O tej okoliczności zawiadomiliśmy Wydziały powiatowe, podnosząc równocześnie, że w razie niezastosowania do tego rodzaju korespondencji Wydziałów powiatowych przez organa pocztowe obszerniejszych i dla Wydziałów powiatowych korzystniejszych postanowień ustępu 2. art. II. ustawy z dnia 2. Października 1865 Nr. 108. Dz. u. p. służy Wydziałom powiatowym prawo w każdym poszczególnym wypadku odnieść się do c. k. kraj. Dyrekcyi poczt i telegrafów we Lwowie, następnie do c. k. Ministerstwa handlu, a w razie odmowy wystąpić z zażaleniem do Trybunału administracyjnego.

Przytem zauważył Wydział krajowy, że w wypadkach tego rodzaju zazwyczaj tylko Wydział powiatowy lub gmina bezpośrednio są interesowane. Dlatego Wydział krajowy nie może dla braku czynnej kompetencji bezpośrednio występować w sprawach tego rodzaju i musi jedynie poprzestać na zajęciu stanowiska doradczego, dając Wydziałom powiatowym na ich żądanie informacje co do zażaleń wnieść się mających do władz administracyjnych, tudzież wskazując im również w razie zażądania adwokatów dobrze obeznanych z przepisami w tej mierze obowiązującymi, do którychby Wydział powiatowy udać się mógł o przeprowadzenie tej sprawy przed Trybunałem administracyjnym.

W duchu powyższych uwag wystosował Wydział krajowy okólniki z dnia 2. Listopada 1883 l. 54832, z dnia 4. Lipca 1884 l. 28.641 i z dnia 13. Lipca 1884 l. 29403 do Wydziałów powiatowych, wskazując sposób postępowania w razie niesłusznego obciążenia opłatą pocztową korespondencji gminy lub Wydziału powiatowego.

Fundacya ś. p. Edwarda
Lewińskiego dla zuboża-
łych włościan.

W myśl §. 5. aktu fundacyi ś. p. Edwarda Lewińskiego, czysty dochód ma być użyty na zapomogi dla zubożałych włościan Galicyi, a to kolejno powiatami.

W roku bieżącym przypadło do rozdziału 1436 zł. 14 ct. w. a., którą to kwotę wręczono za pośrednictwem Wydziału powiatowego 28 włościanom w powiecie mościskim, a mianowicie 23 włościanom udzielono zasiłek w wysokości po 50 zł., jednemu w kwocie 56 zł. 14 ct., trzech zaś otrzymali zapomogi po 60 zł.

Wykonywanie nadzoru nad działalnością Zwierzchności gminnych, nad zakładowym majątkiem gmin i zakładów gminnych, tudzież nad zakładowym majątkiem powiatów, w myśl ustaw krajowych z dnia 18. Lutego 1875, a względnie z dnia 6. Grudnia 1883., z dnia 17. Czerwca 1874. i w myśl §. 48. ustawy o reprezentacji powiatowej.

Jak w poprzednich latach tak i w okresie od ostatniego sprawozdania, czuwał Wydział krajowy przede wszystkim nad tem, aby Wydziały powiatowe nadzorowały należycie Zwierzchności i Rady gminne, ażeby takowe uchwały budżety prawidłowo i w terminach ustawą oznaczonych, by dodatki do podatków, potrzebne na pokrycie wydatków gminnych, były w wysokości odpowiedniej rzeczywistym potrzebom przypisane, ażeby inwentarze zakładowego majątku gmin i zakładów gminnych były dokładnie spisane, a względnie spisane inwentarze należycie uzupełnione i ażeby roczne rachunki gmin i zakładów gminnych były ściśle sprawdzone przez Rady gminne, a w gminach wiejskich przy współudziale delegatów lub funkcyjnarjuszów Rady powiatowej.

Co do tych działów organicznej pracy samorządu utrzymuje Wydział krajowy stałą ewidencję i jak tylko którykolwiek Wydział powiatowy ociąga się ze złożeniem szczegółowego sprawozdania o wykonaniu aktu nadzoru nad wyliczonymi peryodycznymi czynnościami Zwierzchności i Rad gminnych, jest dopóty upominany, dopóki się nie wykaże, że obowiązkom swoim zadość uczynił.

Nie możemy jednak tego pominąć milczeniem, że przy wykonaniu nadzoru nad gospodarstwem gmin, szczególnie wiejskich, okazuje się dość często pewna opieszałość, którą Wydział krajowy stara się wszelkimi sposobami uchylić, bądź odnosząc się do osoby Prezesa Rady powiatowej, bądź zagrażając wysłaniem komisji na koszt powiatu dla załatwienia sprawy, a w jednym wypadku wysłał Wydział krajowy rzeczywiście komisję, co bezzwłocznie skutek wywarło.

Jeżeli przy sprawdzeniu rachunków gminnych i przy lustracji gospodarstwa gminnego okazują się nieporządki lub zaniedbanie obowiązków, następuje dochodzenie w myśl §. 102. ust. gm.

W okresie od ostatniego sprawozdania złożonych zostało z urzędu 16 członków Zwierzchności gminnych. Zazwyczaj jednak donoszą Wydziały powiatowe, że powodem nieporządków w rachunkach gmin są pisarze gminni.

Dlatego też Wydział krajowy przyjął z wielkiem zadowoleniem zawiadomienie, że nowela do §. 102. ust. gm. o nadzorze władz wyższych nad urzędnikami gmin wiejskich otrzymała Sankcję, i jakkolwiek każda ustawa krajowa ogłoszoną jest w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych, uważał Wydział krajowy za potrzebne zwrócić na nią szczególniejszą uwagę Wydziałów powiatowych okólnikiem z dnia 8. Stycznia 1883. l. 1053.

Przedewszystkiem podniósł Wydział krajowy z naciskiem, że od dnia wejścia w wykonanie tej ustawy nie będą mogli żli i przewrotni funkcyjnarjusze gmin wiejskich, kryjąc się za plecami mniej udolnych Zwierzchności i Rad gminnych, nie wykonywać lub wpływać na niewykonywanie poleceń władz wyższych (szczególniej autonomicznych) i dopuszczać się nieprawidłowości lub zgoła nadużyć, za które odpowiedzialność na człon-

ków Zwierzchności gminnych spadała, podczas gdy właściwych sprawców nie można było w drodze administracyjnej osiągnąć.

Nadto zwrócił uwagę Wydział krajowy, że Wydziały powiatowe robiąc odpowiedni użytek z tej ustawy i postępując energicznie, wytrwale a zarazem oględnie, mogą po usunięciu nieodpowiednich osobistości doprowadzić do tego, że gminy wiejskie będą miały z czasem do- brych funkcjonaryuszów, co się niewątpliwie przyczyni i to w wysokim stopniu do podniesienia całej administracji autonomicznej.

W końcu polecił Wydział krajowy Wydziałom powiatowym złożyć do roku wyczerpujące sprawozdania o poczynionych zarządzeniach w tej ze wszech miar ważnej sprawie i o skutkach tych zarządzeń.

W związku niejako z powyższymi zarządzeniami Wydziału kra- jowego pozostaje okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 14. Grudnia 1883. r. l. 53388 do wszystkich c. k. Starostów, wzywający ich, ażeby z całą sta- nowczością przestrzegali przepisów o pisarzach pokątnych, ukracając ich szkodliwą działalność.

Wydział krajowy zakomunikował ten okólnik wszystkim Wydzia- łom powiatowym reskryptem z dnia 28. Grudnia 1883 l. 61949. — Prócz powyższych zarządzeń, wydanych z tytułu naczelnego nadzoru nad zakła- dowym majątkiem gmin i zakładów gminnych, wydał Wydział krajowy je- szcze dalsze następane zarządzenia:

Ponieważ z przedkładanych inwentarzów majątku gminnego, jakoteż przy innych sposobnościach okazało się, że niektóre gminy są zbyt pochopne do zaciągania długów, przeto zawezwaliśmy Wydziały powiatowe okólnikiem z dnia 4. Kwietnia 1884. r. l. 17247, aby przy zatwierdzaniu uchwał Rad gminnych względem zaciągnięcia pożyczek na podstawie §. 99. ust. gm. badały ściśle potrzebę i cel użyteczny tych pożyczek, a przy pożyczkach zaciąganych w Banku krajowym powinny być te dwie okoli- czności poświadczone w klauzuli zatwierdzenia uchwały Rady gminnej.

Następnie:

Jak to już w poprzednim sprawozdaniu nadmieniliśmy, zarzą- dził Wydział krajowy okólnikiem z dnia 2. Stycznia 1883 l. 58180 lustra- cyę wszystkich fundacyj i zakładów dobroczynnych, pozosta- jących w zarządzie gmin, których jest znaczna ilość.

Obecnie wpływają jeszcze ciągle sprawozdania o dokonanej re- wizji tych fundacyj i zakładów, a Wydział krajowy zarządza uchylenie do- strzeżonych nieprawidłowości, a względnie przy rażących zaniedbaniach ściśle dochodzenia.

W tym roku zarządziliśmy znowu okólnikiem z dnia 25. Maja 1884 l. 22751 ogólną lustrację wszystkich kas pożyczkowych gminnych, polecając Wydziałom powiatowym, ażeby wykazały wysokość kapitału zakładowego przy wprowadzaniu tych zakładów w życie, oraz wy- sokość obecnie istniejącego kapitału zakładowego. Zarazem zawezwaliśmy Wydziały powiatowe, ażeby złożyły sprawozdanie o zarządzie tych insty- tucyj, które z nich chylą się ku upadkowi z braku należytego zarządu i jakiego rodzaju są wady administracji tych kas.

Po otrzymaniu sprawozdania od wszystkich Wydziałów powiatow- ych zastanowi się Wydział krajowy nad tem, jak dalej postąpić należy z kasami pożyczkowymi gminnymi.

Następnie zajmował się Wydział krajowy sprawą poborów dodatków do podatków na cele gminne. Sprawa ta była przedmiotem szczególniejszej uwagi Wydziału krajowego od dawnych lat i Wydział krajowy wydał w tej mierze cały szereg pouczeń i okólników.

Gdy jednak w najnowszych czasach zdarzył się wypadek, że jeden z podwładnych funkcjonaryszów urzędu podatkowego, zmówiwszy się z członkami Zwierzchności gmin i pisarzami dopuścił się nadużyć, przeto Wydział krajowy, porozumiawszy się z c. k. Prezydum krajowej Dyrekcyi Skarbu, wydał dalsze okólnikowe pouczenia z dnia 26. Lutego i z dnia 11. Kwietnia 1884. r l. 9584 i 15881 uzupełniając poprzednie zarządzenia i zaostrzając kontrolę.

Oczywiście, że oprócz tych ogólnych zarządzeń wydanych Wydziałem powiatowym w sprawie nadzoru nad gminami, były bardzo liczne szczegółowe zarządzenia z powodu poszczególnych wypadków, sprawozdań, doniesień i t. p., które pominięte być muszą.

Obok nadzoru dokonywanego przez Wydziały powiatowe, musiał Wydział krajowy dość często bezpośrednio wkraczać.

Działo się to bądź na prośbę Wydziałów powiatowych, bądź w uznaniu braku sił fachowych Wydziałów powiatowych do przeprowadzenia lustracyj gospodarstw gminnych większych miast, bądź w końcu z tego powodu, że w łonie Wydziału powiatowego zasiadali członkowie Zwierzchności gminnej, których urzędowanie zlustrować należało.

Poszczególne fakta rewizyi gospodarstw gminnych wyliczamy jak następuje:

Przedewszystkiem przeprowadził Wydział krajowy lustrację gospodarstwa gminy Brodów.

Jak pliki aktów złożone w Archiwum Wydziału krajowego udowadniają, zwróciło gospodarstwo tej gminy już od dawnych lat uwagę Wydziału krajowego, i Wydział krajowy nie szczędził upomnień i groźb, wskazując na nieproporcjonalną wysokość kosztów zarządu, na hojne szafowanie groszem publicznym, na rozmaite pensye, subwencye, remuneracye, koszta podróży i t. d., a przedewszystkiem na rażące uporczywe zaniechanie ściągania wierzytelności gminy (zaległości czynnych), co jednak skutku nie wywierało, przeciwnie w przededniu niewypłacalności przyjęła gmina na siebie nader uciążliwe zobowiązanie co do utrzymania niemieckiego wyższego gimnazjum, obciążając zakładowy majątek i roczne przychody gminy.

Obecnie jest uzasadniona nadzieja, że powiększą się dochody gminy, ponieważ c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych przychylając się do rekursu gminy, zezwoliło na wykonywanie prawa propinacyi, obok poboru opłat gminnych od trunków spirytusowych. Do wydobycia gminy z pod sekwestracji wszystkich dochodów i do uregulowania gospodarki potrzebne są jednak energiczne zarządzenia, których Wydział krajowy poczynić nie omieszka.

Z powodu prośby gminy Kołomyi o udzielenie pożyczki z Banku krajowego w kwocie 150.000 zł. na zakupno a względnie dobudowanie koszar, zarządził Wydział krajowy zbadanie gospodarki w głównych zarzysach.

I tutaj okazało się, że gmina znajduje się w przykrem położeniu finansowem, że przychody nie wystarczają na pokrycie wydatków, chociaż gmina celem uregulowania gospodarki zaciągnęła zeszłego roku pożyczkę w kwocie 180.000 zł., która w znacznej części użyta została na popłacenie takich należności, które w budżetach pokrycie znaleźć były winne i na co nawet w części odpowiednie kwoty uchwalono, jako to: na zaległe płace nauczycieli, zaległe podatki, zaległy ekwiwalent, zużyte obce kaucyje, należności przedsiębiorców, procenta od pożyczek i t. d.

Również i gospodarstwo tej gminy stoi pod szczególnym nadzorem Wydziału krajowego i Wydział krajowy nie omieszkła poczynić stosownych zarządzeń.

Z powodu skargi zarządzono lustrację gospodarki gminy Brzeżan, która wykazała, że tamtejszy naczelnik gminy zajmuje się z uznania godną gorliwością i rzetelnością sprawami gminnymi. Wydano przeto tylko administracyjne wskazówki szczególnie co do kolaudacyi budynków miejskich, które się we własnym zarządzie budują.

Z powodu skargi i na prośbę samego burmistrza, przeprowadzono lustrację gospodarki gminy Stanisławowa.

Wynik lustracyi był zadowalniający, a skargi okazały się niezasadnionemi.

Na podstawie lustracyi gospodarstwa gminnego i zarządu propinacyjnego w Gródku, tudzież lustracyi gospodarstwa gminnego w Ropczycach, wydano szczegółowe administracyjne zarządzenia.

Z powodu zatargów pomiędzy Zwierzchnością gminy Trembowlu, a leśniczym lasów miejskich, pozostających dotychczas pod szczególnym nadzorem Wydziału krajowego, a względnie delegata Wydziału krajowego, któremu leśniczy podlega, wydelegowano komisję dla zbadania stanu rzeczy. Dla uniknięcia dalszych zatargów rozpisano konkurs na posadę leśniczego.

Z powodu skarg przeciw naczelnikowi gminy Narajowa przeprowadzono dochodzenie i wytknięto sprawdzone nieprawidłowości, zagrażając, w razie, gdyby takowe nadal istniały, surowszemi następstwami §. 10² ust. gm.

Na prośbę gminy Podhajec interweniował Wydział krajowy ze skutkiem przy zawarciu ugody pomiędzy gminą a Skarbem, co do poboru opłat gminnych od trunków spirytusowych.

Udzielono gminie Sambora pomocy przez delegowanie komisarza w celu wyjaśnień poszczególnych postanowień projektu ustawy o zniesieniu prawa propinacyi.

Zbadano na miejscu stosunki policyi budowniczej i ogniowej miasteczka Chodorowa odbudowującego się po pożarze i wydano na tej podstawie stosowne zarządzenia.

Zbadano stosunki propinacyi miasta Dobczyc i zabezpieczono należycie czynsz dzierżawny zalegający w znacznej kwocie.

W sprawie sprzedaży 219 morgów lasu gminy Wetliny w drodze publicznej licytacji za 60 ct., która to sprawa była przedmiotem interpelacyi w Wysokim Sejmie i przedmiotem publicznej dyskusyi we wszy-

stkich dziennikach krajowych, zarządził Wydział krajowy zbadanie stanu rzeczy na miejscu.

Z dochodzenia okazało się, że winę niepomysłnego obrotu sprawy ponosi wyłącznie gmina, która przegrawszy proces z dworem o las, pastwiska i grunta rzekomo zabrane jej przed rokiem 1812, prowadzony z zaciętością przez lat 13, nie chciała zapłacić dworowi kosztów sporu w kwocie 143 zł. 75 ct., a dwór, który znaczne wydatki z powodu tego procesu poniósł, nie chciał w żaden sposób od tego odstąpić, i żądał ażeby mu gmina prawomocne koszta sporu zapłaciła, uważając to jako małą karę za ustawiczne niepokojenie. Nadmienić należy, że las gminny jest oddalony od stacyi kolejowej w Lisku przynajmniej o 8 mil na samej granicy węgierskiej w położeniu mniej przystępnem, że dochód roczny z tego lasu obliczony został przez urząd podatkowy na 2 zł. 37 ct. a podatek gruntowy z dodatkiem wynosi rocznie 71 ct. Wobec tego, jakoteż wobec okoliczności, że właściciel obszaru dworskiego posiada w tej gminie około 6000 morgów lasu, który mu żadnego dochodu nie przynosi, trudno nawet przypuścić, żeby nabywając las przy trzeciej licytacji (po poprzednich osobistych rokowaniach z gminą, które jednak skutku nie odniosły) liczył na jakiegokolwiek zyski. Chodziło tylko o przełamanie zaciętego uporu gminy.

Załatwienie sprawy było bardzo łatwe; gmina, której Zwierzchność i Rada do najsurowszej odpowiedzialności pociągnięteby być musiały, zapłaciła właścicielowi obszaru dworskiego koszta procesu, a właściciel zwrócił, czyli raczej darował gminie aktem notaryalnym prawomocnie nabyty las, oddając go gminie zaraz w posiadanie.

Z powodu skarg na gospodarstwo gminy w Bełzie i przychyłając się do prośby Wydziału powiatowego w Sokału, zarządził Wydział krajowy dochodzenie, z którego obok innych większych nieprawidłowości okazało się, że gmina ta, posiadająca dość znaczny zakładowy majątek, nie ma od dwóch lat budżetu i że rachunki gminne wszystkich funduszków nie są począwszy od roku 1876. sprawdzone, chociaż Naczelnik gminy sumaryczne zamknięcia takowych Wydziałowi powiatowemu przedkładał.

Wynik dochodzenia udzieliliśmy c. k. Namiestnictwu, które uznając doniosłość wykazanych przekroczeń — orzeczeniem z 3. lipca b. r. l. 41621, złożyło p. Franciszka Liebiga z urzędu naczelnika gminy miasta Bełza, tudzież rozwiązało tamtejszą Reprezentację gminną na mocy §. 109. ust. gminnej.

Wskutek ustawicznych skarg na gospodarstwo gminy Buczacza, zarządził Wydział krajowy dochodzenie i likwidację, która jest w toku.

Udzielono Wydziałowi powiatowemu w Ropczycach pomocy, celem zaprowadzenia porządku w kancelaryi Rady powiatowej i reorganizacji służby.

Co się tyczy nadzoru nad zakładowym majątkiem powiatów i zakładów powiatowych, to Wydział krajowy domaga się przedłożenia budżetów, zamknięć rachunkowych i inwentarzy, które bywają rozpatrywane.

Co się zaś tyczy urzędowania Reprezentacji powiatowych, to obok uznania godnej gorliwości obywatelskiej dostrzegać się daje w nie-

których powiatach — jakto już nadmieniliśmy, pewna opieszałość, którą przełamać trudno.

Jednym z najgłówniejszych powodów tego stanu jest fakt, że niektóre Reprezentacye powiatowe nie były dość skrupulatne przy wyborze i stabilizowaniu płatnych funkcyjaryuszów. Z tego powodu weszło w zarząd autonomiczny wielu emerytów, którzy stargawszy siły w innych zawodach, nie mających nic wspólnego z administracją i trzymając się li tylko form biurokratycznych, nie odpowiadają ani duchowi, ani celom samorządu, lub też młodszych ludzi bez należytych studyów i praktyki administracyjnej, których curriculum vitae nie zawsze należyście zbadano.

Jeżeli przeto Prezes Rady powiatowej i Wydział powiatowy obejmując urządowanie, — stosunki podobne do powyżej określonych w kancelaryi Rady powiatowej znachodzą, to położenie ich jest rzeczywiście trudne. Reorganizacya biur, zawisła od pełnej Rady powiatowej, napotyka często na przeszkody, prawie zwalczyć się nie dające, albowiem tego rodzaju funkcyjaryusze umieją wkorzeniać się w powiecie, zawiązując liczne stosunki, szczególnie w kuryi włościańskiej i małomiejskiej, a nieustający nadzór ze strony Prezesa i Wydziału powiatowego jest prawie niemożliwy, albowiem tak on, jak i członkowie Wydziału powiatowego nie mieszkają po największej części w miejscu urządowania Rady powiatowej.

Zdarzały się przeto wypadki, że Prezes i Wydział powiatowy nawet nie wiedzieli o ważnych sprawach, na których załatwienie Wydział krajowy wielokrotnie nalegał.

Wydział krajowy dostrzegłszy nieporządki, interweniował kilkakrotnie ze skutkiem, celem uchylania takich funkcyjaryuszów, którzy na zaufanie nie zasługują i udzielać będą zawsze chętnie pomocy, ile razy Prezes i Wydział powiatowy tego zażądatają.

Postępując tym torem dalej, Wydział krajowy ufa, że przy chętnym współdziałaniu Prezesów Rad powiatowych uchylą wszędzie zastój, gdzie się takowy okazuje i wprowadzi — gdzie tego potrzeba — spieszne i prawidłowe załatwienie spraw.

Gdyby jednak Wydział krajowy nie mógł tą drogą celu osiągnąć, czego nie przypuszczamy, musiałby się odnieść do Wysokiego Sejmu z prośbą o uchwalenie noweli do ustawy o Reprezentacyi powiatowej, która nie ograniczając zakresu działania Prezesa i Wydziałów powiatowych, przeciwnie idąc im w pomoc — zabezpieczyła, by zarazem prawidłowość urządowania w kancelaryach Wydziałów powiatowych.

Bezprocentowe pożyczki
na budowy koszar woj-
skowych.

W przedmiocie pożyczek na budowy koszar wojskowych przedłożonem będzie Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Departament II.

Szef: Dr. Józef Wereszczyński, Członek Wydziału krajowego.

Ustawa uwalniająca obligacje komunalne Banku krajowego oraz pobory Dyrektorów i funkcyjnarjuszów Banku krajowego od dodatków do podatków.

Odezwą z dnia 29. Marca 1884 l. 2730/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa zawiadomiło Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 19. marca br. udzielić najmiłościwiej Najwyższej sankcyi uchwalonym przez Wysoki Sejm projektem ustaw, któremi obligacje komunalne Banku krajowego i wszystkie ze stosunku służbowego pochodzące pobory Dyrektorów, urzędników i funkcyjnarjuszów tegoż zakładu uwolnione zostały od wszelkich dodatków do podatków z wyjątkiem państwowych.

Odnosnie do równocześnie uchwalonej rezolucyi sejmowej w sprawie rozszerzenia na obligacje komunalne Banku krajowego ulg finansowych służących listom zastawnym według ustawy z 10. Lipca 1865 Dz. u. p. Nr. 55. i rozporządzenia ministeryalnego z 16. Stycznia 1866 Dz. u. p. Nr. 9 oznajmił Jego Ekscelencya Pan Minister spraw wewnętrznych tymże samym reskryptem, iż udaje się jednocześnie w tym przedmiocie do Jego Ekscelencyi p. Ministra skarbu o dalsze zarządzenie.

Uchwała finansowa na r. 1884 i ustawa o pożyczce krajowej 1,000.000 zł. na pokrycie niedoborów z lat 1882—1884.

Odezwą z dnia 23. Lutego 1884 L. 10599/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa uwiadomiło Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 11. Lutego 1884 najmiłościwiej zatwierdzić uchwałę Sejmu krajowego z dnia 20. października 1883 o pokryciu niedoboru funduszu krajowego w r. 1884 przez pobór dodatku krajowego w kwocie 27 ct. od każdego zł. należności podatków bezpośrednich łącznie z wszystkimi dodatkami państwowymi a oraz udzielić Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy o zaciągnięciu pożyczki krajowej w sumie 1,000.000 zł. a. w. na pokrycie niedoborów funduszu krajowego z lat 1882, 1883 i 1884 jak i na uposażenie kasy krajowej.

Uchwała o dodatkach do podatków dla funduszy indemnizacyjnych.

Odezwą z dnia 22. Stycznia 1884 l. 586/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa uwiadomiło Wydział krajowy, że Jego c. i k. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 9. Stycznia 1884 zatwierdzić najlaskawiej uchwalony przez Wysoki Sejm rozkład dodatków dla funduszy indemnizacyjnych na r. 1884. a mianowicie dla funduszu indemnizacyjnego Galicyi wschodniej i zachodniej po 31 1/2 ct. i dla funduszu indemnizacyjnego W. Ks. Krakowskiego po 22 ct. od jednego zł. całej należności podatków bezpośrednich.

Pożyczka krajowa
z r. 1884.

Do zrealizowania pożyczki krajowej w kwocie jednego miliona zł. w. a. przeznaczonej na pokrycie niedoborów funduszu krajowego z lat 1882, 1883 i 1884 (ustawa kraj. z dnia 11. Lutego 1884.) przystąpić mógł Wydział krajowy dopiero po nadejściu odpowiedzi c. k. Rządu na uchwałę Wysokiego Sejmu z 20. Października 1883, wzywającą c. k. Rząd, ażeby dla pożyczki tej wyjednał w drodze właściwej uwolnienie od wszystkich opłat i należności skarbowych. Wobec faktu jednak, że zrealizowanie tej pożyczki nawet w razie odmówienia żądanego uwolnienia od opłat i należności skarbowych jako konieczność nieunikniona nastąpić musiało, Wydział krajowy już 29. Lutego 1884. l. 10599 wystosował do Jego Ekscelencyi P. Ministra skarbu prośbę, aby wniesiony wkrótce przedtem do Rady państwa projekt ustawy o przyznanie obligacyom pożyczki krajowej z roku 1883 charakteru walorów pupilarnych, rozciągnięty został także na wydać się mające obligacye pożyczki krajowej z r. 1884.

Alegat 3.

Odezwą z dnia 29. Marca 1884 l. 2729/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa uwiadomiło Wydział krajowy, że c. k. Ministerstwo Skarbu nie mogło oświadczyć się za wniesieniem do Rady państwa projektu ustawy o uwolnienie nowej pożyczki krajowej w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 20. Października 1883 od opłat i należności skarbowych.

Alegat 4.

Po otrzymaniu tej odpowiedzi Wydział krajowy postanowił przystąpić zaraz do obmyślenia najkorzystniejszego sposobu zrealizowania pożyczki. Najkorzystniejszym przedstawiał się ten sposób, jaki już w sprawozdaniu komisji budżetowej Wysokiego Sejmu, mianowicie w ustępie uzasadniającym potrzebę nowej operacji kredytowej wskazany został t. j. nowa emisya $4\frac{1}{2}\%$ obligacyi pod warunkami przyjętymi za podstawę emisyi takichże obligacyi z r. 1883 w ogólnej sumie 3,800.000 zł. Uzasadnienie nowej emisyi obligacyj krajowych zawiera wystosowane w tej mierze do Jego Ekscelencyi Pana Ministra Skarbu dnia 4. Kwietnia 1884. l. 16803 przedstawienie z prośbą o zatwierdzenie planu umorzenia i formularzy nowych obligacyj.

Alegat 5.

Nowa emisya $4\frac{1}{2}\%$ obligacyj krajowych wynosi 1.000 sztuk seryi A. po 100 zł., 400 sztuk seryi C. po 1.000 zł. i 100 sztuk seryi E. po 5.000 zł. razem 1,000.000 zł. nominalnie. Emisya ograniczoną została do jednego miliona zł. nominalnie a nie w gotówce, tak ze względu na brzmienie ustawy krajowej z 11. Lutego 1884, w której nie ma wyraźnej wzmianki o milionie zł. w gotówce, jak i stosownie do potrzeby rzeczywistej w zestawieniu z celami, na które pożyczka przez Wysoki Sejm przeznaczoną została.

Całą emisję obligacyj krajowych z r. 1884. nabył Bank krajowy pod warunkami, określonymi szczegółowo w reskrypcie Wydziału krajowego z dnia 11. Kwietnia 1884 l. 18.589.

Alegat 6.

Ofertą swoją na nabycie całej emisyi obligacyj krajowych z roku 1884 Bank krajowy oddał krajowi rzeczywistą a cenną usługę, co bliżej objaśnione zostało w sprawozdaniu z czynności organizacyjnych Wydziału krajowego w Banku krajowym.

Zatwierdzenie nowej emisyi obligacyj krajowych i planu umorzenia przez Ministerstwo Skarbu nastąpiło 27. Kwietnia b. r.

Zatwierdzając plan umorzenia J. E. Pan Minister Skarbu odniósł się równocześnie do P. Ministra sprawiedliwości celem nadania nowym obligacjom charakteru walorów pupilarnych.

Pożyczka krajowa
z r. 1883.

Według pierwotnego planu emisji $4\frac{1}{2}\%$ obligacji pożyczki krajowej z r. 1883. miał Wydział krajowy puścić w obieg 50 obligów po 10.000 zł., 70 po 5000 zł., 700 po 1000 zł., 2000 po 500 zł., i 12500 po 100 zł. — Podział ten okazał się nieodpowiednim, gdyż popyt za obligacjami opiewającymi na większe kwoty znacznie przewyższył ich liczbę, a w konsekwencji wskazana w pierwotnym planie emisyjnym liczba obligów na 100 zł. przewyższyła znacznie rzeczywistą potrzebę. Aby uczynić zadość słusznemu żądaniu subskrybentów, co było możliwem bez żadnej ujemy dla sprawy, Wydział krajowy wyjednał u Ministerstwa Skarbu zmianę pierwotnego planu emisji w ten sposób, że na podstawie reskryptu ministerjalnego z dnia 23. Września 1883 l. 3865 wydał 100 obligów po 10.000 zł. 150 po 5000 zł., 740 po 1000 zł., 2000 po 500 zł. i 3100 po 100 zł.

Pierwsze losowanie obligacji pożyczki krajowej z r. 1883. odbyło się stosownie do zatwierzonego przez Rząd planu umorzenia dnia 1. Lutego 1884.

Zasiłek z funduszu krajowego na budowę kolei transwersalnej w sumie 1,100.000 zł. spłacony został w Kasie rządowej z funduszków pożyczki z r. 1883. w dwóch ratach a mianowicie: 15. Listopada 1883. r. 1,000.000 zł., a 7. Grudnia 1883 reszta 100.000 zł. w. a. Odezwą z dnia 23. Czerwca b. r. l. 5412/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa uwiadomiło Wydział krajowy, że Jego c. k. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z 10. Czerwca b. r. udzielić Najwyższej Sankcyi uchwalonemu przez obie Izby Rady Państwa projektowi ustawy względem użycia obligacji galicyjskiej pożyczki krajowej w kwocie 3,800.000 zł. z r. 1883. do lokowania fundacyjnych, pupilarnych i t. p. kapitałów.

Rada generalna Banku austro-węgierskiego poleciła centralnemu zarządowi i filiom tego zakładu, aby $4\frac{1}{2}\%$ obligacje gal. pożyczki krajowej z r. 1883. przyjmowały w lombard do wysokości 75% ceny kursowej.

Dodatek krajowy do
podatku dochodowego
od budowli uwolnionych
od podatku domowo-
czynszowego.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 Wysoki Sejm powziął następującą uchwałę:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, aby polecił Urzędowi podatkowemu „bierającym pięcioprocentowy podatek dochodowy od dochodu z budowli „uwolnionych od płacenia podatku domowo-czynszowego pobierać dodatek „krajowy od tego pięcioprocentowego podatku dochodowego“.

Odezwą z dnia 13. Grudnia 1883 l. 11,800/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa przedstawiło Wydziałowi krajowemu celem objawienia opinii odezwę c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu z dnia 29. Listopada 1883 l. 1615/pr., według której wykonanie powyższej uchwały w miasteczkach i po wsiach sprowadziłoby dwukrotne obciążenie jednego i tego samego przedmiotu (nowych budowli) dodatkiem krajowym, gdyż w obec uchwały Wysokiego Sejmu z 28. Września uwalniającej tylko nowe budowle w miastach od podatku krajowego, — w miasteczkach i po wsiach dodatek krajowy od odpisanego podatku domowo-czynszowego zawsze jest pobierany.

Alegat 7.

Alegat 8.

Odezwą z dnia 3. Maja 1884 l. 60881/83. 7. Wydział krajowy nie zaprzeczył słuszności wywodom c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu, wychodząc z tego zapatrywania, że na wstępie przytoczona uchwała Wysokiego Sejmu miała na celu tylko zwrócenie uwagi c. k. Rządu na tę okoliczność, iż dotąd jeden rodzaj podatku nie jest podciągnięty pod uchwałę finansową co do poboru dodatku krajowego. — Dwukrotne zaś obciążanie jednego przedmiotu dodatkiem krajowym nie mogło leżeć w intencji Wys. Sejmu.

Bank krajowy.

Czynności organizacyjne w Banku krajowym przedstawia Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi w osobnem sprawozdaniu. Już po ułożeniu tego sprawozdania dokonane zostały dalsze czynności, które na tem miejscu podajemy do wiadomości Wys. Sejmu.

Uchwałą z dnia 8. Lipca b. r. l. 34167 zatwierdził Wydział krajowy na rok bieżący ustanowienie następujących nowych organów pomocniczych i wykonawczych:

1. na powiat Rudecki i okręg sądowy Gródecki — Towarzystwo zaliczkowe w Rudkach;
2. na powiat Nadwórniański — Bank zaliczkowy „Nadzieja“ w Delatynie;
3. na powiat Lwowski — powiatowe Towarzystwo zaliczkowe we Lwowie;
4. na powiat Jasielski — Towarzystwo zaliczkowe w Jaśle;
5. na powiat Bobrecki — Towarzystwo zaliczkowe w Bóbrce;
6. na powiat Podhajecki i Brzeżański — Towarzystwo zaliczkowe w Podhajcach;
7. na powiat Dobromilski, i tymczasowo na okręg sądowy Brzozowski — Towarzystwo zaliczkowe w Dobromilu;
8. na powiat Myślenicki z wyłączeniem okręgu sądowego Makowskiego — powiatowa Kasa oszczędności w Myślenicach;
9. na powiat Żółkiewski — Towarzystwo zaliczkowe w Żółkwi;
10. na powiat Tłumacz i Buczacz — Towarzystwo kredytowe Oszczędności w Tłumaczu.

Z dniem 1. Lipca b. r. rozpoczął Bank krajowy emisję $4\frac{1}{2}\%$ listów zastawnych. — Okólnikiem z 8. Lipca b. r. l. 33.387 Wydział krajowy zawiadomił o tem wszystkie Wydziały powiatowe celem korzystania z emisji tego nowego waloru popularnego przy lokacji gotówki funduszków powiatowych i gminnych.

Uregulowanie kredytu melioracyjnego dla spółek wodnych.

Uchwałą z dnia 12. Października 1883 Wysoki Sejm wezwał c. k. Rząd: „ażeby wyjednał w drodze ustawodawstwa państwowego wydanie postanowień, któreby uregulowały kredyt melioracyjny dla spółek wodnych a zarazem z jednej strony utworzyły podstawę kredytu melioracyjnego dla pojedynczych właścicieli, z drugiej oznaczyły warunki, pod którymi kredyt ów użyty być może, a to w myśl rezolucyi sejmowej z 19. Lipca 1880“.

Na rezolucję tę zakomunikowaną c. k. Rządowi nie nadeszła odpowiedź do chwili zamknięcia tego sprawozdania, pomimo urgensów Wydziału krajowego wystosowanych do Prezydium c. k. Namiestnictwa 15. Lutego 1884 l. 5867 i 21. Kwietnia 1884 l. 19.783.

Kredyt na melioracje
gruntowe.

Uchwałą z dnia 12. Października 1883 Wysoki Sejm wezwał Wydział krajowy do wniesienia projektu o udzielanie kredytu na melioracje gruntowe przez Bank krajowy. Reskryptem z dnia 15. Lutego b. r. l. 5867 Wydział krajowy polecił Dyrekcyi Banku krajowego opracowanie i przedłożenie projektu przez Wysoki Sejm zażądane. Naczelnym Dyrektorem Banku krajowego p. Antoni Wrotnowski zajął się tą sprawą, opracował projekt, ale przed wniesieniem takowego do Wydziału krajowego zasięgnął opinii krajowych Towarzystw rolniczych, których ewentualne uwagi wzięte zostaną pod rozbiór najpierw w Dyrekcyi Banku krajowego. Taki był stan sprawy w chwili układania tego sprawozdania. Skoro Wydział krajowy otrzyma z Dyrekcyi Banku krajowego substrat potrzebny już z opinią fachowych organów, będzie mógł bez dalszych badań informacyjnych przystąpić do uczynienia zadość na wstępie przytoczonemu wezwaniu Wysokiego Sejmu.

Fundacya śp. Wincent.
Łódzia Ponińskiego.

Z dochodów fundacyi śp. Wincentego Łódzia Ponińskiego dla czeladników rzemieślniczych przypadły w tym roku do rozdania cztery premie w gotówce: 828 zł., 690 zł., 552 zł., i 414 zł. Losowanie tych premii wyznaczone zostało na dzień 19. Lipca b. r.

Fundacya Feliksy Maryi
z hr. Golejewskich
Czarkowskiej.

Podany w zeszłorocznym sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego zarys aktu fundacyjnego fundacyi Feliksy Maryi z hr. Golejewskich Czarkowskiej dla rękodzielników i przemysłowców uznało c. k. Namiestnictwo odezwą z dnia 21. Marca b. r. l. 17.329 za odpowiadający tak zasadom i zamiarom przez fundatorkę wskazanym jak i wymogom prawnym. Dnia 30. Kwietnia b. r. l. 25.131 nastąpiło ostateczne zatwierdzenie aktu fundacyjnego ze strony c. k. Namiestnictwa. Kupony od listów hipotecznych (100.000 zł.) stanowiących majątek żelazny tej fundacyi wydano w terminach płatności adwokatowi dr. Marcelemu Madeyskiemu jako pełnomocnikowi fundatorki, która zastrzegła sobie prawo poboru dochodów na czas życia.

Fundacya wystawy kra-
jowej rolniczej i prze-
mysłowej we Lwowie
z r. 1877.

Z fundacyi „Wystawy krajowej rolniczej i przemysłowej we Lwowie z r. 1877.“ przeznaczonej dla rzemieślników i przemysłowców, którzy zawodowo już w kraju wykształceni wiedzę swą i naukę za granicą uzupełnić pragną — otrzymali w r. 1883. stypendya po 300 zł.: stolarz p. Schröder, kształcący się w Paryżu już rok trzeci i p. Gromko na uzupełnienie nauki w białoskórnicwie.

Realność szkoły wete-
rystycznej we Lwowie.

Z należącej do funduszu krajowego a c. k. Rządowi dla szkoły weterynaryi oddanej realności pod l. 466^{1/4} we Lwowie, zastrzegł był Wydział krajowy pierwotnie 5 morgów gruntu dla użytku krajowej szkoły leśnej. W r. b. grunt ten już zbyteczny dla szkoły leśnej wydzierżawiony został p. Zygmuntowi Niżałowskiemu pod następującymi warunkami: Dzierżawa trwać ma lat 15. W pierwszych pięciu latach dzierżawca opłacać będzie tytułem czynszu tylko 20 zł., ale zobowiązuje się naprawić parkan istniejący, a nadto postawić parkan nowy, odgraniczający grunt wydzierżawiony od reszty gruntu zostającego w użytku szkoły weterynaryi. (Wystawienie tego parkanu przez dzierżawcę uwalnia Wydział krajowy od znacznego nakładu — około 600 zł., gdyż wskutek żądania szkoły weterynaryi

i c. k. Namiestnictwa, trzebaby było nowy parkan kosztem funduszu krajowego postawić.) W dalszych 10 latach dzierżawca p. Niżałowski opłacać ma rocznie tytułem czynszu 250 zł.

Krajowa szkoła gospodarstwa lasowego we Lwowie.

W gronie nauczycielskiem krajowej szkoły leśnej we Lwowie zaszła w ciągu ubiegłego roku następująca zmiana: Dr. Alfred Zgórski, docent dla nauki stylu i ćwiczeń stylistycznych w języku polskim i niemieckim, oraz Dr. Ernest Till, docent dla nauki Ekonomii społecznej i nauki o ustawach i przepisach z dziedziny gospodarstwa leśnego i polowego, wnieśli rezygnację, którą Wydział krajowy przyjął, wyrażając ustępującym docentom zgodnie z wnioskiem Kuratorji swoje uznanie za gorliwe, sumienne i skuteczne pełnienie obowiązków przez lat 9 t. j. od założenia szkoły leśnej. Na docenta dla wszystkich powyżej wskazanych przedmiotów powołała Kuratorja szkoły kustosa biblioteki uniwersyteckiej Dr. Edmunda Burzyńskiego a Wydział krajowy zatwierdził to powołanie.

Z dotacyi przeznaczonej w budżecie na stypendya dla uczniów szkoły leśnej otrzymało dziesięciu uczniów stypendya, mianowicie ośmiu po 100 a dwaj po 80 zł. w. a. Reszta funduszu użytą została na rozdzielnie stałych zapomóg i jednorazowych zasiłków.

W nowym budynku szkoły leśnej ukończono ustawienie sztachet żelaznych kosztem 2249 zł. 28 ct. Weranda z dawnego budynku szkolnego, której nie obejmował kontrakt kupna i sprzedaży z p. J. Miłaszewskim, została odstąpiona Zakładowi obłąkanych w Kulparkowie, który uiścił za to funduszowi budowy szkoły 200 zł.

Krajowe szkoły w Dublanach i Czernichowie.

Z czynności dotyczących krajowych szkół rolniczych w Dublanach i Czernichowie przedkłada Wydział krajowy oddzielne sprawozdania.

W sprawie zakładania niższych szkół rolniczych w zachodniej części kraju.

Przedkłada Wydział krajowy w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 17. Października 1883 podobnież osobne sprawozdanie, które obejmuje wnioski założenia kraj. niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach powiecie Białskim.

Krajowe niższe szkoły rolnicze w Jagielnicy i Horodence.

Na posiedzeniu z dnia 17. Października 1883 powziął Wysoki Sejm nad sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego o wnioskach Wydziału krajowego co do zakładania niższych szkół rolniczych następującej treści uchwałę:

„1. Sejm zgadza się na uznanie założyć się mających niższych szkół rolniczych w Horodence i Jagielnicy za zakłady krajowe i upoważnia Wydział krajowy do otwarcia tych szkół pod warunkiem, że c. k. Ministerstwo rolnictwa udzieli na założenie ich subwencyę w kwocie 22.000 zł. oraz zapewni każdej z nich roczną dotacyę ze Skarbu państwa w kwocie przynajmniej 2.000 zł. w. a.

2. Sejm zatwierdza załączony projekt etatu osób i płac gron nauczycielskich przy krajowych niższych szkołach rolniczych w Horodence i Jagielnicy.

3. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu na rok 1884. kredyt do wysokości 9.220 zł. w. a. na utrzymanie szkół powyższych w tymże roku.

4. Sejm wzywa Wydział krajowy, ażeby w porozumieniu z c. k. Rządem statut krajowych niższych szkół rolniczych o ile możliwości zastosował do wskazówek udzielonych przez sejmową komisję gospodarstwa krajowego w sprawozdaniu z dnia 15. Października 1883. r. l. 912.“

W wykonaniu powyższej uchwały odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 9. Listopada 1883 l. 51666 do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie u c. k. Ministerstwa rolnictwa subwencji z funduszków państwowych w myśl ustępu I. uchwały, tudzież zatwierdzenia zmian §§. 5. i 16. statutów według życzenia komisji sejmowej gospodarstwa krajowego.

Alegat 9.

Wedle dołączonej % odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 19. Lutego 1884 l. 10621 c. k. Ministerstwo rolnictwa uczyniło też w zupełności zadość temu żądaniu Wysokiego Sejmu, gdyż przyzwoliło reskrytem z dnia 10. Lutego 1884 l. 188 z funduszków państwowych na pierwsze uposażenie obu szkół subwencją w łącznej kwocie 22.000 zł. w. a., a na utrzymanie dla każdej z tych szkół na przeciąg lat dziesięciu począwszy od roku 1884. na razie roczny datek w kwocie po 2.000 zł. w. a., tudzież zatwierdziło plan nauk i dołączone statuta % w osnowie zmienionej.

Alegat 10. i 11.

Ponieważ decyzją tą c. k. Ministerstwo rolnictwa byt obu szkół został zapewnionym, zatem Wydział krajowy, komunikując treść powyższego reskryptu ministeryalnego Zarządom oddziałów Horodeńskiego i Buczacko-Czortkowsko-Zaleszczyckiego c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego, zawezwał takowe rozporządzeniem z dnia 4. Marca 1884 l. 10902 do poczynienia odpowiednich zarządzeń w sprawie wykonania budowy względnie adaptacji budynków przeznaczonych na pomieszczenie szkół, oraz zrealizowania fundacyi i datków tak poszczególnych ofiar, jak i korporacyi celem jak najrychlejszego otwarcia zakładów; reskrytem zaś z dnia 6. Kwietnia 1884 l. 15822 udzielił wspomnianym zarządom Oddziałów, Wydziałom powiatowym w Horodence i Jagielnicy, tudzież JWnym Karolowi hr. Lanckorońskiemu i Jakóbowi br. Romaszkanowi statuta zatwierdzone przez c. k. Ministerstwo rolnictwa i zaprosił władze i korporacje wymienione w §. 16. statutów szkół do zamianowania delegatów i ich zastępców w Kuratoryi.

Wskutek powyższych zarządzeń Wydziału krajowego większa część delegatów w Kuratoryach została już zamianowaną, a budowa i adaptacja budynków tak daleko postąpiła, że można się spodziewać otwarcia obu szkół w miesiącu Październiku r. b.

Kontrakt dzierżawy 24 morgów gruntu w gm. Nagorzanka dla niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy został już z JWnym Karolem hr. Lanckorońskim zawarty, podpisanie zaś kontraktu kupna sprzedaży realności w Horodence z JWnym Jakóbem br. Romaszkanem także niebawem nastąpi.

Celem pozyskania sił nauczycielskich rozpisano konkurs z terminem wnoszenia podań do końca sierpnia r. b.

Wreszcie nadmienia się, że wedle sprawozdania Wydziału powiatowego w Buczaczu z dnia 15. Stycznia 1884 l. 743 tenże Wydział postanowił udzielić dla szkoły Jagielnickiej jednorazowego zasiłku w kwocie 50 zł. w. a. pozostawiając decyzją co do ustanowienia rocznego stypendyum pełnej Radzie powiatowej.

Kurs gorzelnictwa
w Dublanach.

Na podstawie programu ustanowionego rozporządzeniem Wydziału krajowego z dnia 12. Kwietnia 1881 l. 17180 odbył się w r. 1884. po raz czwarty kurs nauki gorzelnictwa w Dublanach pod kierunkiem profesora wyż. szkoły rolniczej p. Dr. Romana Wawnikiewicza. Wykłady, na które zapisało się 15 uczniów, między temi 10 praktycznych gorzelników a dwóch uczniów Dublańskiej szkoły wyższej, trwały od dnia 2. Kwietnia do 4. Lipca 1884, egzamin zaś odbył się na dniu 5. Lipca b. r. Trzynastu uczniów uwolnił Wydział krajowy od opłat, dziesięciom zaś udzielił na przed stawienie kierownika kursu następnym jednorazowych zasiłków, mianowicie: Edwardowi Fitowskiemu 50 zł. w. a., Bogumiłowi Kulczyckiemu 50 zł. wa. Piotrowi Julianowi Klimeckiemu 40 zł. w. a., Antoniemu Popławskiemu 30 zł. w. a., Stanisławowi Snopkowskiemu 30 zł. w. a. i Antoniemu Taccemu 40 zł. w. a.

Niższa szkoła rolnicza
dla włościan połączona
z zakładem dla uprawy
i wyprawy lnu
w Gródku.

Pismem z dnia 26. Marca 1884 l. 104 zakomunikował Wydziałowi krajowemu komitet c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego uchwałę swą powziętą na dniu 12. Stycznia 1884, wedle której tenże komitet postanowił zwinąć szkołę Gródecką z uwagi, że Wysoki Sejm zajął się sprawą zakładania i organizacyi niższych szkół rolniczych, i oddać Wydziałowi krajowemu cały majątek i fundus instructus szkoły z zastrzeżeniem: aby mająca się utworzyć w miejsce szkoły Gródeckiej gdzieindziej niższa szkoła rolnicza założoną była w obrębie c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego w porozumieniu co do wyboru miejsca, oraz, aby w programie nauk tejże szkoły nauce uprawy i wyprawy lnu pozostawiony był większy zakres niż w innych niższych szkołach rolniczych. Jakkolwiek Wydział krajowy w odezwach do tutejszego c. k. Namiestnictwa i komitetu c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego kilkakrotnie się oświadczył przeciw zupełnemu zwinieniu szkoły Gródeckiej, która jako zakład uprawy i wyprawy lnu mogłaby oddać ludności okolicznej znakomite usługi, mimo to wobec powyższej uchwały zdecydował się objąć majątek i fundus instructus rzeczonyj szkoły na rzecz funduszu krajowego i zużytkować takowy przy wyposażeniu jednej z niższych szkół rolniczych we wschodniej części kraju, bez przyjmowania atoli jakichkolwiek dalszych warunków.

Formalne odebranie majątku szkoły Gródeckiej w posiadanie funduszu krajowego nastąpiło na dniu 3. Czerwca 1884, wniosków jednakże co do przeznaczenia majątku i fundus instructus tej szkoły Wydział krajowy nie przedkładał Wysokiemu Sejmowi, gdyż Rada oddziału Rudecko-Gródeckiego c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego wystąpiła z usilną prośbą o utrzymanie nadal zakładu tego w Gródku, a na odnośne wezwanie Wydziału krajowego z dnia 10. Czerwca 1884 l. 26642 do chwili zamknięcia sprawozdania niniejszego nie przedstawiła jeszcze szczegółowego sprawozdania.

W sprawie subwencji
rządowych na naukę
rolnictwa i leśnictwa.

Dotychczasowe zasiłki stałe przyznawane z c. k. Skarbu państwa na utrzymanie kraj. szkół rolniczych w Dublanach (7.000 zł.) i na utrzymanie kraj. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie (5.000 zł.) okazują się wobec niedoborów przez kraj pokrywanych a wynoszących wedle budżetu z r. 1884. przy pierwszych 24.767 zł. przy ostatniej zaś 16.095 zł.

Alegat 12.

tudzież w porównaniu z dotacjami w innych krajach koronnych na podobny cel z funduszków państwowych przyzwalanemi jako zbyt szczupło wymierzony. Z tego powodu, tudzież ze względu na zwiększającą się liczbę uczniów a tem samem konieczność pomnożenia środków naukowych i sił nauczycielskich, przedstawił Wydział krajowy dołączoną odezwą z dnia 9. maja 1884 l. 16.549 wystosowaną do tutejszego c. k. Namiestnictwa wniosek c. k. Ministerstwu rolnictwa na podwyższenie stałej dotacyi dla szkół dublańskich do wysokości 15.000 zł., dla szkoły zaś czernichowskiej do wysokości 8.000 zł. rocznie.

Ponieważ na pozyskanie i utrzymanie krajowych nauczycieli wędrownych rolnictwa mimo wniosku Wydziału krajowego przedłożonego za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa odezwą z dnia 8. Czerwca 1883 l. 24.259 nie wyznaczyło c. k. Ministerstwo rolnictwa żadnej dotacyi dla Galicyi, jakkolwiek c. k. Rząd utrzymuje dwóch stałych nauczycieli wędrownych w Czechach, a jednego w Wybrzeżu, subwencyonuje zaś trzech stałych krajowych nauczycieli wędrownych w Austrii Dolnej i wyznacza hojne dotacje na ten cel w innych krajach koronnych, przeto widział się Wydział krajowy zniewolonym ponownie przedstawić tę sprawę powołaną powyżej odezwą z dnia 9. Maja 1884 c. k. Ministerstwu rolnictwa z prośbą o wyznaczenie z c. k. Skarbu państwa na razie 4.000 zł. na utrzymanie dwóch stałych krajowych nauczycieli wędrownych rolnictwa, z której to kwoty przypadłoby po 1.500 zł. na płacę a po 500 zł. na objazdy.

Przytem wyraził Wydział krajowy nadzieję, że w razie przychylenia się c. k. Rządu do tego wniosku i Wysoki Sejm wyznaczyłby równą kwotę rocznie na utrzymanie dalszych dwóch nauczycieli wędrownych.

Do preliminarza funduszu krajowego na r. 1885. nie wstawiono wprawdzie na ten cel kwoty 4.000 zł., na wypadek jednakże nadejścia pomyslniej decyzji c. k. Ministerstwa rolnictwa oraz zgłoszenia się większej liczby kandydatów z odpowiednią kwalifikacją na te posady Wydział krajowy gotów jest pokryć ten wydatek z funduszu dyspozycyjnego.

Stypendyum rządowe na naukę hodowli nasion.

W skutek prośby okręgowego Towarzystwa rolniczego w Wadowicach, wniesionej za pośrednictwem komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego i c. k. Namiestnictwa do c. k. Ministerstwa rolnictwa o założenie i subwencyonowanie z funduszków państwowych zakładu naukowego i stacyi doświadczalnej dla hodowli nasion pastewnych w Kleczy górnej u p. Przeclawa Sławińskiego, oświadczyło c. k. Ministerstwo rolnictwa po wysłaniu do Kleczy profesora akademii rolniczej w Wiedniu p. Dra Liebenberga na podstawie sprawozdania tego eksperta, że nie widzi się spowodowanym ze względu na stosunki dotacyjne przychylić się do wniosku okręgowego Towarzystwa rolniczego w Wadowicach, natomiast jest gotowem utworzyć począwszy od r. 1884. dwa stypendya po 200 do 300 zł. dla młodych ludzi, którzyby pragnęli w Kleczy górnej wyuczyć się hodowli nasion pastewnych.

Zapytany o objaśnienie opinii, Wydział krajowy podał program nauki stypendystów w Kleczy górnej; gdy zaś p. Sławiński nadesłał odmowną odpowiedź na powyższą propozycyą c. k. Ministerstwa rolnictwa, a komitet c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego oświadczył się

stanowczo przeciw wysłaniu stypendystów do Kleczy górnej, Wydział krajowy celem skorzystania z przychylniej intencji c. k. Ministerstwa rolnictwa odezwą do c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Kwietnia 1884 l. 16550 zaproponował zgodnie z wnioskiem komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego skumulowanie projektowanych dwóch stypendyów na jedno w wysokości 600 zł. i wysłanie odpowiedniego kandydata za granicę na naukę kultury nasion roślin pastewnych z warunkiem, aby stypendysta wiadomości nabyte w czasie wycieczki naukowej zużytkował później dla kraju, który też wniosek reskryptem c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 7. Maja 1884 l. 6027 został przyjęty z tą zmianą, że stypendyum wymierzono tylko w wysokości 500 zł.

Konkurs na powyższe stypendyum rozpiisał Wydział krajowy pod 13. Czerwca 1883 l. 28783 z terminem wnoszenia podań do dnia 15. Lipca 1884, zresztą zaś sprawa ta uchyla się od ingerencji Wydziału krajowego, gdyż wedle powołanego reskryptu ministeryalnego podania mają być wnoszone w drodze Towarzystw rolniczych do c. k. Namiestnictwa, a prawo nadawania zastrzegło sobie c. k. Ministerstwo rolnictwa.

Zalesienia.

Wedle sprawozdań pp. c. k. radcy lasowego Lettnera i c. k. komisarza lasowego Hołowkiewicza udzielonych Wydziałowi krajowemu odezwami c. k. Namiestnictwa z dnia 27. Grudnia 1883 l. 79031 i z dnia 14. Marca 1884 l. 77827 zalesienie lotnych piasków i nieużytków w powiatach Niskim, Tarnobrzeskim, Jaworowskim i Mościskim, oraz utworzonym dla zalesień w okręgu Jarosławskim, postępuje pomyślnie i okazuje już zbawienne skutki.

a) W powiecie Niskim ludność włościańska coraz przychylniej przyjmuje myśl zalesienia pustek, a niektóre gminy jak: Jeżów, Zarzecze i Ulanów pracują z natężeniem, ażeby wydmiska przywrócić kulturze.

W 14 gminach tego powiatu wyprodukowano w roku 1883. 3,540.000 sosnowych sadzonek, wysadzono 2,810.000 sadzonek sosnowych, a 99.400 brzozowych, akacyowych i łożyny; zalesiono 220 morgów nowych pustyń a poprawiono zadrzewienie na 111.5 morgach. Korzyści wynikające z zalesienia uwidoczniły się już w gminie Ulanów, gdzie plantacya szlachetnych łożyn na 16 morgach dała sposobność do założenia szkoły koszykarskiej z kursem 3-miesięcznym, mającej na celu pouczanie ludności uboższego miasteczka w produkcji prostych wyrobów koszykarskich dla celów gospodarskich.

b) W powiecie Tarnobrzeskim prowadzono roboty w r. 1883. w 13 gminach.

Wyhodowano 2,401.000 sadzonek, wysadzono 1,633.000 sadzonek, zalesiono 105 morgów i poprawiono zadrzewienie na obszarze 119 morgów. Przy pomocy 3.350 metrów bieżących płotów ochronnych i 10.620 metrów bieżących obaryerowania dokonano ustalenia ostatecznych wydmisk. W gminach Mokrzeszów i Cygany zostało już zalesienie ukończone, w roku 1884. spodziewać się należy ukończenia zadrzewienia w czterech innych gminach, a za dwa lata w całym powiecie.

c) W okręgu Jarosławskim, do którego należą wydmy położone w powiatach: Łańcuckim, Jarosławskim i Cieszanowskim ludność

interesowana przy chętnym współudziale i poparciu ze strony księży, nauczycieli i zarządów dóbr, wzięła się już w roku 1883. gorliwie do robót koło zadrzewienia z wyjątkiem gminy Ożanny w powiecie Łańcuckim, Suchej Woli w powiecie Cieszanowskim, oraz gmin Monasterza i Radawy w powiecie Jarosławskim, które już trzeci rok uporczywie sprzeciwiają się jednośnym poleceniom c. k. Starostw. W r. 1883. zalesiono w powiecie Jarosławskim $51\frac{3}{4}$ morgów, w powiecie zaś Cieszanowskim $7\frac{3}{4}$ morgów, ogółem $59\frac{1}{2}$ morgów wydmysk.

d) W powiecie Jaworowskim i Mościskim roboty koło zalesienia z powodu fałszywej obawy, jakoby się gminom odbierało grunta zalesiane, musiały być rozpoczęte przy pomocy siły zbrojnej, po dokonaniu jednak robót wiosennych, zmieniło się usposobienie ludności do niepoznania tak, że już przy gradzeniu płotków włościanie chętnie dostarczali robocizny. Z powodu wymierzonych przeszkód rezultat robót okazuje się stosunkowo mniej pomyślnym, niż w powiatach zachodniej części kraju. W okręgu tym założono w r. 1883. 9 szkółek sosnowych i 8 akacyowych, wyhodowano 1,526.000 sadzonek sosnowych, a 55.200 akacyowych, wygradzono 11.000 metrów bieżących płotów ochronnych, wysadzono 1,026.000 sadzonek sosnowych, a 17.000 akacyowych i zalesiono $97\frac{1}{2}$ morgów.

Ponieważ korzystniej położone wydmyska powiatu Tarnobrzeskiego i fizykalne własności piasku wpłynęły na tańsze przeprowadzenie robót w tym powiecie, tak że wedle sprawozdania tamtejszego Wydziału powiatowego z dnia 6. Stycznia 1884. l. 21 oszczędności w wydatkach na zalesienie wynoszą 853 zł. 39 ct., przeto wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 11. Stycznia 1884. l. 865 zasiłek przeznaczony na zalesienia w tym powiecie dla powiatu Niskiego, wskutek czego uzupełniono subwencję dla powiatu Niskiego do wysokości 300 zł. preliminowanej przez c. k. Inspektorat lasowy na r. 1884. Oszczędność w powiecie Tarnobrzekim powyżej wykazana wystarczy w zupełności na pokrycie kosztu projektowanego zadrzewienia także i w następnych latach Wydział krajowy będzie mógł obrócić dotacją przyzwołą przez Wysoki Sejm dla tego powiatu na zalesienia w powiecie Niskim. Zresztą wyasygnowano dotacje przyznane na zalesienie zgodnie z uchwałą Wysokiego Sejmu z 18. Października 1883. z małym przekroczeniem poz. 179 d. o 150 zł., które przyznano na zadrzewienie w gminie Olszanica (pow. Jaworów) nawiedzanej w roku 1883. ciężką klęską gradobicia.

Wskutek rezygnacyi z godności delegata do kontroli zalesienia wydmysk w powiecie Niskim i Tarnobrzekim wniesionej przez p. Franciszka Gregera, Wydział krajowy zamianował dekretem z dnia 19. Lutego 1884. l. 8676 delegatem swym dla powiatu Niskiego p. Ferdynanda hr. Hompeseha z Rudnika, dekretem zaś z dnia 21. marca 1884. l. 14524 delegatem dla powiatu Tarnobrzeskiego p. Henryka Dolańskiego z Grębowa.

O uchwalonej przez Wysoki Sejm na dniu 18. Października 1883. dotacyi na szkółkę leśną w Rasztowcach, zawiadomił Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 30. Maja 1884. l. 27121 Wydział powiatowy w Skalacie z wezwaniem do przedłożenia sprawozdania o postępie robót koło tej szkółki. Równocześnie odniósł się Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie u c. k. Ministerstwa rolnictwa na ten cel odpowiedniej sub-

wencyi z funduszków państwowych. Jakkolwiek dotychczas nie otrzymał Wydział krajowy żądanego sprawozdania od Wydziału powiatowego, ani też wiadomości o udzieleniu subwencyi z c. k. Skarbu państwa, mimo to z powodu ważności zalesienia halizn i nagich stoków gór Miodoborskich dla kontynentalnego już Podola pod względem klimatycznym wstawił w preliminarz funduszu krajowego na r. 1885. zasiłek dla szkółki leśnej w Rasztowcach w tej samej wysokości.

Podobna akcja w sprawie zalesienia nagich stoków górskich i to na wielką skalę byłaby przede wszystkim pożądaną dla ogołoconych z lasów gór karpackich, które dają początek najważniejszemu dopływowi Wisły i Dniestru. Akcja ta jest tem potrzebniejszą i naglejszą, ile że tępienie lasów w górach karpackich w ostatnich latach przyczyniło się w wysokim stopniu do katastrof powodziowych. Ponieważ jednak wedle odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 10. Stycznia 1884. l. 82037 plan systematycznego zalesienia wszystkich w kraju znajdujących się wydm piaszczystych i nieużytków nie jest jeszcze przez c. k. Inspektorat lasowy wygotowanym, przeto Wydział krajowy nie może jeszcze wystąpić z wnioskami konkretnymi przed Wysokim Sejmem.

Na nowe zalesienia mianowicie w gminach Czernichówek i Czernichów powiatu krakowskiego wstawiono tylko w preliminarz funduszu krajowego na r. 1885. kwotę 175 zł. na pokrycie kosztów zakupna nasion, założenia szkółki, ogrodzenia i ewentualnych naprawek kultury w oczekiwaniu, że interesowane gminy dostarczą robocizny, a c. k. Ministerstwo rolnictwa udzieli z funduszków państwowych odpowiedniego zasiłku na utrzymanie nadzorca technicznego. Ponieważ gminy rzeczzone nie posiadają odpowiedniego gruntu pod szkółkę drzewną, a zalesienie wydmisk w Czernichowie, które sąsiadują z lasem tamtejszego folwarku szkolnego, leży także w interesie funduszu krajowego, przeto poleciliśmy Dyrekcyi kraj. śr. szkoły rolniczej w Czernichowie, rozp. z dnia 27. Listopada 1883. wyznaczyć na ten cel na terytorium folwarku tamtejszego kawałek gruntu o obszarze jaki się okaże potrzebnym.

Rybacktwo.

Ponieważ wedle §. 15. ustawy z dnia 19. Listopada 1882. Dz. u. k. Nr. 57 z r. 1883. o ochronie ryb, która weszła w życie z dniem 29. Lipca 1883. grzywny za przekroczenia tej ustawy i rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 28. Czerwca 1883. Dz. u. kr. Nr. 58, tudzież kwoty otrzymane ze sprzedaży zabranych na podstawie tych przepisów ryb i przyborów rybackich wpływają do osobnego funduszu ku podniesieniu rybactwa administrowanego przez Wydział krajowy, przeto odniosło się c. k. Namiestnictwo wedle odezwy z dnia 3. Sierpnia 1883. l. 46585 do c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu o wydanie pouczenia do urzędów podatkowych co do utrzymywania osobnego dziennika rzeczzonego funduszu, tudzież co do percepty zaliczenia i odwożenia kwot do tego funduszu wpływających i rozesłało do wszystkich c. k. Starostw dołączony % okólnik, zawierający wskazówki co do postępowania przy wprowadzeniu w życie i wykonywaniu ustawy i rozporządzenia o ochronie ryb, Wydział krajowy zaś wystosował pod dniem 13. Listopada 1883. l. 43584 okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych z wezwaniem do jak najgorliwszego wspierania władz rządowych przy

Alegat 13.

zaprowadzeniu środków ochronnych w myśl powołanej ustawy krajowej i rozporządzenia c. k. Namiestnictwa.

Przesłane Wydziałowi krajowemu w darze przez Dra Maksymiliana Nowickiego 74 egzemplarzy mapy przeglądowej osiedlenia ryb w Galicyi sporządzonej przez dra Nowickiego a wydanej nakładem JW. Artura hr. Potockiego, rozdzielono między 74 powiaty, a na wydanie tekstu objaśniającego do tej mapy udzielono p. Nowickiemu dekretem z dnia 6. Lipca 1883. l. 33263 z funduszu dyspozycyjnego jednorazowego zasiłku w kwocie 50 zł. w. a.

Nadto udzielono z funduszu dyspozycyjnego na cele rybactwa:

1. Oddziałowi Towarzystwa rybackiego dla rzeki Seretu i okolic w Mikulińcach na zakupno narybku węgorząt i karpiań celem zarybienia Seretu i jego dopływów reskryptem z dnia 28. Marca 1884. l. 15782 jednorazowego zasiłku w kwocie 50 zł. w. a.

2. Panu dr. Maksymilianowi Nowickiemu na badanie naukowe zarazy rybnej dekretem z dnia 23. Maja 1884. l. 24.525 jednorazowego zasiłku w kwocie 100 zł. w. a.

Wreszcie nadmieniam się, że wedle nadesłanego przez Wydział niemieckiego Towarzystwa rybackiego w Berlinie na ręce JW. Marszałka krajowego sprawozdania Towarzystwo to podejmuje także starania koło podniesienia chowu łososia w galicyjskiem dorzeczu Wisły, a Wydział krajowy na skutek prośby rzeczzonego Towarzystwa oświadczył gotowość popierania w Wysokim Sejmie ewentualnej petycji galic. Towarzystwa rybackiego o udzielenie na ten cel zapomogi z funduszu krajowego.

Produkcya i sprzedaż soli bydłowej.

Odezwą z dnia 29. Maja b. r. l. 4492/pr. Prezydium c. k. Namiestnictwa podało do wiadomości Wydziału krajowego sprawozdanie c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu z dnia 22. Maja b. r. l. 761/pr. donoszące, że na polecenie c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 26. Lipca 1883. l. 23.248 wyrobiono w zarządzie salinarnym w Wieliczce na próby 100 zbiorków soli bydłowej, każdy po 9 sztuk w wadze 2 klg. z demieszką barwnika, mąki żytniej, kartofli, kleju i szpilek jodłowych w różnym stosunku, z których na mocy reskryptów ministeryalnych z dnia 15. i 16. Stycznia 1884. l. 4227 i 1798 wysłano w ciągu pierwszego kwartału r. b. właścicielom ziemskim w Czechach 16, w Morawii 24, na Szląsku 12, w Galicyi wschodniej 22, w Galicyi zachodniej 12, a szkole rolniczej w Dublinach 10 zbiorków celem odbycia próby poprawienia paszy bydłowej według instrukcyi wydanej przez c. k. Ministerstwo rolnictwa. Rezultat tych prób dłuższy czas trwać mających nie jest jeszcze wiadomy.

Pobór surowicy dla bydła.

Wskutek prośb popartych przez Wydział krajowy otrzymały z c. k. Ministerstwa skarbu pozwolenie na pobór surowicy dla bydła w porze zimowej t. j. od 1. Listopada do końca Kwietnia każdego roku następujące gminy w okręgu c. k. powiatowej Dyrekcyi skarbu w Stanisławowie: Nowosielice, Huziejów stary, Zaderowacz, Sołuków, Jakubów, Niżniów górny i Niżniów dolny.

Piętnowanie bydła.

Uchwałą powziętą na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1883. nad sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego

w przedmiocie piętnowania bydła rogatego, poruszonem petycją Wydziału powiatowego w Kolbuszowej, zakomunikowano temuż Wydziałowi powiatowemu rozporządzeniem z dnia 23. Października 1883 l. 51.016.

Nadeszłe w r. 1884. podania Wydziałów powiatowych w Rawie i Kamionce Strumiłowej w sprawie zmiany piętnowania cieląt, odstąpił Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu odezwą z d. 31. Marca 1884 l. 11.140.

Zapomoga dla ogrodnika
Wojciecha Maciaszka
w Wersalu.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 powziął Wysoki Sejm przy rozprawie nad Rubr. XV. preliminarza funduszu krajowego na rok 1884. na skutek petycji Wojciecha Maciaszka w Wersalu następującą uchwałę:

„Poz. 189. e. l. pet. 557/375 Wojciechowi Maciaszek w Wersalu na skutek petycji wniesionej, na naukę ogrodnictwa jednorazowa zapomoga 300 zł.“

O uchwale powyższej zawiadomił Wydział krajowy petenta za pośrednictwem p. Dra Józefa Rostańskiego, c. k. profesora wszechnicy Jagiellońskiej w Krakowie dekretem z dnia 6. Listopada 1883 do l. 52830, następnie zaś wyasygnował przyznaną Maciaszkowi zapomogę w kwocie 300 zł. na ręce profesora p. Rostańskiego dekretem z dnia 8. Lutego 1884 do l. 5508.

Petycja zarządu oddziału
galic. Towarzystwa
pszczelniczo-ogrodniczego
w Bochni.

Uchwałą z dnia 12. Października 1883 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu między innymi petycję zarządu oddziału galic. Towarzystwa pszczelniczo-ogrodniczego w Bochni.

Petycję tę udzielił Wydział krajowy reskryptem z dnia 16. Listopada 1883 l. 50699 Wydziałowi powiatowemu w Bochni do zdania sprawy o działalność tego oddziału; do chwili zamknięcia sprawozdania niniejszego jednak nie przedłożył jeszcze tenże Wydział swej opinii.

Petycja Jana Nowickiego
ogrodnika w Zaleszczy-
kach starych o zapomogę.

Przekazaną uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 12. Października 1883 petycję Jana Nowickiego, ogrodnika w Zaleszczykach starych, o zapomogę, zwrócił Wydział krajowy petentowi dekretem z dnia 26. Października 1883 l. 51428 z załatwieniem odmownem.

Petycja Michała Taźbier-
skiego o stypendyum na
naukę ogrodnictwa.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Michała Taźbierskiego, kierownika 4-klasowej szkoły w Zakliczynie, o stypendyum w celu udania się do szkoły ogrodniczej w Warszawie, do porządku dziennego.

O uchwale tej zawiadomił Wydział krajowy petenta dekretem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53040.

Stypendya i zasiłki dla
uczniów szkół rolnictwa
i weterynaryi.

Z corocznie przez Wysoki Sejm wstawianej do budżetu dotacyi na stypendya dla uczniów szkół rolnictwa, leśnictwa i weterynaryi, otrzymali na rok szkolny 1883/4 dwaj uczniowie c. k. Akademii rolniczej w Wiedniu, Hieronim Hlebowicki i Hipolit Węgrzynowski stypendya po 300 zł., uczeń tejże akademii August Hawle, pobierający nadto zasiłek od Komitetu Towarzystwa gospodarczego, stypendyum w kwocie 200 zł. Czwartym uczniem c. k. Akademii rolniczej w Wiedniu, Włodzimierz Erazm Braun, który po

powyżej wymienionych stypendystach tak ze względu na celujący postęp w nauce, jak i na ubóstwo, najkorzystniej się wyróżniał pomiędzy dalszymi kompetentami, otrzymał jednorazowy zasiłek w kwocie 100 zł.

Co do uczniów lwowskiej c. k. Szkoły weterynaryi, Wydział krajowy zastosował się do polecenia Wysokiego Sejmu, aby z wstawionej dla tych uczniów kwoty 500 zł. o tyle tylko nadane zostały stypendya, o ile dotychczasowi stypendyści na to zasłużyli. O poleceniu tem zawiadomił Wydział krajowy Dyrekcyę c. k. lwowskiej szkoły weterynaryi dnia 26. Października 1883 l. 52126, wzywając ją, aby w Grudniu przedstawiła postęp w naukach tych uczniów, którzy w poprzednim roku stypendya i zasiłki otrzymali, a zarazem przedstawiła ze swojej strony propozycyę co do rozdziału kwoty 500 zł. Zgodnie z wnioskiem Dyrekcyi nadał Wydział krajowy pięciu uczniom lwowskiej szkoły weterynaryi dotychczasowym stypendystom stypendya po 100 zł. także na rok 1883/4.

Są to następujący uczniowie:

Narcyz Sikorski, Stanisław Kwieciński, Franciszek Lenartowicz, Ludwik Tymoftijewicz i Euzebiusz Nestajko.

Jednorazowe nadzwyczajne zasiłki otrzymało nadto sześciu uczniów lwowskiej szkoły weterynaryi, mianowicie dwaj po 50 zł., a czterech po 25 zł. Za tem wyjątkowem uwzględnieniem sześciu uczniów przemawiały tak ich celujące postępy w naukach, jak i nadzwyczajne ubóstwo.

Powyższe stypendya i zasiłki nie wyczerpują całej pozycyi (2000 zł.) przeznaczonej na stypendya dla uczniów szkół rolnictwa, leśnictwa i weterynaryi. Pozostałą resztę zarezerwował Wydział krajowy do dalszej dyspozycyi, aby w danym razie udzielić mógł jak w latach poprzednich ukończonemu uczniowi wiedeńskiej akademii rolniczej, lub innego rolniczego zakładu naukowego subwencyę na podróż naukową.

Opróznione w roku 1883. stałe stypendyum dla jednego ucznia wiedeńskiej szkoły weterynaryi (200 zł. rocznie i 60 zł. na koszt powrotu do kraju po uzyskaniu dyplomu) nadał Wydział krajowy Maryanowi Lanikiewiczowi, uczniowi I. roku tej szkoły.

Subwencye na cele kultury krajowej.

W czasie objętym niniejszem sprawozdaniem udzielił Wydział krajowy z funduszu dyspozycyjnego następujących zasiłków:

1. Towarzystwu ogrodniczo-sadowniczemu we Lwowie rozporządzeniem z dnia 7. Sierpnia 1883 l. 40385 zapomogi w kwocie 200 zł. na urządzenie wystawy ogrodniczo-sadowniczo-pszczelniczej tego towarzystwa.

2. Franciszkowi Ciśle, ukończonemu uczniowi krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, na odbycie praktyki gospodarczej celem przygotowania na nauczyciela szkół rolniczych, dekretem z dnia 11. Stycznia 1884 l. 1338 zasiłku miesięcznego w kwocie 25 zł. na przeciąg ośmiu miesięcy od dnia 1. Listopada 1883 począwszy.

3. Komitetowi gospodarskiemu I. zjazdu „Kółek rolniczych“ na przyjęcie delegatów tego zjazdu rozp. z dnia 26. Lutego 1884 l. 9697 jednorazowego zasiłku w kwocie 300 zł.

4. Wreszcie Wojciechowi Maciaszkowi, uczniowi narodowej szkoły ogrodnictwa w Wersalu, dekretem z dnia 6. Maja 1884 l. 21592 jednorazowego zasiłku w kwocie 200 zł.

Biuro melioracyjne.

Na posiedzeniu z dnia 12. Października 1883 powziął Wysoki Sejm nad sprawozdaniem komisji gospodarstwa krajowego o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie powiększenia kredytu na biuro melioracyjne przy Wydziale krajowym, następującej treści uchwałę:

„I. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu celem uregulowania płac dotychczasowych urzędników biura melioracyjnego kredyt do wysokości 2000 zł. rocznie.

„II. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu celem wzmocnienia sił technicznych biur melioracyjnych eksponowanych lub tworzenie nowych ekspozytur kredyt do wysokości 2000 zł.

„III. Otworzone pod I. i II. kredyty będą pokryte z funduszu krajowego Rubr. XV. poz. 145.

„IV. Rezolucję C.

„Sejm odtąd uwalnia Wydział krajowy od włożonego nań obowiązku kształcenia podmajstrzych i poleca, aby fundusze na ten cel przeznaczone użyte zostały na inne wydatki biura melioracyjnego.“

W wykonaniu uchwały powyższej Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 15. Lutego 1884 l. 5867 podwyższył płacę inżyniera ekspozytury biura melioracyjnego w Tarnowie Tadeusza Sikorskiego na 1100 zł. rocznie (o 300 zł.), w miejsce zaś remuneracyj wyznaczanych z taks za plany, które od dnia 1. Stycznia 1884 wpływać mają do funduszu krajowego, przyznał roczne wynagrodzenie w wysokości 300 zł. następującym funkcjonaryuszom biura melioracyjnego, którzy w ubiegłych latach większe rezultaty w pracach wykazali: Józefowi Jankowskiemu, Tadeuszowi Sikorskiemu, Andrzejowi Kędziorowi, Ferdynandowi Hillbrichtowi i Janowi Blauthowi.

W skutek licznych zgłoszeń do ekspozytury biura melioracyjnego w Tarnowie, oraz domagania się stron o powiększenie personalu tej ekspozytury, powołał Wydział krajowy jeszcze w roku ubiegłym dekretem z dnia 15. Maja 1883 na inżyniera-pomocnika biura melioracyjnego z roczną płacą 600 zł. Franciszka Vetulaniego, ukończonego technika, który się wykazał praktyką przy budowach rekonstrukcyjnych kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i przydzielił go równocześnie do Tarnowskiej ekspozytury. Gdy zaś P. Vetulani okazał się pilnym i przydatnym także przy melioracyjnych robotach, Wydział krajowy uważał za stosowne celem utrzymania tej siły podwyższyć mu płacę dekretem z dnia 28. Marca 1884 l. 15562 na 800 zł. rocznie.

Celem zwiększenia sił biura centralnego, a szczególnie ekspozytur, powołał Wydział krajowy dalej na inżynierów-pomocników biura melioracyjnego z płacą 600 zł. rocznie:

1. Dekretem z dnia 31. Grudnia 1883 l. 50573 Wacława Zahradnika, ukończonego ucznia szkoły politechnicznej lwowskiej.

2. Dekretem zaś z dnia 8. Stycznia 1884 l. 52341/83 Stanisława Ogonka, b. inżyniera-elewa kolei Karola Ludwika.

Z świeżo powołanych pomocników przydzielono Zahradnika ekspozyturze biura melioracyjnego w Tarnowie, Ogonka zaś z powodu nawału robót, a szczególnie większych operatów dla spółek wodnych, jakimi się zajmuje przeważnie biuro centralne, pozostawiono w tem biurze, delegując

go tylko czasowo na miesiąc Maj i Czerwiec r. b. do Sanoka do pomocy tamtejszemu inżynierowi Hillbrichtowi.

Oprócz wymienionych inżynierów-pomocników przydzielono do biura melioracyjnego z oddziału technicznego Dep. IV. (biura drogowego) inżyniera-pomocnika Seweryna Nowakowskiego.

Co do spraw osobistych zauważa się jeszcze, że wobec zwiększonego personelu biura, Wydział krajowy widział się spowodowanym poruczyć nadzór nad pracami funkcjonaryuszów tego biura inżynierowi Józefowi Jankowskiemu, dekretem zaś z dnia 9. Maja 1884 l. 24084 nadał dotychczasowemu inżynierowi-pomocnikowi Andrzejowi Kędziorowi tytuł i charakter inżyniera biura melioracyjnego z płacą dotąd pobieraną, jednakże z prawem do zaliczania dyet według postanowień, jakie w tej mierze co do inżynierów biura melioracyjnego zawiera §. 6. instrukcyi z dnia 20. Grudnia 1878 l. 57740/78 (l. 6183/80).

Wreszcie nadmieniam się, że inżynier Andrzej Kędzior zajmował się od miesiąca Listopada 1883 także pracami koncepcyjnymi, mianowicie prowadził przez ten czas referat kultury, w skutek czego mógł tylko jeden raz wyjechać na krótkotrwałą komisję.

Dotacya z c. k. Skarbu państwa na utrzymanie biura melioracyjnego.

W skutek pisma Wydziału krajowego z dnia 18. Maja 1880 l. 12943 przyzwoliło c. k. Ministerstwo rolnictwa reskryptem z dnia 30. Września 1881 l. 5836 na utrzymanie biura melioracyjnego przy Wydziale krajowym subwencję roczną w kwocie 1000 zł. na lata 1881 do 1885 włącznie. Ponieważ jednak dotacya ta w porównaniu z rocznym wydatkiem, jaki kraj na ten cel łoży, tudzież w porównaniu z subwencją, udzielaną uprzednio z funduszów państwowych na utrzymanie inżyniera kultury przy towarzystwach rolniczych we Lwowie (1200 zł. rocznie) i w Krakowie (500 do 1000 zł. rocznie) okazuje się za niską, tem bardziej, ile że w innych krajach koronnych c. k. Ministerstwo rolnictwa ponosi połowę kosztów utrzymania inżynierów kultury, przeto wystosował Wydział krajowy pod dniem 22. Kwietnia 1884 l. 19280 memoryał do c. k. Ministerstwa rolnictwa z prośbą o podwyższenie stałej dotacyi na biuro melioracyjne do wysokości połowy kosztów utrzymania i przesłał takowy odezwą z dnia 22. Kwietnia 1884 z. do c. k. Namiestnictwa, w której wykazał znaczny postęp w wykonywaniu przedsięwzięć melioracyjnych, oraz hojne subwencye udzielane przez c. k. Ministerstwo rolnictwa w innych krajach koronnych, zupełne zaś upośledzenie i pomijanie na tem polu Galicyi.

Alegat 14.

Alegat 15.

O poparcie tej prośby udał się Wydział krajowy równocześnie do JE. p. Ministra Dra Floryana br. Ziemiałkowskiego.

Wobec niedawno sankcjonowanych obydwóch ustaw melioracyjnych tudzież ofiarności kraju dla sprawy melioracyj, spodziewać się jednakże wypada, że c. k. Rząd w skutek memoryału powołanego odpowiedniejszą wyznaczy dotację dla tutejszego biura melioracyjnego.

Czynności biura melioracyjnego.

Czynności biura melioracyjnego we Lwowie, oraz ekspozytur w Tarnowie i w Sanoku, w czasie od 1. Lipca 1883 do 1. Lipca 1884. r. były następujące:

4. Wykonano na gruncie zdjęcia niwelacyjne poniżej wyszczególnione:

1. dla gmin Olesko, Chwatów i Zahorce 1200 morgów łąk i pastwisk do osuszenia ogólnego;

2. dla spółki wodnej Mrowelskiej pod Rzeszowem około 3500 morgów łąk i pastwisk do ogólnego osuszenia;

3. dla spółki wodnej Gniłej Lipy w powiatach Przemysłańskim i Rohatyńskim na regulację tej rzeki w celu osuszenia około 3000 mrg, łąk;

4. dla Alfonsa Czajkowskiego w Dusanowie 60 morgów do nawodnienia;

5. dla ks. Adama Lubomirskiego w Miżyńcu około 300 morgów łąk do osuszenia i nawodnienia;

6. dla gmin Jadowniki (Brzesko) i Mokrzycka około 170 morgów łąk do osuszenia;

7. dla Wł. Younga w Trzcieńcu 10 morgów do nawodnienia;

8. dla hr. Zygmunta Drohojowskiego w Krukienicach 50 morgów do nawodnienia;

9. dla L. Thoma w Holeszowie na projekt szluzu;

10. dla hr. Edwarda Stadnickiego w Nawojowej na regulację górskich potoków w celu urządzenia tartaków;

11. dla T. Polańskiego w Rudnikach na częściową regulację potoku Czerniczka;

12. dla hr. Edwarda Stadnickiego w Nawojowej 90 morgów do drenowania;

13. dla J. Dietla w Rzuchowej 30 morgów do drenowania;

14. dla hr. Reya w Przecławiu 82 „ „ „

15. dla A. Jordana w Błoni 24 „ „ „

16. dla A. Benoego w Strużach 21 „ „ „

17. dla W. Rozwadowskiego w Tuchowie 52 „ „ „

18. dla J. Męcińskiego w Kobierzynie 30 „ „ „

19. dla ks. Władysława Czartoryskiego w Besku 33 morgów do drenowania i 13 morgów do nawodnienia;

20. dla Leona Grotowskiego w Jaćmierzu 22 morgów do drenowania;

21. dla hr. Maryi Dzieduszyckiej w Jasienowie 95 morgów do osuszenia i nawodnienia, 8 morgów do drenowania;

22. dla Zenona Słoneckiego w Juzowcach 50 morgów do nawodnienia;

23. dla Mieczysława Urbańskiego w Haczowie 5 morgów do nawodnienia;

24. dla Anny Leszczyńskiej w Turzu 70 morgów do osuszenia;

25. dla Teofila Ostaszewskiego w Wzdowie 200 morgów do osuszenia;

26. dla Adama Wiktora w Załużu 70 morgów do osuszenia;

27. dla hr. Anny Potockiej w Rymanowie 78 morgów do osuszenia;

28. dla Stanisława Starowiejskiego w Bratkówce 11 morgów, a w Odrzykoniu 14 morgów do drenowania;

29. dla Ksawerego Skrzyńskiego w Krościenku 23 morgów do drenowania;
30. dla hr. Stefana Zamojskiego w Wysocku 50 morgów do drenowania;
31. dla gmin: Hłomcza, Tyrawa solna, Dobra i Mrzygłód na regulacyą Sanu około 1500 morgów gruntów zalewanych;
32. dla spółki wodnej w Jaszczwi, Moderówce, Bajdach i Wojszówce na uregulowanie odpływu wód w celu drenowania, około 400 morgów;
33. dla gminy Przegnojowa rozpoczęto;
34. dla Bogusława Horodyńskiego w Korsowie 100 morgów łąk do osuszenia;

U w a g a. Niektóre z tych ostatnich pomiarów nie są jeszcze ukończone.

W ogólności wykonano zdjęcia niwelacyjne na obszarach następujących:

dla łąk i pastwisk w celu osuszenia	10.188 morgów
dla łąk w celu osuszenia i nawodnienia	583 "
dla roli do drenowania	490 "

B. Wypracowano plany i kosztorysy dla stron następujących:

dla wyżej wyszczególnionych pod A.:

pod liczbą 1.

- " " 5. plany częściowego nawodnienia i projekt stawu;
- " " 6., 7., 8., 9., 10., 11.;
- " " 12. dla 64 morgów;
- " " 13.;
- " " 14. dla 22 morgów;
- " " 15. dla 54 morgów (nowe i dawne zdjęcia);
- " " 19.;
- " " 20. dla 37 morgów drenowania i 8 morgów osuszenia łąk;
- " " 21. dla 80 morgów osuszenia i nawodnienia;
- " " 22., 26., 28., 29.;
- " " 30. dla 25 morgów;

na podstawie zdjęć przedtem wykonanych:

35. dla Krzysztofowiczów w Załuczu 85 morgów roli do osuszenia;
36. dla T. Polańskiego w Rudnikach 345 morgów do osuszenia;
37. dla szpitala św. Łazarza w Krakowie osuszenie ogrodów i gruntów szpitalnych, oraz drenowanie ogrodu i osuszenie sąsiednich realności;
38. dla hr. Tyszkiewicza w Weryni 57 morgów do drenowania i 69 morgów do nawodniania;
39. dla Eugeniusza Stojowskiego w Zarnowcu projekt budowy tam na Jasiołce;
40. dla spółki wodnej w celu regulacyi Wiszni w powiecie Jarosławskim, około 2500 morgów zalewanych;
- Razem: wypracowano plany i kosztory dla stron 26.

C. Rozpoczęto lub dalej prowadzono wypracowanie planów i kosztorysów dla stron wyżej wyszczególnionych pod A.:

pod liczbą: 2., 3., 14., 17., 18., 31. i 32.

Uwaga. Zdjęcia niwelacyjne pod l. 1., 2., 3., 6. i 31. wykonano kosztem funduszu krajowego na podstawie uchwały sejmowej z dnia 27. września 1882. r.

D. Kontrolowano wykonanie robót projektowanych:

1. w Miżyńcu u ks. Adama Lubomirskiego (rozpoczęcie);
  2. w Rudnikach u T. Polańskiego (rozpoczęcie);
  3. w Dębinach u Wł. Rozwadowskiego osuszenie 60 morgów łąk;
  4. w Rozalinie u Seweryna Jankowskiego osuszenie;
  5. w Dublanach pod Lwowem drenowanie i nawodnienie folwarku;
  6. w powiecie Dąbrowskim roboty spółki wodnej dla regulacji odpływu wód między Dunajcem, Wisłą i Żabnicą;
  7. w powiecie Mieleckim regulację starego Brnia i dopływów;
  8. w powiecie Tarnowskim 1 kilometr regulacji dolnej części dopływu śmignowskiego Żabnicy dla gmin Pawężowa, Smigna i Łukowy;
  9. w Błoniu u A. Jordana 30 morgów drenowania wykonano a 24 morgów rozpoczęto;
  10. w Weryni u hr. Tyszkiewicza 38 morgów drenowania;
  11. w Przeclawiu u hr. Reya 12 morgów drenowania;
  12. w Nawojowej u hr. Edwarda Stadnickiego 36 morgów drenowania;
  13. w Besku u ks. Wł. Czartoryskiego 33 morgów drenowania i 213 morgów osuszenia i nawodnienia łąk;
  14. w Jaćmierzu u Leona Grotowskiego 22 morgów drenowania i 28 morgów osuszenia i nawodniania;
  15. w Jasienowie u hr. Maryi Dzieduszyckiej 8 morgów drenowania i 95 morgów osuszenia i nawodniania łąk;
  16. w Załużu u Adama Wiktora 70 morgów osuszenia;
  17. w Bratkówce i Odrzykoniu 25 morgów drenowania;
  18. w Krościenku u ks. Skrzyńskiego 23 morgów drenowania;
  19. w Wzdowie u Teofila Ostaszewskiego 200 morgów osuszenia łąk;
  20. w Turzu u Anny Leszczyńskiej 70 morgów osuszenia łąk;
  21. w Żarnowcu u Eugeniusza Stojowskiego tamy na Jasiołce.
- E. Wykonano badania wstępne lub wzięto udział w czynnościach komisyjnych jak niżej:
1. dla zarządu dóbr Chodorowa w sprawie osuszenia;
  2. w Glinnej u br. Czechowicza w sprawie osuszenia stawu;
  3. w Pustomytach u Dunka de Sajo w sprawie osuszenia;
  4. w Hruszatycach u Wgo Younga w sprawie osuszenia;
  5. w Wiązownicy w sprawie regulacji Wyczawy;
  6. w Oskrześnięcach u Michała Tustanowskiego w sprawie regulacji Świerza.

7. w Korsowie u Bogusława Horodyńskiego w sprawie osuszenia;
  8. w Rozalinie u Seweryna Jankowskiego w sprawie osuszenia;
  9. w Ohrymowcach u Aleksandra Kozłowskiego w sprawie zakładu wodnego;
  10. w Malczycach w sprawie zakładu wodnego;
  11. w Jaśle w sprawie uszkodzeń robót wodnych wykonanych na Wisłoce przez spółkę tamtejszą;
  12. w Mielcu w sprawie zawiązania spółki wodnej dla osuszenia gruntów między drogą krajową Dębicko-Tarnobrzeską i Wisłoką, wypracowanie klasyfikacji i rozkładu kosztów na pojedynczych właścicieli;
  13. w powiecie Żydaczowskim w sprawie regulacji rzeki Stryja pod Hnizdyczowem.
  14. w Tuchowie u Wł. Rozwadowskiego dla wytyczenia rowów w Dębinach;
  15. w Glinianach, Przegnojowie i Słowicie w celu zawiązania spółki wodnej dla osuszenia łąk i pastwisk;
  16. w Żydaczowie dla fundacyi hr. Skarbka w sprawie regulacji rzek Stryja i Dniestru (zdjęto plany sytuacyjne obecnego stanu rzeki);
  17. w powiecie kamioneckim w sprawie osuszenia łąk nad Bugiem;
  18. w Stryju w sprawie regulacji rzeki Stryja między Synowódkiem a miastem Stryjem;
  19. w Nowosielcu u Feliksa Gniewosza w sprawie drenowania 60 morgów i nawodnienia 35 morgów łąk;
  20. w Bukowie funduszu ciemnych w sprawie nawodnienia 15 morgów łąk;
  21. w Domaradzu w dobrach biskupich w sprawie drenowania;
  22. w Godowie fund. stypend. im. Dydyńskich w sprawie drenowania 60 morgów;
  23. w Dydni u Jana Pohoreckiego w sprawie drenowania i nawodnienia;
  24. w Nehrybce i Sielcu u Jana Bielawskiego w sprawie drenowania 360 morgów;
  24. w Lipinkach u Jadwigi Straszewskiej w sprawie drenowania 300 morgów;
  26. w Stróżach u Anastazego Benoego w sprawie drenowania 75 morgów;
- F.* Oprócz czynności wyszczególnionych pod *A*, *B*, *C*, *D* i *E*, biuro melioracyjne zajmowało się następującymi sprawami:
1. Wypracowaniem wstępnego projektu melioracyi doliny górnego Dniestru i jego dopływów w myśl opinii Towarzystwa politechnicznego we Lwowie;
  2. Referatem stacyj meteorologicznych i wodoskazowych założonych dla górnego Dniestru i dopływów;
  3. Wydawaniem opinii technicznej w sprawie regulacyi rzek i w ogólności w sprawach wodnych, należących do Dep. IV;
  4. Sprawami torfowisk w ogólności, a w szczególności projektem eksploatacyi torfu w Dublanach;

5. Urządzeniem wyrobu rurek drenowych:

- w Lipinkach u J. Straszewskiej,
- w Przecławiu u hr. Reya,
- w Więckowicach u A. Jordana,
- w Nehrybce u J. Bielawskiego,
- w Tuchowie u W. Rozwadowskiego;

6. urządzeniem poprawnej gnojowni: u A. Jordana i u hr. Tyszkiewicza w Weryni.

Zgłoszenia do biura melioracyjnego we Lwowie i do ekspozytur w Tarnowie i w Sanoku w sprawie nowych zdjęć, które wpłynęły do dnia 1. Lipca 1884. roku i pozostały dotąd niezafatwowane są następujące:

1. Gminy Gliniany w sprawie osuszenia łąk;
2. hr. Potulickiego z Glinian w sprawie osuszenia łąk i torfowisk;
3. właścicieli sianożęcia zwanego „Staw Połtewski“ w Glinianach;
4. Józefa Gizowskiego w Mokrzanach Wielkich w sprawie nawodnienia;
5. ks. Adama Lubomirskiego w Miżyńcu w sprawie drenowania około 500 morgów;
6. Michała Tustanowskiego z Oskreszniec w sprawie regulacji Świerza;
7. Zarządu dóbr Chodorowa;
8. gminy Wiązownicy w powiecie Jarosławskim w sprawie regulacji Wyczawy;
9. ks. Jerzego Czartoryskiego w Pełkiniach w sprawie drenowania folwarku Czerce;
10. Wincentego Ozaistowicza z Hruszowiec w sprawie osuszenia nad Wisznią;
11. hr. Adama Gołuchowskiego z Opaki w Cieszanowskim powiecie w sprawie osuszenia;
12. gminy Kamionka Wołowska w powiecie Rawskim w sprawie osuszenia około 1000 morgów;
13. Komitet regulacji Żabnicy i Brnia w Dąbrowie w sprawie uzupełnienia dawnych planów i wypracowania operatu do zawiązania spółki wodnej;
14. gminy Breń-Osuchowski, Wampierzów, Kawęczyn należące do spółki Starego Brnia w powiecie Mieleckim w sprawie uzupełnienia projektu na dopływy;
15. Zdzisława Skrzyńskiego z Harty w sprawie drenowania;
16. Spółki wodnej Ohladowszczyzna i Krzywe w sprawie osuszenia łąk;
17. Barona Seweryna Brunickiego z Zaleszczyk w sprawie osuszenia stawu i kierowania robotami;
18. Konstantego Pawlikowskiego z Brześcian w sprawie drenowania;
19. Wincentego Podleńskiego w Czernicy w sprawie osuszenia;
20. Zdzisława hr. Tyszkiewicza z Weryni;
21. Witolda hr. Łubieńskiego z Zassowa;

22. Ks. East. Sanguszki z Tarnowa;
23. Feliksa Gniewosza w Nowosielcach w sprawie osuszenia łąk i drenowania;
24. Funduszu ciemnych w Bukowie w sprawie nawodnienia;
25. Jana Kokowskiego w Zboiskach w sprawie nawodnienia;
26. Jana Pohoreckiego w Dydni w sprawie drenowania;
27. Dóbr Biskupich w Domarzadu w sprawie nawodnienia;
28. Spółki wodnej dla regulacji Stobnicy w powiecie Brzozowskim i Rzeszowskim;
29. Augusta Stojowskiego z Jaszczwi w sprawie nawodnienia łąk;
30. Spółki wodnej w Łężanach, Krośnie i Świerzowej na osuszenie łąk;
31. Maryi Gołaszewskiej w Targowiskach w sprawie osuszenia i nawodnienia;
32. Z Sanoka w sprawie regulacji potoku Płowce i Sanu na długości 8 kilometrów;
33. Mieczysława Koburowskiego w Sulistrowej w sprawie osuszenia i nawodnienia łąk;
34. Fundusz stypendyjny im. Dydyńskich w sprawie drenowania;
35. Jana Bielawskiego w Nehrybce w sprawie drenowania;
36. Jadwigi Straszewskiej w Lipinkach w sprawie drenowania;
37. Edwarda Jędrzejewicza w Białej (Rzeszów) w spr. drenow.;
38. Zarządu browaru ks. Adama Sapięhy w Krasiczynie;
39. Zdzisława Bogusza z Rzemienia;
40. Adama Paliszewskiego z Skrzyszowa pod Ropczycami;
41. Edwarda Miłkowskiego z Gorlic;
42. Łuniewskiego z Maryampola;
43. Anastazego Benoego w Stróżach.

Oprócz tego pozostały do załatwienia te zgłoszenia, dla których zdjęcia na gruncie nie zostały jeszcze ukończone.

Ustawa regulująca prawo wydobywania minerałów żywicznych.

W myśl rezolucji Wysokiego Sejmu z dnia 17. Października 1881. r., którą wezwano c. k. Rząd, aby w myśl zasad na tem posiedzeniu uchwalonych przedłożył ustawę regulującą prawne stosunki górnictwa nafty i wosku ziemnego, została przedłożoną obu Izbowi Rady Państwa i na dniu 11. Maja r. b. uzyskała Najwyższą Sankeyą ustawa (Dz. Pr. Pa. Nr. 71.), która utrzymuje w zupełności przynależność minerałów żywicznych do własności gruntu.

Rezolucye dotyczące podwyższenia cła od surowych olei ziemnych zagranicznych w ogóle i zrównania cła od surowca rumuńskiego z cłem od surowców z innych państw sprowadzanych, dotyczące uwolnienia kopalni nafty od podatków na czas

Rezolucye Wysokiego Sejmu z 13. Października 1883 dotyczące podwyższenia cła od surowych olei ziemnych zagranicznych w ogóle i zrównania cła od surowca rumuńskiego z cłem od surowców sprowadzanych z innych państw, o uwolnienia kopalni nafty od podatków na czas lat 10, lub przynajmniej o sprowadzenie ich do tej miary, w jakiej je opłacają kopalnie wykonywane na podstawie ogólnej ustawy górniczej, i rezolucye dotyczące obniżenia stopnia ciężaru gatunkowego olei nie podpadających pod podatek z 870 stopni przy 12° R. na 850° przy tejże temperaturze— oraz pilniejszego przestrzegania rozporządzenia ministeryalnego z dnia 27. Stycznia 1866. w ten

lat 10., jako też rezolucyje dotyczące stopnia ciężaru gatunkowego olei ziemnych, wolnych od podatku, i przestrzeżenia stopnia zapalności nafty wprowadzanej do granic monarchii.

sposób, by stopień zapalności każdej nafty wchodzącej w granice Państwa austriackiego był badany, a nafta nieodpowiadająca tym wymogom nie mogła być jako artykuł handlu wprowadzaną — zostały Wys. Rządowi do wiadomości podane, a zadosyćczynienie dwom ostatnim zawisło od ogólnej będącej w toku rewizyi przepisów o sprzedaży nafty.

Inne sprawy górnicze.

Czynności Wydziału krajowego podjęte dla podniesienia przemysłu i górnictwa naftowego są dalszym ciągiem wykonywania uchwały Wys. Sejmu z d. 18. Października 1878. i wykonaniem uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 15. Października 1883. r. — a to co w okresie od dnia 1. Lipca 1883. r. po 1. Lipca 1884. zdziałano będzie przedmiotem specjalnego Wys. Sejmowi przedłożyć się mającego sprawozdania.

Stypendya dla uczniów szkół górniczych poświęcających się specjalnym zawodom.

To samo sprawozdanie zawierać będzie przedstawienie rokowań przeprowadzonych z c. k. Rządem o uzupełnienie nauk w wyższej szkole politechnicznej we Lwowie wykładami paleontologii i z dziedziny górnictwa i hutnictwa naftowego, o utworzenie przy c. k. Akademii techniczno-przemysłowej w Krakowie oddziału górniczego i sprawozdanie z zasiłków naukowych udzielonych młodzieży kształcącej się w zawodach górniczych.

Subwencya dla szkoły handlowej w Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883. uchwalił Wysoki Sejm na wniosek Wydziału krajowego o przyznanie subwencji dla szkoły handlowej krakowskiej wstawić w preliminarz budżetu na r. 1884. sumę 1000 zł. w. a. tytułem rocznej subwencji dla tejże szkoły na r. 1884.

Subwencyę powyższą zaasygnował Wydział krajowy na ręce Prezesa Zarządu szkoły handlowej p. Teodora Baranowskiego Prezesa Izby handlowej i przemysłowej w Krakowie rozporządzeniem z dnia 7. Czerwca 1884. l. 26647.

Subwencya dla szkoły przemysłowej izraelickiej we Lwowie utrzymywanej z funduszu imienia Marka Bernsteina.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 uchwalił Wysoki Sejm na skutek petycji Komitetu zarządzającego fundacją im. Marka Bernsteina we Lwowie o subwencyę dla szkoły przemysłowej izraelickiej utrzymywanej z powyższej fundacyi zasiłek jednorazowy w kwocie 300 zł.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy Komitet zarządzający fundacją rozporządzeniem z d. 6. Listopada 1883. l. 52826 a wyasygnował subwencyę rozporządzeniem z dnia 6. Stycznia 1884. l. 671.

Subwencya dla Stowarzyszenia rękodzielników tarnowskich „Gwiazda Tarnowska“.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 uchwalił Wysoki Sejm wskutek petycji Stowarzyszenia rękodzielników „Gwiazda Tarnowska“ w Tarnowie o subwencyę co następuje:

„Stowarzyszeniu rękodzielników „Gwiazda Tarnowska“ przeznacza się jednorazową zapomogę w kwocie 300 zł.“

O treści powyższej uchwały zawiadomił Wydział krajowy zarząd Stowarzyszenia rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 a przyznana przez Wysoki Sejm subwencyą zaasygnował rozporządzeniem z dnia 6. Stycznia 1884 l. 670.

Subwencya dla Stowarzyszenia rękodzielników lwowskich „Gwiazda“.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 uchwalił Wysoki Sejm na skutek petycyi Stowarzyszenia rękodzielników lwowskich „Gwiazda“ o subwencję wstawić na cel powyższy w preliminarz funduszu krajowego na r. 1884. kwotę 300 zł. w. a.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy Zarząd Stowarzyszenia rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 a przyznany przez Wysoki Sejm zasiłek zaasygnował rozporządzeniem z d. 6. Stycznia 1884. l. 669.

Przekazana Wydziałowi krajowemu niezadowolona petycja Władysława Dziubińskiego w Krasnem o subwencję na zakład rzeźbiarsko-tokarski.

Niezadowoloną petycję Władysława Dziubińskiego, właściciela zakładu rzeźbiarsko-tokarskiego w Krasnem o subwencję lub pożyczkę na podniesienie zakładu, przekazał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 12. Października 1883 Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Petycję powyższą Wydział krajowy załatwił odmownie, o czym zawiadomił petenta rozporządzeniem z dnia 27. Maja 1884.

Petycja Andraszka majstra stolarskiego we Lwowie o subwencję na wykonywanie w kraju kompletnych bilardów.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Jana Andraszka majstra stolarskiego we Lwowie o subwencję na wykonywanie w kraju kompletnych bilardów do porządku dziennego.

O powyższej uchwale zawiadomił Wydział krajowy petenta rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53036.

Petycja A. Kretschmera i Gochmana o subwencję dla ich fabryki wyrobów łożowych we Lwowie.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją A. Kretschmera i Gochmana właścicieli fabryki wyrobów łożowych we Lwowie o udzielenie zwrotnej subwencji w sumie 3.000 zł. na podniesienie fabryki do porządku dziennego.

Uchwałą powyższą podał Wydział krajowy do wiadomości petentów rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53037.

Petycja Waleryana Dworskiego rękawicznika we Lwowie o pomoc materyalną.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Waleryana Dworskiego rękawicznika we Lwowie, do porządku dziennego.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy petenta rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53039.

Petycja Netti Holländer o subwencję na prowadzenie robót szydełkowo drutowych.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Netti Holländer o subwencję na cele prowadzenia robót szydełkowo drutowych do porządku dziennego.

Uchwałą powyższą podał Wydział krajowy do wiadomości petentki rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53041.

Petycja Amelii Zawaszkiwicz we Lwowie o subwencję na założenie pracowni sztucznych kwiatów.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Amelii Zawaszkiwicz we Lwowie o subwencję na założenie pracowni sztucznych kwiatów do porządku dziennego.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy petentkę rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53042.

Petycja Feliksa Łady Pietrzyckiego o pomoc materialną na założenie fabryki wyrobów fajczarskich.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 przeszedł Wysoki Sejm nad petycją Feliksa Łady Pietrzyckiego we Lwowie, o pomoc materialną „celem podniesienia przemysłowej w kraju“ do porządku dziennego.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy petenta rozporządzeniem z dnia 6. Listopada 1883 l. 53.043.

Przemysł krajowy.

O czynnościach odnoszących się do spraw przemysłu krajowego, przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie. Mianowicie zaś obejmuje to sprawozdanie czynności Wydziału kraj.: w sprawie utworzenia „Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego“, — w sprawie istniejących lub projektowanych fachowych specjalnych szkół przemysłowych i warsztatów naukowych, oraz szkół przemysłowych uzupełniających; — w sprawie „Krajowego Muzeum przemysłowego“, — w sprawie stypendyów na naukę w specjalnych przemysłowych zakładach naukowych za granicą kraju, oraz zasiłków na podróże naukowe w celach przemysłowych, — w sprawie użycia funduszy przeznaczonych przez Wysoki Sejm krajowy na popieranie przemysłu, zwłaszcza domowego i rękodzielniczego, — oraz w sprawie wszelkich innych czynności podejmowanych przez Wydział krajowy w celu ochrony, poparcia lub wytworzenia krajowego przemysłu.

Sprawozdanie z czynności bióra statystycznego.

W Październiku 1883 przybył nowo mianowany koncypista bióra statystycznego dr. Tadeusz Rutowski. Rozporządzeniem Marszałka krajowego z dnia 26. Listopada 1883 l. 43/pr., ze względu na niezbędną i nagłą potrzebę statystyki handlu i przemysłu galicyjskiego, polecono dr. Rutowskiemu zająć się wyłącznie opracowaniem tej statystyki uwalniając go równocześnie od innych zajęć biórowych. Zarazem postanowiło rzeczzone rozporządzenie, iż co do rewizji podlegać będzie p. Rutowski bezpośrednio Szefowi Departamentu II. a Dyrektor bióra statystycznego utrzymywać będzie ewidencję robót przez dołożenie „czytałem“ na exhibitach.

Wskutek powyższego zarządzenia należy nam wykazać osobno czynności bióra statystycznego w przeszłorocznym składzie, złożonego z kierującego biórem prof. dr. Pilata, dwóch dyurnistów do robót rachunkowych i jednego urzędnika manipulacyjnego zajętego prawie wyłącznie biblioteką Wydziału krajowego — osobno zaś prace około statystyki przemysłowej i handlowej podejmowane przez koncypistę dra Rutowskiego przy pomocy obecnie dwóch dyurnistów.

Bióro statystyczne pod kierownictwem prof. dra Pilata od ostatniego zebrania się Sejmu ogłosiło drukiem następujące prace:

Statystykę wyborów sejmowych r. 1883 na podstawie aktów wyborczych opracowaną.

Licytacje sądowe posiadłości włościańskich i małomiejskich w Galicyi w latach 1880—1883 włącznie z poglądem na lata dawniejsze od 1873 począwszy.

Podatki bezpośrednie w Galicyi w latach 1881—1883 z uwagami co do wpływu zmian w tych podatkach na wysokość dodatków krajowych.

Wszystkie trzy prace są pióra prof. dra Pilata i zamykają VIII. rocznik „Wiadomości statystycznych“.

Prócz tych prac zajmowało się bióro statystyczne począwszy od Listopada 1883 następującymi dalszemi pracami, które są jeszcze w toku:

1. Statystyką szkół ludowych w kraju administracyjną i finansową. W tym celu ułożono osobny kataster szkolny, który będzie utrzymywany w ciągłej ewidencji. Zebrane po koniec r. 1883. daty o szkołach publicznych zorganizowanych, niezorganizowanych i szkołach niepublicznych, tudzież o ludności, której służą te szkoły, są już zestawione i opracowane, natomiast materyał do statystyki finansowej jeszcze nie został dostarczony.

2. Statystyką rozdziału własności ziemskiej w kraju. Ministerstwo skarbu pozwoliło do tej niezmiernie ważnej a bardzo obszernej i mozolnej pracy skorzystać z wykazów stanu posiadłości sporządzonych w latach regulacji podatku gruntowego dla każdej gminy, na podstawie których zestawiono już na próbę statystykę rozdrobnienia własności ziemskiej w powiatach Skałackim i Bocheńskim a oprócz tego zestawiono rozkład własności gruntowej w znaczniejszej liczbie gmin wskazanych przez Wydziały powiatowe jako wzory (typy) stosunków własności ziemskiej najbliższej okolicy. Stosunki ekonomiczne tych gmin zostaną następnie szczegółowo zbadane w każdym kierunku a powstałe w ten sposób monografie ekonomiczne rzucą niewątpliwie jaśniejsze światło na najważniejsze kwestye ustawodawstwa agraryjnego w naszym kraju.

3. Podziałem przestrzeni kraju według głównych rodzajów uprawy (ogrody, role, łąki, pastwiska, lasy i t. d.) zestawionym według ostatecznych wyników regulacji podatku gruntowego dla każdej gminy katastralnej a następnie według powiatów sądowych i politycznych. Celem wykonania tej pracy niezbędnej dla statystyki rolniczej przyzwoliło Ministerstwo rolnictwa a następnie także i Wydział krajowy dodatkowe dotacje po 400 zł.

4. Statystyką chowu bydła i posiadaczy bydła zestawioną na podstawie spisu z 31. grudnia 1880. r. osobno dla gmin, osobno dla obszarów dworskich w każdym powiecie sądowym.

Z innych prac w przygotowaniu będących wymieniamy statystykę dodatków powiatowych od r. 1873. począwszy, ewidencję zmian w terytorjalnym podziale kraju, statystykę obciążenia hipotecznego większej własności i zmian w posiadaniu w obrębie tej własności i t. d.

Sumaryczne rezultaty prac bióra o licytacyach włościańskich i o szkołach ludowych ogłoszone były zaraz po zestawieniu w urzędowej „Gazecie Lwowskiej“, aby podać je jak najrychlej do wiadomości publicznej.

Oddział statystyki przemysłu i handlu.

Dr. Tadeusz Rutowski objął urządowanie w biurze statystycznym z dniem 17. Października 1883 i w myśl rozporządzenia Marszałka krajowego z dnia 26. Listopada 1883 l. 43/pr. zajął się wyłącznie statystyką przemysłu i handlu krajowego, a począwszy od miesiąca Kwietnia 1884. r. prowadzi równocześnie referat spraw przemysłowych w departamencie II. Wydziału krajowego. Do pomocy w biurze statystycznym otrzymał dr. Ru-

towski w ciągu miesiąca Stycznia 1884 jednego, a w ciągu miesiąca Lutego b. r. drugiego dyurnistę.

O organizacyi statystyki przemysłu i handlu, przyjętej metodzie badania, oraz o programie czynności na r. 1884. i następne, zda sprawę dr. Rutowski w publikacyi bióra. Dla zebrania wiadomości statystycznych o stanie przemysłu krajowego została obraną drogą pisemnej ankiety statystycznej. Wymagało to zebranie imiennego spisu przemysłowców w całym kraju, co się dało uczynić przy pomocy c. k. powiatowych urzędów skarbowych, w małej części Izb handlowo-przemysłowych, oraz przez wyzyskanie katalogów wystaw, środków dziennikarskich i t. p. Ograniczono się do przemysłowców większych opłacających najmniej 16 zł. podatku zarobkowego co do wszystkich gałęzi przemysłu, zaś bez względu na wysokość opłacanego podatku zebrano spis imienny przedsiębiorców: 1. młynów, 2. tartaków, 3. wszelkich przedsiębiorstw przemysłowych używających siły wody jako motora, więc n. p. tłocznie oleju, młyny do gipsu, piasku, masy drzewnej na papier, kory dla garbarń, młocarnie wodne, folusze i magle i t. p., 4. rektyfikacyi spirytusu, wyrobu rumu, rozolisów i likierów, octu; 5. wszelkich gałęzi przemysłu chemicznego; 6. wyrobów z drzewa; 7. wyrobu świec i mydła; 8. garbarzy; 9. garncarzy i innych przedsiębiorstw wyrobów z gliny; 10. tkaczy; 11. pieców wapiennych i gipsowych; 12. kopalni nafty i wosku ziemnego oraz destylarni nafty i wosku ziemnego. Spis przemysłowców innych gałęzi przemysłu zostanie zebrany jeszcze w ciągu r. 1884.

Po zebraniu imiennego spisu rozesłano przemysłowcom kwestyonaarze Wydziału krajowego, mianowicie kwestyonaarz ogólny oraz poszczególne kwestyonaarze dla przemysłu gorzelnianego, dla destylacyi nafty i wosku ziemnego, dla młynów, tartaków i innych przedsiębiorstw używających siły wody jako motora. Kwestyonaarza ogólnego rozesłano do zamknięcia niniejszego sprawozdania wraz z duplikatami około 5000 egz. Kwestyonaarza dla młynów, tartaków etc. około 6000 egz. Kwestyonaarza gorzelnianego około 800 egz. Kwestyonaarza naftowego około 150 egzemplarzy, nadto osobnego niemieckiego kwestyonaarza dla przemysłowców Bialskich i innych przedsiębiorców, którzy domagali się niemieckiego kwestyonaarza, około 300 egzemplarzy. Dla zebrania wiadomości statystycznych o przemyśle domowym będą niebawem rozesłane kwestyonaarze do wszystkich Zwierzchności gmin, obszarów dworskich, nauczycieli ludowych i księży proboszczów.

Nadto celem zebrania wiadomości historycznych o istniejących lub upadłych przedsiębiorstwach przemysłowych i w ogóle o historii przemysłu krajowego, o ile ona nie da się zebrać z innych źródeł, upraszano wiele osób o nadesłanie zapisków lub memoriałów.

W miarę, jak materiały będą zebrane, będzie się ogłaszać najprzód monograficznie opracowane pojedyncze gałęzie przemysłu, a na koniec ogólne zestawienie. O pracach gotowych, na ukończeniu lub w toku będących, zdaje się sprawę poniżej.

Co do statystyki handlu, która obejmie statystykę instytucyj kredytowych i finansowych, środków komunikacyjnych, handlu wewnętrznego, wywozu i przywozu Galicyi, jarmarków, cen zboża i bydła i t. d. ograniczono się na ten rok do statystyki jarmarków i cen zboża w r. 1884,

w którym to celu dostarczono 260 gminom 15.000 formularzy do sprawozdań historyi cen zboża w Galicyi od schyłku XVIII. wieku do r. 1884, oraz wywozu Galicyi na targowicę wiedeńską.

Są w druku lub też ogłoszone zostaną do końca r. 1884. następujące prace statystyczne:

1. Przemysł rolniczy w Galicyi.

a) Cukrownictwo. Historia, stan obecny, monografie Tłumacza i Sędziszowa.

b) Gorzelnictwo. Wyrób spirytusu od r. 1878 do 1884, do czego jak i do następnej pracy o wyrobie piwa, zebrane były daty częściowe od r. 1878. do r. 1881. przez p. Hempla. Wynik ankiety statystycznej w sprawie przemysłu gorzelnianego w stosunku do rolnictwa, hodowli bydła, dalej pod względem technicznym i ekonomicznym, oraz pod względem wpływu ustawy podatkowej z r. 1878.

c) Piwowarstwo. Wyrób piwa od r. 1878. do końca 1883.

d) Krochmalarnie.

2. a) Miodosytnictwo.

b) Rektyfikacja spirytusu, wyrób słodzonych wódek i octu

3. Młynarstwo.

4. Tartaki.

5. Papiernictwo.

Ze statystyki handlu ogłoszone zostaną drukiem do końca r. 1884:

1. Ceny zboża w Galicyi w XIX. wieku.

2. Ceny zboża w 200 gminach w r. 1884.

3. Wiosenne jarmarki na konie w r. 1884.

4. Znaczenie targowicy wiedeńskiej dla Galicyi.

Departament III.

Szef: Oktaw Pietruski, Członek Wydziału krajowego.

Ustawy nie sankcyo-
nowane.

1. Najwyższem postanowieniem z dnia 22. Czerwca 1884 nie raczył Jego Ces. i Król. Apostolska Mość udzielić Najwyższej Sankcyi uchwalonemu przez Wysoki Sejm krajowy projektowi ustawy co do zmiany artykułu 12. ustawy z dnia 2. Maja 1873 o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych.

W powodach do tej odmowy oświadcza c. k. Ministerstwo, iż zupełnie uzasadnionem jest dążenie, aby w tych gminach kraju, które jeszcze szkół nie mają, a których liczba wynosi zwyż 2000, w czasie wedle możności najkrótszym zakładano szkoły choćby z najskromniejszym do najściślejszej potrzeby zastosowaniem urządzeniem.

Dalej oświadcza c. k. Ministerstwo, że cel ten nie wymaga zmiany ustawy, ale może on być osiągnięty w drodze rozporządzenia. Może więc krajowa Rada szkolna rozwijać swą działalność stosownie do intencji Wysokiego Sejmu w tym kierunku, o ile on się da pogodzić z koniecznem przestrzeganiem przepisów §§. 11. 20. i 24. ustawy państwowej o szkołach ludowych; może ona bez uszczerbku dla istniejących już zreorganizowanych szkół wstrzymać się w następnych najbliższych latach z przeistoczeniem szkół filialnych na etatowe, a za pomocą zaoszczędzeń i środkami w myśl ustawy przysparzać się mającymi, będzie można skutecznie zająć się zakładaniem szkół filialnych w większych rozmiarach.

2. Najwyższem postanowieniem z dnia 22. Czerwca 1884 nie raczył Jego Ces. i Król. Apostolska Mość udzielić Najwyższej Sankcyi udzielonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy „o zakresie nauki w szkołach ludowych tak pospolitych jakoteż wydziałowych podawać się mającej“.

Motywa odmowy są następujące: C. k. Ministerstwo uważa, iż porównanie projektu o którym mowa do 1. z projektem obecnym wskazuje na dwa przeciwne prądy w Sejmie krajowym, albowiem pierwszy projekt zamierza powstrzymać na dłuższy czas ulepszenie i udoskonalenie już istniejących szkół ludowych dążąc do zakładania potrzebnych jeszcze nowych szkół, chociażby tylko w rodzaju szkół z potrzeby, podczas gdy drugi projekt zmierza do tego, aby wprowadzić z uwzględnieniem różnicy potrzeby nauki w miastach i po wsiach, w ogóle jednak we wszystkich szkołach ludowych, aż do najniższej kategorii t. j. jednoklasowych, podnieść i ulepszyć naukę, co głównie jest zawisłem od ulepszenia zewnętrznych stosunków szkół, i od pomnożenia sił nauczycielskich.

Dalej zauważa c. k. Ministerstwo, iż projekt ten zawiera obok niektórych wcale trafnych myśli i wniosków także takie postanowienia, które ze stanowiska ustawy państwowej o szkołach ludowych wskazującej granice ustawodawstwu krajowemu (18. Statutu krajowego) nie mogą być dopuszczone, albo które nie mogą stanowić przedmiotu ustawy mającej tworzyć coś trwałego.

Te zakwestyonowane postanowienia wkraczają w zakres ustawy krajowej o zakładaniu szkół ludowych, w zakres przepisów o nadzorach szkolnych i w zakres działania, zastrzeżony ustawą państwową o szkołach ludowych Ministrowi wyznań i oświaty.

Najgłówniejszym brakiem tego projektu jest atoli według zdania c. k. Ministerstwa ta okoliczność, iż projekt ten nie uwzględnia wcale obowiązujących obecnie ustaw szkolnych krajowych i zamierza wprowadzić nową organizację nie zmieniając jednocześnie w odpowiedni sposób obowiązujących ustaw krajowych, — jest to krok, który pociągnąłby koniecznie za sobą rozliczne wątpliwości i zawikłania, co musiałoby być zaporą dalszemu prawidłowemu rozwijaniu się szkolnictwa ludowego w kraju.

Wiele trafnych wniosków, ciągnie dalej c. k. Ministerstwo, zawiera w mowie będący projekt ustawy w tych artykułach, które stanowią o traktowaniu poszczególnych przedmiotów nauki w szkołach ludowych różnej kategorii.

Atoli właśnie takie pedagogiczno-metodyczne zasady najmniej kwalifikują się do tego, aby je ujęto w ustawę, gdyż umiejętność pedagogiczna postępuje z czasem, a ustawa przecież musi być obliczoną na dłuższą trwałość, nadto nie można pominąć uwagi, że niektóre z tych wniosków, ponieważ się rozumieją same przez się, są zbyteczne, albo są niezupełne, albo też wcale nieodpowiadające celowi.

Co więc w tych wnioskach jest dobrego i celowi odpowiadającego, może znaleźć miejsce jedynie w planach nauki, ale i w tym razie należy przy wyborze tych wniosków przestrzegać przezorności, aby pedagogię i naukę w szkołach ludowych pogodzić z zasadami i naukami, które podaje się kandydatom stanu nauczycielskiego w seminariach nauczycielskich.

Z tych ogólnych zarzutów wychodząc przechodzi c. k. Ministerstwo do pojedynczych artykułów projektu, wykazuje ich niezgodność z ustawami państwowymi, dowodzi niestosowności przepisywania szkołom wiejskim innego sposobu i zakresu nauki jak szkołom miejskim, i uważa przepis w art. 3. zawarty, mianowicie grupowania uczniów na stopnie względnie oddziały, może ze stanowiska teoretycznego za usprawiedliwiony gdyby było możliwem, także przy najmniejszej szkółce wiejskiej ustanowić drugiego lub trzeciego nauczyciela.

Gdy wszelako liczba nauczycieli w myśl ustawy zawisała od liczby dzieci szkolnych, ponieważ dalej należałoby się tem zadowolić, gdyby w Galicyi w najkrótszym czasie wszystkie potrzebne jeszcze szkoły ludowe przynajmniej o jednym nauczycielu zaprowadzono, ponieważ wreszcie frekwencya w istniejących już szkołach ludowych jeszcze wiele pozostawia do życzenia, przeto przepis tego całego artykułu uważa c. k. Ministerstwo za niewykonalny. Co do artykułu 4. zauważa c. k. Ministerstwo, iż postanowienia

zawarte w 2gim punkcie co do nauki religii nie należą do kompetencji ustawodawstwa krajowego.

Nie licują one z prawami przyznanymi ustawami zasadniczymi wyznaniom religijnym, nie uwzględniają kościoła ewangelickiego i wyznania izraelskiego w Galicyi, a przeprowadzenie tych postanowień stworzyłoby stosunki, które nie dałyby się pogodzić z przepisem §. 5. państwowej ustawy o szkołach ludowych, tudzież z ustawą z dnia 20. Czerwca 1872. r. Dz. u. p. Nr. 86. i dodaje, iż ten sam zarzut trafia także art. 12.

Co do artykułu 5. podnosi c. k. Ministerstwo tę okoliczność, iż postanowienie, wedle którego wszystkie szkoły miejskie mają mieć sześć klas, a więc sześciu nauczycieli, nie da się w obec braku sił nauczycielskich w Galicyi usprawiedliwić tem bardziej, iż nawet Wiedeń zadawalnia się dotąd szkołami ludowymi pospolitemi o pięciu klasach. Należałoby mieć przynajmniej wzgląd na to, iż szkoły tej kategorii, o których ten artykuł mówi, tylko tam mają być założone, gdzie jest odpowiednia dla nich liczba dzieci.

Zresztą poprzednio musiałyby być w odpowiedni sposób zmienionym artykuł 5. obowiązującej ustawy krajowej z dnia 2. Maja 1873 o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych, którego postanowienie, iż w każdym politycznym powiecie ma być przynajmniej jedna czteroklasowa szkoła pospolita przygotowująca młodzież do szkół średnich, nie da się pogodzić z przepisem w mowie będącego artykułu projektu ustawy.

Artykuł 8. który w miejsce nauki niedzielnej zaprowadza kursa nauki dopełniającej i rozciąga je aż do 15. roku życia, uważa c. k. Ministerstwo za bardzo odpowiedni, uważa wszelako, że zaprowadzenie tego postanowienia wymaga zmiany §. 41. ustawy krajowej o zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych.

Nakoniec co do artykułów 13. do 16. nadmienia c. k. Ministerstwo, iż wszystkie w tych artykułach zawarte postanowienia przepisujące postępowanie w udzielaniu nauki, o ile są trafne i celowi odpowiadające, („co jednak nie można o wszystkich powiedzieć“) mogą być uwzględnione i zużytkowane przy rewizyi obowiązujących planów nauki dla szkół wydziałowych, którą rewizyę w drodze rozporządzenia zarządzić można.

A i co do tytułu tego projektu uważa c. k. Ministerstwo, iż nie jest on wolny od zarzutu, bo pominawszy, iż poszczególne artykuły tego projektu nie we wszystkich punktach zgadzają się z tytułem, zauważa się „iż zakres nauki“ stanowi istotną część planu nauki w ogóle, który winien obejmować wymiar godzin nauki, zakres nauki, i materiały nauki.

Jakkolwiek sprawozdanie nasze z czynności Wydziału krajowego, mianowicie z czynności w sprawach tyczących się Departamentu III., sięga tylko do 30. Czerwca 1884, a powyższe dwie odmowy sankcyi nadeszły 7. Sierpnia r. b., mimo to uważał Wydział krajowy za swój obowiązek podać je dodatkowo do wiadomości Wysokiego Sejmu ze względu na ich ważność i doniosłość.

Bursa dla uczniów Seminarium nauczycielskiego we Lwowie.

Na przeszłorocznej sesyi sejmowej przedłożył był Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi wniosek na wybudowanie we Lwowie domu na pomieszczenie bursy dla uczniów seminarium nauczycielskiego we Lwowie.

Wysoki Sejm uchwałą z dnia 9. Października 1883 nie przychylił się do tego wniosku, ale polecił Wydziałowi krajowemu wynajęcie na rok szkolny 1884/85 i lata przyszłe stosownego pomieszczenia dla tej bursy, a na wypadek, gdyby nie można było znaleźć takowego we Lwowie, polecił Wydziałowi krajowemu przedłożyć w czasie najbliższej sesji Wys. Sejmu, ułożone w porozumieniu z c. k. Rządem i z władzami szkolnymi wnioski wynajęcia odpowiedniego lokalu w jednym z miast prowincjonalnych we wschodniej części kraju, do którego siedzibę bursy dla 60 uczniów seminarium nauczycielskiego przeniesiono. W skutek tego rozpisał Wydział krajowy na nowo licytację publiczną ofertową w celu uzyskania odpowiedniego pomieszczenia.

Nie doprowadziła ona wszakże i tym razem do pożądanego rezultatu. Jedne bowiem realności były za szczupłe, inne za obszerne tak, że bursa musiałaby się mieścić w jednym budynku razem z innymi czynszownikami; inne realności nie miały ogrodu, za inne żądano za wysoki czynsz, inne były za zbytownie urządzone, inne nakoniec miały wilgotne piwnice.

Odrzucił więc Wydział krajowy wszystkie oferty i poszedł za dalszą wskazówką Wysokiego Sejmu, to jest, udał się na drogę szukania umieszczenia w miastach wschodniej Galicyi, w których są seminaria nauczycielskie męskie. Zwrócił się więc do burmistrzów miast Stanisławowa i Tarnopola z zapytaniem, czyliby w tych miastach nie znalazło się stosowne pomieszczenie dla tej bursy, przyczem podano jak najdokładniej wymogi takiego umieszczenia. Dotychczas nie otrzymał Wydział krajowy na te zapytania żadnej odpowiedzi.

Szkoła żeńska P. Benedyktynek w Przemyślu.

Na posiedzeniu dnia 19. Października 1882 przekazał Wysoki Sejm petycję przełożonej Zgromadzenia PP. Benedyktynek w Przemyślu o udzielenie pożyczki 8000 zł. w. a. na rozszerzenie budynku szkolnego Wydziałowi krajowemu do zbadania.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy po otrzymaniu przychylnych opinij od Rady szkolnej krajowej, Wydziału powiatowego w Przemyślu i Zwierzchności gminnej w Przemyślu, przedłożył na zeszłorocznej sesji Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie z wnioskiem, ażeby upoważniono Wydział krajowy do udzielenia zgromadzeniu pożyczki bezprocentowej, jednak nie wyższej jak 16.000 zł. w. a.

Na posiedzeniu dnia 16. Października 1883 powziął Wys. Sejm na wniosek komisji budżetowej następującą uchwałę:

„Sprawę pożyczki na rozszerzenie budynku dla szkoły PP. Benedyktynek w Przemyślu przekazuje się ponownie Wydziałowi krajowemu do wszechstronnego zbadania, zwłaszcza zaś do przeprowadzenia rokowań z gminą miasta Przemyśla o przyczynienie się z jej strony do wydatku na ten cel.

O wyniku tego dochodzenia i tych rokowań Wydział krajowy zda sprawę na następnej sesji sejmowej i poczyni odpowiednie wnioski“.

W skutek tej uchwały wezwał Wydział krajowy pismem z dnia 23. Listopada 1883 LW. 51565 Zwierzchność gminną w Przemyślu, ażeby sprawę tę pod obrady Rady gminnej podała, a w szczególności co do pytania, w jaki sposób mogłaby gmina miasta Przemyśla przyczynić się do

wydatku na cel powyższy, uchwały Rady gminnej zasięgała. W odpowiedzi na to uwiadomiła nas Zwierzchność gminna relacją z dnia 5. Marca b. r., że na posiedzeniu z dnia 24. stycznia 1884 postanowiła Rada gminna zbadać „ile i jakie ubikacje do rozszerzenia szkoły żeńskiej PP. Benedyktynek na Zasaniu mają być zbudowane i jaki z nich wypadnie czynsz do zapłaty, oraz upoważnić zwierzchność gminną do wejścia w rokowania z konwentem PP. Benedyktynek i w miarę ich wyniku do przyjęcia zobowiązania spłacenia zaciągnąć się mającej z funduszków krajowych pożyczki rocznymi ratami nieprzenoszącymi kwoty 900 zł. pod tym jednakże warunkiem, że konwent PP. Benedyktynek zobowiąże się używać tych nowych ubikacyj tylko na cele naukowe“. Zwierzchność gminna zaś przyjęła na siebie w myśl upoważnienia Rady gminnej obowiązek zapłacenia pożyczki 16.000 zł. w ratach po 800 zł. rocznie.

Wobec tego stanu rzeczy Wydział krajowy sądzi, że nie zachodzi potrzeba uciekania się do skarbu krajowego, skoro uzyskanie potrzebnych funduszków w innej drodze okazało się możliwym.

Jeżeli bowiem gmina Przemyśl może łożyć na ten cel rocznie 900 zł., to uzyska z łatwością fundusz potrzebny na zamierzoną budowę w Banku krajowym zaciągając pożyczkę w obligacjach komunalnych albo też pożyczkę hipoteczną, której amortyzacja nie wymagałaby rocznie ofiar większych jak te, do których gmina obecnie jest gotową.

Pożyczka bursy pod wezwaniem św. Kazimierza w Tarnowie.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883 wydał Wys. Sejm uchwałę treści następującej:

„Wykreśla się połowę reszty długu zaciągniętego ze skarbu krajowego przez kuratoryę bursy pod wezwaniem św. Kazimierza w Tarnowie wynoszącą dzisiaj 625 zł., ale wykreśla się pod tym warunkiem, jeżeli gmina miasta Tarnowa spłaci skarbowi krajowemu drugą połowę tej reszty długu 625 zł. w czterech rocznych ratach.“

O tej uchwale zawiadomiliśmy Zarząd bursy i otrzymaliśmy dnia 23. Lutego 1884 l. 9844 pismo od Zwierzchności gminy m. Tarnowa, w którym nas uwiadamia, iż Rada gminna miasta Tarnowa uchwaliła zapłacić skarbowi krajowemu w zastępstwie kuratoryi bursy rzeczoną kwotę 625 zł. w czterech równych rocznych ratach a to: dnia 2. Marca 1884, 1885, 1886, 1887. Jakoż rata z dnia 2. Marca 1884 wpłynęła rzeczywiście a rzeczą Wydziału krajowego będzie czuwać, aby reszta rat wpłynęła.

Zapomogi dla młodzieży kształcącej się w naukach i sztukach pięknych.

Na posiedzeniu dnia 18. Października 1883 przy rozprawie nad rubr. VII. preliminarza funduszków krajowych na rok 1884. uchwalił Wysoki Sejm przy poz. 84. dla młodzieży kształcącej się w naukach i sztukach kwotę 3.500 zł. do rozporządzenia Wydziału krajowego, odstępując Wydziałowi krajowemu petycyę o zapomogi na cel powyższy.

W wykonaniu tego polecenia Wydział krajowy asygnował następującym uczniom zasiłki:

I. Dla kształcących się w malarstwie:

1. Teodorowi Axentowiczowi, uczniowi Akademii sztuk pięknych w Monachium na umożliwienie kształcenia się w Paryżu 400 zł.

2. Piotrowi Stachiewiczowi, uczniowi Akademii sztuk pięknych w Monachium na dalsze kształcenie się tamże 400 zł.

3. Stanisławowi Reichanowi, kształcącemu się w Paryżu, na dalszy pobyt tamże 100 zł. (z powodu, że St. Reichan pobiera stypendyum z fundacyi Kajetana hr. Lewickiego w rocznej kwocie 300 zł.).

4. Marcelemu Harasimowiczowi, uczniowi Akademii sztuk pięknych w Monachium, na dalsze kształcenie się tamże 400 zł.

5. Bernardowi Jarosiewiczowi b. uczniowi I. klasy gimnazyalnej we Lwowie, na kształcenie się w Szkole sztuk pięknych w Krakowie 200 zł.

II. Dla kształcących się w rzeźbiarstwie:

1. Piotrowi Harasimowiczowi, uczniowi Akademii sztuk pięknych we Florencyi na dalsze kształcenie się tamże 400 zł.

2. Pawłowi Kisielewskiemu, b. uczniowi szkoły ludowej, synowi włościanina z Tołszczowa, na kształcenie się w szkole sztuk pięknych w Krakowie lub w szkole snycerstwa w Zakopanem 200 zł.

3. Juliuszowi Bełtowskiemu, uczniowi c. k. Muzeum przemysłowego we Wiedniu, na dalsze kształcenie się w rzeźbiarstwie 150 zł.

III. Dla kształcących się w rysunkach:

1. Eugeniuszowi Steinsbergowi b. praktykantowi w Oddziale rachunkowym Wydziału krajowego, na kształcenie się w rysunkach w Akademii sztuk pięknych we Wiedniu 400 zł.

2. Konstantemu Antoniemu dw. im. Gużkowskemu na kształcenie się w rysunkach i malarstwie w szkole sztuk pięknych w Krakowie 250 zł.

IV. Dla kształcących się w muzyce:

Mikołajowi Bojarskiemu, na kształcenie się w muzyce w c. k. Konserwatorium we Wiedniu 200 zł.

V. Dla kształcących się w naukach:

Dr. Bronisławowi Lachowiczowi chemikowi, pracującemu nad badaniami chemiczno-fizyologicznymi w Instytucie medyczno-chemicznym w Bernie w Szwajcaryi na dalszy pobyt 400 zł. — Razem 3.500 zł.

Teatr letni we Lwowie.

Uchwałą z dnia 18. Października 1883 przekazał Wysoki Sejm petycję p. Jana Dobrzańskiego w sprawie budowy letniego teatru we Lwowie Wydziałowi krajowemu z poleceniem przeprowadzenia pertraktacyi z Radą gminną miasta Lwowa i Dyрекcyą teatru lwowskiego, zażądania planów i kosztorysów i przedłożenia odpowiedniego wniosku Wysokiemu Sejmowi na przyszłej sesyi sejmowej.

O tej uchwale uwiadomiliśmy Reprezentacyę miasta Lwowa do rąk jej Prezydenta z wezwaniem, ażeby przedewszystkiem przeprowadziła pertraktacyę z p. J. Dobrzańskim, oświadczyła się jakim datkiem przyczyniłyby się do tej budowy, uregulowała kwestyę własności, ewentualnie najmu tego budynku i wszystkie akta wraz z planami i kosztorysami przedłożyła Wydziałowi krajowemu z odpowiednim wnioskiem.

Na to pismo nie otrzymaliśmy jeszcze żadnej odpowiedzi.

Deputat drzewa opałowego dla odźwiernego i portyera.

Uchwałą z dnia 18. Października 1883 przekazał nam Wysoki Sejm do uwzględnienia petycję Antoniego Niewiadomskiego odźwiernego i Jędrzeja Karmality portyera Wydziału krajowego o podwyższenie deputatu drzewa opałowego.

Petycję tę po wysłuchaniu zdania Dyrektora kancelaryi i ze względu na obszerność pomieszczeń zajętych przez petentów uwzględniliśmy w ten sposób, iż pobierany przez każdego z nich deputat rocznych $7\frac{1}{2}$ metrów kubicznych podwyższyliśmy pierwszemu do 12 drugiemu do 10 metrów kubicznych.

Petycyja Amalii Wójcik i Franciszki Matysiewicz o zapomogę.

Petycyi tych odstąpionych nam do możliwego uwzględnienia nie mogliśmy uwzględnić dla braku odpowiednich funduszków.

Petycyja P. Franciszki Hauptmann, wdowy po kontrolorze byłego kameralnego urzędu gospodarskiego dóbr funduszowych Winniki.

Petycję tę przekazaną nam uchwałą Wys. Sejmu z dnia 18. Października 1883 do załatwienia uwzględniliśmy o tyle, iż ze względu na okoliczność, że mąż petentki pracował w administracji dóbr funduszowych Winniki, udzieliliśmy petentce z funduszu administracji tych dóbr jednorazową zapomogę w kwocie 30 zł.

Petycyja stróżów Wydziału krajowego o stabilizację.

Petycję tę przekazaną nam uchwałą Wysokiego Sejmu z d. 18. Października 1883 do załatwienia, załatwiliśmy odmownie.

Sprawa powiększenia liczby posad etatowych nauczycielskich w szkołach średnich tudzież stanowiska urzędowego egzaminowanych zastępców nauczycieli.

Uchwałą z dnia 11. Października 1883 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd:

1. Aby na przyszłość w kraju naszym tworzył posady etatowe nauczycielskie w szkołach średnich w korzystniejszym, niż dotychczas stosunku do ilości klas równorzędnych i do liczby uczniów;
2. aby zastępcom nauczycieli, którzy zdali egzamin, przyznał stanowisko i płacę urzędników rangi XI.

Na przynaglące nasze zapytanie z dnia 21. Kwietnia 1884 l. 19764 otrzymaliśmy z Prezydium c. k. krajowej Rady szkolnej odpowiedź, iż uchwała ta przedłożoną została c. k. Ministerstwu oświecenia.

Mianowanie jednego członka c. k. Rady szk. krajowej.

Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył na wniosek Wydziału krajowego Najmiłościwiej zamianować Najwyższem postanowieniem z dnia 1. Stycznia 1884 na miejsce zmarłego literata ś. p. Henryka Schmitta pana Dra Stanisława hr. Badeniego Członkiem galicyjskiej c. k. Rady szkolnej krajowej na resztę bieżącego trzechletniego okresu funkcyjnego członków tejże Rady, wymienionych w art. IV. §. 7 regulaminu organiz. gal. Rady szk. kraj.

W przedmiocie ustanowienia na uniwersytetach we Lwowie i Krakowie osobnych katedr prywatnego prawa polskiego i jego historii.

W sprawie ustanowienia na uniwersytetach we Lwowie i Krakowie katedr prywatnego prawa polskiego i jego historii, wystosował Wydział krajowy dnia 11. Stycznia 1883 pismo do Prezydium c. k. Namiestnictwa z prośbą, ażeby rezolucję Wys. Sejmu dnia 17. Października 1882 r. powziętą zechciało ze swej strony z poparciem c. k. Ministerstwu wyznań i oświaty przedstawić i nas o skutku uwiadomić.

Po trzykrotnej prośbie o przyspieszenie tej sprawy otrzymaliśmy odpowiedź c. k. Prezydium Namiestnictwa z 12. Września 1883 do l. 685/pr.

C. k. Namiestnictwo powołuje się na reskrypt p. Ministra wyznań i oświecenia z dnia 15. Lutego 1882 l. 61, w którym tenże oświadcza, że nie może przychylić się do wniosku o utworzenie katedry prawa polskiego i jego historii na uniwersytecie lwowskim, dopóki nie będzie wskazany kandydat do objęcia rzeczony katedry zupełnie uzdolniony. Zarazem zażądał p. Minister, ażeby mu przedłożono sprawozdanie o frekwencji wykładów z prawa polskiego, tymczasowo p. dr. Fangorowi powierzonych.

Grono profesorów wydziału prawa w uniwersytecie lwowskim doniosło zaś c. k. Namiestnictwu sprawozdaniem z dnia 22. Listopada 1883 l. 1229, że ma już upatrzonogo kandydata na katedrę prawa polskiego, lecz musi powstrzymać się jeszcze w bieżącym roku szkolnym od poruszenia kwestyi ustanowienia powyższej katedry, ponieważ ów kandydat, otrzymawszy stypendyum, udał się na rok za granicę w celu dalszego kształcenia się na tamtejszych uniwersytetach.

Co zaś do sprawy utworzenia katedry prawa polskiego na uniwersytecie krakowskim, nadmieniam c. k. Namiestnictwo w piśmie z dnia 27. Grudnia 1883 l. 11565/pr., że kwestyę tę uchyla fakt istnienia tej katedry na wymienionym uniwersytecie.

Istniała ona od dawna, a obecnie zajmuje ją prof. dr. Bobrzyński, który wykłada obok prawa polskiego także prawo niemieckie.

W sprawie utworzenia niższego gimnazjum państwowego w Nowym Targu.

Gmina miasta Nowego Targu za pośrednictwem tamtejszego Wydziału powiatowego rozpoczęła jeszcze w roku 1870. starania o utworzenie w Nowym Targu niższego państwowego gimnazjum.

Sprawa postąpiła o tyle, że gmina wystawiła już odpowiedni na pomieszczenie gimnazjum budynek, a komitet obywatelski zebrał sumę 2000 zł. na sprawienie przyborów naukowych.

Te dowody niezwykłej ofiarności publicznej skłoniły Wys. Sejm, że nad petycją gminy o poparcie jej starań u c. k. Rządu powziął na posiedzeniu dnia 7. Października 1882. r. uchwałę, wzywającą c. k. Rząd do skorzystania z ofiarności gminy i utworzenia niższego gimnazjum w Nowym Targu, o czem c. k. Namiestnictwo zawiadomiono. W skutek tego przedłożyła c. k. Rada szkolna kraj. Ministerstwu oświecenia sprawozdaniem z dnia 21. Lipca 1883. r. l. 5369 prośbę gminy Nowotarskiej, polecając ją do uwzględnienia.

Obecnie uwiadomiła nas c. k. Rada szkolna krajowa pismem z dnia 12. Lutego 1884 l. 1856, że p. Minister wyznań i oświecenia nie uwzględnił tej prośby „z uwagi na finansowe położenie państwa“.

Subwencya dla wyznaniowej izraelickiej szkoły ludowej w Brodach.

Na mocy uchwały Wys. Sejmu z dnia 23. Października 1881. r. otrzymuje wyznaniowa izraelicka szkoła ludowa w Brodach stałą roczną subwencyę w kwocie 6000 zł., a to na czas, „jak długo rzeczona szkoła będzie zastępowała potrzebę pomnożenia publicznych szkół ludowych, obecnie w tem mieście istniejących“.

Z sprawozdań naszego delegata do corocznych egzaminów, sekretarza Kalickiego, można powziąć przekonanie, że pod względem dydak-

tyczno-pedagogicznym, jakoteż pod względem postępów, jakie uczniowie robią w nauce języka polskiego i znajomości dziejów polskich, szkoła ta odpowiedziała celowi, jaki Wys. Sejm miał na oku, kiedy zasiłek powyższy uchwalał.

Natomiast warunkowi zawartemu w uchwale sejmowej, ażeby szkoła ta, rozszerzając zakres swej działalności przez zwiększenie liczby uczniów, zastąpiła potrzebę pomnożenia publicznych szkół ludowych w Brodach, dotychczas nie stało się zadość. Liczba uczniów z każdym rokiem wprawdzie o nieznaczną stosunkowo ilość, wszelako stanowczo się zmniejszała; gdy bowiem w roku szkolnym 1879/80 wynosiła 1138 uczniów, spadła w roku 1881/82 na 1118, a w roku 1882/83 na 1084 uczniów.

Przyczyny tego zmniejszenia się liczby uczniów upatrywać można wprawdzie w tej okoliczności, że cyfra ludności miasta Brodów po zniesieniu wolnoćłowego okręgu również się zmniejszyła, niemniej jednak istnieją także inne tego zmniejszania się powody.

Jednym z nich jest niezawodnie istnienie chajderów i szkół t. z. „*Ta'lamud Thora*“, liczących obecnie jeszcze razem 689 uczniów.

Szkoła wyznaniowa, przez Wys. Sejm tak hojnie subwencyonowana, ma zawsze za zadanie przygarniać do siebie dzieci z chajderów.

Aby brodzka szkoła wyznaniowa temu zadaniu tem snadniej odpowiedzieć mogła, należało podjąć starania na miejscu, wpływając moralnie na ludność, co tylko przy dokładnej znajomości osób i rzeczy jest możliwem.

W tym celu ustanowiliśmy w radzie inspekcyjnej szkoły, jako jej członka, delegata naszego w osobie prezesa Rady powiatowej brodzkiej p. Oktawiana Sali, właściciela dóbr ziemskich w Wysocku.

Zasiadając w radzie, będzie on miał sposobność zbadania i wyjaśnienia każdej sprawy na miejscu, a oraz możność wpływania na administrację funduszów szkoły.

Obowiązek delegata naszego przyjął p. Sala i czynności swe z początkiem roku szkolnego 1883/84 rozpoczął.

Wprawdzie na posiedzeniu inspektorów dnia 13. Stycznia 1884 p. Natan Kallir sprzeciwił się ingerencji delegata Wydziału krajowego na tok administracyjny szkoły i oświadczenie swe wpisać kazał jako *votum separatum* do księgi uchwał Rady, wszelako inni członkowie zapatrywania p. Kallira nie podzielili.

Wobec tak odosobnionego faktu, który ma znaczenie tylko w razach osobistych zapatrywań p. Kallira, Wydział krajowy nie uznał za stosowne przedsięwziąć jakichkolwiek dalszych kroków.

Czteroklasowa szkoła ludowa w Radomyślu.

W sprawozdaniu Wydziału krajowego o czynnościach departamentu III. za rok 1882/83 (str. 57) nadmieniliśmy, że w celu dokładnego zbadania odstąpionej nam przez Wys. Sejm uchwałą z dnia 25. Września 1882. r. petycji gminy miasta Radomyśla w powiecie Mieleckim o zwolnienie jej od obowiązków aktem fundacyjnym z dnia 31. Października 1873 względem szkoły miejscowej przyjętych, wezwaliśmy Wydział powiatowy w Mielcu do przedłożenia nam wszystkich aktów tej sprawy.

Na podstawie przedłożonego inwentarza majątku gminy, tudzież po przejrzeniu i zestawieniu zamknięć rachunkowych z ostatnich lat pięciu

budżetu gminy Radomyśla, Wydział krajowy powziął przekonanie, że stan finansowy gminy Radomyśla nie jest tak niekorzystnym, iżby uzasadniał potrzebę uciekania się do środka tak wyjątkowego, jak zwolnienie od wszystkich obowiązków, które gmina ważnym aktem fundacyjnym względem miejscowej szkoły na siebie przyjęła.

Ze względu atoli na trudność natychmiastowego ściągnięcia od gminy Radomyśla zaległej należitości za płace nauczycieli, wynoszącej po koniec roku 1882. 1119 zł. 40 ct., Wydział krajowy udał się do c. k. Rady szkolnej krajowej pod dniem 14. Sierpnia 1883 l. 38444 z wnioskiem, iżby zwrot powyższej należitości rozłożono na odpowiednie raty i zarządono bezzwłoczne cofnięcie kroków egzekucyjnych.

O tem załatwieniu sprawy uwiadomiliśmy równocześnie gminę Radomyśl z uwagą, że jej próśby o zwolnienie od obowiązków aktem fundacyjnym z dnia 31. Października 1873 na siebie przyjętych, uwzględnić nie możemy.

Czteroklasowa szkoła ludowa w Rozdole.

Mieszkańcy Rozdołu wnieśli w r. 1882. do Wys. Sejmu petycję o urządzenie w Rozdole 4-klasowej szkoły na koszt kraju.

Wysoki Sejm uchwałą z dnia 25. Września 1882. r. przekazał tę petycję Wydziałowi krajowemu do zbadania i poczynienia odpowiednich kroków.

W sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności departamentu III. za rok 1882/83 (str. 58) nadmieniliśmy, że zasiągnawszy zdania Rady powiatowej żydaczowskiej, tudzież Rady szkolnej okręgowej stryjskiej, Wydział krajowy odstąpił tę petycję pismem z dnia 31. Marca 1883 l. 7901 c. k. Radzie szkolnej krajowej z usilnem poparciem i wnioskiem na uwzględnienie życzeń w petycji wyrażonych.

W odpowiedzi na tę odezwę otrzymał Wydział krajowy od Rady szkolnej krajowej pod dniem 31. sierpnia 1883 do l. 7949 uwiadomienie, „że Rada szkolna krajowa postanowiła wstrzymać się w roku 1883/84 z przeistoczeniem szkoły w Rozdole na etatową o czterech systemizowanych nauczycielskich posadach, że jednak poleciła Radzie szkolnej okręgowej przedłożyć tę sprawę z początkiem roku przyszłego“.

O tej decyzji uwiadomił Wydział krajowy Zwierzchność gminną w Rozdole z nadmianieniem, że w swoim czasie nie zaniedba poruszyć tej sprawy ponownie w c. k. Radzie szkolnej krajowej.

Szkoła muzyczna w Krakowie.

Na posiedzeniu dnia 19. Października 1882 zapewnił Wys. Sejm szkole muzycznej powstać mającej w Krakowie stałą roczną dotację z funduszu krajowego w kwocie 2000 zł. pod warunkiem, że gmina miasta Krakowa tudzież c. k. Skarb Państwa przyczyniać się będą do utrzymania tej szkoły również stałą subwencją w odpowiedniej kwocie.

O tej uchwale uwiadomiliśmy c. k. Namiestnictwo, które pismem z dnia 31. Grudnia 1883 l. 49811 oświadczyło, że Ministerstwo wyznań i oświaty jest skłonem zarządzić stosowne kroki w celu uzyskania trwałej subwencji dla szkoły muzycznej w Krakowie, skoro projekt jej urządzenia należycie ułożony zostanie, tudzież że Rada miejska miasta Krakowa wyznańczyła dla szkoły roczną subwencję w kwocie 1600 zł.

Na prośbę Namiestnictwa Wydział krajowy wyasygnował uchwaloną przez Wys. Sejm na rok 1882. subwencyę w kwocie 2000 zł. na ręce c. k. Namiestnictwa z zastrzeżeniem, że gdyby c. k. Skarb Państwa nie przyznał szkole muzycznej w Krakowie stałej rocznej subwencyi, albo gdyby ta szkoła wcale do skutku nie przysłała, lub też zorganizowaną została nie na tych zasadach, jakie służyły za podstawę uchwale Wys. Sejmu, kwota ta zostanie funduszowi krajowemu zwróconą.

Na powyższy warunek zgodziło się c. k. Namiestnictwo w odezwie z dnia 2. Lutego 1884 l. 6599.

Fundusz szkolny krajowy.
1. Zaliczki Rad szkolnych
okręgowych.

Sprawozdanie Wydziału krajowego o czynnościach depart. III. za rok 1882. (str. 65) przedstawia zaległe u Rad szkolnych okręgowych z końcem Czerwca 1883 zaliczki w kwocie . . . . 48.418 zł. 63 $\frac{1}{2}$ ct.

Od 1. Lipca 1883 do końca roku budżetowego 1883 (t. j. do końca Czerwca 1884) Rada szkolna krajowa udzieliła nowych zaliczek w kwocie . . . . . 18.793 „ 65 $\frac{1}{2}$ „

Przeto ogółem należytość zaliczek wynosiła z końcem Czerwca 1884 . . . . . 67.212 zł. 29 ct.

Wiadomo z przebiegu spraw funduszów szkolnych w latach ostatnich, iż przyczyną tych zaległości był nieład rachunkowy w Radach okręgowych; dlatego też Wydział krajowy w licznych odezwach swych do krajowej Rady szkolnej szczególnie kładł nacisk na uporządkowanie tego głównego działu gospodarki funduszów szkolnych; nadto odezwami ciągłemi naglił c. k. Starostwa i Rady okręgowe o ściągnięcie i zwrot zaliczek, a nakoniec co miesiąca przysyłał Radzie szkolnej krajowej sumaryczny wykaz zaległości z wezwaniem:

- a) użycia wszelkich możliwych środków do ściągnięcia takowych,
- b) ograniczenia dawania zaliczek tylko do niezbędnej i udowodnionej potrzeby,
- c) o zarządzenie obrachunków i ściągnięcia zaległych prestacyj,
- d) o przyspieszenie zlikwidowania, zestawienia i udzielenia zamknięć rachunków Rad okręgowych.

Rada szkolna krajowa okólnikiem z dnia 21. Czerwca 1883. r. l. 193 (LW. 32464/83) poleciła wszystkim Radom szkolnym okręgowym spłacenie zaległych zaliczek z zastrzeżeniami powyżej w naszych żądaniach wymienionemi.

W skutek tego na rachunek wyżytkowanej należytości w kwocie . . . . . 67.212 zł. 29 ct. wpłynęło po koniec roku budżetowego 1883, t. j. po koniec Czerwca 1884 . . . . . 31.793 „ 65 $\frac{1}{2}$ „
pozostało w zaległości . . . . . 35.418 zł. 63 $\frac{1}{2}$ ct.

a mianowicie u Rad szkolnych okręgowych:

w Bochni	3.900 zł. — ct.
w Pilźnie	6.000 „ — „
w Tarnopolu	15.691 „ 09 „
w Gródku	9.827 „ 54 $\frac{1}{2}$ „

Oprócz powyżej wymienionych zaliczek udzielono do końca Czerwca 1884 na rachunek roku 1884. Radzie szkolnej okręgowej w Krakowie . . . . . 2.000 zł.
w Pilźnie . . . . . 1.500 „
Razem 3.500 zł.

które w ciągu roku 1884. zwrócone być mają.

Należytości w Bochni i Tarnopolu zalegają w skutek wniesionych do władz rządowych a dotąd jeszcze nierozstrzygniętych rekursów, o których załatwienie Wydział krajowy co miesiąca urguje. W innych okręgach szkolnych pozostały zaległości jedynie z powodu zaniedbanego ściągania prestacyj szkolnych.

Co do żądanego przez Wydział krajowy przedłożenia zamknąć rachunkowych funduszków szkolnych okręgowych poczynawszy od roku 1873., doniosła nam Rada szkolna krajowa odezwaniami z dnia 12. Lutego 1883 l. 1463 (LW. 11352/83) tudzież z dnia 4. Lipca 1883 l. 6292 (LW. 36428/83), iż dla uporządkowania rachunków Rad okręgowych wydelegowano trzech urzędników, którzy swej czynności dotąd jeszcze nie ukończyli.

Chcąc przyspieszyć dokonanie tej czynności, Wydział krajowy odezwą z dnia 2. Listopada 1883 l. 52882 oświadczył gotowość wzięcia udziału w likwidacyi rachunków Rad okręgowych, przeto zażądał nadesłania dzienników kasowych, choćby kilku Rad szkolnych okręgowych, i polecenia Radom okręgowym, aby w razie wynikłej potrzeby wydelegowania komisji rachunkowej na miejsce, udzielały jej wszelkiej możliwej pomocy.

W ogóle zażądał Wydział krajowy o zarządzenie stanowczych kroków, aby położyć tamę długoletniemu w tej gałęzi panującemu nieładowi.

Na to zakomunikowała nam Rada szkolna krajowa uchwały swe z dnia 17. Listopada 1883 i 15. Grudnia 1883 l. 12200 (LW. 61606/83), a c. k. Prezydium Namiestnictwa udzieliło nam swój okólnik z dnia 25. Grudnia 1883 l. 12328 (LW. 62722/83), przesłany do wszystkich c. k. Starostów, mocą którego na podstawie art. 31. ustawy z dnia 2. Maja 1873 Dz. u. kr. Nr. 250. postanowiono:

1. uwolnić Rady szkolne miejscowe od obowiązku ściągania i zarachowywania prestacyj przeznaczonych na płace nauczycieli i na drobne wydatki szkolne, a zarządzić:

2. aby wszystkie wymierzone prestacye wpływały wprost do kasy funduszu szkolnego okręgowego z ominięciem Rad szk. miejscowych;

3. by c. k. urzęda podatkowe zamiast funduszków szkolnych miejscowych wzięły na przypis każdą gminę jakoteż każdy obszar dworski, wcielony do pewnej szkoły, jako samoistnych kontrybuentów, i aby wykazywały do egzekucyi ich zaległości z końcem każdego kwartału;

4. przekonać się, czyli i które miejscowe fundusze z końcem roku 1883. zalegają z prestacyami od kontrybuentów pobraniami, a do kasy okręgowego funduszu szkolnego nieodesłaniami, a zarazem, którzy kontrybuentenci zalegają jeszcze z temi prestacyami i zarządzić spłacenie pierwszych a ściągnięcie drugich;

5. polecono pp. Starostom pod odpowiedzialnością, aby z całą energią ściągali zaległe i bieżące prestacye i poruczono im, aby poczynawszy

od 1. Lutego 1884 przedkładali do c. k. Prezydium Namiestnictwa co miesiąc raport uwidoczniający:

- a) jaką ogólną kwotę wynoszą należitości w całym powiecie,
- b) jakie uzasadnione przeszkody stały w drodze zupełnemu ściąganiu tychże.

W ślad tego Wydział krajowy odezwał z dnia 8. Stycznia 1884 l. 62722 zażądał od c. k. Prezydium Namiestnictwa, aby w celu utrzymania w ciągłej ewidencji owych prestacyj zechciało nam zakomunikować rezultat miesięcznych wykazów c. k. Starostów, i otrzymał odpowiedź krajowej Rady szkolnej dtto 5. Lutego 1884 l. 1099 (LW. 8556/84), że żądane rachunki zostaną nam udzielone, skoro tylko zarządzona i w toku będąca likwidacya okręgowych funduszów szkolnych będzie ukończoną.

Niewątpliwą jest rzeczą, iż po uporządkowaniu rachunków odnośnych i po załatwieniu rekursów, nastąpi spłata danych Radom okręgowym a dotąd niespłaconych zaliczek a zarazem ustanie potrzeba dawania nowych.

Alegat 16.

Obecnie wedle załączonego pod ./. wykazu należitości, uiszczenia i zaległości zaliczek udzielanych Radom szkolnym okręgowym za czas od 1. lipca 1883 do końca Czerwca 1884, Rady okręgowe winny są jeszcze z tego tytułu na rachunek roku 1883. 35.418 zł. 63¹/₂ ct. zaś na rachunek roku 1884. 3.500 zł.; zarazem przedstawia ten wykaz wszystkie w tej sprawie czynione urgensa.

2. Ściąganie dodatków szkolnych i innych prestacyj.

Wzrastanie coroczne niedoborów okręgowych funduszów szkolnych, a ztąd ciągłe żądania zwiększeń dotacyj czyli zasiłków z krajowego funduszu, zwróciły baczniejszą uwagę na postępowanie Rad miejscowych i okręgowych co do prestacyj szkolnych.

Przeto Wydział krajowy udzielając uchwalony przez Wys. Sejm budżet szkolny na rok 1883. odezwał z dnia 18. Listopada 1882 l. 55725 upraszał krajową Radę szkolną o polecenie Radom okręgowym i organom wykonawczym :

1. aby pilniej jak dotąd zajęły się ściąganiem zaległych i bieżących dodatków szkolnych i innych prestacyj;

2. aby sporządziły obrachunek należitości, uiszczeń i zaległości tychże prestacyj od roku 1873. począwszy aż dotąd, zaś w przyszłości, aby co pół roku podobne obrachunki o stanie poboru i zaległości tudzież o zarządzonych krokach przymusowych raporta sporządzały i takowe za pośrednictwem krajowej Rady szkolnej Wydziałowi krajowemu przedkładały; a ponieważ głównie od wpływów dodatków szkolnych i innych datków prestacyjnych zawisł stan kasy i potrzeb pieniężnych każdej Rady szkolnej okręgowej;

3. aby, ściągawszy zaległe dodatki i prestacye, zwróciły funduszowi krajowemu pobrane zaliczki, a w przyszłości zaliczek udzielały tylko tym Radom, które udowodnią, iż nie zalegają z dawnymi zaliczkami i że należitości dodatków, prestacyj, datków, zwrotów i t. p. od obowiązanych należycie ściągnęły.

Z chętną gotowością odpowiedziała krajowa Rada szkolna temu żądaniu, — wydała do Rad okręgowych okólnikiem z dnia 21 Czerwca 1883

l. 193 (LW. 32464/83) polecenie sporządzenia i prowadzenia rachunków prestacyjnych i przedkładania oprócz żądanych przez Wydział krajowy półrocznych rachunków, także miesięcznych raportów o stanie rzeczy.

Na skutek naszych urgensów do LW. 52269/83, 54923/83, 18154/83, 60402/83, 726/84, 2058/84, 4616/84, 10735/84 10868/84, 15439/84, 54570/84, 25617/84, 28631/84, przesłało dotąd rachunki prestacyjne po koniec 1. półroczu 1883 tylko 27 Rad szkolnych okręgowych, zaś 8 Rad okręgowych mianowicie: Jasło, Kolbuszowa, Lwów, Sanok, Śniatyn, Tarnopol, Złoczów i Żółkiew nie nadesłały takowych.

Alegat 17.

Z otrzymanych wykazów prestacyjnych sporządzono sumaryczny wykaz pod ./. załączony, wedle którego należytości prestacyjne w 27 okręgach szkolnych z końcem pierwszego półroczu 1883 wynosiły razem 677.834 zł. 47 ct., na to uiszczono w ciągu pierwszego półroczu 1883 tylko 149.732 zł. 55 1/2 ct., przeto pozostało w zaległości 528.101 zł. 91 1/2 ct.

Za drugie półrocze 1883 pomimo wyzycytowanych urgensów licznych, nie otrzymaliśmy dotąd jeszcze żadnych obrachunków, a przyczyną tego wedle zasiągniętej w krajowej Radzie szkolnej wiadomości, jest ta okoliczność, iż przedkładane przez Rady okręgowe obrachunki były mylne i ze wszechmiar niedokładne, przeto krajowa Rada szkolna zarządziła zlikwidowanie i sprostowanie takowych w swoim Departamencie rachunkowym, która to czynność jednak dłuższego czasu wymaga, lecz zaraz po ukończeniu Wydziałowi krajowemu przesłaną być ma.

3. Przekroczenie budżetu wydatków na r. 1883.

Przy strutyrowaniu miesięcznych wykazów obrotu wydatków, przedkładanych Wydziałowi krajowemu przez Radę szkolną krajową, okazują się następujące przekroczenia wydatków:

Rubryka II. Substytucje o	32.996 zł. 54 ct.
Adjuta	13 „ 22 „
„ VII. Dodatki pięcioletnie dla dla naucz. etatowych o	4.946 „ 14 „
„ XIII. Rozmaite o	3.291 „ 23 „

Z tego powodu odezwaniami z dnia 23. Lutego 1884 l. 7396, i 24. Marca 1884 l. 11945, 23. Czerwca 1884 l. 27472 i 5. Lipca 1884 l. 31499 proszono Radę szkolną krajową o wszelkie możliwe ograniczenia wydatków i o dążenie do tego, aby przynajmniej oszczędnościami innych rubryk można wyrównać powyższe przekroczenia; zażądano też wyjaśnienia, co spowodowało tak znaczne przekroczenie Rubr. II. a zarazem przypomniano Radzie szkolnej krajowej co roku przez Wysoki Sejm ponawiane rezolucje, zalecając ściśle przestrzeganie uchwał sejmowych pod względem budżetowym.

Na to doniosła Rada szkolna krajowa odezwą z dnia 18. Lutego 1884 l. 2363 (l. W. 11178/84), że gdy Wysoki Sejm w budżecie nie uchwalił funduszu na zastępstwo chorych nauczycieli — przeto tego rodzaju wydatki asygnowane być muszą z rubr. II. „Substytucje“, wskutek czego rubryka ta także i w roku 1884. niechybnie przekroczoną będzie.

Wydział krajowy odezwą z dnia 18. Marca 1884 do l. 11178/84 zwrócił uwagę Rady szkolnej, że na wynagrodzenie zastępców chorych nauczycieli użyte być mogą kredyty rubr. II. poz. 4, XII. i XIII. poz. 47, że przeto

wszelkie asygnacje tego rodzaju przenieść należy na wskazane rubryki i niedopuszczać przekroczenia dalszego.

4. Zaliczki na budynki
szkolne.
Alegat 18.

Alegat pod $\%$ dołączony wykazuje, iż od r. 1876. po koniec roku budżetowego 1883 udzielono gminom zaliczek zwrotnych na budynki szkolne w sumie 224.327 zł. 26 ct.

Z tego przypadają do spłacenia:

a) wedle zobowiązań, raty bieżące na r. 1885 w kwocie 16.856 zł. 10 $\frac{1}{2}$ ct.
b) zaległe po koniec r. 1883. raty . . . . . 9.741 „ 28 $\frac{1}{2}$ „

Zaległe raty każdej gminy bywają wykazywane w należytych terminie krajowej Radzie szkolnej i właściwym c. k. Starostwom do przymusowego ściągnięcia, jednakże cyfry należytości, rat i zaległości ciągłej ulegają zmianie z powodu, że wrazie uwzględnienia godnych okoliczności Wydział krajowy przyzwala na przedłużenie terminów spłaty gminom o to proszącym.

Oprócz szczegółowych odezwo i urgensów do c. k. Starostw w celu przynaglenia gmin do spłacenia rat, rozesłano zbiorowe urgensa w tej sprawie odezwą z dnia 5. Października 1883 l. W. 48673, którą proszono odnośnie c. k. Starostwa jako też i c. k. Prezydium Namiestnictwa, aby przyspieszyły ściąganie rat zaległych.

5. Taksy spadkowe.

Taksy spadkowe wymierzają c. k. Sądy powiatowe z wyjątkiem powiatów należących do b. wolnego miasta Krakowa, gdzie takowe wcale nie istnieją.

Alegat 19.

Wedle alegatu pod $\%$ dołączonego należytość ogólna taks w roku budżetowym 1883 wynosiła: . . . . . 17.197 zł. 27 ct.

na to uiszczono . . . . . 8.883 „ 29 „

pozostała zaległość . . . . . 8.313 zł. 98 ct.

którą urgowano zbiorowo za pośrednictwem odnośnych c. k. Starostw odezwą z dnia 5. Października 1883 l. W. 48673 oprócz licznych specjalnych korespondencyi i urgensów do c. k. Starostw, urzędów podatkowych i c. k. Sądów powiatowych.

C. k. Sądy powiatowe wzywano o regularne nadsyłanie wykazów wymierzonych taks spadkowych odezwaniami z dnia 30. Czerwca 1883 l. W. 38931, z dnia 2. Listopada 1883 l. W. 52674, i z dnia 29. Lutego 1884 l. W. 10734.

6. Budynek szkolny
w Tarnowie.

Wedle protokołu odbiorczego znajdującego się przy akcie z dnia 20. Lipca 1878 l. W. 34220 fundusz szkolny krajowy jest współwłaścicielem budynku szkolnego w Tarnowie pod l. 9 do 13, w którym jest umieszczona szkoła główna i szkoła dziewcząt, a wedle aktu z dnia 27. Lutego 1879 l. W. 1688 z ogólnej wartości całego budynku w kwocie 7.433 zł. 1 $\frac{1}{2}$ ct. przypada na fundusz szkolny krajowy kwota 2555 zł. 51 $\frac{1}{2}$ ct.

Ponieważ przy odbiorze tej części budynku spostrzeżono, że fundusz szkolny krajowy chociaż jest współwłaścicielem nie ma żadnego z tej realności dochodu, a wydatki ponosi, przeto odezwą Wydziału krajowego z dnia 1. Lipca 1879 do l. W. 22520 zażądał od Rady szkolnej kra-

jowej aktów dotyczących nabycia tej realności na częściową własność wymienionego krajowego funduszu szkolnego a zarazem zapytał:

1. dlaczego czynsz z tej realności w rocznej kwocie 231 zł. pobiera jedynie fundusz naukowy (gimnazya), chociaż współwłaścicielami już od roku 1817. są także fundusz szkolny krajowy i konkurencya szkolna;

2. dlaczego fundusz szkolny krajowy, aż po koniec roku 1872. dopłacał rocznie 47 zł. 25 ct. do czynszu przez fundusz naukowy pobieranego.

Po licznych urgensach otrzymaliśmy od Rady szkolnej krajowej odezwą z dnia 26. Czerwca 1883 l. 5481 (l. W. 35003/83.) odpowiedź, iż sprawa ta jest w toku i po ostatecznem jej załatwieniu zostanie Wydział krajowy o stanie rzeczy zawiadomionym. Oprócz dawniejszych do l. W. 22520/79, 36271/79, 46259/79, 7428/80, 25456/80, 33410/80, 51038/80, 10919/81, 39540/81, 59460/82, 2024/83, 7439/83, 16318/83, 25527/83, 30777/83 wysłanych urgensów, przypominaliśmy załatwienie tej sprawy dalej do l. W. 46319/83, 51569/83, 55538/83, 60614/83, 2055/84, 7400/84, 14428/84.

7. Rozmaite inne zaległości kraj. funduszu szkolnego.

Inne drobne zaległości bywają co dni 20 urgowane, a nadto dwa razy do roku c. k. Starostwom do egzekucyi wykazywane. Urgensa w tej mierze wysyłano do l. W. 24489/83, 28703/83, 30774/83, 43742/83, 43743/83, 49853/83, 49854/83, 50883/83, 54213/83, 55535/83, 55540/83, 60611/83, 60937/83, 3679/84, 4921/84, 8378/84, 10519/84, 11359/84 i 14426/84, tudzież zbiorowo za pośrednictwem c. k. Starostw odezwą z d. 5. Października 1883 do l. 48673.

8. Pretensye do Skarbu Królestwa Polskiego.

Mimo urgensów naszych z dnia 24. Stycznia 1883 l. W. 30438, 26. Lipca 1883 l. 37931, 19. Listopada 1883 l. 55533 i 20. Marca 1884 l. 14422 sprawa wydobycia kapitałów kahalnych w Krakowie i Włodzikowie od Rządu rosyjskiego ani na krok nie postąpiła, gdyż na skutek powyższych urgensów c. k. Namiestnictwo odezwami z dnia 31. Lipca 1883 l. 40637 (l. W. 40699/83), z dnia 27. Listopada 1883 l. 74773 (l. W. 59590/83) i z dnia 31. Marca 1884 l. 19095 (l. W. 18658/84) nadesłało nam odpowiedź, że już po raz czwarty urguje c. k. austro-węgierski konsulat w Warszawie o załatwienie tej sprawy, lecz dotąd jeszcze nie otrzymało żadnej wiadomości.

9. Fundusz szkół ludowych z r. 1872.

Kapitał żelazny tego funduszu wynosi w efektach 98.809 zł. 22 ct. przynoszący w odsetkach . . . . . 6.629 „ 37 „
nadto pozostają w zawieszeniu wypłaty niektórych przez gminy niepodniesionych zasiłków, z których część napowrót wpłynię.

Z funduszu tego asygnowano:

- a) na zapłacenie 8. raty należności rządowej w kwocie . . . . . 354 zł. 50 ct.
b) na zakupno efektów . . . 1.104 „ 51 „ 1459 zł. 01 ct.
c) na zasiłki bezwrotne na budowę nowych szkół lub przeistoczenie istniejących budynków:

1. po 300 zł. Podbereże, Rolów i Nagorzym . . . . . 900 zł.

2. po 200 zł. Krużłowa wyżna, Stany, Baranówka, Dubowce, Hostów, Probużna, Heszczawa Brześciany, Skniłów, Zaborów, Bielcze, Paszczyna, Zmiennica, Trzesniów, Temeszów, Krasne, Lisia góra, Klikowa	3.600 „	
3. po 100 zł. Straszyczo, Zdzierzec, Czchów, Rychcice, Stawki, Pawężów, Śmigno	700 „	
razem na budynki		5.200 zł.
a ogółem na cele pod a) b) c) wskazane		6.659 „

Odbudowanie Zamku
Królewskiego na
Wawelu.

Sprawa odbudowania Zamku królewskiego na Wawelu od ostatniej sesji sejmowej nie postąpiła wcale.

Budowa gmachu sejmowego.

W sprawie budowy gmachu sejmowego przedkładamy osobne sprawozdanie.

Plac „Castrum“ we
Lwowie.

W sprawie uzyskania Najwyższego zatwierdzenia powziętej dnia 2. Października 1882 uchwały Wysokiego Sejmu, wedle której część placu „Castrum“ a mianowicie grunt położony pod l. k. 34 m., intabulowany w księdze dom. 32 pag. 151 n. 1 haer. jako własność głównej szkoły normalnej we Lwowie, a stanowiący obecnie własność krajowego funduszu szkolnego, ma być z majątku tegoż funduszu wydzielony i gminie miasta Lwowa na własność bez ewikcyi z tem zastrzeżeniem odstąpiony, że gmina miasta Lwowa z gruntu tego może zrobić użytek tylko na umieszczenie zakładów naukowych, oznajmiło Wydziałowi krajowemu c. k. Prezydium Namiestnictwa pismem z dnia 20. Września 1883 do l. 6206/pr., że J.E. p. Minister wyznał i oświecenia reskryptem z dnia 17. Marca 1883 l. 3195 zażądał, aby powyższe zastrzeżenie ograniczające własność gminy było poprzednio prawomocnie zawarowane, a względnie tabularnie zabezpieczone.

Wobec tego oświadczył Wydział krajowy w piśmie do c. k. Prezydium Namiestnictwa dnia 30. Listopada 1883 do l. W. 52031, że akt prawny, który Wydział krajowy zezna odstępując gminie miasta Lwowa grunt pod l. k. 34 zawierać będzie zastrzeżenie, iż gmina miasta Lwowa z gruntu tego może zrobić użytek tylko na umieszczenie zakładów naukowych a to pod rygorem, że skoro by grunt odstąpiony na jakikolwiek inny cel użytym został, lub skoroby budynek na gruncie powyższej realności wystawić się mający z jakiejby przyczyny na zakład naukowy używany nie był lub też kiedykolwiek używany być przestał, natenczas prawo własności gminy miasta Lwowa do realności powyższej zgaśnie, a realność ta wraz z wszelkimi budynkami i przynależnościami w jej skład wchodzącymi przejdzie bezpłatnie napowrót na własność krajowego funduszu szkolnego.

Intabulacya takiego rygoru, który jest niewątpliwie ciężarem rzeczowym w rozumieniu §. 9. ustawy hipotecznej nie powinna ulegać

żadnym trudnościami. Na pismo powyższe nie otrzymaliśmy dotychczas żadnej odpowiedzi.

Sprzedaż realności ad S. Nicolaum. Sprzedaż ta nie została jeszcze sfinalizowaną; znajduje się ona w stadyum ułożenia kontraktu, który niebawem już przyjdzie do skutku.

Krajowe archiwa aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i w Krakowie. Opróżnione posady aplikantów nadaliśmy w krajowym archiwum w Krakowie uchwałą z dnia 2. Listopada do l. 52.817 p. Franciszkowi Janowi Kulczyńskiemu, uczniowi 4. roku praw i p. Ignacemu Rosnerowi, uczniowi II. roku praw w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Opróżnioną zaś we Lwowie posadę aplikanta nadaliśmy uchwałą z dnia 6. Listopada 1883 do l. 53.827 p. Ferdynandowi Bostłowi, uczniowi wydziału filozoficznego we Lwowie.

Wydawnictwo aktów tak zwanych Bernardyńskich wskutek fundacyi ś. p. Aleksandra Stadnickiego. We wrześniu 1883 opuścił prasę tom IX. tego wydawnictwa, a w Czerwcu b. r. tom X.

Wydawnictwo to odbywa się zawsze jeszcze kosztem dotacyi przez Wysoki Sejm przyzwolonej z funduszu domestykalnego, albowiem dożywocie zastrzeżone na spuściznie ś. p. Aleksandra Stadnickiego dla jego rodziny dotychczas nie wygasło.

Wykopaliska pod Haliczem. Zwołana przez Wydział krajowy na dzień 23. i 24. Lipca 1883 do Halicza komisya archeologów polskich i ruskich, której skład w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego był podany, zbadała na miejscu odkryte przez prof. dra Szaraniewicza fundamenta cerkwi św. Spasa i poligonu w Załukwi, oraz bazyliki nad uroczyskiem „Biduń,” i uznała ważność tych starożytnych zabytków architektonicznych, pochodzących z najświetniejszych czasów staroruskiego księstwa halickiego.

Prócz tego uznała komisya za rzecz wskazaną podjąć starania około przywrócenia do dawnego stanu cerkwi parafialnej w Haliczu, najcenniejszego pomnika wschodniego stylu w Polsce, niemniej i kościoła św. Stanisława pod Haliczem (dawnej cerkwi św. Pantalemona).

Wreszcie podniosła myśl założenia kosztem kraju muzeum w Haliczu, któreby mieściło wszystkie ruchome zabytki, odnoszące się do dziejów Halickiej ziemi. Celem trwałego i skutecznego przeprowadzenia dalszych poszukiwań archeologicznych w okolicy pod Haliczem między Dniestrem, Łomnicą i Łukwią, zamianował c. k. konserwator pomników historycznych dr. Wojciech hr. Dzieduszycki, kuratorem zabytków w okolicy Halicza prof. dra Izidora Szaraniewicza, poruczając dalsze czynności jego kierownictwu. Wydział krajowy przyjmując do wiadomości przedstawione powyżej uchwały komisji archeologicznej pismem z dnia 10. Sierpnia 1883 do l. 39.279 zaasygnował celem umożliwienia rozpoczęcia dalszych robót na ręce c. k. konserwatora p. Wojciecha Dzieduszyckiego kwotę 1500 zł. jako resztę uchwalonej dnia 19. Października 1882. r. przez Wysoki Sejm subwencyi w kwocie 2000 zł.

Gdy jednak kwota powyższa nie była wystarczającą, zwłaszcza na odtworzenie dawniej architektoniki wschodniej cerkwi parafialnej w Haliczu, wnieśli członkowie komisji archeologicznej petycję do Wysokiego

Sejmu, na skutek której uchwalił Wys. Sejm na restaurację cerkwi miejskiej w Haliczu kwotę 4.500 zł.

O tej uchwale uwiadomiliśmy dnia 2. Listopada 1883 l. 52.757 p. Wojciecha Dzieduszyckiego, wzywając go, aby nam zechciał przedłożyć plan przedsięwziąć się mających restauracyi, co jédnak dotychczas nie nastąpiło.

Zmiany w składzie
Wysokiego Sejmu.

W składzie Wysokiej Izby zaszły od czasu ostatniej sesyi następujące zmiany:

Zmarli :

1. Edward br. Błażowski, poseł z okręgu wyborczego większych posiadłości b. obwodu Czortkowskiego ;

2. Franciszek Ksawery Wierzchlejski, arcybiskup Lwowski, członek Wys. Sejmu z głosem wirylnym.

Złożyli mandaty :

1. Poseł Józef Żurowski z okręgu wyborczego większych posiadłości b. obwodu Sanockiego ;

2. P. Jan Kochanowski, z okręgu wyborczego mniejszych posiadłości Dębica-Pilzno.

Przy wyborach uzupełniających wybrani zostali w miejsce powyższych posłów:

1. W okręgu wyborczym większych posiadłości b. obwodu Czortkowskiego p. Erazm Wolański ;

2. W okręgu wyborczym większych posiadłości b. obwodu Sanockiego p. Zygmunt Kozłowski ;

3. W okręgu wyborczym z kuryi gmin wiejskich Dębica - Pilzno ponownie p. Jan Kochanowski.

W miejsce zmarłego Arcybiskupa Lwowskiego zasiadać będzie z głosem wirylnym na podstawie §. 3. lit a. statutu krajowego administrator dyecezyi Lwowskiej ks. biskup-sufragan Seweryn Morawski.

Zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego.

Od ostatniego naszego sprawozdania zaszły następujące zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego :

I. 1. Dnia 18. Sierpnia 1883 r. zmarł asystent conceptowy Feliks Wild.

2. Dnia 28. Października 1883 zmarł niezmordowany i celujący pracownik Apolinary Kopertyński, sekretarz Wydziału krajowego.

3. Dnia 12. Marca 1884 zmarł w Samborze emerytowany Radca Wydziału krajowego Ignacy Prus Niewiadomski. Pozostałym po czterem sierotom przyznaliśmy należącą się im według obowiązujących przepisów pensją konkretną sierocińską o rocznych 262 zł. 50 ct. w. a. począwszy od dnia 2. Kwietnia 1884 aż do 6. Lutego 1896 jako do dnia, w którym najmłodsza z sierót kończy 20. rok życia.

II. Opróżnione przez śmierć powyższych urzędników posady w oddziale conceptowym, jakoteż nieobsadzone dwie posady conceptistów zastąpiliśmy nowemi siłami mianując :

1. Uchwałą z dnia 24. Lipca 1883. r. do l. 38.141 dotyczącego dyetaryusza konceptowego p. Adama Jerzego Maryana Jabłonowskiego nadetatowym asystentem konceptowym;

2. Uchwałą z dnia 15. Lutego 1884 do l. 7601 zaś dyetaryusza konceptowego p. Władysława Gizińskiego oraz bezpłatnego aplikanta koncept. p. Leonarda Sylwera Kieszkowskiego pro-wizorycznymi asystentami konceptowymi extra statum;

3. Zarazem mianowaliśmy tą samą uchwałą dotyczącego dyetaryusza p. Konstantego Jędrzejowskiego aplikantem konceptowym z adjutum o rocznych 600 zł. w. a.

4. Powołaną uchwałą nadaliśmy adjutum o rocznych 600 zł. dotyczącemu bezpłatnemu aplikantowi konceptowemu dr. Witoldowi Lewickiemu.

III. Na opróżnioną po prof. dr. Józefie Kleczyńskim posadę koncepty w oddziale statystycznym Wydziału krajowego powołaliśmy dra Tadeusza Rutowskiego, uchwałą z dnia 29. Września 1883 do l. 48.058.

IV. Opróżnioną po ś. p. Mieczysławie Chrzanowskim posadę zastępcy dyrektora oddziału rachunkowego nadaliśmy uchwałą z dnia 11. grudnia 1883 do l. 59.927 p. Tecfilowi Tarnawskiemu rewidentowi rachunkowemu, mianując w miejsce p. Tarnawskiego rewidentem rachunkowym p. Maryana Bielskiego adjunkta rachunkowego, w miejsce p. Bielskiego adjunktem rachunkowym p. Wiktora Żórawskiego, asystenta rachunkowego; w miejsce p. Żórawskiego asystentem rachunkowym p. Artura Zimmermana praktykanta rachunkowego; w miejsce p. Zimmermana praktykantem rachunkowym p. Justyna Dziubińskiego, dyetaryusza rachunkowego; p. Justynowi Dziubińskiemu przyznaliśmy równocześnie dodatek osobisty w kwocie 130 zł. w. a. rocznie celem wyrównania jego obecnej płacy do wysokości dawnego dyurnum.

V. Uchwałą z dnia 14. Grudnia 1883 do l. 60.401 zezwoliliśmy asystentowi rachunkowemu p. Erazmowi Swierczewskiemu objąć posadę płatnika w Banku krajowym, przyczem przyznaliśmy mu tytuł adjunkta kasowego. Zarazem pozostawiliśmy go na swoim etacie, zezwalając, iżby pobory adjunkta pobierał z kasy Banku krajowego.

VI. Wreszcie stabilizowaliśmy na posadzie sekretarza Wydziału krajowego p. Bernarda Kalickiego uchwałą z dnia 6. Listopada 1883. r. do l. 54.181, na posadzie zaś woźnego Wydziału krajowego p. Józefa Bojkowskiego, uchwałą z dnia 26. Marca 1884. do l. 14.816.

Sprawa pożyczki
6000 zł. z funduszków
krajowych udzielonej
księgarzowi p. Karolowi
Wildowi i pretensye
skarbu krajowego do
masy konkursowej
Karola Wilda.

Na mocy uchwały Wys. Sejmu z dnia 15. Stycznia 1874 pożyczkę księgarz p. Karol Wild z funduszu krajowego kwotę 6000 zł. i obowiązał się aktem notaryalnym z dnia 13. Lutego 1874 zwrócić tę sumę funduszowi krajowemu w przeciągu lat sześciu, począwszy od 1. Stycznia 1875, przyjmując oraz zobowiązanie opłacania 5%, odsetków od całego niespłaconego kapitału, tudzież 6%, odsetków zwłoki od każdej nieuiszczonej w terminie raty.

Według tego planu umorzenia spłacił p. Wild po koniec roku 1878 razem z 5% odsetkami 3.250 zł.

Pozostałą resztę długu w kwocie 3725 zł. rozłożono na podstawie uchwały Wys. Sejmu z dnia 18. Października 1878 na mniejsze raty t. j. z 1000 zł. na 500 zł.

W tym czasie dostarczył jeszcze p. Wild bibliotekom Wydziału krajowego i zakładom pod jego zarządem zostającym książek i czasopism w wartości 728 zł. 44 ct. P. Karol Wild w tych warunkach byłby w przeciągu kilku lat z łatwością umorzył resztę długu, gdyby nie otwarcie konkursu do jego majątku przez c. k. Sąd krajowy we Lwowie zarządzone.

W skutek tego zgłosił Wydział krajowy w terminie edyktem c. k. Sądu krajowego z dnia 10. Maja 1881 do l. 21.093 wyznaczonym swoją pretensją w kwocie 3399 zł. 68 ct. do masy konkursowej.

Pretensya ta uznana została jako płynna w kwocie 841 zł 21 ct. z 6% odsetkami od 1. Lipca 1881 zaś w kwocie 2475 zł. w. a. z 5% odsetkami od 1. Lipca 1881 i przyznano jej III. klasę wierzycieli.

Wedle dokonanej repartycji, której odpis znajduje się w aktach Wydziału krajowego, ustanowiono 17·86% dywidendy na zaspokojenie pretensyi funduszu krajowego do powyższej masy konkursowej w kwocie 3399 zł. 68 ct. w. a. zgłoszonej, w skutek czego otrzymał Wydział krajowy z rąk adwokata dr. Teobalda Semilskiego, jako zawiadowcy masy rozbiorowej Karola Wilda na dniu 7. Września 1883 kwotę 656 zł. 11. ct. a. w. tytułem dywidendy na częściowe zaspokojenie swojej pretensyi.

Teatr polski we
Lwowie.

Z objęciem zarządu przez obecnego przedsiębiorcę p. Jana Dobrzańskiego powrócili rozprószeni dawniejsi aktorowie, którzy przed kilku laty stanowili jądro sił artystycznych teatru lwowskiego; scena w dziale dramatycznym została zasiloną kilku talentami, opera wznowioną, a teatr ożywił się i obudził powszechne zajęcie publiczności.

W ciągu zimowego sezonu urządzono 34 przedstawień operowych. Repertuar wprawdzie nie odznaczał się różnaitością, wszelako Dyrekcyja braki te starała się wynagrodzić angażując obce siły na występy gościnne. Sprawozdanie komitetu powołanego przez nas do czuwania nad artystycznym kierunkiem sceny polskiej we Lwowie, bardzo pochlebnie oceniło działalność obecnej Dyrekcyi. A gdy przedsiębiorca wykazał, że uczynił zadość warunkowi wystawienia co najmniej 30 oper, zaasygnowaliśmy mu uchwałą z dnia 1. Kwietnia 1884 do l. 16.702 z dozwolonej przez Wys. Sejm subwencyi 20.000 zł. kwotę 12.500 zł. a. w. jako całoroczną subwencyę, na operę, tudzież pierwszą kwartalną ratę subwencyi na dramat i komedyą.

Teatr ruski.

Teatr ruski pod zarządem Wydziału „Ruskiej Besidy“ a kontrolą ustanowionego komitetu do artystycznego nadzorowania zostający, w ubiegłym roku rozwijał się pomyślnie i wedle sprawozdania tego komitetu za drugie półrocze, trupa ruska pod dyrekcją pp. Jana Biberowicza i Jana Hryniewieckiego grywała w Truskawcu, Manasterzyskach, w Zarwanicy, Konopkówce, w Tarnopolu, w Złoczowie, we Lwowie i w Brodach. Tygodniowo dawano 3—4 przedstawień, we Lwowie zaś dano ogółem 20 przedstawień. Przedstawiano przeważnie utwory oryginalne i takie tłum-

czenia, które moralną swoją tendencją korzystnie mogły wpływać na te warstwy ludności, które przeważnie do teatru ruskiego uczęszczają.

Głównie atoli starał się komitet nadzorujący, ażeby reprezentacje odznaczały się czystością narodowego ruskiego języka.

Podnieść należy, że z nadwyżki subwencji przez Wys. Sejm uchwalonej, przyznał Wydział „Ruskiej Besidy“ 500 zł. na remuneracje dla kierowników sceny ruskiej, zaś 500 zł. na konkursowe nagrody za najlepsze ruskie narodowe utwory dramatyczne.

W obec korzystnego sprawozdania komitetu artystycznego, wypłaciliśmy subwencję za pierwsze półrocze roku 1884 w kwocie 2500 zł.

Sprawa budowy teatru
w Krakowie.

W sprawozdaniu naszym do Wys. Sejmu z czynności Wydziału krajowego z r. 1882. wspomnieliśmy, że na skutek uchwały Wys. Sejmu z dnia 22. Października 1881 wezwaliśmy p. Prezydenta miasta Krakowa, aby nam zechciał na podstawie planów i kosztorysów wykazać, ile kosztować będzie projektowana budowa nowego teatru w Krakowie i w jaki sposób gmina zamyśla zabezpieczyć fundusze na tę budowę, albowiem Wydział krajowy zamierza tylko na ten wypadek przedłożyć Wys. Sejmowi wniosek udzielenia subwencji, jeżeli reszta kosztów będzie zabezpieczoną.

Wszelako na to wezwanie nasze z dnia 8. listopada 1881 dotychczas żadnej odpowiedzi nie otrzymaliśmy.

Subwencja 3000 zł. na
budowę zakładu gimna-
stycznego dla Towarzy-
stwa „Sokół“.

Uchwałą z dnia 19. Października 1882 uchwalił Wysoki Sejm na skutek petycji Towarzystwa gimnastycznego „Sokół“ we Lwowie o subwencję na budowę zakładu gimnastycznego kwotę 3000 zł. pod warunkiem że Wydział krajowy uzna projekt budowy jako celowi odpowiedni i przekona się, że Towarzystwo posiada dostateczny fundusz na wykonanie całej budowy.

Towarzystwo „Sokół“ podawało dwukrotnie o wydanie tej subwencji, lecz otrzymało zawsze odmowną odpowiedź z powodu, iż nie wypełniło powyższych warunków. Dopiero 30. Marca 1884 zastosowało się do warunków przez Wysoki Sejm uchwalonych, w skutek czego wydaną mu została powyższa subwencja.

Emerytura aktorów
sceny polskiej we Lwo-
wie.

Założony w roku 1843. przez ś. p. Stanisława hr. Skarbka fundusz emerytalny dla aktorów, aktorek, reżyserów i suflerów sceny polskiej we Lwowie, wzrósł obecnie do sumy 162.000 zł.

Lecz szczupłe tylko grono artystów sceny polskiej lwowskiej korzysta z dobrodziejstw tej instytucji. Statut bowiem pierwotny był tak uciążliwy dla artystów, iż wahali się przystąpić do tego zakładu emerytury.

Dlatego Wydział krajowy za porozumieniem się z Kuratorją fundacji hr. Skarbka przerobił statut i uzyskał aprobatę c. k. Namiestnictwa. Lecz i ta zmiana statutu i druga późniejsza, przynosząc znaczne ulgi zwolennikom zakładu, nie przyniosła zamierzonego skutku.

Bardzo nieznacznie grono uczestników się pomnożyło.

Taki stan rzeczy dał pochop tutejszym artystom do przedłożenia Wydziałowi krajowemu w dniu 5. Grudnia 1883 petycji, w której o reformę powyższego statutu upraszają.

Petycję tę udzieliliśmy pismem z dnia 31. Grudnia 1883. r. 1. 59962 Kuratorji fundacyi hr. Skarbka do objawienia zdania przy dołączeniu sformułowanych warunków.

W odpowiedzi na to przysłała nam Kuratorja fundacyi pismem z dnia 25. Stycznia 1884 r. l. 1/f swoją opinię wraz z projektem zmiany statutu, który z pewnemi odmianami z naszej strony pismem z dnia 25. Marca 1884 l. 15.301 przedłożyliśmy c. k. Namiestnictwu do zatwierdzenia. Dotychczas atoli decyzya c. k. Namiestnictwa w tej sprawie jeszcze nie nastąpiła.

Macierz polska.

Stosownie do postanowienia art. 26. aktu fundacyi „Macierzy polskiej“ składa Wydział krajowy z zarządu majątku tej fundacyi sprawozdanie za rok 1883.

A. Dochody.

	Gotówką	Efektami.
1. Wpływy na rzecz fundacyi od korporacyi i osób prywatnych:		
a) subwencya z funduszu kraj.	1.500 zł. — ct.	— zł. — ct.
b) od osób i korporacyi rozmaitych	2.542 „ 51 „	1 „ — „
2. Dochód ze sprzedaży wydawnictw własnych i z przedpłaty na czasopismo ludowe	1.050 „ — „	— „ — „
3. Odsetki od efektów	1.810 „ 99 „	— „ — „
4. Efekta zakupione	— „ — „	1.505 „ — „
5. Gotówka za spieniężone efekta	4.771 „ 29 1/2 „	— „ — „
Suma dochodów	11.674 zł. 79 1/2 ct.	1.506 zł. — ct.
6. Do tego zapas z początkiem r. 1883:		
a) w gotówce	1.036 „ 09 „	— „ — „
b) w efektach	— „ — „	30.187 „ 97 „
Razem	12.710 zł. 88 1/2 ct.	31.693 zł. 97 ct.

B. Wydatki.

	Gotówką.	Efektami.
1. Należytość rządowa spłacona	2.298 zł. — ct.	— zł. — ct.
2. Koszta druku wydawnictw	3.031 „ — „	— „ — „
3. Honorarya autorskie	1.615 „ — „	— „ — „
4. Do rozporządzalności Rady wykonawczej na cele fundacyi wydano	1.940 „ — „	— „ — „
5. Jednorazowe zasiłki naukowe dla ubogiej młodzieży	500 „ — „	— „ — „
6. Wydatki administracyjne rozmaite	102 „ 43 „	— „ — „
7. Efekta spieniężone	— „ — „	4.593 „ 97 „
8. Gotówka wydana na zakupno efektów	1.499 „ 99 „	— „ — „
Suma wydatków	10.986 zł. 42 ct.	4.593 zł. 97 ct.
9. Do tego zapas z końcem roku 1883:		
a) w gotówce	1.724 „ 46 1/2 „	— „ — „
b) w efektach	— „ — „	27.100 „ — „
Razem jak wyżej	12.710 zł. 88 1/2 ct.	31.693 zł. 97 ct.

Fundacye stypendyjne: W ubiegłym roku weszły w wykonanie z fundacyj, o których
Fundacye aktywowane. poprzednio zdaliśmy sprawę:

1. Fundacya imienia Maksymiliana Milera, c. k. notariusza w Czerniowcach, dla uczących się dziewcząt o jednym stypendyum rocznych 46 zł.

2. Fundacya imienia Maryi Mochneckiej dla ubogich ciemnych wstydzących się żebrać, o czterech wsparciach każde rocznie po 50 zł.

3. Fundacya imienia Antoniego Schiffnera ze składek członków Stowarzyszenia pocztmistrzów powstała, dla wdów i sierót po pocztmistrzach i ekspedytorach pocztowych, o rocznych 60 zł.

Fundacya imienia Juliusza Słowackiego, przeznaczona na remuneracyę dla docenta prywatnego historii, literatury polskiej i języka polskiego przy uniwersytecie lwowskim, lub w braku takowego dla ucznia wydziału filozoficznego w uniwersytecie lwowskim, o rocznych 300 zł.

5. Fundacya imienia Wincentego de Barachka Szachłackiego, przeznaczona dla sześciu uczniów szkół gimnazyalnych w Krakowie, każde z 6 stypendyów wynosi rocznie 200 zł.

6. Fundacya imienia Adama Mickiewicza dla ubogiego ucznia gimnazjum Św. Anny w Krakowie. Stypendyum jest jedno w rocznej kwocie 67 zł. 50 ct. Fundacya ta wejdzie w życie z początkiem roku szkolnego 1884—1885.

Fundacya Anny de Sztern- Po zatwierdzeniu listu żelaznego przez c. k. Namiestnictwo, fun-
sztyń-Helclowej. dacya domu ubogich imienia Ludwika i Anny Helclów weszła w życie.

W wykonaniu postanowień listu fundacyjnego rozpoczęto czynności od budowy gmachu instytutowego. W tym celu zakupiono realność pod l. 55. dzielnica V. w Krakowie od Ludwika i Julianny małżonków Pawików za cenę jedenastu tysięcy zł. i polecono podwładnym organom fundacyjnym przedłożenie planów i kosztorysów wybudować się mającego gmachu. Przedłożenie to nie nastąpiło dotychczas, ponieważ plany i kosztorysy nie zostały jeszcze zatwierdzone przez Magistrat stoł. miasta Krakowa.

Nowo utworzone funda- Pani Agnieszka Reiffowa i p. dr. Izydor Schöngut aktem z dnia
cye jeszcze nieaktywowa- 16. Listopada 1881. r. złożyli w c. k. Namiestnictwie we Lwowie kapitał
wane. 2000 zł. na utworzenie fundacyi imienia Karoliny Dolliner.

1. Fundacya imienia
Karoliny Dolliner.

W załączonym do powyższego aktu projekcie listu, jak niemniej w protokolarnej deklaracyi, zdziałanej w biurze Magistratu miasta Bochni dnia 27. Lipca 1882, określili fundatorowie bliższe warunki fundacyi i zarząd jej Wydziałowi krajowemu poruczyli.

Wydział krajowy wypracował już projekt listu fundacyjnego i przesłał go c. k. Namiestnictwu do zbadania.

Fundacya ta prawdopodobnie już z początkiem przyszłego roku szkolnego wejdzie w życie.

2. Fundacja ś. p. Ignacego Marynowskiego.

Pan Jan Marynowski, c. k. notaryusz w Nowym Sączu, przedłożył nam dnia 24. Listopada 1883 l. 57202 odpis rozporządzenia ostatniej woli ś. p. Ignacego Marynowskiego, dnia 6. Października 1867 r. zdziałanego, w którym cały swój majątek, składający się z przedsiębiorstwa garbarni, papierów wartościowych tudzież pretensyj prywatnych, przekazał w dożywotniemu użytkowaniu siostrzeńcowi swemu Stanisławowi Radomyskiemu, po wygaśnięciu zaś tego dożycia, na fundację stypendyjną swego imienia, przeznaczoną w części dla członków rodziny Marynowskich, w części zaś dla ubogiej młodzieży stanu włościańskiego, pochodzącej z nieurodzajnych okolic podtatrzańskich i podkarpackich.

Według informacji udzielonej Wydziałowi krajowemu przez pana Jana Marynowskiego, siostrzeniec fundatora i dożywotnik jego Stanisław Radomyski zmarł w domu obłąkanych pod Wiedniem, zaś kapitał fundacji, wynoszący obecnie około 17.000 zł., znajduje się w c. k. głównej kasie krajowej we Lwowie, dokąd przez c. k. urząd podatkowy w Limanowej został odesłany.

Na zapytanie, w jakim stadyum sprawa fundacji powyższej się znajduje, otrzymał Wydział krajowy w Maju b. r. od c. k. Namiestnictwa odpowiedź, że c. k. Prokuratora Skarbu zajęta jest realizowaniem pretensyi ś. p. fundatora i że przed całkowitem zrealizowaniem majątku fundacyjnego do ukonstytuowania tej fundacji przystąpić nie można.

3. Fundacja Odrowążów Lewieckich.

Pan Władysław Odrowąż Lewiecki pismem z dnia 24. Października 1883. r. przedłożył Wydziałowi krajowemu projekt aktu fundacyjnego fundacji pod nazwą „Pamiętka imienia Odrowąż Lewieckich“.

Majątek tej fundacji składać się będzie ze sumy 15.000 zł., za-intabulowany na rzecz fundatora p. Władysława Odrowąża Lewieckiego w stanie biernym połowy dóbr Krzeczów z przyległościami Rzezawa i Jodłówka w powiecie Bocheńskim położonych.

Pobór procentów od tej sumy zastrzegł sobie fundator aż do śmierci.

Dochody z fundacji po śmierci fundatora obracane być mają na stypendyum artystyczne dla muzyków, kształcących się w kompozycji lub też w wokalnym lub instrumentalnym kierunku.

Zarząd fundacji przyznał p. Lewiecki Wydziałowi krajowemu wspólnie z umyślnie ad hoc ustanowić się mającym kuratorem fundacji.

Wydział krajowy wezwał fundatora pismem z dnia 30. Listopada 1883. r. l. 52174 do przedłożenia dowodu, że intabulacja sumy 15.000 zł. na dobrach powyżej wymienionych daje tak co do kapitału jak też co do dochodów zupełne bezpieczeństwo, poczem wygotowany będzie projekt listu fundacyjnego i c. k. Namiestnictwu do zbadania przesłany.

4. Fundacja Dra Maryana Warteresiewicza.

Zmarły dnia 31. Grudnia 1883. r. we Lwowie adwokat krajowy dr. Maryan Warteresiewicz przeznaczył sumę 20.000 zł. w listach zastawnych gal. Towarzystwa kredytowego ziemskiego na stypendya po 200 zł. rocznie każde, dla pięciu ubogich uczniów gimnazjalnych w Złoczowie religii rzymsko-katolickiej. Prawo zarządu fundacją poruczył ś. p. fundator

Wydziałowi krajowemu, prawo rozdawnictwa stypendyów przyznał ś. p. fundator każdorazowemu rzymsko-kat. ks. katechecie przy c. k. gimnazjum w Złoczowie.

Dnia 5. Stycznia 1884 złożyli pp. Julian Krechowicki, wiceprezydent Magistratu miasta Lwowa, i Leon Bratkowski, obywatel miasta Lwowa, w wykonaniu woli ś. p. fundatora kwotę dwadzieścia tysięcy zł. w 5% okresowych listach gal. Tow. kred. ziem. w kasie krajowej.

Projekt listu fundacyjnego w myśl woli fundatora ułożony przesłany został pismem z dnia 8. Stycznia 1884 l. 734 c. k. Namiestnictwu do zbadania i zatwierdzenia, poczem fundacya będzie mogła wejść w życie.

5. Fundacya Dra Antoniego Kaczkowskiego.

Dnia 28. Stycznia 1884 złożył w kasie krajowej p. dr. Antoni Kaczkowski kwotę pięć tysięcy zł. w 4 $\frac{1}{2}$ % obligacjach pożyczki krajowej z roku 1883. w celu utworzenia fundacyi stypendyjnej swego imienia, tudzież 500 zł. na zaspokojenie należności prawnej od tej fundacyi.

P. dr. Antoni Kaczkowski złożył również akt fundacyi, sporządzony i podpisany przez siebie.

Wydział krajowy pismem z dnia 26. Lutego 1884 l. 4990 przesłał powyższy projekt aktu fundacyjnego c. k. Namiestnictwu do zbadania i zatwierdzenia.

6. Fundacya Dra Kornela Hofmana.

Zmarły dnia 17. Grudnia 1883 we Lwowie adwokat dr. Kornel Hofman przeznaczył rozporządzeniem ostatniej woli, zdziałanem we Lwowie 22. Lutego 1883 sumę 20.000 zł. na stypendya dla „polskiej ubogiej młodzieży rz. kat. religii, uczącej się w szkołach górniczych.

Procenta od tej sumy atoli zastrzegł ś. p. fundator jako dożycie dla p. Amalii Kozakiewiczowej.

Rozdawnictwo stypendyów poruczył ś. p. fundator Wydziałowi krajowemu.

7. Fundacya ś. p. Wincentego Ziętkiewicza.

C. k. Namiestnictwo we Lwowie uwiadomiło nas pismem z dnia 24. Lutego 1884 l. 10696, że ś. p. Wincenty Ziętkiewicz jeszcze dnia 9. Października 1820. r. sporządził był akt fundacyi stypendyjnej, którego atoli postanowienia nie odpowiadały terażniejszym stosunkom.

C. k. Namiestnictwo wdobyło rokowania z uprawnionymi mężkami potomkami fundatora i uzyskało od nich fundusz 1173 zł. 9 ct. i wezwało Wydział krajowy do oświadczenia się, czyliby majątek tej fundacyi przyjął w swój zarząd.

Wydział krajowy atoli zrobił zależnem przyjęcie tej fundacyi w zarząd od uregulowania zasad obowiązujących co do prawa rozdawnictwa stypendyów.

8. Fundacya ś. p. Jędrzeja Uścińskiego.

Zmarły we Lwowie dnia 23. Maja 1883. r. ś. p. Jędrzej Uściński przeznaczył w testamencie, spisany przez notaryusza dra Blumenfelda we Lwowie dnia 30. Października 1882 kapitał 4000 zł. w 5% listach zastawnych Tow. kred. ziem. i 2000 zł. w obligacjach indemnizacyjnych na stypendya po 50 zł. dla młodzieży kształcącej się w jakimkolwiek zawodzie, jednakże z tem wyraźnem zastrzeżeniem, iż stypendya te powinny być

udzielane przedewszystkiem najbliższym zstępnym do rodziny Tytusa i Leonarda Uścięńskich, gdyby takich nie było, najbliższym zstępnym z rodziny Józefa i Sydonii Wojnarów, w braku takowych najbliższym krewnym Henryka Buresza, a w ostatniej kolei najbliższym zstępnym Alfreda i Karola Misiągiewiczów.

Zarząd fundacją przyznał ś. p. fundator Wydziałowi krajowemu. Wszelako zapis ten obciążył dożywociem na rzecz żony swojej co do 2000 zł. w obligacjach indemnizacyjnych, zaś na rzecz siostry swej przyrodnej co do 4000 zł. w 5% listach zast. Tow. kred. ziem.

9. Fundacja Wojciecha Kucharskiego.

Zmarły dnia 22. Marca 1883 w Dobranowicach włościanin Wojciech Kucharski przekazał rozporządzeniem ostatniej woli z daty Dobranowice dnia 1. Marca 1883 cały swój majątek z gospodarstwa 12-morgowego i z wierzytelności w sumie około 10.000 zł. na założenie i utrzymanie szkoły ludowej w Dobranowicach, mającej zostawać pod zarządem SS. Felicyanek, i postanowił zarazem, że majątek ten stanowić ma wieczystą fundację imienia Wojciecha Kucharskiego.

Na wypadek, gdyby po założeniu szkoły zakon SS. Felicyanek został zniesiony, lub gdyby SS. Felicyanki w szkole tej nauczać nie mogły lub nie chciały, postanowił fundator, iż jedna połowa dochodów ma być użyta na utrzymanie szkoły, druga zaś na zapomogi dla gospodarzy z parafii Biskupie, którzy przez klęski i nieszczęścia podupadli, z pierwszeństwem dla włościan w Dobranowicach.

Zarząd bezpośredni fundacją i opiekę nad nią poruczył ś. p. fundator Wydziałowi krajowemu. Pismem z dnia 17. Kwietnia 1883 l. 15147 wezwaliśmy c. k. Namiestnictwo we Lwowie do poczynienia kroków celem zrealizowania tej fundacji.

10. Fundacja Bonifacego Stillera.

Zmarły dnia 14. Stycznia 1884 r. w Morszynie ś. p. Bonifacy Stiller zapisał cały swój majątek na rzecz fundacji stypendyjnej imienia „Magdaleny i Bonifacego Stillera“.

Pozostały po ś. p. Stillercie majątek składa się:

1. z dwóch realności we Lwowie, z których jedną sprzedano w drodze egzekucyjnej;
2. z trzech jedenastych części udziału fabryki pod nazwą „Pierwsza spółka wyrobu cegieł maszynowych i towarów glinianych we Lwowie“, do której należy 13 realności we Lwowie;
3. z 15 morgów łąk za Żółkiewską rogatką położonych;
4. ze składu broni przy ulicy Karola Ludwika, oddanego w komis p. Alfredowi Dzikowskiemu;
5. z kapitału pośmiertnego 4000 zł., zabezpieczonego w towarzystwie „Anker“;
6. z gotówki w kwocie 2000 zł., złożonej w Banku kredytowym dla handlu i przemysłu we Lwowie.

Majątek ten atoli obciążył ś. p. fundator legatami w kwocie około 30.000 zł. Prócz tego ciążą na nim długi hipoteczne i wekslowe, których dotychczas już kilkanaście tysięcy do masy spadkowej zgłoszono.

Obecnie sprawa aktywowania tej fundacji jest w pierwszym stadium, gdyż dopiero po przeprowadzeniu pertraktacji spadkowej i ustaleniu wszystkich pretensji będzie można majątek fundacji zrealizować i do ułożenia listu fundacyjnego przystąpić.

Stan majątków zarodowych funduszy stypendyjnych.	A. w efektach	2,229.890 zł. 57 ct.
	B. w dobrach i realnościach	149.521 „ 18 „
	C. w należnościach czynnych	281.372 „ 15 „

Łącznie w zaokrągleniu 2,660.784 zł.

przyczem zauważa się, że nie uwzględniono ad B. realności i dóbr nieoszacowanych jeszcze, własności fundacji ś. p. Strzałkowskiego, Stupnickiego, Boznańskiego, Czarniakowskiego, Gątkiewicza i Stillera.

Z wykazanej w roku 1883. ad B. kwoty 346.734 zł. 18 ct. wyłączono w bieżącym roku wartość szacunkową realności św. Mikołaja we Lwowie w kwocie 197.213 zł., która nabyta została od funduszy stypendyjnych t. z. konwiktowych przez c. k. Rząd za cenę kupna w sumie 220.000 zł. Na rachunek tej należności zapłacono do końca

Czerwca 1884 sumę	66.000 zł.
zaś pozostałą resztę	154.000 „

wliczono w kwocie wykazanej ad C.

Stan majątków zarodowych funduszy stypendyjnych wynosi z końcem Czerwca 1884	2,660.784 zł.
zaś z końcem Czerwca 1883 wynosił w myśl ostatniego sprawozdania	2,498.466 „
pomnożył się przeto w tym okresie czasu o	162.318 zł.

Przyrost tak pokaźnej cyfry powstał z nowo powstałych fundacji, jakoteż z konwersji 6% listów Banku hipotecznego, 6% obligacji pożyczki krajowej z roku 1873 i 5% obligacji indemnizacyjnych na 4 1/2% obligacje pożyczki krajowej z roku 1883.

Oprócz tego przydzielone są do tego departamentu niektóre fundacje naukowe, dobroczynne i pomnikowe, które posiadają w efektach i kapitałach	1,799.022 zł. 63 1/2 ct.
a doliczywszy do tej sumy efektu i kapitały funduszy stypendyjnych w sumie	2,511.262 „ 72 „

okazuje się, że w tym departamencie wynoszą kapitały i efektu fundacji temuż departamentowi przydzielonych . . . . . 4,310.285 zł. 35 1/2 ct.

Fundacya hr. Skarbka.

W dopełnieniu art. X. ustawy fundacyjnej skutecznił Wydział krajowy:

1. lustrację zakładu sierot i ubogich w Drohowyżu;
2. szkonto kasy centralnej i czynności rachunkowych;
3. lustrację czynności administracji centralnej.

1.

Wydelegowana przez Wydział krajowy komisya przeprowadziła w Maju 1884. r. szkonto kasy zakładu Drohowyckiego, tudzież kasy dóbr,

dokonała zarazem ścisłej rewizji całej gospodarki instytutu, warstatów, folwarku, lustracyę inwentarza i magazynów, zajęcia i wychowania sierót, zatrudnień i utrzymywania starców.

Dostrzeżone usterki kasowo-rachunkowe jakoteż administracyjne, tudzież nieprawidłowości manipulacyjne, przekazywano już poprzednio re-skryptami z dnia 3. Sierpnia 1883 l. 39497, 31. Stycznia 1884 l. 1858, a ostatecznie po ostatniej lustracyi w Maju r. b. do LW. 37161/84 Kuratoryi a względnie Radzie administracyjnej do właściwego postępowania, usunięcia wadliwości i zarządzenia stanowczych środków, aby się w przyszłości nie ponawiały.

Staraniem Członka Wydziału krajowego Dra Wereszczyńskiego, zasiadającego w Radzie administracyjnej i zastępującego czasowo jeneralnego dyrektora dóbr zakładowych, zarządzono dla usunięcia dostrzeżonych usterek natychmiast nową komisję lustracyjną z Rady administracyjnej pod kierownictwem tegoż członka Wydziału krajowego, a Wydział krajowy, uznając ważność tej sprawy, z gotowością zezwolił na wzięcie udziału w rzeczonyj komisji dwom urzędnikom rachunkowym buchalteryi krajowej.

Komisji polecono:

1. zlustrować szczegółowo czynności i manipulacye warstatowe i magazynowe od początku istnienia zakładu aż do czasu ostatniego, tak co urzędzenia, postępowania i wyników, jakoteż i co do wiążącej się z tym działem gospodarki pieniężnej;

2. dostrzeżone wadliwości natychmiast usunąć;

3. potrzebne zmiany w kontroli i ksiązkowaniu zaprowadzić i urządzić w ogóle całą manipulacyę w ten sposób, ażeby się nie ponawiały więcej nieprawidłowości, które dotąd w mniejszych lub większych rozmiarach co roku przy lustracyach dostrzegano.

Główną przyczyną dostrzeżonych przy tegorocznej lustracyi usterek było bezsprzecznie wzięcie udziału zakładu swymi wyrobami warstatowymi w wystawie kijowskiej i zawiązanie stosunków kredytowych z tamtejszemi firmami handlowemi.

Wartość wysłanych przedmiotów wynosiła na składzie w Drohowyżu:
Koszt urzędzenia wystawy, transportów,
kosztów podróży etc. . . . .

	3956 zł. 95 ct.
	1985 „ 14 „
Razem . . .	5942 zł. 9 ct.

Na to uzyskano z sprzedaży podczas wystawy i po wystawie . . . . .
pozostawiono w komis rzeczy wartości .

2748 zł. 49 1/2 ct.
1358 „ 30 „ 4106 „ 79 1/2 „
Strata 1835 zł. 29 1/2 ct.

Odtrąciwszy 10% rabatu od wartości składowej . . . . .

3956 zł. 95 ct.	395 zł. 69 ct.
właściwa strata .	1439 zł. 60 ct.

którą Dyrekcyja zakładu pokrywać myśli częściowo spodziewanym zyskiem z zamówionych później przedmiotów, jeżeli na pozostałych w komisie rzeczach nie poniesie straty. Wezwano Kuratoryę o ścisłe dochodzenie i doniesienie „za czym pozwoleniem wzięto udział w tej wystawie i kto zaasygnował wydatki urzędzenia onej“. Zarazem wezwano Kuratoryę, aby stanowczo zabro-

niła obsyłanie wystaw poza granicami kraju, zwłaszcza, że zakład Drohowski nie jest przedsiębiorstwem handlowem, ani zarobkowym, a opakowanie, transport, urządzenie i pilnowanie wystawy, ujmuje zakładowi wielką ilość sił roboczych, którą w rachubę nie wzięto; na ostatek absencya Dyrektora i naczelnika warsztatów przez czas dłuższy staje się powodem rozlicznych nieporządków w zakładzie, co przy tegorocznej lustracyi dostatecznie stwierdzono.

Podobną przyczyną dalszych Zarządowi Instytutu wykniętych usterek, było założenie bez pozwolenia Rady administracyjnej rodzaju filii warsztatowej w Mikołajowie i zasilanie onej materiałami potrzebnymi na kredyt.

Reskryptami Wydziału krajowego z dnia 23. Marca i 26. Kwietnia r. b. l. 15.641 i 21.482 zawezwano Kuratoryę o wyjaśnienie tej sprawy, jakoteż o wyluszczenie stanu rzeczy co do zamówień z zagranicy w ogóle. Odpowiedź Kuratoryi z dnia 22. Kwietnia r. b. l. 21.699 zapewnia ostateczne rozwikłanie sprawy rzekomej filii Mikołajowskiej, jakoteż obstalunków i wysyłek przedmiotów do Kijowa — po koniec Czerwca r. b., a z odnosnych aktów okazało się, iż mniemana filia w Mikołajowie niczem innym nie jest jak tylko przedsiębiorstwem prywatnem p. J. Łabowskiego.

Przyjmując do wiadomości wspomnianą relacyę, Wydział krajowy zażądał zdania sprawy o skutku po koniec Lipca r. b. i w razie potrzeby przedsięwzięcie dalsze stosowne kroki.

Odrębnie od tych zarządzeń komisya lustracyjna sporządziła zupełny obrachunek tak wystawy Kijowskiej, której rezultat powyżej podano, jakoteż z p. Łabowskim, u którego za pobrane z zakładu materiały zalegało z końcem Maja r. b. 1176 zł. 87 ct., na co jednak tenże w zamian dostawił dla zakładu: 8 sztuk warsztatów tkackich, tudzież wozy, płózki it.p. Gdy dalsze wydawanie materiałów na kredyt p. Łabowskiemu wzbroniono a zarządzono ściągnięcie od niego należności zaległych, — zakład prawdopodobnie ztąd żadnych strat nie poniesie.

Również sporządziła komisya lustracyjna dokładny obrachunek i imienny wykaz zaległych należności za przedmioty wydane ze składów warsztatowych na kredyt rozmaitym osobom, a z tego okazało się, iż pomimo corocznie przez Wydział krajowy do Kuratoryi wydawanych zawezwań (20/2 1881 l. 7060. 1/7 1882. l. 30.900 i 3/8 1883 l. 39.497), ażeby nikomu na kredyt wyrobów zakładowych nie dawać, lub przynajmniej należności kredytowe zabezpieczać i starannie ściągać, — zaległości te wzmożyły się do kwoty 15.340 zł. 92 ct.

Wprawdzie Rada administracyjna na wniosek członka Wydziału krajowego Dra Wereszczyńskiego uchwałą z dnia 12. Maja r. b. zarządziła ściągnięcie zaległości i wzbronila dalsze kredytowanie urzędnikom i sługom fundacyi, lecz prawdopodobnie okaże się strata po zmarłych i na teraz nie wysledzonych z pobytu, jakoteż w stan upadłości popadłych dłużników.

Stan sierót podczas lustracyi: chłopców 246, dziewcząt 150 — razem 396; oprócz tego wyzwoleńców w warsztatach: szewskim 4, krawieckim 2, stelmaskim 3, kowalskim 4, ślusarskim 7, blacharskim 1, stolarskim 2 — ogółem przeto 419.

W nauce rzemiosł ćwiczonych chłopców znajduje się w warsztatach: szewskim 10, krawieckim 11, stelmaskim 15, kowalskim 17, ślusarskim 7, blacharskim 7, stolarskim 16, rymarskim 3, lakierniczym 2 — razem 108 pod nadzorem majstrów. Nadto w ogrodzie 1 chłopiec w nauce, a pod kierownictwem jednego z starców ćwiczą się w muzyce około 30 chłopców z dobrym skutkiem.

Reszta chłopców dla zbyt młodego wieku uczęszcza do klas elementarnych i używani bywają do lżejszych potocznych zatrudnień.

Dziewczęta używane bywają do robót wszelkich, mogących im służyć w przyszłości z pożytkiem do utrzymania życia.

Oprócz nauk przygotowawczych, uczą się robót ręcznych kobiecych, a nadto używane bywają do ćwiczeń i robót w kuchni, krowiarni, mleczarni, praczarni i t. p.

Starych ludzi znajdowało się w Zakładzie: mężczyzn 15, kobiet 4.

Starców używa Dyrekcyja dziesięciu do rozmaitych lżejszych robót lub do nadzoru, z kobiet jedna tylko do takiejże usługi jest zdolną; reszta starców i kobiet dla zgrzybiałości nie są zdolne do pracy.

Stan zdrowia w Zakładzie jest pomyślny i gospodarka z wyjątkiem powyżej wytkniętych usterek — w ogólności dość dobrą; — sposób utrzymywania i zatrudnienia sierót: stosowny.

2 i 3.

Lustracya czynności administracyjnej połączona z skontrem kasy centralnej wykazała; iż sprawa deficytu h. kasyera Kohylińskiego została ukończoną nabyciem dóbr Kulikowa na własność fundacyi, o czem zresztą komisya budżetowa w sprawozdaniu swoim przyjętem do wiadomości uchwałą sejmową z dnia 15. Października 1883 obszerne doniosła.

Wedle relacyi Kuratoryi z dnia 2. Listopada 1883 l. 243 (LW. 54.340) ekstrykacya pierwszeństwa i płynności wierzytelności na dobrach Kulików intabulowanych, jeszcze nieukończona.

Skontro kasy centralnej uskutecznił:

1. Ks. Kurator na dniu 9. Czerwca 1883 r.
2. " " " " 9. Października 1883 r.
3. " " " " 21. Stycznia 1884 r.
4. " " " " 5. Kwietnia 1884 r.
5. Komisya Wydziału krajowego na dniu 24. Lutego 1884.

Przy skontrolowaniu dokonaniem przez komisję Wydziału krajowego pod przewodnictwem Członka Wydziału krajowego JW. hr. Badeniego wytknięto: a) nieprawidłowe utrzymywanie w kasie podręcznej gotowych pieniędzy i depozytów kaucyjnych w papierach wartościowych w znaczniejszych kwotach; b) brak kaucyonowania urzędników kasowych; c) zużycie funduszu własnego asekuracyi wynoszącego z końcem 1883. roku 33.360 zł. 81 ct. na bieżące potrzeby administracyjne.

Na skutek tych uwag Wydział krajowy uchwałą z dnia 18. Marca r. b. l. 11.174 w ślad dawniejszych swych reskryptów z dnia 20. Lutego 1881 l. 7720 i urgensów do LW. 23.206 i 39.564/1881 wydał ponownie instrukcyę rachunkowo-kasową dla kasy fundacyjnej, normującą całe postępowanie i zapobiegającą wyżytkniętym pod a) b) nieprawidłowościom, przesłał takową Kuratoryi z wezwaniem zbadania jej, uchwalenia przez Radę admi-

nistracyjną i doniesienia o skutku; zarazem wezwano Kuratoryę, ażeby wobec faktycznego nieistnienia własnego funduszu asekuracyjnego, założonego nie na mocy listu fundacyjnego, tylko za uchwałą Rady administracyjnej, bezzwłocznie zarządził ubezpieczenie budynków fundacyjnych w krakowskim Towarzystwie wzajemnych ubezpieczeń, bowiem w razie większego pożaru, fundacya przy obecnym złym stanie finansów nie miałaby odpowiednich środków do odbudowania zniszczonych budynków.

Rachunkowość kasy centralnej, prowadzenie ksiąg i zapisków znaleziono w porządku.

W sprawach potocznych fundacyi Wydział krajowy brał udział bądź przez swoich delegatów, bądź też bezpośrednio korespondencyą jak n. p.: Uchwałą z dnia 9. Lipca 1883 l. 883 zatwierdzono mianowanie Eug. Osadzińskiego stałym pisarzem przy zakładzie Drohowyckim, zaś uchwałą z dnia 20. Września 1883 l. 45.770 mianowanie ks. Banacha katechetą w miejsce odeszłego ks. Świstelnickiego.

Do egzaminu uczniów zakładu delegowano Dra Wereszczyńskiego uchwałą z dnia 31. Lipca 1883 LW. 39.209.

W sprawie żądanego przez Radę administracyjną pozwolenia sprzedaży trzech realności w kluczu Drohowyckim, udzielono tejże reskryptem naszym z dnia 22. Listopada 1883 l. 51.112 rezolucyę c. k. Namiestnictwa z dnia 27. Września 1883 l. 52637, mocą której na podstawie aktu fundacyjnego z dnia 1. Sierpnia 1843 i testamentu ś. p. hr. Skarbka z dnia 24. Października 1848 żądaniu sprzedaży odmówiono.

Uchwałą z dnia 16. Listopada 1883 l. 55.040 zatwierdzono akt licytacji z dnia 31. Października 1883 i dodatkową deklaracyę spółki Chaima Sibor i Jakuba Friedlera, a względnie postanowienie Rady administracyjnej z dnia 6. Listopada 1883 l. 277, którą dostawę żywności dla instytutu Drohowyckiego powyższej spółce powierzono.

Odezwę gr. kat. metropolit. Konsystorza lwowskiego l. 1770 w sprawie nauki religii obrządku grecko-katol. w Zakładzie Drohowyckim przesłano administracyi fund. do zdania sprawy uchwałą z dnia 25. Marca 1884 l. 14.444.

Zakład narodowy im. Ossolińskich.

Gospodarka pieniężna.

W myśl §. 41. i 58. ustawy fundacyjnej kasa krajowa Wydziału krajowego przechowuje majątek zarodowy zakładu w efektach, pobiera dochody działu bibliotecznego, z których wedle asygnacyi kuratora literackiego daje w miarę potrzeby zasiłki kasie podręcznej, będącej pod zarządem tegoż kuratora literackiego.

Kontrolę rachunkową wykonuje Wydział krajowy przez swoją buchalteryę. Obrót pieniężny w roku 1883 był następujący:

A. Majątek zarodowy zakładu wynosił z końcem 1882. r. w papierach wartościowych przechowanych w kasie krajowej imiennej wartości	167.876 zł. 58 ct.
w dkbrach nieruchomości, zapisach, zbiorach i w gotowiznie, a mianowicie: w kapitałach hipotekowanych	23.047 zł. 50 ct.
w funduszach bibliotecznych	484.418 „ 65 1/2 „

Z końcem roku 1883 wynosi takowy w pa-

pierach wartościowych	170.276 zł. 58 ct.
przeto przyrosło	2.400 " — "
w kapitałach hipotek bez zmiany	23.047 " 50 "
w funduszach bibliotecznych	482.563 " 55 1/2 "
przeto zmniejszenie o	1.855 " 10 "
w ogóle zatem przyrosło	544 " 90 "

B. Obrót kasowy w majątku bieżącym wynosił:

w kasie krajowej:	
dochody w gotowiznie	26.046 zł. 08 1/2 ct.
wydatki w gotowiznie	24.689 " 72 "
Pozostałość	1.356 zł. 36 1/2 ct.

W kasie podręcznej.

Dochody w gotowiznie	27.952 zł. 39 ct.
wydatki	26.252 " 08 "
Pozostałość	1.700 zł. 31 ct.

Dochody i wydatki majątku bieżącego w kasie krajowej uważać zatem należy jako przebieżne, bo rzeczywiste wyniki przedstawia kasa podręczna.

Na cele naukowe wydano . . . . . 6.028 zł. 55 ct. nie licząc prenumeraty czasopism, robót introligatorskich, kosztów transportowych i t. p.

Zaległości czynne wynoszą w ogóle 3.137 zł. 98 1/2 ct., zawierają niezrealizowane odsetki od zapisów i inne odpowiednio zabezpieczone należitości.

Czynności Zarządu biblioteki.

Porządkowanie zbiorów, ich powiększanie i oddawanie na użytek publiczny, było głównym staraniem zarządu biblioteki, to też trzeci zeszyt katalogu rękopisów znajduje się pod prasą; realnego katalogu książek rozdzielono według głównych jego działów 4.704 kartek; — w dziale numizmatycznym sporządzono katalogi medali polskich, węgierskich i czeskich, skompletowano około 90 czasopism, zwrócono szczególną uwagę na uzupełnienie biblioteki w dziale książek polskich, pomnożono znacznie zbiór map, — nadto otrzymano od banku kredytowego w darze bibliotekę, kupioną po ś. p. Koźmie, której spisaniem się zajęto.

Biblioteka, darowana zakładowi przez ś. p. Ludwika Skrzyńskiego, weszła w organiczny związek z biblioteką zakładu; — syn bowiem ofiarodawcy, p. Seweryn Skrzyński, złożył fundusz na ten cel przeznaczony w kwocie 2000 zł., od których procent 100 zł. przeznaczony jest na coroczne dokupno dzieł treści ekonomicznej.

Z darów dalszych wspominamy:

Od Najjaśniejszego Cesarza Franciszka Józefa I. dalsze serye katalogów biblioteki nadwornej;

Od Szwedzkiej Akademii dla historii i starożytności w Sztokholmie, (z którą zawiązano stosunek wzajemnej wymiany), wszystkie dotychczasowe publikacje; Od hr. Włodzimierza Platara: fotografie albumu lubińskiego z XII wieku według rękopisu Petersburskiego; Od N. Ordy, Album

widoków Galicyi i ziemi Krakowskiej; Od Wł. Bełzy: wizerunek M. Szymanowskiej, matki C. Mickiewiczowej; Od hr. Ciecierskiego: Album facsimiliów rysunków oryg. mistrzów szkół włoskich i rzeźbę, wykonaną w drzewie z XVII wieku (oblóczyny św. Jacka); Od p. Gidlewskiego: muszkiet z XVI wieku z zamkiem kołowym; Od p. F. Sroczyńskiego: insygnia wolnomularskie; Od hr. Maryi z ks. Sanguszków Potockiej: drogie pamiątki po ś. p. Eustachym i Romanie ks. Sanguszkach; Od hr. T. z hr. Krasickich Komorowskiej: oznaki honorowe z kampanii 1830/31 po ś. p. hr. Kazimierzu Krasickim; Od L. M. Skalla: wykopaliska ceramiczne z Podola i dwieście kilkadziesiąt darów od różnych osób i towarzystw.

Inwentarz.

Inwentarz dzieł drukowanych unikatów doszedł do liczby 80.390 dubletów 6360, prób druku 4449, atlasów i map, rękopisów 2953, autografów 2704, dyplomatów 893, podobizn 75, muzykaliów 114, rycin 24.265, obrazów 751.

Zbrojownia liczyła 588 okazów: rzeczy muzealnych było 1895, monet polskich 1889, medali polskich 581, monet rzymskich 2703, innych monet starożytnych 413, obcych monet i medali nowoż. 2735, dubletów monet około 3000, muszli 1260, muszli podwójnych 646, zbioru geogn. Zeischnera 493, owadów i konchiliów 7710, zbioru oryktognostycznego 980. W porównaniu zatem z cyframi zeszłorocznymi okazuje się znaczne pomnożenie.

Użytkowanie zbiorów naukowych przez publiczność.

Pracownia naukowa była otwartą dla publiczności przez dni 215, czytelników było 2372, a wydano im 1542 rękopisów, 6229 dzieł, 13.030 tomów; przeciętnie na 1 dzień 11 osób, 7 rękopisów, 28 dzieł, 60 tomów. Rok ten przewyższył zatem ilością czytelników i użytkowanych dzieł wszystkie lata poprzednie. W czytelni górnej dla młodzieży i szerszej publiczności było czytających 12.914 przez dni 224, przeto wypada na 1 dzień 57 osób.

Oprócz urzędników i stypendystów zakładu wypożyczyło do domu 203 osób 2786 dzieł i 27 rękopisów.

Muzeum wzbogacone zostało przez ś. p. Józefa Jakubowicza, fundatora bursy brzeżańskiej, który wszystkie swe obrazy i ryciny darował zakładowi, dalej przekazanemi przez ś. p. notariusza M. Morawieckiego 7 sztuk obrazami, wreszcie darami różnych osób. Zwiedzających muzeum osób było 2065, robiło w niem studia ważniejsze 378.

Dobra i realności zakładowe.

Dziedziczne dobra zakładu użytkuje pod warunkami w §§. 3—38 ustawy fundacyjnej opisanemi, i na mocy testamentu, kodycyłu i aktu dodatkowego z dnia 15. Stycznia 1824, kurator ekonomiczny na teraz P. Antoni Broniewski, uiszczając wyznaczone tymi aktami opłaty na utrzymanie biblioteki (obecnie 7350 zł.) w półrocznych ratach, które do kasy krajowej należycie wpływają.

Przy lustracji lasów do dóbr powyższych należących, a przez c. k. komisarza lasowego dokonanych, okazało się, iż lasy w obrębie gmin: Przyłęg dworski, Piątkowce, Jamy, Partym i Podlesie rozległości 2390 morgów, nad miarę bywają użytkowane ze szkodą właściwej gospodarki

lasowej. C. k. Namiestnictwo udzieliwszy Wydziałowi krajowemu odnośne sprawozdanie c. k. komisarza lasowego, zarządziło reskryptem z dnia 30. Maja 1883 l. 12.200 do p. Starosty w Mielcu wydanym powstrzymanie niszczenia i uporządkowanie gospodarki w tych lasach, zaś Wydział krajowy na mocy §§. 28 i 58 ustawy fundacyjnej, niezawisłe od rozporządzeń władzy politycznej, wezwał kuratora ekonomicznego pod d. 31. Lipca 1883 l. 28.899, aby przyjął bezzwłocznie ukwalifikowanego leśnika i dostarczył mu funduszy potrzebnych na koszt kultury lasów według planu na ten cel w r. 1880. przepisanego. Dodatkowo do tych zarządzeń c. k. Namiestnictwo reskryptem z dnia 30. Kwietnia 1884 l. 13.727 surowo poleciło p. Staroście w Mielcu, ażeby gospodarkę w rzeczonych lasach wprowadzić na właściwą drogę, w razie zaniedbania pociągnąć winnych do odpowiedzialności i wykonać na ich koszt nakazane roboty.

Oprócz dóbr powyższych posiada zakład jeszcze zostające pod zarządem kuratora literackiego dobra Rakowiec, wdzierzawiony za roczny czynsz 5000 zł. i gmach biblioteczny używany stosownie do aktów fundacyjnych częściowo na cele biblioteczne, a częściowo wynajmowany osobom prywatnym, którzy opłacają czynsze (w r.1883. 3755 zł.) do kasy bibliotecznej należycie.

Fundacye przyłączone
do zakładu.

Łączące się z zakładem fundacye: Brodzkiego, Skrzyńskiego, Stadnickiego, tudzież zapisy Chołoniewskiego, Kopystyńskiego, Neronowicza i Pawlikowskiego administrowano należycie.

Splata skapitalizowanej
renty z zapisu ś. p.
Brodzkiego.

Testamentem z dnia 8. Sierpnia 1841 przeznaczył śp. Eugeniusz Łódzia Brodzki swój majątek na fundusz biblioteki p. n. „Bibliotheca Brodzkiana“ przyłączonej do zakładu, lecz tem samem rozporządzeniem zapisał znaczną część swego majątku swemu bratankowi a ograniczył fundusz biblioteki do rocznej renty 180 duk., które każdoczesny posiadacz dóbr Borki małe i Załuże funduszowi bibliotecznemu spłacać winien.

Wątpliwa stylizacya tego zapisu narażała zakład na spory; przeto zakład zawarł na dniu 9. Marca 1847 z p. Wiktorem Brodzkim ugodę, akceptowaną przez kuratorów posteritatis i przez kuratora ekonomicznego, a potwierdzoną przez Wydział stanowy uchwałą z dnia 8. Maja 1848 l. 359, wedle której zakład zrzekł się wszelkich pretensyi do spadku ś. p. Eug. Brodzkiego i poprzestał na rencie 180 dukatów. W tej sprawie wyszła nadto ugoda sądowa z dnia 23. Marca 1872 przez Wydział krajowy do LW. 14.737/72 zatwierdzona.

Obecny posiadacz dóbr Borki m. i Załuże p. Eug. Maryan, Wład. 3 im. Brodzki wniósł prośbę do LW. 27.957/84 o przyzwolenie spłacenia całego kapitału powyższej renty 180 dukatów ewalnowanej na wal. austr. na 1024 zł. w ten sposób, iż chce złożyć 25.600 zł. w. a. w 4% listach zast. Tow. kred. ziemsk. we Lwowie. Suma ta licząc kurs po 87 czyni kwotę 22.272 zł. a roczny dochód wynosiłby 1024 zł., ponieważ proszący udowodnił ekstraktem tabularnym, iż jest nieograniczonym i wyłącznym właścicielem dóbr Borki i Załuże, dalej z uwagi, iż przez wylosowanie listów zastawnych zakład uzyska w kapitale różnicę kursową po 13 od sta, Wydział krajowy zgodnie z uchwałą kuratoryi literackiej z dnia 19. Kwietnia 1884 l. 108 postanowił na d. 3. Czerwca 1884 l. 24.901/27.597 zezwolić na ryczałtową

spłatę wyżej wymienionej renty czteroprocentowymi listami zast. Towarzystwa kred. ziemsk. we Lwowie im. wartości 25.600 zł. w. a.

Spór z byłym kancelistą Stanisławem Zabierzowskim o zapłacenie sumy 20.000 zł. z przyn.

Proces ten stoi na tem, że Wydział krajowy zarzucił niekompetencję sądów do sądenia tej sprawy, co też przez c. k. Sąd kr. Lwowski orzeczeniem z dnia 21. Lipca 1883 l. 25.747 zatwierdzonem przez c. k. Sąd krajowy wyższy Lwowski orzeczeniem z dnia 23. Października 1883 l. 20.542 uznanem zostało. Przeciw tym dwóm równobrzmiącym orzeczeniom założył p. Stanisław Zabierzowski dnia 4. Grudnia 1883 l. 50176 rekurs rewizyjny, na który jeszcze decyzya nie nadeszła.

Departament IV.

Szef: Hr. Władysław Badeni, Członek Wydziału krajowego.

Najwyższe Sankeye w sprawach drogowych i mytniczych.

Uchwały sankeyono-
wane.

Najwyższem postanowieniem z dnia 24. Listopada 1883. r. otrzymały Najwyższą Sankeyą uchwały Wysokiego Sejmu przyznające prawo do poboru myt:

Radzie powiatowej w Borszczowie na drodze powiatowej Iwanków-Germakówka ;

Radzie powiatowej w Łańcucie na drodze powiatowej Łańcut-Żołynia ;

Radzie powiatowej w Limanowej na drodze powiatowej Dobrsko-Szczyrzyckiej ;

Radzie powiatowej w Pilźnie na drodze powiatowej Pilzno-Radomyśl ;

Radzie powiatowej w Krośnie od mostu na rzece Jasiołce na drodze powiatowej Komborsko-Żmigrodzkiej.

Obszarowi dworskiemu w Husakowie od dwóch mostów na rzece Słotwinie ;

Obszarowi dworskiemu w Tryńcicy powiatu Łańcuckiego od przewozu na rzece Wisłoku ;

Gminie Gniewczynie trynieckiej powiatu Łańcuckiego od przewozu na rzece Wisłoku.

Najwyższem postanowieniem z dnia 21. Grudnia 1883. r. otrzymały Najwyższą Sankeyę uchwały Wysokiego Sejmu przyznające prawo do poboru myt:

Radzie powiatowej w Kołomyi na drodze powiatowej Kołomyja-Peczeniżyn ;

Radzie powiatowej w Jaśle na drogach powiatowych Warzycko-Lubelskiej i Frysztacko-Brzosteckiej ;

Radzie powiatowej w Nisku od mostu na rzece Tanwi pod Ulanowem ;

Radzie powiatowej w Stryju od mostu na rzece Opór w Hrebenowie ;

Radzie powiatowej w Tarnowie na drodze powiatowej Tarnowsko-Zakliczyńskiej ;

Radzie powiatowej w Chrzanowie na drogach powiatowych Chrzanowsko-Oświęcimskiej, Trzebińsko-Lgockiej, z Chrzanowa do Alwernii i z Jaworznia do Wysokiego brzegu;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Doróżowie powiatu Samborskiego od mostów na rzece Bystrzycy;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Czerchawej powiatu Samborskiego od mostu na rzece Czerchawie;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Nadolanach powiatu Sanockiego od mostu na drodze gminnej wiodącej od gościńca rządowego Rymanowskiego;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Krościenku wyżnem powiatu Krościeńskiego od mostu na rzece Wisłoka;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Sokołowie powiatu Stryjskiego od mostów na drodze gminnej z Bolechowa do kolei Lwowsko-Czerniowieckiej;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Tomaszowcach powiatu Kałuskiego od mostów na rzece Bołochówce;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Głuchowie powiatu Sokalskiego od mostów na rzece Sołokiji;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Boryniczach powiatu Bobreckiego od mostu na rzece Suchodółce;

Obszarowi dworskiemu w Sądowej Wiszni powiatu Mościskiego od mostów na rzece Wiszni;

Obszarowi dworskiemu w Glinnej powiatu Brzeżańskiego od mostów na rzece Strypie;

Obszarowi dworskiemu w Kołodrubach powiatu Rudeńskiego od mostu na rzece Dniestrze;

Obszarowi dworskiemu w Biskowicach powiatu Samborskiego od mostu na rzece Strwiążu.

Najwyższem postanowieniem z dnia 21. Lutego 1884. r. otrzymały Najwyższą Sankcję uchwały Wysokiego Sejmu przyznające prawo do poboru myt:

Radom powiatowym w Mielcu i Tarnowie na drodze powiatowej z Lisiej góry do Radomyśla;

Radzie powiatowej w Limanowej od mostu na rzece Łososinie na drodze powiatowej Sowlińsko-Laskowskiej;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Bukaczowcach powiatu Rohatyńskiego od mostu na rzece Świerzu;

Gminie wspólnie z obszarem dworskim w Mełnej powiatu Rohatyńskiego od mostu na rzece Świerzu;

Gminie w Mizuniu powiatu Dolińskiego od dwóch mostów na rzece Mizuńce;

Gminie w Przemyślanach powiatu Przemyślańskiego od mostu na rzece Gnilej Lipie;

Obszarowi dworskiemu w Rogach powiatu Krośnieńskiego od mostu na rzece Lubatówce;

Obszarowi dworskiemu w Daszawy powiatu Stryjskiego od mostu na rzece Bereźnicy.

Uchwały niepodlegające Najwyższej sankcyi.

W sprawie wymierzenia pięcioleci i emerytur inżynierom i konduktorom dróg krajowych, tudzież pensyi dla wdów i dodatków na wychowanie sierot po tych inżynierach i konduktorach pozostałych.

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 10. Października 1883. r. wymierzono pięciolecia dwom inżynierom pierwszej klasy, tudzież dwom inżynierom drugiej klasy i wyasygnowano takowe z kredytu dodatkowego otworzonego przez Wysoki Sejm w kwocie 1.461 zł. za czas od 23. Października 1881. r., dalsze zaś za rok 1884 z kredytu na ten cel uchwalonego w kwocie 1.041 zł.

Nadto w myśl punktu 4go powołanej uchwały Wysokiego Sejmu uregulowano pięciolecia dla 24 stałych konduktorów, mianowicie 16 pierwszej klasy i 8 drugiej klasy, kompenzując takowe z pobieraną przez nich stałą zapomogę przez Wysoki Sejm przyznaną o rocznych 100 zł. Dwóch konduktorów otrzymało trzecie pięciolecie w ciągu roku 1884.

Zapomoga dla gminy Długopole na zakupno materyałów do robót ochronnych na Czarnym Dunajcu.

Uchwałą z dnia 12. Października 1882. r. przeznaczył Wysoki Sejm dla gminy Długopole, w powiecie Nowotarskim, zapomogę w kwocie 300 zł. na zakupno materyałów do robót ochronnych na Czarnym Dunajcu i równocześnie odstąpił petycyę tej gminy o subwencyę na pomienione budowle wodne c. k. Rządowi.

W wykonaniu uchwały przyznającej gminie Długopole subwencyę krajową postanowił Wydział krajowy, dla zyskania pewności, że udzielona zapomoga zostanie odpowiednio zużytkowaną, asygnować ją wtedy dopiero, gdy będzie wiadomy projekt, na podstawie którego mają być zakupione materyały i wykonane roboty ochronne, a dotyczące koszta zostaną zapewnione w całości.

Gdy następnie c. k. Rząd udzielił gminie Długopole ze swej strony zasiłku w kwocie 200 zł., a gmina ta wniosła podanie do Wydziału krajowego o pomoc techniczną, poleciliśmy naszemu inżynierowi okręgowemu w Nowym Sączu, ażeby wypracował projekt potrzebny do wykonania robót zamierzonych.

Podług tego projektu koszta naglejszych robót ochronnych na Czarnym Dunajcu pod Długopolem wynoszą . . . . . 1.302 zł.
koszta zaś całej regulacyi . . . . . 5.452 „

Dotąd nie mamy wiadomości, czyli gmina uzyskała już zezwolenie politycznej władzy na wykonanie robót projektowanych.

Budowa drogi krajowej z Borszczowa do Jezierzan i przedłużenie jej bądź w kierunku drogi krajowej Skalsko-Czortkowskiej, bądź też w kierunku drogi państwowej Czortkowsko-Zaleszczyckiej.

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1883 r. przedkładamy w tym przedmiocie osobne sprawozdanie.

W sprawie zaprowadzenia szybkożozu na rucie Borki wielkie-Skałat-Grzymałów-Touste.

Na posiedzeniu z dnia 13. Października 1883. r. powziął Wysoki Sejm nad petycyą mieszkańców powiatu Skałackiego o zaprowadzenie szybkożozu na rucie Borki Wielkie-Skałat-Grzymałów-Touste następującą uchwałą:

„Wzywa się c. k. Rząd do zaprowadzenia szybkowozu na rucie Borki wielkie - Skałat - Grzymałów - Touste.“

W wykonaniu powyższej uchwały odniósł się Wydział krajowy do c. k. Rządu z przypomnieniem tej sprawy.

W odpowiedzi oświadczyło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa, że c. k. Ministerstwo handlu nie przychyliło się do żądania Wysokiego Sejmu, a to z powodu, że ani względy na lokalne potrzeby, ani też na korzystniejsze ukształtowanie sieci połączeń pocztowych nie przemawiają za tak kosztownym zaprowadzeniem, pominąwszy nawet okoliczność, że na części rzeczony ruty nie istnieje droga bita. Równocześnie umocowało c. k. Ministerstwo handlu tutejszą Dyrekcyę poczt i telegrafów do zaprowadzenia w swoim czasie, a mianowicie z terminem otwarcia ruchu na kolei transwersalnej między Stanisławowem a Husiatynem tak zwanej jazdy pospiesznej nowego systemu na przestrzeni Borki - Kopeczyńce przez Skałat, Grzymałów i Chorostków, przez co osiągniętem będzie połączenie pocztowe kolei Karola Ludwika z koleją transwersalną tak dla ogólnego ruchu pocztowego jako też dla podróży.

W sprawie budowy kolei żelaznej z Tarnopola w kierunku południowym.

Na posiedzeniu dnia 20. Października 1883. r. powziął Wysoki Sejm w sprawie budowy kolei żelaznej z Tarnopola w kierunku południowym następującą uchwałę:

„Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem „Krakowskiem zwraca uwagę c. k. Rządu, że najżyźniejsza część naszego „kraju, t. j. powiaty Trembowelski, Skałacki, Borszczowski, Horodeński „i Zaleszczycki, w których podatek gruntowy przy nowej regulacji podniesiony został o 100%, nie posiada obecnie z wielkim również dla Państwa „jak dla kraju uszczerbkiem i pomimo budującej się kolei transwersalnej „żadnej nie otrzyma kolei żelaznej. Z powyższych przeto powodów Sejm „wzywa c. k. Rząd o jak najrychlejsze możliwe uposażenie tych okolic odpowiednimi liniami kolejowymi w kierunku od Tarnopola ku południowi.“

Mimo dwukrotnego przypomnienia tej sprawy c. k. Rządowi, dotąd Wydział kraj. nie otrzymał żadnej odpowiedzi na powyższą rezolucyę.

W sprawie uregulowania prawa do poboru szutru z rzek publicznych oraz wydania i obwieszczenia przepisów normujących sposób użytkowania z gruntu uzyskanego w skutek wodnych budowli regulacyjnych.

Uchwałę z dnia 20. Października 1883. r. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby w celu wykonania postanowienia §. 15. krajowej ustawy wodnej przeprowadził rokowania z c. k. Rządem względem wydania i obwieszczenia przepisów normujących sposób stosowania prawa do poboru szutru z rzek publicznych, i aby w tej mierze sprawę zdał na najbliższej sesji sejmowej.

Wywiązując się z powyższego polecenia rozpoczął Wydział krajowy wskazane rokowania załączoną odezwą z dnia 20. Listopada 1883. r., w której podniósł również potrzebę wydania przepisów wykonawczych, objaśniających postanowienie §. 47 ustawy wodnej, dotyczące użytkowania z gruntu uzyskanego wskutek budowli regulacyjnych.

Alegat 20.

C. k. Namiestnictwo odpowiedziało wprawdzie odezwą z dnia 11. Lutego 1884. r., że podzielając w ogólności zapatrywania Wydziału krajowego, objawione w odezwie z dnia 20. Listopada 1883. r., zamierza wydać do władz sobie podległych przepisy szczegółowe, normujące wyko-

nywanie postanowień §§. 15 i 47 ustawy wodnej, atoli Wydział krajowy nie mógł zgodzić się na zdanie c. k. Namiestnictwa co do sposobu czerpania szutru z łożysk rzek nieuregulowanych i objawił w tym względzie swoje zapatrywanie w odezwie z dnia 1. kwietnia 1884. r. na którą dotąd nie otrzymał jeszcze odpowiedzi.

Wezwania Wysokiego Sejmu wystosowane do c. k. Rządu.

W sprawie projektu połączenia Dniestru z Sanem i Wisłą.

Na skutek wezwania Wysokiego Sejmu z dnia 20. Października 1883. r. wystosowanego do c. k. Rządu, ażeby myśl połączenia Dniestru z Sanem i Wisłą poruszoną projektem p. Feliksa Laurent, wziął pod rozwagę i poczynić kazał potrzebne badania i poparł dążenia skierowane ku temu celowi, upraszał Wydział krajowy c. k. Prezydium Namiestnictwa o oznajmienie powziętej w tej sprawie decyzji, i otrzymał w tej mierze odpowiedź, wedle której c. k. Rząd udzielił już p. Laurent koncesyi przedwstępnej do przygotowania materiałów mających stanowić podstawę do udzielenia właściwej koncesyi na budowę projektowanego kanału.

W dalszym ciągu tej odpowiedzi oznajmia c. k. Prezydium Namiestnictwa, iż gdy o koncesyę budowy projektowanego kanału ubiega się przedsiębiorstwo prywatne, przeto przeprowadzenie wszelkiego rodzaju badań, opracowanie całego projektu i wyrobienie planów i kosztorysów musi być rzeczą tegoż przedsiębiorstwa, a Rząd nie zamierza zarządzać badań ze swej strony.

Wszakże co do możliwości urzeczywistnienia powyższego projektu wyraża c. k. Prezydium Namiestnictwa wątpliwość z tego powodu, iż budowę kanału projektowanego poprzedzić winna regulacja rzek Dniestru, Sanu i Wisły także na przestrzeniach dotąd wcale nieuregulowanych, które kanał projektowany miałyby połączyć.

Petycja dzierżawcy myt w Podwołoczyskach i w Białej karczynie o zwolnienie z kontraktu i o opust z czynszu dzierżawnego.

Na petycyę Izraela Zimmermana dzierżawcy myt w Podwołoczyskach i w Białej karczynie o zwolnienie go z kontraktu i o opust z czynszu dzierżawnego, oznajmiono temuż, że Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 3. Października 1883. r. postanowił nie zwolnić go z kontraktu trzyletniego, zawartego o rzeczoną dzierżawę. — Zarazem na skutek upoważnienia Wysokiego Sejmu udzielonego powołaną uchwałą, Wydział krajowy przyznał petentowi za poniesione straty z powodu przerwy komunikacji między Podwołoczyskami a Wołoczyskami jednorazowy opust z czynszu dzierżawnego w kwocie 1.000 zł.

Petycja gminy miasta Kołomyji o zezwolenie na dalszy pobór myta kopytkowego.

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 9. Października 1883 zawiadomiono Wydział powiatowy Kołomyjski, że nad petycyą gminy miasta Kołomyji o zezwolenie na pobór myta kopytkowego na dalsze trzy lata Wysoki Sejm postanowił przejść do porządku dziennego.

Petycja dzierżawcy myt w Monasterzyskach, Buczaczu i Zaleszczykach małych o opust

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 3. Października 1883. r. polecono Wydziałowi powiatowemu Buczackiemu zawiadomić Seliga Rosenstreicha, dzierżawcę dóbr w Monasterzyskach, Buczaczu i w Zale-

z czynszu lub zwolnienie z kontraktu dzierżawnego.

szczykach małych o uchwale Wysokiego Sejmu przechodzącej do porządku dziennego nad jego petycją o opust z czynszu dzierżawnego lub o zwolnienie go z kontraktu mytniczego na pomienionych stacyach.

Petycja gminy Wzdowa o udzielenie subwencji na rzecz dróg gminnych.

Przekazaną nam na mocy uchwały sejmowej z dnia 12. Października 1883. r. petycję gminy Wzdowa o przyznanie jej subwencji na rzecz dróg gminnych, załatwiliśmy poleceniem wydanem do Wydziału powiatowego w Brzozowie, ażeby wskazał pomienionej gminie warunki przepisane okólnikiem naszym z dnia 22. Grudnia 1882. r. od dopełnienia których zawisło udzielenie zasiłku krajowego na cele drogowe.

Petycja Grybowskiego Wydziału powiatowego o subwencyę z funduszu krajowego na budowę mostu na rzece Białe między Wilczyškami a Wojnarową.

W skutek uchwały Wys. Sejmu z 13. Października 1883, którą Wydziałowi krajowemu przekazaną została do możliwego uwzględnienia petycja Grybowskiego Wydziału powiatowego o subwencyę na budowę mostu na rzece Białe między Wilczyškami a Wojnarową, — Wydział krajowy po uznaniu przez Radę powiatową Grybowską mostu tego za powiatowy oraz pokryciu części kosztów budowy obliczonych na 10.265 zł., jako też zabezpieczeniu dalszego utrzymania tego mostu, udzielił żadaną na ten cel subwencyę bezzwrotną z funduszu krajowego w kwocie 3.500 zł. a nadto pożyczkę bezprocentową w 10 latach zwrócić się mającą w sumie 5.000 zł.

Petycja gminy Ostrowsko o zobowiązanie obszaru dworskiego do dostarczenia materiału na naprawę mostu na Dunajcu.

W załatwieniu przekazanej Wydziałowi krajowemu uchwałą z 13. Października 1883 petycji gminy Ostrowsko powiatu Nowotarskiego o zmuszenie właściciela obszaru dworskiego do wydania materiału drzewnego na reperacyę mostu, Wydział krajowy po poprzednim przez Wydział powiatowy przeprowadzonym dochodzeniu wydał orzeczenie z dnia 14. Marca 1884, którem drogę i most na niej w Ostrowsku za gminną komunikacyę publiczną uznano i obszar dworski do dostarczenia materiału potrzebnego na odbudowanie tego mostu zobowiązano.

Petycja konduktora dróg kraj. Karola Riegera o udzielenie zaliczki na płacę w kwocie 150 zł.

W uwzględnieniu przekazanej nam do załatwienia uchwałą Wysokiego Sejmu z 18. Października 1883 petycji konduktora dróg krajowych Karola Riegera, udzielił temuż Wydział krajowy żadaną zaliczkę na płacę w kwocie 150 zł. zwrotną w 20 ratach miesięcznych.

Petycja emerytowanego konduktora dróg kraj. Leonarda Borzęckiego o podwyższenie emerytury.

Przekazanej uchwałą Wysokiego Sejmu z 18. Października 1883 do załatwienia petycji Leonarda Borzęckiego, emerytowanego konduktora dróg krajowych o podwyższenie mu emerytury, Wydział krajowy nie uwzględnił.

Petycja Teofli Stupnickiej, wdowy po konduktorze dróg kraj., o zapomogę — petycja Laury Szeliskiej, wdowy po konduktorze dróg kraj., o wyznaczenie pensyi dla osieroczonego syna Stanisława — i petycja Rozalii Wypiańskiej, wdowy po dróżniku o pensyę wdowią.

Przekazane Wydziałowi krajowemu uchwałą z 18. Października 1883 do załatwienia petycyę:

Teofli Stupnickiej, wdowy po konduktorze dróg krajowych o zapomogę; — Laury Szeliskiej, wdowy po konduktorze dróg krajowych o pensyę dla syna, i Rozalii Wypiańskiej, wdowy po dróżniku o pensyę wdowią — zwrócił Wydział krajowy tymże bez skutku.

Petycja droźnika Franciszka Kruczkowskiego o emeryturę.

Na petycję droźnika Franciszka Kruczkowskiego o przyznanie mu emerytury, polecił Wydział krajowy zawiadomić go, że prośba jego nie załatwiona w Izbie, przekazaną została Wydziałowi krajowemu bez upoważnienia do jej uwzględnienia.

Wydział powiatowy Horodeński zaś doniósł, że droźnik Franciszek Kruczkowski jako niezdolny do służby, ustąpił na własną prośbę z dniem 31. Marca b. r.

Drogi krajowe.

A) Konserwacja i rekonstrukcja na drogach krajowych dawniej zbudowanych.

Oprócz zwykłych robót konserwacyjnych wykonano w tym dziale w ciągu roku 1883. następujące ważniejsze roboty rekonstrukcyjne:

1. Na drodze Strussów-Buczacz

uregulowano drogę do jednostajnej a wymaganej szerokości oraz pokład kamienny na długości 8 kilom., przyczem wydobyto 630 m. sz. kamienia.

2. Na drodze Monasterzyska-Czortków

założono dreny na długości 2 kilom., uregulowano szerokość drogi i grubość pokładu kamiennego, przyczem wydobyto 449 m. sz. kamienia.

3 Na drodze Tłuste-Buczacz

uregulowano szerokość drogi i grubość pokładu kamiennego na 10 kilom. i wyciągnięto nowy mur podtrzymujący na długości 150 mb.

4 Na drodze Zaleszczyki-Skała

podwyższono drogę dla ochrony jej od zalewów w 37. i 38. kilom. na długości 254 m., tudzież wykonano nowy mur podtrzymujący usuwanie się góry na długości 100 m.

5. Na drodze Tarnopol-Podwołoczyska

zrekonstruowano drogę pod względem szerokości i grubości pokładu kamiennego i spadku wód na długości 10 kilom.

6. Na drodze Zakluczyn-Sącz-Niedzica:

a) wykończono roboty mające na celu omińnięcie góry w Tylmanowej na długości 1200 kilom. i oddano nowo wybudowaną drogę do użytku publicznego dnia 14. Lipca 1883.;

b) wykonano znaczniejsze roboty wodne, ochronne i regulacyjne w Jazowsku.

7. Na drodze Rohatyn-Brzeżany-Tarnopol

zrekonstruowano drogę pod Kozową w 53., 54. i 55. kilom.

8. Na drodze Stanisławów-Bursztyn

odbudowano pozostałą starą część mostu pod Haliczem na Dniestrze w długości 87 m.

W roku 1884. zamierzamy w tym dziale wykonać następujące roboty rekonstrukcyjne, przeprowadzić dalszą regulację szerokości drogi i grubości pokładu kamiennego na drogach:

1. Monasterzyska - Czortków,
2. Tłuste - Buczacz,
3. Strussów - Buczacz,
4. Tarnopol - Podwołoczyska,
5. na drodze Borszczów - Okopy przełożyć drogę w 40. i 41. kilom. na długości 170 m. celem uniknięcia przebudowania i dalszego utrzymywania 2 mostów Nr. 44 i 45.

B) Nowe budowy i przebudowania.

W ciągu 1883. r. wykonano następujące roboty:

Roboty wykonane w r. 1883.

1. Na drodze Lwów - Stojanów:

A) w oddziale lwowskim:

- a) wybudowano 8 kilom., z tych wyszutrowano 5·271 kilom., na resztę zaś 2·729 kilom. dowieziono kamień;
- b) dostawiano kamień na dalszą budowę za Kłodzienkiem (516 m. sz.);
- c) założono cegielnię pod Kłodzienkiem i wypalono 237.000 sztuk cegieł.

B) W oddziale Kamioneckim:

- a) wybudowano drogę między Łanami przez Kamionkę strumiłową do Krzywulanki 3·400 kilom.;
- b) za Chołojowem do Terpinia na długość 1·300 kilom.;
- c) pod Radziechowem 1·730 kilom.;
- d) wyprodukowano cegły małego formatu 4,398.000 sztuk, dużego formatu 4,135.000 sztuk; nadto wyprodukowano kamienia 2.913 m. sz.

2. Na drodze Rzeszów - Nisko - Nadbrzezie:

wykonano roboty ziemne na 7 kilom., z tych wykończono zupełnie 4·200.

Roboty mające się wykonać w r. 1884.

W ciągu roku 1884. zamierzamy wykonać następujące roboty:

1. Na drodze Lwów - Stojanów:

1. Oddział lwowski:

- a) wyszutrować i uwalcować pozostałe z 1883. r. 2·729 kilom.;
- b) wybudować dalszych 6 kilom., t. j. dojść do 23 kilometr. w Kłodzienku;
- c) produkować cegłę na dalszą budowę;
- d) zamiast budowania nowej cegielni pod Dernowem postawić drugi piec na istniejącej cegielni w Kłodzienku.

2. Oddział Kamionecki:

- a) wybudować 4 kilom. między Radziechowem a Chołojowem i 4 kilom. od Krzywulanki ku granicy powiatu żółkiewskiego;
- b) produkować cegłę i kamień na dalszą przestrzeń.

II. Na drodze Rzeszów-Nisko-Rozwadow-Nadbrzezie.

- a) wyszutrować 2·800 kil., na których w r. 1883. wykonano roboty ziemne;
 b) wybudować dalszych 4 kilom. tak, aby droga przeszła przez miasto Rozwadow.

Roboty projektowane na rok 1885.

I. Na drodze Lwów-Stojanów:

oddział Lwowski:

wybudować pozostałe w powiecie Lwowskim 7·487 kilom.;

oddział Kamionecki:

- a) wybudować pozostające w powiecie Kamioneckim 1·250 kil. tak, że w tym roku cała przestrzeń drogi między Lwowem a Radziechowem będzie wykończoną;
 b) produkować cegłę na konserwację drogi i na budowę drogi między Radziechowem a Stojanowem.

II Na drodze Rzeszów-Nisko-Nadbrzezie:

- a) Po zbadaniu kwestyi dostawy kamienia, o który między Rozwadowem a Nadbrzeziem zachodzą coraz większe trudności, budować drogę od Nadbrzezia ku Rozwadowu na długości 6 kilom.;
 b) zakładać cegielnie dla produkowania cegły do budowy tej drogi.

III. Na drodze Borszczów-Jezierzany:

Zarządzić roboty przygotowawcze do budowy drogi od Borszczowa ku Jezierzanom.

Po wybudowaniu powyższego programu w latach 1884 i 1885 na następne lata pozostałoby z dróg za krajowe uznanych jeszcze następujące przestrzenie do budowy:

a) rozpoczętych:

1. Rzeszów-Nisko-Nadbrzezie . . .	18 kilometr.
2. Lwów-Stojanów	11 "

b) nierozpoczętych:

1. Kańczuga-Szklary	26 "
2. Borszczów-Jezierzany	17 "

Ogółem zatem pozostałoby jeszcze do budowy 72 kilometr.

C. Stan dróg krajowych w 1883. roku i szkody elementarne zrządzone w 1884. r.

Stan dróg krajowych, który wobec prawidłowej konserwacji tychże w ciągu 1883. r. był w ogóle zadowolniający, ucierpiał w skutek tegorocznych słoń i powodzi, które popsowały w wielu miejscach nasypy drogowe, zniszczyły lub uszkodziły tamy i ubezpieczenia, spłukały miejscami pokład szutrowy, pozamulały rowy, uszkodziły a nawet tu i owdzie pozrywały mosty i przedmioty sztuczne.

Najwięcej uszkodzeń jest na drogach:

Zakliczyńsko-Niedzickiej, Słotwińsko-Sądeckiej, Dynowsko-Sanockiej, Sanocko-Przemyskiej, Jarosławsko-Bełżeckiej, Bursztyńsko-Stanisławowskiej, Sielecko-Zaleszczyckiej i Tyśmienicko-Kołomyjskiej chociaż ucierpiał również w mniejszym lub większym stopniu inne drogi krajowe.

Z większych przedmiotów drogowych uległ prawie zupełnemu zniszczeniu zbudowany w 1874. r. most na Sanie pod Jarosławiem, mający 200 metrów długości. Bezpośrednim powodem zerwania było utworzenie się powyżej mostu zatoru z drzewa spławowego niezwykłych rozmiarów przy długotrwałym wylewie rzeki. Podobne zatory tworzyły się niemal co roku, zawsze były niebezpieczne dla mostu i stawały się przyczyną mniejszych lub większych uszkodzeń. W skutek tegorocznego zatoru nastąpiło znaczne, przeszło 4 m. wynoszące pogłębienie koryta rzeki i most silnie zbudowany i jeszcze w niezłym stanie będący, osłabiony u spodu nie mógł wytrzymać nacisku zatoru i wody. Przyczyną tworzenia się zatorów są trawy, przeszło 100 m. długości mające, zbijane powyżej mostu, pomiędzy Radymnem a Jarosławiem.

Dopóki dotychczasowy sposób spławiania drzewa nie ulegnie zmianie, zwykłe mosty w tem miejscu będą zawsze narażone na zerwanie i tylko most o wielkich otworach, ułatwiający przepływ tratw dać może rękojmię większej trwałości, choc i taki most nie powinien być narażany na napór ogromnych mas drzewa spławowego. Dlatego odnieśliśmy się ponownie do c. k. Namiestnictwa w sprawie nieprawidłowego spławu drzewa na Sanie a zarazem zarządziliśmy budowę mostu na Sanie pod Jarosławiem o trzech 40-metrowych przesłach kratowych, pozostawiając przytem część ocalonego mostu dawnej konstrukcyi na długość 60 metrów.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie mamy jeszcze szczegółowych kosztorysów na wszystkie roboty drogowe, które w skutek uszkodzeń spowodowanych tegorocznymi słońcami i powodziami będą musiały być wykonane, i dla tego nie podajemy cyfry wydatków, które z tej przyczyny będziemy musieli ponieść i o czem Wysokiemu Sejmowi zdamy sprawę w roku przyszłym; obecnie zaś zaznaczamy tylko, że wobec tego stanu rzeczy dotacya przeznaczona na r. 1884. na konserwację dróg krajowych będzie wymagała znacznieszego przekroczenia. Ta niespodziewana przewyżka wydatków trafia fundusz przeznaczony na konserwację dróg krajowych tem dotkliwiej, że prowadzona wzdłuż całego kraju forsowna budowa kolei transversalnej, oraz budowa kolei Jarosławsko-Sokalskiej wpłynęły w dwóch ostatnich latach na znaczne podwyższenie cen robót i dostaw na drogach krajowych.

M y t a.

Rezultat licytacji
mytnicznych.

Z końcem roku 1883. upływał zwyczajny termin dzierżawy dla 19. stacyj mytnicznych na drogach krajowych.

Odbyły się zatem rozprawy licytacyjne we właściwych Wydziałach powiatowych oraz w Wydziale krajowym na dzierżawę powyższych stacyj mytnicznych. Cena wywołania dla pomienionych 19 stacyj mytnicznych wynosiła łącznie kwotę . . . . . 28.338 zł. — ct.
oferty zatwierdzone czynią kwotę . . . . . 28.014 „ 82 „
czyli, że ogólny rezultat licytacyjny od ceny wywołania
niższy jest o kwotę . . . . . 324 „ 18 „

Ujemne rezultaty licytacji wypadły w szczególności na stacjach mytnicznych w Busku, Krzyżu, Podliskach małych, Przeworsku i w Rudzie,

dla których Wydział krajowy zmuszony był zarządzić dodatkowe policytacyjne rozprawy.

Nadto oddano w dzierżawę nowo zaprowadzoną stację mytniczą na drodze krajowej Zborów-Załości w Załościach, która administrowana była do 30. Czerwca 1883 we własnym zarządzie.

Rezultat ogólny administracji myt krajowych.

Dochód z myt na drogach krajowych w roku 1882., wedle zamknięć z tego roku w rzeczywistości uczynił	227.376 zł. 74 1/2 ct.
że zaś dochód ten, w roku 1881. przyniósł	222.996 „ 05 1/2 „
wzrósł więc w roku 1882. o kwotę	4.380 zł. 69 ct.

Dochód mytniczy na rok 1883. preliminowany był na	222.000 „ — „
---	---------------

Dochód ten, którego rzeczywistą cyfrę wykaże dopiero zamknięcie rachunkowe, przyniesie w rezultacie zwiększenie preliminowanej sumy w przybliżeniu o	8.000 „ — „
--	-------------

Dochód mytniczy na rok 1884., jakkolwiek na podstawie zatwierdzonych kontraktów preliminowanych na	224.000 „ — „
--	---------------

w rezultacie prawdopodobnie okaże się niższym tak z przyczyny przerw spowodowanych klęskami elementarnymi, jak też z powodu niektórych wypadków niedotrzymania zawartych kontraktów. Najznaczniejszy ztąd ubytek grozi z powodu zerwania kontraktu przez dzierżawców całej grupy myt na drodze krajowej Bełzecko-Jarosławskiej, których czynsz roczny wynosił 23.017 zł.

Wydział krajowy nie zaniedba przedsięwzięcia kroków energicznych celem powetowania funduszowi krajowemu wyrządzonej mu szkody.

Budowa, zakupno i reperacja domków mytniczych.

Kosztem funduszu krajowego przedsięwzięto budowę domków mytniczych w Jezupolu, Mostach, Niezwiskach, Pobereżu i w Tyrawie wołoskiej.

Nabyto od dzierżawczyni myta w Tyśmienicy wybudowany przez nią dla tejże stacji domek mytniczy.

Przedsięwzięto reperację domków mytniczych w Bagienicy, Dżurynie, Krzyżu, Obidowy i w Raszkowie.

Zaległości w dochodach mytniczych.

Zaległości w dochodach mytniczych z końcem roku 1882. wynosiły kwotę	4.457 zł. 34 1/2 ct.
z których ściągnięto tylko kwotę	40 „ 32 „

Pozostała zatem w rzeczywistości zaległość w kwocie	4.417 „ 02 1/2 „
cięży na zawodnych dzierżawach stacyj mytniczych:	
a) w Buczaczu	2.025 „ 61 „
b) w Iwankowie	119 „ 49 1/2 „
c) w Rzyszkach	200 „ 50 „
d) w Stecowej	1.093 „ 87 „
e) w Zaleszczykach małych	977 „ 55 „

Przeciwno tym zawodnym dzierżawcom z chwilą niedotrzymania przez nich warunków dzierżawy, przedsięwziął był Wydział krajowy środki zaradcze w zawartych z nimi kontraktach zastrzeżone, a gdy te okazały się niedostateczne, poczynił kroki celem ściągnięcia należności w drodze sądowej, która dotąd nie doprowadziła do umorzenia wykazanej zaległości.

Zmiany w etacie służby
drogowej.

W składzie inżynierów okręgowych i pełniących obowiązki inżynierów przy drogach krajowych w r. 1883. nie zaszły żadne zmiany.

Na opróżnione posady konduktorów zamianowano:

1. Alfreda Otto Van Roy prowizorycznym konduktorem II. klasy.

2. Pomocnika inżyniera okręgu stanisławowskiego Juliana Lesicwicza stałym konduktorem II. klasy, posuwając go równocześnie prowizorycznie na konduktora I. klasy.

3. Pomocnika inżyniera okręgu zaleszczyckiego Aleksandra Chodorowskiego konduktorem II. klasy z posunięciem go równocześnie na konduktora I. klasy.

4. Hilarego Hrankowskiego prowizorycznym konduktorem II. kl.

5. Jana Bilińskiego prowizorycznym konduktorem II. klasy.

Pensya wdowy po konduktorze dróg krajowych Laury Szeliskiej i emerytury kond. dróg kr. Leonarda Borzęckiego i Alojzego Hlawatego.

W skutek śmierci Edmunda Szeliskiego byłego konduktora dróg krajowych, wyznaczył Wydział krajowy z mocy upoważnienia Wys. Sejmu z 23. Października 1881, wdowie jego p. Laurze Szeliskiej pensję roczną po 166 zł. 66 ct. począwszy od 9. Maja 1883; przeniesionemu zaś w stały stan spoczynku konduktorowi dróg krajowych Leonowi Borzęckiemu wyznaczył Wydział krajowy emeryturę po 312 zł. 50 ct. rocznie, począwszy od 1. września 1883; nareszcie przeniesionemu w stały stan spoczynku konduktorowi Alojzemu Hlawatemu wyznaczono emeryturę po 300 zł. rocznie począwszy od 1. Lutego 1884.

Drogi powiatowe, drogi gminne i publiczne dojazdy kolejowe.

Wydział krajowy otrzymuje ciągle dowody, że zatwierdzony uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1882 program poprawy dróg powiatowych i gminnych odpowiada nietylko żywotnym interesom powiatów, ale zyskuje coraz to szersze uznanie nawet w tych okolicach kraju, w których dotąd sprawa ta mało budziła zajęcia. Wydany przez Wydział krajowy a na powyższej uchwale sejmowej oparty okólnik z dnia 22. Grudnia 1882 l. 51432, którego treść przytoczyliśmy w zeszłorocznym sprawozdaniu z czynności naszych, wywołał nietylko żywszy ruch budowlany w wielu powiatach kraju, ale skłonił już niektóre Reprezentacje powiatowe do uchwalenia programu gospodarstwa drogowego w powiecie, obejmującego systematyczną i gruntowną poprawę duktów ważniejszych, rozłożoną na dłuższy przeciąg czasu. Działalność Reprezentacji powiatowych w tym kierunku zwiększy się jeszcze znacznie, gdy wejdzie w wykonanie regulamin drogowy, o którym na innem miejscu zdajemy sprawę Wysokiemu Sejmowi.

Z ważniejszych subwencyonowanych duktów powiatowych i gminnych są obecnie w budowie lub rekonstrukcyi następujące drogi:

1. w powiecie Myślenickim: droga gminna w Pcimiu wiodąca do Jordanowa;
2. w powiecie Wadowickim: droga powiatowa Wadowicko-Czernichowska wiodąca od drogi krajowej Susko-Zatorskiej pod Tomicami do gościńca rządowego pod Brzeźnicą, a ztamtąd do Wisły w kierunku ku Czernichowu;
3. w powiecie Wielickim: droga gminna wiodąca z Wieliczki do Mogilan;
4. w powiecie Limanowskim: droga gminna wiodąca od gościńca rządowego pod Limanową przez Sikiery, Świdnik, Owieczkę do granicy powiatu Sądeckiego w kierunku mostu krajowego w Gołkowicach;
5. w powiecie Nowosądeckim: droga gminna Naszacowice-Rogi, wiodąca od mostu krajowego w Gołkowicach do granicy powiatu Limanowskiego;
6. w powiecie Bocheńskim: droga gminna wiodąca od drogi powiatowej w Ujściu solnem do gościńca rządowego prowadzącego z Bochni do Sierosławic a w dalszym ciągu od Zielonej przy tymże gościńcu do Niepołomic (droga Nadwiślańska);
7. w powiecie Brzeskim: droga gminna wiodąca ze Słotwiny do Szezurowy;
8. w powiecie Dąbrowskim:
  - a) droga gminna z Otfinowa do rzeki Wisły w Borusowej,
  - b) droga gminna ze Swarzowa do Żelechowa;
9. w powiecie Tarnowskim:
  - a) droga gminna Tarnowsko-Zakliczyńska,
  - b) droga gminna z Bogumiłowic do Radłowa;
10. w powiecie Jasielskim: droga gminna wiodąca od gościńca powiatowego Frysztacko-Strzyżowskiego w Wiśniowej przez Szufnarowę w kierunku do Wielopola w powiecie Ropczyckim;
11. w powiecie Mieleckim: droga gminna wiodąca z Bugaja od Jaślany na Gawłuszowice do granicy powiatu Dąbrowskiego pod Otałężą;
12. w powiecie Niskim: droga gminna wiodąca z Jeżowego do Rudnika;
13. w powiecie Kolbuszowskim: droga gminna wiodąca z Kolbuszowy do Majdanu;
14. w powiecie Sanockim:
  - a) droga gminna wiodąca od gościńca krajowego w Jurówcach na Falejówkę, Raczkowę do Mrzygłodu,
  - b) droga gminna wiodąca z Królika polskiego do Rymanowa;
15. w powiecie Łańcuckim: droga gminna z Żołyni do Leżajska jako dalszy ciąg drogi Łańcucko-Leżajskiej, która na przestrzeni z Łańcuta do Żołyni została zbudowana i za drogę powiatową uznana;
16. w powiecie Przemyskim:
  - a) droga gminna wiodąca z Krzywcy do Pruchnika,
  - b) droga gminna Żurawiecko-Rokietnicka;
17. w powiecie Gródeckim:
  - a) droga gminna wiodąca z Gródka przez Stodulki, Uherce do granicy powiatu w kierunku ku Hoszanom w powiecie Rudekim,

- b) droga gminna Gródecko-Czerlańska;
18. w powiecie Bobreckim: droga gminna wiodąca z Bóbrki do Świrza w powiecie Przemyślańskim;
19. w powiecie Przemyślańskim:
- a) droga powiatowa Przemyślańsko-Świrska,
- b) droga powiatowa Zadwórzecko-Gliniańska;
20. w powiecie Kamioneckim: droga gminna wiodąca z Kamionki Strumiłowej do drogi powiatowej w Nowosiólkach w kierunku ku Zadwórzcu;
21. w powiecie Buczackim: droga powiatowa wiodąca z Buczacza do Żłotego Potoka;
22. w powiecie Czortkowskim: droga powiatowa wiodąca od granicy powiatu Trembowelskiego pod Wierzbowcem do drogi krajowej Manasterzysko-Czortkowskiej pod Białobożnicą.
23. w powiecie Trembowelskiem: droga powiatowa Trembowelsko-Budzanowska;
24. w powiecie Skałackim:
- a) droga gminna Grzymałów-Touste,
- b) droga gminna Podwołoczyska-Touste;
25. w powiecie Borszczowskim: droga powiatowa z Iwankowa do Germakówki.

Z powyższych robót wykończone zostaną w roku bieżącym prawdopodobnie następujące a mianowicie:

Budowa drogi Naszacowice-Rogi w powiecie Nowosądeckim, rekonstrukcja drogi Bogumiłowice-Radłów w powiecie Tarnowskim, rekonstrukcja drogi Gródecko-Czerlańskiej w powiecie Gródeckim i budowa drogi wiodącej z Iwankowa do Germakówki w powiecie Borszczowskim, roboty zaś około budowy lub rekonstrukcji reszty wyżej wymienionych duktów wymagają dłuższego okresu czasu.

Na wzmiankę zasługują jeszcze następujące roboty drogowe, które w roku bieżącym będą wykonane przy pomocy subwencji bezzwrotnej lub pożyczki bezprocentowej:

aa) budowa mostu na rzece Białej pomiędzy Wilczyskami a Wojnarową w powiecie Grybowskim;

bb) zabezpieczenie drogi gminnej z Jedlicza ku Chlebnie wiodącej, od wylewów rzeki Jasiołki w powiecie Krośnieńskim;

cc) częściowa rekonstrukcja drogi powiatowej Mościska-Krukienice w powiecie Mościskim;

dd) rekonstrukcja drogi gminnej wiodącej z Dobromila do Polany.

Nadto wspomnieć należy, że w powiecie Nadwórniańskim wykonaną została budowa gminnego mostu większych rozmiarów na Prucie pomiędzy Delatynem a Zarzeczem, na rzecz której udzieloną będzie stosowna pomoc ze skarbu krajowego.

W roku bieżącym wykończone zostały również niektóre budowy w roku 1883. subwencyonowane a w kilku powiatach czynione są przygotowania do rozpoczęcia budowy dróg nowych bądź powiatowych bądź gminnych.

Co do budowy publicznych dojazdów kolejowych, to z powodu trudności i stawianych przez prywatne przedsiębiorstwa kolejowe dotychczasowe rezultaty są bardzo nieznaczne.

Wykonaną została tylko budowa dojazdu kolejowego do stacji kolei północnej Ces. Ferdynanda w Jawiszowicach, na długości 695 metrów, tudzież rekonstrukcja części dojazdu do stacji kolei Karola Ludwika w Złoczowie na długości 1195 metr. a budowa dojazdu do stacji kolei Karola Ludwika w Zadwórzcu w długości 2 klm. 200 metrów jest na ukończeniu.

Orzeczenie c. k. Namiestnictwa wydane w porozumieniu z Wydziałem krajowym w myśl postanowień ustawy krajowej z dnia 15. Kwietnia 1881 r. o potrzebie budowy publicznego dojazdu kolejowego do stacji kolei Karola Ludwika w Kamienobrodzie nie mogło być wykonane, albowiem zarząd pomienionej kolei wniósł przeciw temu orzeczeniu zażalenie do c. k. Trybunału administracyjnego, który zniósł je ze względów formalnych i zwrócił sprawę celem przeprowadzenia pertraktacji ze stronami konkurencyjnymi i wydania pouownego orzeczenia.

Również zapowiedziały zarządy kolejowe wniesienie zażaleń do c. k. Trybunału administracyjnego przeciw wydanym orzeczeniom o potrzebie rekonstrukcji dojazdu do stacji kolei Karola Ludwika w Jarosławiu i dojazdu do stacji kolei Lwowsko-Czerniowiecko-Jaskiej w Chlebowicach Wielkich, w skutek czego budowa tych dojazdów musi być odroczoną

Co się tyczy dojazdów do stacji kolei transwersalnej na liniach:

Husiatyn - Stanisławów

Zagórz - Grybów

Nowy Sącz - Żywiec

Żywiec - Zwardoń

Oświęcim - Skawina - Podgórze i

Sucha - Skawina,

proponowanych dotąd w liczbie 51, wydane zostały orzeczenia o potrzebie budowy dopiero 2ch publicznych dojazdów do kolei Zagórz - Grybów, a mianowicie do stacji w Iwoniczu i w Krośnie w powiecie Krośnieńskim i 8 dojazdów do kolei Oświęcim - Skawina - Podgórze, a mianowicie do stacji w Przeciszowie, Zatorze, Ryczowie, Brzeźnicy, Wielkich Drogach w powiecie Wadowickim, tudzież w Skawinie, Swoszowicach i Podgórzu w powiecie Wielickim.

Budowa tych dojazdów została już zarządzoną.

Prócz powyższych pozostaje jeszcze 41 dojazdów do kolei transwersalnej, tudzież 8 dojazdów do kolei Jarosławsko - Sokalskiej, względem urządzenia których toczą się pertraktacje opóźnione z powodu zwłoki w dostarczeniu przez organa rządowe technicznych warunków budowy w myśl §. 6. Ustawy krajowej o publicznych dojazdach kolejowych.

Ponieważ projekty dojazdów kolejowych do wymienionych wyżej nowych dróg żelaznych w przeważnej części nie są jeszcze ustalone, przeto tylko przypuszczalnie podać możemy cyfrę wydatków, jakie z powodu tej budowy poniesie fundusz krajowy konkurujący do kosztów w myśl §§. 3 i 4 ustawy o publicznych dojazdach kolejowych w sumie około

70.000 zł., przyczem oświadczamy, że jak w przeszłym i bieżącym, tak też w przyszłym roku opędzać będziemy te wydatki z dotacyi, wyznaczonej w pierwszym rządzie na subwencyc dla dróg powiatowych i gminnych.

Z dotacyi 1883 r. na powyższe cele przez Wysoki Sejm uchwalonej asygnował Wydział krajowy następujące kwoty:

A. Dla dróg powiatowych.

Wydziałowi powiatowemu Wielickiemu na dokończenie budowy drogi Dobczycko-Szczyrzyckiej	4.000 zł. — ct.
Wydziałowi powiatowemu Limanowskiemu na rekonstrukcyę drogi Kamienicko-Stopnickiej 700 i na dokończenie budowy drogi Skrzydlniańsko-Szczyrzyckiej 3.600	4.300 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Nowo-Sądeckiemu na utrzymanie drogi z Muszyny do Krynicy	1.401 „ 94 1/2 „
Wydziałowi powiatowemu Bocheńskiemu na dokończenie budowy drogi Bocheńsko-Łapanowskiej	1.500 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Grybowskiemu na budowę mostu na rzece Białej pomiędzy Wojnarową a Wilczyskami	3.473 „ 32 1/2 „
Wydziałowi powiatowemu Pilźnieńskiemu na rekonstrukcyę drogi Pilźnieńsko-Radomyskiej	3.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Mieleckiemu na budowę drogi Radomysko-Lisiogórskiej	4.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Tarnobrzeskemu na budowę drogi Tarnobrzeg-Stale	4.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Mościskiemu na budowę drogi Hodyńsko-Samborskiej	5.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Przemyślańskiemu na dalszą budowę drogi Zadwórzecko-Gliniańskiej i Przemyślańsko-Swirskiej	4.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Buczackiemu na budowę drogi Buczacz-Potok	2.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Kołomyjskiemu na uregulowanie drogi z Kołomyi na Peczeniżyn do Kołomyi	1.500 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Kossowskiemu na rekonstrukcyę drogi Kossów-Żabie	1.500 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Trembowelskiemu na dalszą budowę drogi Trembowelsko-Budzanowskiej	7.000 „ — „
Wydziałowi powiatowemu Borszczowskiemu na budowę drogi z Iwankowa do Germakówki	1.000 „ — „
Razem	47.675 zł. 27 ct.

B. Dla dróg gminnych.

Wydziałowi powiatowemu Nowo-Sądeckiemu na dokończenie budowy drogi Naszacowice-Rogi	4.500 zł. — ct.
Akademii umiejętności w Krakowie na dalszą budowę drogi z Szczawnicy do Czerwonego klasztoru w Węgrzech	1.500 " — "
Wydziałowi powiatowemu Dąbrowskiemu na budowę dróg Szczucin-Otałęż i Swarzędów-Ujście	2.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Gorlickiemu na budowę drogi Ropa-Wysowa	2.500 " — "
Wydziałowi powiatowemu Jasielskiemu na budowę drogi Szerzyny-Jodłówka w obrębie gminy Olszyny	1.000 zł.
na budowę części drogi pomiędzy Dębowcem a Niegołowicami wzdłuż lewego brzegu Wisłoki	1.000 "
i na uporządkowanie drogi z Harkłowej prowadzącej do kopalń naftowych	1.000 " 3.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Mieleckiemu na budowę drogi z Bugaja do Otałęża	4.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Niskiemu na dalszą budowę drogi Rudnik-Rzeszów	3.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Brzozowskiemu na rekonstrukcję drogi Brzozowsko-Nozdrzeckiej	300 " — "
Wydziałowi powiatowemu Sanockiemu na budowę drogi z Rymanowa do Królika polskiego	1.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Łańcuckiemu na dalsze prowadzenie budowy drogi Łańcucko-Leżajskiej	3.000 " — "
Wydziałowi powiatowemu Jarosławskiemu na dalszą budowę i uporządkowanie dróg	
a) Jarosław-Kańczuga	1.500 zł.
b) Pruchnik-Przemysł	1.000 "
c) Jarosław-Sieniawa	2.000 "
	4.500 " — "
Wydziałowi powiatowemu Rudeckiemu na budowę mostu na rzece Wereszyca przy drodze z Czudowic do Katarzyniec 100 i na budowę mostu w Błoźwi na drodze z Rudek do Sambora 250	350 " — "
Wydziałowi powiatowemu Kałuskim na rekonstrukcję drogi Kałusko-Kopanieckiej	400 " — "
Wydziałowi powiatowemu Lwowskiemu:	
a) na regulację dróg i budowę mostów w Rzęśnie polskiej i Barszczowicach	600 zł.
b) na budowę mostu na rzece Biłka	150 "
c) na rekonstrukcję drogi Ostrów-Szczerzec	1.000 "
d) na rekonstrukcję drogi z Zamarstynowa do Hołoska	500 " 2.250 " — "

Wydziałowi powiatowemu Bóbreckiemu na budowę drogi z Bóbrki w kierunku do Przemyślań	2.000	zł.	—	ct.
Wydziałowi powiatowemu Kołomyjskiemu na uregulowanie drogi wiodącej od potoku Łuczka w Rungurach do kopalń naftowych w Słobodzie Rungurskiej	2.500	"	—	"
Wydziałowi powiatowemu Kossowskiemu na budowę mostu na rzece Pistynce na drodze wiodącej z Pistynia do Kosmacza	500	"	—	"
Wydziałowi powiatowemu Skałackiemu na budowę mostu na rzece Szenderce w Poznance hetmańskiej	200	zł.		
i na budowę drogi Grzymałów-Touste	4.500	"	4.700	" — "
Razem	42.000	"	—	"

C. Na budowę i utrzymanie publicznych dojazdów kolejowych, tytułem datków konkurencyjnych przypadających na fundusz krajowy.

Wydziałowi powiatowemu Białskiemu na budowę dojazdu do dworca kolejowego w Jawiszowicach	688	"	37	"
Wydziałowi powiatowemu Przemyślańskiemu na budowę dojazdu kolejowego w Zadwórzcu	2.000	"	—	"
Wydziałowi powiatowemu Złoczowskiemu na budowę dojazdu kolejowego w Złoczowie	1.000	"	—	"
Razem	3.688	"	37	"

D.

Na pomoc techniczną i kontrolę . . . . . 2.200 zł.

Zestawienie:

A) Drogi powiatowe	47.675	zł.	27	ct.
B) Drogi gminne	42.000	"	—	"
C) Publiczne dojazdy kolejowe	3.688	"	37	"
D) Pomoc techniczna i kontrola	2.200	"	—	"
Razem	95.563	zł.	64	ct.

Doliczywszy do powyższej sumy kwotę . . . . . 4.476 " 36 " asygnowaną na rach. dotacyi z 1883 r. i wykazaną w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności Wydziału krajowego na str. 105 okazuje się, że na rachunek tej dotacyi wydano . . . . . Ogółem 100.040 zł. — "

W porównaniu z dotacją w sumie . . . . . 100.000 " — "

czyni niedobór . . . . . 40 zł. — "

który pokryty został ze zwrotu wykazanego w zamknięciu rachunkowem.

Z dotacyi 100.000 zł., przeznaczonej przez Wysoki Sejm w roku bieżącym na subwencyonowanie dróg powiatowych i gminnych asygnowaliśmy już dotąd ogółem sumę 77.286 zł. 49½ ct.

Z zakładowego funduszu pożyczkowego, przeznaczono na cele drogowe uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1882 r. i wyposażonego dotąd sumą . . . . . 50.000 zł. do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania udzieliliśmy następujące pożyczki bezprocentowe:

1. powiatowi Przemyślańskiemu na budowę publicznego dojazdu kolejowego w Zadwórzcu 4.000 zł.

2. powiatowi Pilznieńskiemu na rekonstrukcję drogi powiatowej Pilzno-Radomyśl 2.000 zł.

3. powiatowi Brzeskiemu na budowę drogi gminnej ze Słotwiny do Szezurowej 5.000 zł.

4. powiatowi Sanockiemu na budowę drogi gminnej z Sanoka do Mrzygłodu 5 000 zł.

5. powiatowi Grybowskiemu na budowę mostu powiatowego na rzece Białej pomiędzy Wilczyskami a Wojnarową 5.000 zł

Nadto przyrzekliśmy dotąd udzielić z powyższego funduszu na cele drogowe pożyczek w łącznej sumie 34.500 zł.

Gdy pożyczki te zostaną zrealizowane, wykażemy je szczegółowo Wysokiemu Sejmowi w następnym sprawozdaniu.

Wydział krajowy nie ograniczał się na udzielaniu zasiłków bezwrotnych i pożyczek na cele drogowe, lecz w myśl programu Wysokiemu Sejmowi przedstawionego wspierał poprawę i organiczny rozwój sieci dróg niższego rzędu wszelkimi sposobami w jego mocy będącymi.

Czuwając nad tem, ażeby poprawa ta odbywała się w sposób racjonalny i bez marnowania zasobów rozporządzalnych, Wydział krajowy udzielał pomocy technicznej oraz potrzebnych wskazówek i zezwalał, ażeby organa służby dróg krajowych pomagały Wydziałom powiatowym w dokonywaniu robót na drogach powiatowych i gminnych.

Postęp w tej gałęzi gospodarstwa krajowego jest widoczny i gdyby nie powodzie, które w roku bieżącym nawiedziły klęskami znaczną część kraju i na drogach również znaczne wyrządziły szkody, już w niedalekiej przyszłości można było oczekiwać bardzo pomyślnych rezultatów w rozwoju komunikacji drugorzędnych.

Dla zebrania szczegółowych dat o rozmiarach szkód zrzędzonych słońcami i powodziami na drogach powiatowych i gminnych, wydaliśmy do wszystkich Wydziałów powiatowych okólnik, wskutek którego do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania wykazało 34 Wydziałów powiatowych szkody w ogólnej sumie . . . . . 275.444 zł.

Na tej podstawie odniósł się Wydział krajowy do c. k. Rządu o udzielenie znaczniejszej subwencji ze skarbu Państwa na odbudowanie zniszczonych komunikacji powiatowych i gminnych.

Sprawy drogowe wytoczone przed c. k. Trybunał administracyjny.

W sprawach drogowych wytoczonych przed c. k. Trybunał administracyjny zapadły następujące wyroki:

A. Bez rozprawy odrzucił c. k. Trybunał administracyjny :

a) zażalenie dzierżawcy myta Seliga Rosenstreicha przeciw orzeczeniu Wydziału kraj. z 4. Maja 1883. l. 20.378 w sprawie uwolnienia od opłaty myta na drogach krajowych fur z materyałami przeznaczonymi do budowy kolei transwersalnej ;

b) zażalenie gminy Pełnatycze przeciw orzeczeniu Wydz. kraj. z 25. Września 1883. l. 43.329 w sprawie zobowiązania gminy do dowozu piasku w celu naprawy dróg gminnych ;

c) zażaleni gmin Zarzecza, Żurawiczek i Roźniatowa przeciw orzeczeniu Wydz. kraj. z 13. Grudnia 1883. l. 56.901 również w sprawie obowiązku do dowozu piasku na drogi gminne ;

d) zażalenie ks. Józefa Sozańskiego proboszcza rit. gr. w Iskani przeciw orzeczeniu Wydz. kraj. z 29. Września 1883 l. 40.040 w sprawie przejazdu w bród i przepędu bydła przez San w miejscu dawnego przewozu na drodze gminnej z Iskani do Nienadowy na gruntach obszaru dworskiego.

B Po przeprowadzeniu publicznej rozprawy ustnej odrzucił c. k. Trybunał administracyjny :

a) zażalenie gminy Porąbki przeciw orzeczeniu Wydziału kraj. z 24. Kwietnia 1883 l. 16.709 w sprawie uznania drogi z Porąbki do przysiółka Puszczy wielkiej za gminną drogę publiczną , i

b) zażalenie gminy Siołka przeciw orzeczeniu Wydziału kraj. z 11. Grudnia 1883. l. 52.228, którem gminę tę zobowiązano do utrzymania mostu granicznego nad Bołochówką wspólnie z gminą Dubowicą.

Wyrokiem zaś z 16. Listopada 1883. l. 2.572 zwrócił c. k. Trybunał adm. do uzupełnienia i wydania ponownego orzeczenia sprawę zażalenia obszaru dworsk. w Tuchowie przeciw orzeczeniu Wydz. kraj. z 29. maja 1883. l. 19.015, którem tenże obszar dworski do dostarczania materyału drewnianego dla dróg gminnych w Tuchowie zobowiązano, a to z powodu zaszłej wątpliwości, czyli w miasteczku Tuchowie obszar dworski nie został wcielony do związku gminy.

Przeciwnie w uwzględnieniu wniesionych zażaleń zniósł c. k. Trybunał administracyjny wyrokiem z 25. Października 1883. l. 2.428 orzeczenie Wydz. kraj. z 23. Marca 1883. l. 8.552, którem właściciela części drugiej obsz. dworsk. w Łękach zobowiązano do wyłącznego dostarczania materyału na most położony na drodze gminnej w tejże części, zmieniając orzeczenie nasze w tym kierunku, iż do dostarczenia materyału do tegoż mostu obowiązani są właściciele obu części Łęk w równych częściach.

Również zniósł c. k. Trybunał administracyjny wyrokiem z 19. Kwietnia 1884. l. 815 orzeczenie Wydziału kraj. z 12. Października 1883. l. 41.718, którem gminę Moskalówkę zobowiązano do dostawy na miejsce budowy materyału dostarczonego przez obsz. dwor. dóbr kameralnych w Kossowie i orzekł, iż do dowozu materyału tego na miejsce budowy obowiązany jest z mocy §. 12. ust. drog. obszar dworski.

Z powodu doniosłości wyroku tego omawiamy sprawę tę osobno na innem miejscu.

Inne sprawy ważniejsze.

W sprawie systematycznej regulacji rzek spławnych i ochrony lasów, tudzież w sprawie regulacji rzek za spławne dotąd nieznanymi.

Alegat 21 i 22.

W dalszym ciągu naszych sprawozdań w tym przedmiocie (Aleg. 2. do stenogr. sprawozdań Sejmu krajowego z 1883. r. str. 84—85 i str. 92—93), podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że na odnośne rezolucje sejmowe z dnia 6. Października 1882. r. odpowiedziało c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 20. Marca r. b. l. 966, streszczonym w wystosowanej do nas odezwie c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 15. Czerwca b. r. l. 2731/pr., którą ze względu na ważność sprawy razem z dotyczącą odezwą c. k. Namiestnictwa z 15. Czerwca b. r. l. 30.822 przedkładamy Wysokiemu Sejmowi w całości, przyczem dodajemy, że wobec sytuacji wytworzonej ostatnią klęską powodzi wątpić nie można, że c. k. Rząd w uwzględnieniu dotychczasowych wniosków Reprezentacji krajowej i polskiego Koła posłów galicyjskich na Radę państwa postara się o przyspieszenie systematycznej regulacji rzek naszych z szczególniejszem uwzględnieniem budowli ochronnych na brzegach w dolnym biegu tychże rzek, oraz potrzebnych robót górskich.

Szczegółowe sprawozdanie w tym przedmiocie zamieścimy w przedłożeniu naszym, dotyczącem akcji pomocniczej z powodu powodzi tegorocznych.

W sprawie projektu regulacji Górnego Dniestru i jego dopływów.

Odnośnie do naszego sprawozdania z roku zeszłego w sprawie projektu regulacji Górnego Dniestru i jego dopływów (Sprawozdanie z czynności Wydziału krajowego z 1882. r. strona 113), poleciliśmy inżynierowi bióra melioracyjnego, p. Jankowskiemu, wypracowanie projektu wstępnego w myśl ogólnych wskazówek, podanych przez komisję Towarzystwa politechnicznego we Lwowie.

Projekt ten, t. j. plany, profile i kosztorysy przybliżone, zostały wypracowane w czasie zimowych miesięcy bież. roku.

Korzystając z gotowości Towarzystwa politechnicznego do zajmowania się w dalszym ciągu tą sprawą i zgodnie z wnioskiem tegoż Towarzystwa, które oświadczyło gotowość szczegółowego ocenienia przygotowanego elaboratu i ściśnienia ram projektu w razie, gdyby prawdopodobne koszta przenosiły granice zakreślone finansowem położeniem kraju, — Wydział krajowy oddał temuż Towarzystwu cały operat do rozpatrzenia i ocenienia. Komisya hydrotechniczna Towarzystwa politechnicznego, której i przedtem tę sprawę poruczono, ukończyła już swoje prace, a zarząd Towarzystwa politechnicznego przedstawi zapewne w krótkim czasie Wydziałowi krajowemu dotyczące orzeczenia komisji.

Na podstawie tego orzeczenia Wydział krajowy zarządzi w czasie zimowych miesięcy bieżącego roku wypracowanie ostatecznego projektu, który posłuży do dalszego traktowania tej ważnej sprawy i przedstawienia Wysokiemu Sejmowi wniosków zapowiedzianych w zeszłorocznem sprawozdaniu.

Regulacja rzeki Stryja pod Hnizdyczowem,

Na regulację rzeki Stryja pod Hnizdyczowem, której koszta obliczone zostały na sumę 9.825 zł., przyrzekł Wydział krajowy udzielić subwencję w wysokości $\frac{1}{3}$ części kosztów ogólnych.

C. k. Rząd udzielił na ten cel 6.072 zł. 87 ct. w. a., a gmina i obszar dworski w Hnizdyczowie zobowiązały się do uiszczenia przypadającego datku konkurencyjnego, oraz do przyszłej konserwacji robót wykonać się mających.

Rozpoczęcie robót zostało atoli wstrzymanem z przyczyny, że koryto rzeki Stryja w tem miejscu uległo znacznej zmianie, a w skutek tego projekt musi być przerobiony.

Regulacja rzeki Stryja pod Żydaczowem.

W sprawozdaniu z przeszłego roku o subwencyonowaniu spółek wodnych (stronica 112) podaliśmy, że Wydział krajowy przyrzekł przyczynić się do kosztów zabezpieczenia brzegów rzeki Stryja pod Żydaczowem i Folwarkami Żydaczowskiemi, obliczonych na sumę 7.075 zł., zasiłkiem w kwocie 1.500 zł. z dotacyi przeznaczanej przez Wysoki Sejm na subwencyonowanie spółek wodnych.

Fundusz państwowy, prócz kosztów zarządu, przyczynia się w $\frac{1}{3}$ części kosztów budowy, strony zaś interesowane obowiązały się pokryć sumę brakującą, oraz ponosić koszt utrzymania robót wodnych.

Wykonania robót podjęła się sama gmina miasta Żydaczowa, roboty zostały już rozpoczęte pod kierownictwem c. k. inżynierów, po ukończeniu ich, które prawdopodobnie nastąpi w bieżącym roku, wyszliśmy naszego urzędnika technicznego do wzięcia udziału w kołaudacyi.

Ubezpieczenie brzegów rzeki Świcy pod Sokołowem.

Wedle naszego zeszłorocznego sprawozdania z czynności (str. 89) projektowane częściowe ubezpieczenie brzegów rzeki Świcy pod Sokołowem obliczonym zostało na kwotę 1.100 zł.

Wysoki Sejm udzielił na ten cel zapomogi w kwocie 500 zł., a strony zobowiązały się dostarczyć reszty funduszków potrzebnych bądź w gotówce, bądź w materyale.

Z powodu jednak miejscowych nieporozumień roboty nie zostały dotychczas wykonane, pomimo tego, że wzywaliśmy kilkakrotnie strony interesowane do rozpoczęcia budowy i posyłałiśmy naszego inżyniera do udzielenia potrzebnych wskazówek.

Ostatecznie poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu w Stryju, ażeby zbadał stan rzeczy na miejscu i przedstawił nam sprawozdanie.

Regulacja Świcy pod Mielniczem.

W 1878. r. na żądanie gmin Mielnicza i Dubrawki w powiecie Żydaczowskim, Wydział krajowy polecił swemu inżynierowi wypracowanie projektu częściowej regulacyi rzeki Świcy dla zabezpieczenia wsi powyżej wymienionych od szkód wyrządzanych przez wylewy i obrywanie się brzegów. Równocześnie wezwaliśmy Wydział powiatowy Żydaczowski, aby wzięł inicjatywę w zawiązaniu spółki wodnej.

Sprawa jednak została chwilowo zaniechaną, ponieważ właściciel obszarów dworskich w Żurawnie nie chciał przystąpić do spółki.

W skutek nowego podania gminy Mielnicza w 1883. r. Wydział krajowy wezwał c. k. Namiestnictwo, aby przyczyniło się do kosztów budowy w tym samym stosunku, w jakim fundusz krajowy może przyjąć w pomoc stronom interesowanym.

Z przyczyny braku funduszków c. k. Namiestnictwo odmówiło udzielenia zapomogi ze skarbu Państwa, obiecało tylko dostarczyć potrze-

nej pomocy technicznej, i opłacić koszta tamiarza z funduszu budowli wodnych.

Koszta projektowanych dwóch przekopów i zamknięć pod Mielniczem obrachowano na 3.402 zł. 78. ct.

Wydział krajowy chcąc tę nagłą sprawę doprowadzić nareszcie do skutku, uchwalił przyczynić się do kosztów regulacji kwotą 1000 zł. z warunkiem złożenia dowodu, że gmina Mielnicz posiada środki dostateczne do opędzenia reszty kosztów niepokrytych zasiłkiem krajowym.

Poświadczenie żądane zostało złożonem, roboty zostały przez samą gminę rozpoczęte w grudniu 1883. r. i według odezwy c. k. Starostwa w Stryju z dnia 6. Maja b. r. przeszło $\frac{1}{3}$ projektowanych robót została wykonaną, a ukończenie może nastąpić w końcu bieżącego roku.

Gmina Mielnicz prowadzi robotę we własnym zarządzie pod kierownictwem c. k. technika, a brakujący fundusz $\frac{2}{3}$ części kosztów budowy rozłożyła na interesowanych członków gminy, którzy się na to zgodzili.

Regulacja Bystrzycy
Słotwińskiej.

Odezwą z dnia 14. Marca 1883 c. k. Namiestnictwo zawiadomiło Wydział krajowy, że gmina Bohorodczany stare wniosła podanie o uregulowanie rzeki Bystrzycy słotwińskiej, celem usunięcia szkód na gruntach gminnych wyrządzonych i że Starostwo w Nadwórnie przedstawiło plan i sprawozdanie techniczne, które przemawia za potrzebą systematycznej regulacji zdziczałego łożyska rzeki w interesie podniesienia kultury.

Przy tem c. k. Namiestnictwo oświadczyło, że żadnych fundusów na taki cel nie posiada i że przyrzeka jedynie poczynić starania u Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa o subwencyę w razie utworzenia spółki wodnej, któraby się zajęła wykonaniem i konserwacją robót.

W odpowiedzi na powyższą odezwę Wydział krajowy zapytał c. k. Namiestnictwo, czy i o ile jest nadzieja, ażeby strony interesowane zawiązały spółkę wodną, jakich wydatków wymaga projektowana regulacja i w jakiej wysokości mogłaby być udzieloną na ten cel subwencya ze Skarbu Państwa.

Regulacja Sanu pod
Iskaniem.

W celu zabezpieczenia od zniszczenia znacznych przestrzeni gruntów żyznych nad Sanem pod Iskaniem, oraz dla ochrony drogi publicznej wiodącej z Dubiecka na Iskań do Birczy na przestrzeni około 2 kilometrów, potrzebującej bezpośredniej ochrony na długości około 700 metrów, Wydział krajowy postanowił przyjść w pomoc stronom konkurencyjnym kwotą 1.500 zł.

Według dat podanych przez c. k. Starostwo w Przemyślu, koszta projektowanych robót regulacyjnych wynoszą 10.392 zł. 10 ct., z których Skarb państwa pokrywa 4.129 zł. 96 ct., resztę pokryć miały strony bezpośrednio interesowane.

Subwencya krajowa ma być rozdzieloną pomiędzy strony konkurencyjne w stosunku do datków konkurencyjnych.

Wykonanie budowy zostało oddanem w przedsiębiorstwo właścicielowi obszaru dworskiego w Iskaniu i już w Lipcu 1883. r. znaczna część robót została ukończoną.

Po zupełnem ukończeniu robót posłaliśmy naszego inżyniera do wzięcia udziału w komisji kolaudacyjnej.

W sprawie regulacji
Sanu pomiędzy Prze-
myślem a Składem
Solnym.

W dalszym ciągu naszego zeszłorocznego sprawozdania w przedmiocie regulacji Sanu pomiędzy Przemysłem z Składem solnym (Aleg. 2 do stenograficznych sprawozdań Sejmu krajowego z 1883 str. 115), podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych poleciło Namiestnictwu, ażeby w porozumieniu z Wydziałem krajowym wytknęło ogólne zasady dalszego traktowania tej sprawy a względnie uzupełnienia potrzebnych do ustalenia projektu studjó w na przestrzeni pomiędzy Krasiczynem a Sieniawą.

W odpowiedzi na żądanie c. k. Namiestnictwa, ażeby Wydział krajowy wyraził naprzód swe zdanie oświadczyliśmy, że już niejednokrotnie wyrażaliśmy zapatrywanie nasze co do potrzeby jak najrychlejszego uzupełnienia badań, mających na celu ustalenie racjonalnego projektu regulacji Sanu pomiędzy Przemysłem a Składem solnym i że sądzimy, iż gdyby c. k. Rząd przychylił się był do tego zapatrywania w sposób stanowczy i zarządził był, stosownie do naszych wniosków, studia potrzebne, sprawa wlokąca się od lat dziesięciu, wbrew rezolucyom Wysokiego Sejmu i naszym przypomnieniom licznym byłaby dawno już weszła w stadyum wykonania tak pożądanego.

Równocześnie poleciliśmy inżynierowi biura melioracyjnego panu Józefowi Jankowskiemu, ażeby w krótkiej drodze porozumiał się z oddziałem technicznym c. k. Namiestnictwa co do dalszego traktowania i przyspieszenia tej sprawy na zasadzie dawniejszych wniosków naszych.

Rezultat odnośnej konferencji nie został nam jeszcze przedłożony.

W oczekiwaniu, że ostatecznie przyjdzie do porozumienia w tej sprawie i że wykonane będą studia mające dać rękojmię, iż regulacja górnej części rzeki nie narazi okolic niżej położonych na zalewy, zamieszczamy w projekcie budżetu krajowego na r. 1885. kwotę 7143 zł., tytułem pierwszej raty subwencji krajowej wyznaczonej w sumie 50.000 zł. na regulację Sanu pomiędzy Przemysłem a Składem solnym.

Gdyby jednak pomimo naszych starań usilnych regulacja powyższa nie mogła być rozpoczętą w r. 1885. natenczas preliminowanej na ten cel kwoty użylibyśmy na regulację tej samej rzeki pod Sobiecinem.

Regulacja Sanu pod
Sobiecinem.

Już w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności naszych wykazaaliśmy na str. 115 uporządkowanie Sanu pod Sobiecinem, jako jedną z najpilniejszych robót wodnych, co do subwencyonowania których toczą się rokowania.

Sprawa tej regulacji niezbędnej dla ratowania mieszkań i zabudowań gminy od zupełnego zniszczenia dojrzała o tyle, że Wydział krajowy zgodziwszy się ostatecznie na projekt pojedynczego przekopu Sanu pod Sobiecinem dający się przeprowadzić nakładem 57.000 zł. i zważywszy, że regulacja ta jest niezmiernie nagłą a z powodu ubóstwa gminy Sobiecina narażonej w istnieniu swem gwałtownem rwaniem brzegów Sanu, bez udziału Skarbu krajowego nie mogłaby przyjść do skutku, oświadczył c. k. Namiestnictwu, że przyczyni się do kosztów rzeczonej regulacji

datkiem, któryby umożliwił stronom interesowanym pokrycie przypadającej na nie $\frac{1}{3}$ części kosztów wyżej oznaczonych.

Wydatek przypadający z tego powodu na fundusz krajowy pokryty będzie z dotacji przeznaczonej przez Wysoki Sejm na subwencyonowanie robót wodnych, a rozłożony zostanie na trzy a ewentualnie na dwa lata, jeżeli część tego wydatku znajdzie pokrycie w kwocie 7143 zł. preliminowanej na r. 1885. na regulację Sanu pomiędzy Przemyślem a Składem solnym.

C. k. Namiestnictwo zarządziło już w skutek naszego oświadczenia natychmiastowe wykonanie najnaglejszych robót ochronnych na Sanie pod Sobiecinem a zasiłek krajowy z tego powodu wymagać będzie w roku bieżącym wydatku w sumie 7500 zł., który pokryjemy z dotacji przeznaczonej w tegorocznym budżecie krajowym „na subwencyonowanie robót wodnych wykonywanych przez spółki wodne lub drogą innej konkurencyi“.

Sprawa regulacji Sanu pod Ulanowem.

W sprawie tej zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że roboty regulacyjne na Sanie pod Ulanowem reskrytem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych zostały już zezwolone i że równocześnie zarządzone zostało ich wykonanie.

Wiadomość o postanowieniu tem udzieliliśmy Wydziałowi powiatowemu w Nisku celem zawiadomienia gminy miasta Ulanowa.

Spółka wodna dla regulacji Wisłoka.

Uchwałą z dnia 21. Października 1881 przyznał Wysoki Sejm spółce wodnej dla regulacji rzeki Wisłoka w powiecie sanockim pożyczkę 3% w kwocie 30.000 zł. do wypłacenia w 3 ratach w 1882. 1883. i 1884. r. a równocześnie biuro melioracyjne otrzymało polecenie bezpłatnego wypracowania projektu.

Z przyczyny trudności otrzymania map katastralnych, potrzebnych do sporządzenia operatu wstępnego przy zawiązaniu spółki wodnej, wypracowanie projektu zostało odłożonem, a rozpoczęte roboty kolejowe podniosły znacznie cenę robotnika. Komitet spółki wodnej uważał zatem za stosowne wstrzymać się z rozpoczęciem roboty i wniósł podanie o przeniesienie rat pożyczki przypadających w 1882., 1883. i 1884. roku na r. 1884., 1885. i 1886.

Wydział krajowy przychylił się do powyższych żądań i przypomniał Komitetowi spółki, że c. k. Namiestnictwo, uznając w zasadzie użyteczność regulacji Wisłoka, przyrzekło wstawić się do c. k. Ministerstwa o udzielenie na ten cel subwencji ze Skarbu państwa, skoro odnośne plany szczegółowe przez władzę polityczną zostaną zatwierdzone a spółka wodna dopełni warunków swojego prawnego istnienia w myśl postanowień ustawy krajowej z dnia 14. Marca 1875.

Spółka wodna dla regulacji rzeki Wisłoki pod Jasłem.

W skutek szkód zrzędzonych przez powódzie w 1883. roku w robotach wodnych wykonanych przez spółkę jasielską, Wydział krajowy wydelegował w tymże roku inżyniera biura melioracyjnego p. Jankowskiego dla zbadania stanu rzeczy i przedstawienia odpowiednich wniosków.

W skutek raportu tego inżyniera Wydział krajowy przyznał spółce jasielskiej zasiłek z funduszu krajowego w kwocie 300 zł. na naprawę uszkodzonych budowli wodnych i oddał go do dyspozycji Wydziałowi powiatowemu w Jaśle z następującymi warunkami:

1. Wydział powiatowy użyje subwencji na pokrycie wydatków tylko w tym wypadku, jeżeli spółka wodna złoży w pieniądzu lub materiale faszynowym kwotę brakującą 260 zł.

2. Roboty będą wykonywane pod bezpośrednim kierownictwem technicznym inżyniera Wydziału powiatowego.

Gdy jednak spółka wodna nie dostarczyła ani materiałów, ani też funduszy żądanych, a wykonanie przynajmniej częściowe projektowanych robót było naglącem dla zabezpieczenia od zniszczenia całej regulacji dawniej uskutecznionej, Wydział powiatowy wykonał we własnym zarządzie ważniejsze naprawy do wysokości subwencji krajowej 300 zł. i wezwał c. k. Starostwo do użycia środków egzekucyjnych w celu uzyskania od spółki wodnej środków do ukończenia całkowitego robót wskazanych przez inżyniera Wydziału krajowego.

Regulacja odpływu wód po lewej stronie drogi krajowej Dębicko-Tarnobrzeskiej.

Wysoki Sejm przeznaczył w budżecie na r. 1883. 8.000 zł. dla spółki wodnej, mającej się zawiązać w powiecie Mieleckim dla regulacji odpływu wód pomiędzy rzeką Wisłoką i drogą krajową Dębicko-Tarnobrzeską, upoważniając przytem Wydział krajowy do zużytkowania w r. 1884. tej subwencji, o ile takowa spotrzebowaną nie będzie w r. 1883.

Spółka wodna została zawiązaną w Lipcu 1883. r. przy współudziale delegowanego przez Wydział krajowy inżyniera biura melioracyjnego p. Jankowskiego, w skutek jednak rekursów właścicieli mniejszych posiadłości sprawa poszła w odwłokę.

Według wiadomości otrzymanych w krótkiej drodze od przewodniczącego komitetu JW. Jana hr. Tarnowskiego z Chorzelowa po odrzuceniu rekursu przez c. k. Namiestnictwo, właściciele mniejszych posiadłości wnieśli rekurs do c. k. Ministerstwa.

Subwencya na regulację starego Brnia z dopływami.

W dalszym ciągu zeszłorocznego sprawozdania naszego z użycia subwencji 5000 zł. przeznaczonej przez Wysoki Sejm na 1883. r. dla spółki wodnej w powiecie Mieleckim dla regulacji Brnia starego z dopływami, podajemy co następuje:

Delegowany przez nas inżynier bióra melioracyjnego p. Jankowski dla zbadania i ocenienia pod względem technicznym wykonanych robót regulacyjnych, oraz dla udzielenia spółce stosownych wskazówek, przedstawił nam sprawozdanie, z którego okazuje się, że do Sierpnia 1883. r. wykonano następujące roboty:

Przekop Wiśni pod Wolą Mielecką długości około 2800 m.

Wały ochronne wzdłuż koryta starego Brnia na długości 5950 m. z lewej strony, a 3900 m. z prawej strony, brakuje zaś 1300 m. z lewej a 2300 z prawej strony.

Zamiast dawnego projektu c. k. inżyniera Bielańskiego, według którego Stary Breń miał wpadać wprost do Wisły w Glinach małych, pozostawiono istniejące koryto starego Brnia z ujściem do Wisłoki pod

Ostrówkiem, obwałowując stare koryto od tego ostatniego punktu do ujścia Brnika w Glinach małych.

Co do dopływów, rozpoczęto tylko przekopy dla dolnego biegu Łukawca, inne dopływy: Trzciana, Stara Wiśnia i Brnik, pozostają jeszcze do wykonania.

Na podstawie raportu inżyniera Jankowskiego, Wydział krajowy zażądał od spółki wodnej:

1. ażeby programem przyszłych robót objęła nietylko główną arterię, ale też wszystkie dopływy starego Brnia;
2. ażeby obmyśliła potrzebne w tym celu fundusze, nakoniec
3. ze względu, że dawny projekt uległ zupełnej zmianie, ażeby spółka wodna, plany i kosztorysy robót podług zmienionego projektu przedstawiła Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia.

W skutek tego spółka wodna wystosowała do Wydziału krajowego podanie z prośbą o wydelegowanie inżyniera do sporządzenia projektu uzupełniających robót regulacyjnych i do kierowania budowy w 1884. r.

Reszta subwencji została asygnowaną spółce w Marcu bież. roku z warunkiem dopełnienia poleceń Wydziału krajowego, a inżynier biura melioracyjnego w Tarnowie p. Sikorski otrzymał polecenie zbadania na miejscu, w jakim zakresie plany istniejące mają być uzupełnione, oraz polecenie kierowania robotami spółki wodnej w ciągu bież. roku.

Spółka wodna
Dąbrowska.

Spółka wodna dla regulacji odpływu wód w powiecie Dąbrowskim pomiędzy Borusową i Toniem prowadziła w 1883. r. dalszą budowę kanału osuszającego pod kontrolą Wydziału krajowego, który w tym celu do spraw administracyjnych uprosił JWgo Józefa Męcińskiego, Prezesa Rady powiatowej Dąbrowskiej, a w sprawach technicznych wysyłał swego inżyniera z biura melioracyjnego p. Jankowskiego.

Roboty prowadzone są pod względem administracyjnym i technicznym wzorowo i starannie, koszta jednak wykonania, obliczone pierwotnie na 28.000 zł, przewyższają znacznie tę sumę, głównie z przyczyny kosztów wywłaszczenia gruntów potrzebnych na budowę kanału.

W skutek tego spółka wodna, która już otrzymała subwencję krajową do wysokości 7000 zł., udała się z prośbą do Wydziału krajowego o udzielenie dalszej subwencji w kwocie przynajmniej 4000 zł. i o poparcie w uzyskaniu pożyczki 12.000 zł. na dalsze roboty. Żądania spółki zostały przez Wydział krajowy przychylnie załatwione.

Budowa głównego kanału będzie ukończoną w bieżącym roku, kolaudacya odbędzie się przy współudziale naszego inżyniera, a następnie spółka wodna ma przystąpić do budowy rowów drugorzędnych dopływowych, które wchodzą w zakres projektu.

Regulacya Dunajca pod
Rożnowem.

Na roboty wodne projektowane dla zabezpieczenia prawego brzegu Dunajca pod Rożnowem, których koszta obliczone zostały na kwotę 3360 zł. 70 ct. w. a., udzielił Wydział krajowy zasiłek w wysokości pokrywającej $\frac{1}{3}$ część tych kosztów. Roboty powyższe potrzebne są dla ochrony gruntów i dla zabezpieczenia od wylewów ważnej drogi gminnej.

Instrukcja dla zawiązywania spółek wodnych.

Wysoki Sejm wezwał uchwałą z dnia 20. Października 1882. r. c. k. Rząd, aby wydaniem stosownej instrukcyi wpłynął na szybkie a dokładne załatwianie spraw dotyczących zawiązywania spółek wodnych.

W odpowiedzi oświadczyło było c. k. Namiestnictwo, w odezwie z dnia 6. Marca 1883. r., że przepisy ustawy wodnej są tak jasne i tak wyczerpująco przedstawiają przedmiot, że trudnoby było wydać jeszcze osobną instrukcją dla władz wykonawczych, bez powtarzania tego co już sama ustawa zawiera.

Wydział krajowy nie podzielił tego zapatrywania i domagając się w odezwie z dnia 8. Czerwca 1883. roku wydania instrukcyi przez Wysoki Sejm wskazanej, przedstawił zarazem szczegółowe wnioski w tej sprawie.

Alegat 23.

C. k. Namiestnictwo zgodziwszy się na te wnioski wydało na tej podstawie dnia 16. Lutego r. b. załączony ./ okólnik do wszystkich Starostw.

Odpis tego okólnika rozesał Wydział krajowy dnia 21. Marca r. b. wszystkim Wydziałom powiatowym z wezwaniem, aby w stosowny sposób pouczyły gminy, a gdzie potrzeba także obszary dworskie — o korzyściach wynikających z zawiązywania spółek wodnych i o znacznych ułatwieniach, jakie w tej mierze zawiera okólnik wydany w skutek uchwały sejmowej.

Przytem poleciliśmy Wydziałom powiatowym, ażeby wykazały nam te ważniejsze roboty wodne, które już w najbliższej przyszłości bez przeciążenia mogłyby być wykonane przez spółki wodne środkami miejscowymi, przy pewnej pomocy kraju lub państwa.

Uchwały sejmowe w sprawie przeniesienia zarządów kolejowych do kraju i zaprowadzenie w tychże języka polskiego jako urzędowego, oraz ustanowienia osobnego organu administracyjnego dla galicyjskich kolei państwowych.

W zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności naszych podaliśmy do wiadomości Wysokiego Sejmu (na str. 91, 92 i 111) czynione w tym przedmiocie zabiegi i starania.

Na odnośne rezolucye sejmowe z 23. Lipca 1880 i 9. Października 1882 nie otrzymaliśmy jeszcze od c. k. Rządu odpowiedzi, atoli znajdujemy ją w ogłoszonym dnia 27. Czerwca b. r. Dz. pr. p. Nr. 103 statucie organizacyjnym kolei skarbowych w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie Państwa.

Datki ofiarowane przez powiaty w celu ułatwienia pomocy kraju dla wykończenia kolei transwersalnej.

Alegat 24.

W załączeniu ./ przedkładamy Wysokiemu Sejmowi wykaz datków pierwotnie ofiarowanych przez Rady powiatowe w 1880. r. w celu ułatwienia pomocy kraju dla wykończenia budowy kolei transwersalnej oraz kwot na ten rachunek dotychczas uiszczonych w łącznej sumie 6982 zł. 12 ct.

W dalszym ciągu naszego zeszłorocznego sprawozdania w tym przedmiocie (Alegat 2. do stenograf. sprawozdań Sejmu krajowego z 1883. r. str. 110) podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że Reprezentacyom powiatowym w Sanoku i Limanowej przedłużyliśmy terminy spłaty, Reprezentacye zaś powiatowe w Gorlicach i Jasle uchyliły się zupełnie od uiszczania datków ofiarowanych z warunkiem prowadzenia budowy kolei z Zagórza do Grybowa doliną Ropy na Gorlice, która to trasa pomimo poparcia ze strony Reprezentacyi krajowej nie została przyjęta.

Ulgi dla produkcji naftowej w przewozowych taryfach kolei transwersalnej.

Odnośnie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 4. Października 1882. r., wzywającej c. k. Rząd, ażeby przy układaniu taryf dla galicyjskiej kolei transwersalnej poczynił wszelkie możliwe koncesye i ulgi dla wywozu i przywozu produktów przemysłu naftowego i dla narzędzi, materiałów i machin dla przemysłu tego przeznaczonych, uwiadomiło nas c. k. Prezydum Namiestnictwa, że c. k. Ministerstwo handlu nie wydało osobnej decyzji na powyższą rezolucyę sejmową, że jednak przyrzekło już przedtem reskrytem z dnia 1. Czerwca 1882 l. 16251 ulgi w taryfie dla produkcji naftowej.

Wydział krajowy mniemając, że ogólnikowe przyrzeczenie zawarte w powyższym reskrypcie ministryalnym nie czyni całkowicie zadość życzeniom Wysokiego Sejmu, odniósł się ponownie w tej sprawie do c. k. Rządu, lecz nie otrzymał jeszcze odpowiedzi.

Sprawa budowy kolei żelaznej ze Lwowa na Żółkiew do Rawy.

W sprawie tej nie nadeszła dotąd decyzja c. k. Ministerstwa handlu na uchwałę Wys. Sejmu z d. 9. Października 1882, na odezwy zaś nasze wystosowane z tego powodu do c. k. Prezydum Namiestnictwa, wyrażające gorące życzenia, ażeby tak ważna i tylekrotnie poruszana sprawa zgodnie z życzeniem Reprezentacyi krajowej jak najspieszniej mogła być załatwioną, oznajmiło nam c. k. Prezydum Namiestnictwa, iż w tym celu przedłożyło odezwę naszą JEx. p. Ministrowi handlu, popierając jak najusilniej sprawę budowy kolei rzeczonej i upraszając c. k. Ministerstwo o spieszną decyzję. Przytem oznajmiło c. k. Prezydum Namiestnictwa, iż również przedłożyło c. k. Ministerstwu handlu z poparciem podania Magistratu miasta Lwowa i lwowskiego Wydziału powiatowego w sprawie tej wniesione.

Co do ofiar dobrowolnych na rzecz budowy pomienionej kolei, otrzymaliśmy ponowną deklaracyę lwowskiej Rady miejskiej, która zmieniając dawniejsze warunkowe swe deklaracye, zobowiązała się przyczynić do kosztów budowy tej kolei kwotą 20.000 zł. bez względu na punkt jej wyjścia ze Lwowa, wyrażając wszakże życzenie, ażeby projektowana kolej wychodziła ze stacyi Podzamcze.

Rada powiatowa w Rawie postanowiła wprawdzie popierać jak najusilniej budowę kolei powyższej i przyczynić się wpływem swoim, ażeby obywatele tego powiatu o ile możliwości bezpłatnie lub po cenie najniższej gruntu pod kolej odstępowali, oświadczając wszakże jedynie gotowość przyczynienia się datkiem stosunkom powiatu odpowiednim, liczebnie nie określonym. Książe Adam Sapieha oświadczył gotowość odstąpienia bezpłatnie gruntu tylko pod linię ze Lwowa do Rawy i tylko na wypadek, jeżeli kolej ta budowaną będzie przez osobne towarzystwo.

Lwowska Rada powiatowa oświadczyła, że powiat lwowski nie jest w stanie ofiarować jakikolwiek datek w gotówce na rzecz budowy projektowanej kolei ze względu na znaczne koszta, jakie ponosić musi na wykupno gruntów pod budowę drogi krajowej Lwów-Stożanów; ofiaruje jednak swoje usługi w tym kierunku, ażeby w granicach tegoż powiatu przeprowadzić wykupno gruntów dla kolei pod warunkami ile możliwości najkorzystniejszymi dla przedsiębiorstwa.

Podobną deklarację co do niemożności przyczynienia się datkiem pieniężnym, ze względu na znaczne koszty z powodu wykupna gruntów pod drogę krajową Lwów-Stojanów, złożyła także Rada pow. Zółkiewska.

Obszar dworski dóbr Lipina konwentu O. O. Dominikanów złożył deklarację, iż mógłby przyczynić się bezpłatnem oddaniem gruntu pod kolej, gdyby takowa przez grunta tegoż obszaru przechodzić miała.

Również oświadczył właściciel obszarów dworskich w Polanach i w Majdanie Wny Kiselka, iż byłby gotów do bezpłatnego odstąpienia gruntu niezbędnego do ułożenia szyn czyli toru kolejowego z wyłączeniem gruntów pod dworce i budynki kolejowe lub place, atoli pod warunkami tylko, jeżeli:

a) kolej prowadzoną będzie przez las tegoż w Polanach lub Majdanie;

b) że drzewostan lasowy na tych gruntach pozostanie jego własnością i przez przedsiębiorstwo kolejowe wyciętym i w miejscu właściwym do wywozu do dyspozycji jego złożonym zostanie;

c) jeżeli projektowana kolej we Lwowie wyjdzie z dworca na Podzamczu.

Przełożony obszar dworskiego w Dublanach z upoważnienia Wydziału krajowego złożył deklarację ofiarującą na rzecz projektowanej kolei bezpłatne odstąpienie gruntu pod tor kolejowy i stację, oraz dostarczenie cegły do budowy stacyi po cenie produkcji, pod warunkiem, że w pobliżu zabudowań szkolnych będzie przystanek kolejowy.

Wreszcie Rada powiatowa w Sokalu oświadczyła, iż żadnym datkiem z funduszków powiatowych do budowy kolei przyczynić się nie może.

W sprawie budowy kolei z Rzeszowa do Krosna.

Na posiedzeniu dnia 12. Października 1882. r. powziął Wysoki Sejm w sprawie budowy kolei z Rzeszowa do Krosna uchwałę, wzywającą c. k. Rząd do dołożenia wszelkich starań w celu połączenia drogą żelazną kolei Wisła - Rzeszów w najprostszym kierunku z Krosnem i koleją transwersalną.

W skutek przypomnienia tej sprawy przez Wydział krajowy oświadczyło nam c. k. Prezydium Namiestnictwa, że wedle oznajmienia p. Ministra handlu, dotąd z żadnej strony nie weszły propozycje, któreby pozwalały spodziewać się wykonania budowy tej kolei przez przedsiębiorstwo prywatne. Pominąwszy zaś tę okoliczność że skarb Państwa już tak znacznie zaangażowany na cele budowy kolei żelaznych, nie mógłby własnym kosztem powyższej linii kolejowej budować, to według zdania pana Ministra handlu nasuwa się przeciw użyciu funduszków państwowych na wybudowanie tej kolei także jeszcze i ta trudność, że w danej chwili żadnych nie ma zapewnień ewentualnego przyczynienia się kraju lub osób interesowanych do budowy rzeczonyj kolei.

Memoryał Wydziału krajowego z powodu rządowego projektu nowej ustawy państwowej o ulgach i ułatwieniach dla kolei miejscowych.

C. k. Rząd wniósł w ostatnim czasie do konstytucyjnego traktowania w Radzie państwa projekt nowej ustawy o ulgach i ułatwieniach dla kolei miejscowych, który zawiera ustępy naruszające nie tylko autonomię w sprawach zarządu dróg krajowych powiatowych i gminnych, ale nadto zagrażające prawom własności korporacji autonomicznych.

Z tego powodu wniósł Wydział krajowy do polskiego Koła posłów na Radę państwa, memoriał z dnia 15. Kwietnia 1884 l. 19808 z prośbą o niedopuszczenie uchwalenia pomienionych ustępów rzezonego projektu rządowego.

Sprawa ta niebyła dotąd traktowaną w Izbie poselskiej Rady państwa, atoli jest nadzieja, że cel zamierzony naszym memoriałem zostanie osiągnięty.

Sprawa drogi powiatowej Żmigród-Grabskiej.

W sprawie przyjęcia na etat państwowy drogi powiatowej Żmigród-Grabskiej udzieliliśmy c. k. Prezydum Namiestnictwa ponowne przedstawienie Jasielskiego Wydziału powiatowego z usilnem onego poparciem, przesyłając zarazem otrzymane doniesienie o znacznem uszkodzeniu drogi tej w czerwcu 1883 przez kilkakrotne oberwanie chmur i ulewne deszcze z prośbą o wyjednanie dla niej odpowiedniego zasiłku ze skarbu państwa.

Wskutek tych przedstawień zażądało c. k. Prezydum Namiestnictwa wykazu kosztów łożonych dotąd corocznie przez Reprezentację powiatu w Krośnie, a następnie w Jaśle na utrzymanie i administrację drogi powyższej od czasu objęcia jej w zarząd autonomiczny, oraz wykazu rocznych dochodów z myta, a to w celu przedstawienia c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych uzasadnionych wniosków co do przyszłego utrzymania tej drogi.

Wykazy powyższe udzielone zostały c. k. Prezydum Namiestnictwa przez dotyczące Wydziały powiatowe dotąd nieotrzymaliśmy jednak żadnej wiadomości o właściwem postanowieniu c. k. Rządu.

Sprawa drogi powiatowej Baligrodziej.

W myśl oświadczenia c. k. Namiestnictwa podanego już w zeszłorocznem sprawozdaniu naszym, odebraną została droga Baligrodzka wedle doniesienia Liskiego Wydziału powiatowego w zarząd i administrację c. k. Rządu z dniem 1 Stycznia 1884. r., pod względem zaś zabezpieczenia utrzymania drogi tej na przyszłość, nie otrzymaliśmy dotąd od c. k. Namiestnictwa informacji.

Droga gminna Siwko-Haliczka.

Odezwą z 22. Czerwca 1883. zawiadomiło nas c. k. Prezydum Namiestnictwa, iż wedle reskryptu Ministerstwa spraw wewnętrznych c. k. Rząd w celu doprowadzenia drogi Siwka-Halicz do dobrego stanu przyjął na skarb państwa koszta budowy dwóch na drodze tej brakujących mostów na Łomnicy i na Siwce w kwocie przenoszącej 12.000 zł. i że c. k. Starostwa w Stanisławowie i w Kałuszu otrzymały polecenie dopilnowania należytego urządzenia samejże drogi przez strony obowiązane. Wydział krajowy zewezwał też ze swej strony dotyczące Wydziały powiatowe o zarządzenie potrzebnych kroków celem naprawy powyższej drogi, a w miarę potrzeby i o przyczynienie się ile możliwości także odpowiednim zasiłkiem z funduszków powiatowych.

Sprawa drogi gminnej Węldzirskiej z Doliny na Wyszków do granicy Węgier.

W skutek zawiadomienia nas ze strony c. k. Prezydum Namiestnictwa we Wrześniu 1883 o znacznem uszkodzeniu trzech mostów na drodze Węldzirskiej, zawezwaliśmy Wydział powiatowy w Dolinie o zarządzenie naprawy tych mostów jeszcze z końcem roku zeszłego, otrzymawszy jednak doniesienie, że Wydział powiatowy dla braku funduszków jest w nie- możliwości zarządzenia naprawy tych mostów dla zupełnego braku funduszków,

udzieliłiśmy sprawozdanie to c. k. Prezydium Namiestnictwa. na co otrzymaliśmy odpowiedź, że w latach 1884. i 1885. wykonaną będzie rekonstrukcja drogi pomienionej tak z przyzwolonej na ten cel subwencji państwowej jak i z dochodów myta.

Droga powiatowa
z Podhajec do Halicza.

Droga ta wykończona już w części położonej w powiecie Podhajeckim, w skutek przydzielenia gminy Meduchy z powiatu Rohatyńskiego do powiatu Stanisławowskiego, leży obecnie w dalszej części swej wyłącznie już w powiecie Stanisławowskim, uchwałą też Rady powiatowej Stanisławowskiej z 1. Lipca 1880 uznana została za drogę powiatową, a budowę jej postanowiono ostatecznie przeprowadzić w kierunku z Meduchy na Chorostków do Halicza.

Koszt tej budowy nie licząc wybudowanego już przez Wydział powiatowy Podhajecki 1 klmtra, z tej części drogi, obliczono na 10.000 zł., z których część w kwocie 4.000 zł. pokrytą będzie subwencją udzieloną już na ten cel ze skarbu państwa.

Wypracowanie projektu i kosztorysu tej budowy jest obecnie w toku, a w myśl uchwały Rady powiatowej, rozpoczęta być ma budowa tej drogi w roku bieżącym.

Rekonstrukcja drogi
gminnej wiodącej z No-
wego Targu do Zako-
panego.

Powołując się na zeszłoroczne sprawozdanie nasze (str. 116) dodajemy iż:

w roku 1883. zbudowano drogi 2·750 klm. w trudnych warunkach oraz 11 mostów, z których jeden w Poroninie ma 32 metry długości, cztery z nich zaś od 5 do 10 mtr. światła.

W ogóle w latach 1882. i 1883. zbudowano drogi 9·750 klm. i 24 mostów.

Nadto w kilkunastu punktach w Poroninie i w Zakopanem, gdzie był przejazd niebezpieczny, droga została należycie uporządkowaną.

Pozostaje do budowy 14·290 klm. i 42 mosty.

Z tych w roku 1884. mamy nadzieję wybudować 2 mosty na Białym Dunajcu i wykończyć budowę drogi na 4. kilometrach w miejscach, gdzie obecnie jest przejazd utrudniony i niebezpieczny.

Sprawa budowy drogi
z Piwnicznej do Szczaw-
nicy jako publicznego
dojazdu kolejowego.

Z powodu, iż część drogi tej w skutek wyłączenia gmin Szczawnicy dolnej i górnej, Szlachtowy, Jaworek, Czarnowody i Białowody z powiatu Nowosądeckiego i przyłączenia ich do powiatu Nowotarskiego, przecinałaby ten powiat, zawezwaliśmy Wydział powiatowy Nowotarski do przedstawienia pełnej Radzie powiatowej sprawy uznania potrzeby budowy dojazdu tego.

Lecz podobnie jak Rada powiatowa Nowosądecka oświadczyła się także Rada powiatowa Nowotarska przeciw budowie tego dojazdu publicznego ze względu na znaczne koszty, jakichby ludność powiatu tego ponosić nie była w stanie.

Z uwagi na powyższe odmowne oświadczenia Rad powiatowych, doniosła nam c. k. Akademia umiejętności w Krakowie, jako właścicielka zakładu zdrojowego w Szczawnicy, oraz Edward hr. Stadnicki, jako właściciel dóbr Szlachtowy, Jaworek i Białej wsi, że postanowili oni zająć się

połączeniem Szczawnicy z Piwniczną dobrze zbudowaną drogą gminną licząc na to, że otrzymają odpowiednią subwencję z funduszu krajowego.

W skutek prośby zarządu zakładu zdrojowego w Szczawnicy Wydział krajowy zezwolił, ażeby inżynier okręgowy w Nowym Sączu zajął się przedewszystkiem sporządzeniem potrzebnego planu i kosztorysu budowy tej drogi, jako drogi gminnej.

Sprawa rekonstrukcyi drogi z Żurawna do Bortnik, lub ewentualne uporządkowanie drogi ze Żurawna na Nowoszyn do stacyi w Nowosielcach, a dalej na Kniyhynicze do Rohatyna.

Jak już w zeszłorocznem sprawozdaniu donieśliśmy, wydelegowany został inżynier nasz do zbadania potrzeb połączonych z uporządkowaniem tej drogi i budowy mostu na Dniestrze.

Na podstawie tych badań sporządził tenże inżynier przybliżone kosztorysy budowy powyższej drogi i projekt budowy mostu na Dniestrze pod Holeszowem, które Wydział krajowy przesłał Wydziałowi powiatowemu w Żydaczowie z poleceniem, ażeby po należytem ocenieniu i zbadaniu sprawy budowy pomienionej drogi i po przeprowadzeniu niezbędnych pertraktacyj z Wydziałem powiatowym w Bóbrce i ze stronami interesowanemi, oraz po obmyśleniu potrzebnych środków do budowy drogi i mostu, przedstawił w myśl okólnika naszego z 28. Października 1882. r., do decyzji pełnej Rady powiatowej kwestye: czy i do którego punktu droga z Żurawna do Bortnik ma być uznana za drogę powiatową; jaki kierunek ma być tej drodze nadany, jakie fundusze Rada powiatowa na budowę przeznacza; kiedy ta nowa droga powiatowa zostanie tak uporządkowaną, iżby od niej zbudowany być mógł lub zrekonstruowany dalszy dojazd publiczny kolejowy w myśl ust. kraj. z 15. Kwietnia 1881. r. i w końcu czyli na wypadek uchylenia się Bobreckiej Rady powiat. od ponoszenia kosztów rekonstrukcyi części dojazdu kolejowego przypadającej na tenże powiat, Rada powiatowa Żydaczowska nie byłaby gotową przyjąć na siebie pokrycie kosztów tych w zastępstwie powiatu Bobreckiego.

Na skutek tego polecenia wszakże doniósł nam Żydaczowski Wydział powiatowy w sprawozdaniu z 20. Listopada 1883. r., że niema widoków pomyślnego przeprowadzenia sprawy tej budowy w kadencji obecnie kończącej się i że tylko w nowym składzie Rada powiatowa zdolną może będzie powziąć w tym względzie uchwałę dodatniejszą.

W tym składzie rzeczy poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu ponowne przedstawienie sprawy Radzie powiatowej z nowych wyborów wyszej i przedłożenie nam w swoim czasie dotyczącej uchwały.

W ścisłym związku ze sprawą powyższą pozostaje budowa drogi od przewozu na Dniestrze pod Żurawnem w kierunku na Nowoszyn do stacyi kolei w Nowosielcach, a dalej na Kniyhynicze do Rohatyna — która to droga w części od Żurawna do stacyi kolei w Nowosielcach przedstawia alternatywę drogi ze Żurawna do Bortnik, a na urządzenie której także c. k. Rząd ze względów strategicznych nalega.

Żydaczowski Wydział powiatowy przedstawił też projekt uporządkowania tej drogi w części w tymże powiecie położonej od Żurawna do granicy powiatu Rohatyńskiego, wynoszącej 2 klm. 450 mtr. i na pokrycie kosztów rekonstrukcyi tej części obliczonych na 9.050 zł. wykazał zapewnione środki w prestacyach gminy i obszaru dworskiego w Żurawnie w wartości 1.410 zł., oraz z funduszu powiatowego 4.640 zł., celem zaś

pokrycia brakujących 3.000 zł. wniósł do Wydziału kraj. prośbę o udzielenie subwencji z funduszu krajowego w tejże kwocie.

Oprócz tego Rada gminna w Żurawnie uchwaliła dobrowolny datek na budowę tej drogi w kwocie 1.200 zł., a na budowę mostu pod Żurawnem 1.300 zł. w. a.

Z uwagi iż jeszcze w r. 1882. c. k. Namiestnictwo z rozporządzenia c. k. Ministerstwa o uporządkowanie drogi tej od Żurawna do Rohatyna Starostwom w Rohatynie, Bóbrce i Żydaczowie stosowne wydało polecenie, a Wydział krajowy również właściwym Wydziałom powiatowym poparcie usiłowań w powyższym kierunku zalecił, odnieśliśmy się przede wszystkim do c. k. Namiestnictwa z oświadczeniem gotowości przyczynienia się do uporządkowania drogi tej stosowną subwencją, gdyby ze względu na jej ważność państwową c. k. Rząd zbudował kosztem skarbu Państwa obliczonym w przybliżeniu na 30.000 zł. most na Dniestrze pod Żurawnem wraz z dojazdami do tegoż i przyczynił się odpowiednim zasiłkiem do uporządkowania całej drogi od Żurawna do Rohatyna, w którym to względzie decyzja c. k. Rządu jeszcze nie nadeszła.

Petycja gminy Popowice w sprawie dostarczania przez obszar dworski materiału drewnianego na potrzeby dróg gminnych tej miejscowości.

W sprawie zażalenia gminy Popowice, że obszar dworski nie chce dostarczać potrzebnego materiału drewnianego na mosty, wykazało zarządzone przez Wydział krajowy dochodzenie, że obszar dworski w Popowicach od dostarczenia materiału bynajmniej się nie uchyla, lecz owszem wydaje gminie najodpowiedniejszy materiał dębowy i że przeciwnie gmina nie chcąc takowego wytrzeć na brusy, żądała upoczywie wydania mniej przydatnego i nietrwałego materiału miękkiego w okrągłakach lub w półokrągłakach.

Wobec tego rezultatu dochodzenia Wydział krajowy z uwagi, iż wydawany przez obszar dworski materiał dębowy w interesie trwałości mostów i bezpieczeństwa komunikacji publicznej tak dla samej gminy, jak i dla ogółu publiczności jest najodpowiedniejszym, oraz z uwagi, iż gmina z mocy §. 12. ust. drog. do należytego obrobienia materiału jest obowiązana, uznał orzeczenie Przemyskiego Wydziału powiatowego, którem gminę do wytarcia na brusy wydanego przez obszar dworski materiału dębowego zobowiązano, za uzasadnione w postanowieniach ustawy drog. i nie uwzględnił wniesionych przez gminę zażaleń, jako nie mających prawnej podstawy.

Sprawa urządzenia dogodniejszej komunikacji na przedmieściu Żółkiewskiem we Lwowie utrudnionej przeprowadzeniem tamże kolei Lwowsko-Brodzkiej.

Zawezwaliśmy ponownie Magistrat miasta Lwowa o doniesienie nam o stanie tej sprawy, podniesionej przez nas jeszcze przy reskrypcie z dnia 12 Grudnia 1880 na skutek ówczesnej petycji sejmowej 25 właścicieli realności na przedmieściu Żółkiewskiem o usunięcie niedogodności tamujących ruch przez przecięcie ulicy Żółkiewskiej torem kolejowym, tudzież o objawienie zdania co do udzielonego przez nas Magistratowi projektu urządzenia zjazdu w tej ulicy dla usunięcia powyższej niedogodności.

W sprawie wyjednania u Rządu przyjęcia na etat państwa 4 dróg wojskowych w zachodniej Galicyi.

C. k. Namiestnictwo zawiadomiło nas, że w sprawie objęcia na etat państwowy dróg wojskowych Podgórsko-Bialskiej, Proszowsko-Niepołomickiej, Gdowsko-Gorlickiej i Gorlicko-Żmigrodzkiej nie nadeszła żadna decyzja c. k. Ministerstwa i że niewiadome są c. k. Namiestnictwu powody, dla których zapowiedziane reskryptem ministeryalnym z 3. Sierpnia 1878 l. 7518 dalsze postanowienia względem tych dróg dotąd nie nastąpiły.

Gdy w powołanym reskrypcie, c. k. Ministerstwo biorąc do wiadomości wykaz wydatków poniesionych na ten cel ze skarbu państwa w r. 1877, i zastrzegając sobie dalsze postanowienie co do utrzymania pomienionych dróg wojskowych, nie oświadczyło się zasadniczo przeciw przyjęciu kosztów utrzymania ich na etat państwowy, przeto odnieśliśmy się na razie do c. k. Namiestnictwa o oznajmienie, jakie wydatki dotąd na utrzymanie wymienionych dróg ze skarbu państwa poczyniono, — nie otrzymaliśmy wszakże dotąd odpowiedzi.

W sprawie sadzenia
i pielęgnowania drzew
przy drogach publicznych.

Celem zasięgnięcia fachowej opinii w sprawie sadzenia i pielęgnowania drzew przy drogach publicznych poruszonej w memoriale dolnoaustriackiego Towarzystwa pomologicznego, wystosowaliśmy do galicyjskiego Towarzystwa pszczelniczo-ogrodniczego pismo z dnia 17. Maja b. r. l. 59.916/883 zawierające zarazem nasz program dalszego działania, polegający na myśli przewodniej, że główną instytucją, na której sprawę tę możnaby oprzeć, jest szkoła ludowa.

Nauczyciele szkół wiejskich obowiązani są uczyć starszych uczniów szczepienia, sadzenia i pielęgnowania drzew, im też, zdaniem naszym, możnaby poruczać, za zgodą władz szkolnych, sadzenie i pielęgnowanie drzew przydróżnych. Pod kierunkiem nauczycieli mogliby uczniowie starsi przygotowywać drzewka w szkołach gminnych i sadzić je następnie na drogach publicznych dotyczącej miejscowości. W podobny sposób odbywać by się mogło pod kierunkiem nauczycieli pielęgnowanie drzew posadzonych, przy udziale uczniów a pomocy urzędowej zwierzchności miejscowych i nadzorów drogowych.

Jeżeli do wprowadzenia tej sprawy na należyte tory praktyczne, obok konieczności wydania stosownej instrukcyi fachowej o sadzeniu i pielęgnowaniu drzew przydróżnych, uwzględniającej właściwości gleby i klimatu, w każdej okolicy kraju, potrzebne jest niezbędne zakładanie wzorowych szkółek drzew owocowych w miejscowościach odpowiednich, — to do pomyślnego rozwoju całego przedsięwzięcia mogłyby zdaniem naszym, obok policyjnych środków karnych, przyczynić się wielce: premie wyznaczane dla nauczycieli lub innych funkcjonaryuszów, którzy stosunkowo najwięcej drzew przydróżnych wypielęgnowują, stosowne nagrody niepieniężne dla najgorliwszych w tej pracy uczniów a oprócz tego inne środki zachęcające ze strony władz autonomicznych i rządowych, dalej stosowne nauki duchowieństwa, odpowiednie broszury popularne dla ludu, ciągłe poruszanie tej sprawy w kółkach rolniczych i pismach ludowych.

Wydział krajowy nie wątpi, że Wysoki Sejm, w razie uznania powyższego programu za odpowiedni, nie odmówi w swoim czasie stosownej dotacyi pieniężnej na jego urzeczywistnienie i oczekuje teraz od Towarzystwa ogrodniczego wyczerpującej opinii fachowej i trafnego projektu szczegółowego, z tem większą wiarą, że Towarzystwo to składa się z 1220 członków czynnych, pomiędzy którymi odznacza się wielu gorliwością i znajomością rzeczy, że liczy ono na prowincyi 20 oddziałów, w rozmaitych okolicach kraju i że na czele jego stoi profesor botaniki w uniwer-

sytecie lwowskim oraz członek komisji fizyograficznej Akademii umiejętności w Krakowie.

Poczta wiejska.

Na odezwę Wydziału krajowego w sprawie zaprowadzenia poczty wiejskiej w naszym kraju, odpowiedziała c. k. krajowa dyrekcya poczt odezwą z dnia 30. Kwietnia b. r. l. 2.242, której osnowę podajemy w streszczeniu:

Usiłowania dążące do zaprowadzenia tej instytucji w naszym kraju, podjęte jeszcze w 1869. r. ponowione zostały w 1873. r. przez c. k. Prezydium Namiectnictwa na podstawie rozporządzenia c. k. Ministerstwa handlu, które wydało normy i warunki, pod jakimi mogą być urządzone poczty wiejskie czyli jak mogą być ustanowieni i w jaki sposób pełnić funkcyje swoje t. z. listonosze wiejscy.

Namiestnictwo i Dyrekcya poczt poczyniły wszelkie starania, ażeby nowa instytucya przyjąć się mogła. Delegaci pocztowi wysyłani byli po całym kraju, aby przy pomocy Starostw skłonić ludność do przyjęcia warunków połączonych z zaprowadzeniem poczty wiejskiej. Atoli ani ludność włościańska, ani inteligencya wiejska, nie okazały należytego zrozumienia sprawy a były nawet wypadki, w których, wedle świadectwa Dyrekcji poczt, inteligentniejsza publiczność oświadczyła się wręcz przeciw zaprowadzeniu nowej instytucji. Tłumaczono się tem, że ponieważ posłańcy zawsze muszą być wysyłani po artykuły żywności do miejscowości w których są urzędy pocztowe, przeto w obec taniej a właściwie bezpłatnej okazji do stykania się z urzędem pocztowym, nie zachodzi potrzeba stwarzania nowego pośrednictwa w tej mierze.

Rokowania przeprowadzone w 114 okręgach pocztowych wydały ten rezultat, że listonosze wiejscy ustanowieni zostali zaledwie w dziewięciu okręgach i to tylko chwilowo. W ośmiu okręgach bowiem a mianowicie w okręgach: Bochnia, Lwów-Podzamcze, Zator, Czarny Dunajec, Stary Sącz, Mszana dolna, Szczakowa i Niepołomice, wkrótce musiano zwinąć nową instytucję dlatego, że publiczność nader mało z niej korzystała. Jedynie w okręgu urzędu pocztowego w Rybotyczach istnieje jeszcze dotąd listonosz wiejski przy dość szczupłym dochodzie pokrywającym tylko połowę kosztów.

Tak rzecz się miała, gdy p. Walery Ścisławski z Tarnowa, przedstawił w roku zeszłym, projekt połączenia funkcyi listonoszów wiejskich z doręczaniem pism sądowych.

C. k. Ministerjum handlu tego projektu nie uwzględniło, zgodnie z wnioskiem krajowej Dyrekcji poczt, która przeciw temu projektowi oświadczyła się z następujących powodów:

Nawet listonosze eraryalnych urzędów pocztowych nie mogą doręczać w sposób przymusowy pism sądowych, których adresat przyjąć nie chce. Trudno przypuścić, ażeby prawo to mogło być przyznane listonoszom wiejskim, którzy zazwyczaj byliby sługami poczmistrzów, a bez takiego prawa byłoby niemożliwem pełnienie funkcyi, co do pism sądowych. Nadto niepodobna ustanawiać za doręczanie pism sądowych przez pocztę wiejską wyższej należytości aniżeli za listy zwyczajne. A gdy na tle powyższego projektu zaprowadzenie poczty wiejskiej w Galicyi wymagałoby wydatku

rocznego w sumie około 200.000 zł., dochód zaś z doręczenia pism sądowych, podług skali przepisanej dla listów, byłby stosunkowo nie wielki, przeto niedobór zdaniem Dyrekcyi poczt, obarczyłby budżet Ministerstwa handlu zbyt znacznym wydatkiem, przy równoczesnym ubytku dochodów Ministerstwa sprawiedliwości, gdyż z dotychczasowych opłat za doręczanie pism sądowych (17 1/2 ct. od sztuki) utrzymywani są poucnicy woźnych sądowych, dla których musiałaby być zaprowadzoną nowa pozycja wydatków w budżecie państwowym, a to kosztem ogółu kontrybuentów opłacających podatki, podczas gdy z proponowanej zmiany korzystałyby, zdaniem Dyrekcyi poczt, tylko strony odbierające pisma sądowe.

W końcu oświadcza c. k. Dyrekcyja poczt, że jakkolwiek jest przeciwną projektowi połączenia funkcji listonoszów wiejskich z doręczaniem pism sądowych, nie spuszcza jednak z oka sprawy zaprowadzenia poczty wiejskiej i skoro tylko w jednym lub drugim okręgu pocztowym nastąpi korzystna zmiana stosunków w grę wchodzących, nie omieszką wprowadzać pożądanej instytucji krok za krokiem. Na razie zaś działać może tylko przygotowawczo przez pomnażanie urzędów pocztowych w kraju, a mianowicie po wsiach.

Odpis powyższej odezwy c. k. krajowej Dyrekcyi poczt rozesłał Wydział krajowy wszystkim Wydziałom powiatowym dla poinformowania ich o stanie sprawy z wezwaniem, aby zbadały ile możliwości dokładnie i wszechstronnie potrzebę pomnożenia urzędów pocztowych osobiście po wsiach i w razie, gdyby potrzeba taka istotnie zachodziła, wnioski swoje należycie uzasadnione i datami statystycznymi poparte, przedstawiały krajowej Dyrekcyi poczt za pośrednictwem Wydziału krajowego.

W sprawie poboru myta kopytkowego.

W wykonywaniu systematycznej kontroli nad gminami pobierającymi myta kopytkowe na mocy specjalnych ustaw, Wydział krajowy wydał szereg zarządzeń, dążących do prawidłowego prowadzenia gospodarki drogowej w tychże gminach i zużytkowania przez nie na cele drogowe tak dochodów z myta kopytkowego jak i prestacyi drogowych. Zarządzenia Wydziału krajowego odniosły pożądany skutek w gminach miast Brzeżan, Nowego Sącza, Przemyśla, Rzeszowa, Stanisławowa i Tarnopola. Gminy wymienione jeśli nie w zupełności to przynajmniej wykazały się z dopełnienia w znacznej części warunków nadanej im koncesyi. Nie możemy niestety powiedzieć tego o gminach miast Brodów i Tarnowa, w których administracya drogowa dotąd nie została uregulowaną w sposób zadowalniający. Z tego powodu zagroził Wydział krajowy pierwszej z tychże gmin użyciem środków przymusowych a drugiej przedstawieniem Wysokiemu Sejmowi wniosku na cofnięcie nadanej koncesyi, jeżeli nie zaprowadzą u siebie prestacyi drogowych wedle postanowień ustawy drogowej i nie dopełnią innych warunków, których spełnienia w myśl zasadniczych postanowień Wys. Sejmu domagać się musimy, jeżeli w ogóle nadał utrzymanym być ma pobór myta kopytkowego; oczekujemy w tej mierze zażądanych sprawozdań od dotyczących Wydziałów powiatowych.

Wniosek posła Antoniewicza w przedmiocie

Uchwałą z dnia 12. Października 1883. r. przekazał Wys. Sejm wniosek posła Antoniewicza o rewizyę ustawy drogowej komisji dro-

rewizji ustawy drogowej i petycyje o autentyczną interpretację końcowego ustępu §. 12. ustawy drogowej.

gowej, której przydzielone zostały również do zdania sprawy w dniach 22. Września 2, 4, 8, 9, 11, 12, 15. i 16. Października 1883. r., petycyje Reprezentacyi powiatowych w Podhajcach, Turce, Nisku, Jaśle, Bochni, Kołomyi, Zaleszczykach, Rawie, Żółkwi, Nowym Sączu, Chrzanowie, Bohorodczanach, Dąbrowej i Tarnowie — o autentyczną interpretację końcowego ustępu §. 12. pomienionej ustawy, dotyczącego dostarczania materiału drewnianego potrzebnego do budowy i utrzymywania dróg gminnych.

Alegat 25.

Ponieważ komisya drogowa, w zeszłym roku wybrana i dotąd funkcjonująca, nie przedstawiła Wysokiemu Sejmowi żadnych wniosków w przedmiocie powyższym a sprawa ta pozostaje w związku z orzeczeniem Trybunału administracyjnego, wydanem dnia 19. Kwietnia b. r. z powodu zażalenia gminy Moskalówki, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z d. 12. Października 1883, w przedmiocie dostarczenia materiału drewnianego do budowy mostu na drodze gminnej, przeto Wydział krajowy podaje w załączeniu $\cdot$ wspomniane orzeczenie do wiadomości Wysokiego Sejmu, przy czem pozwala sobie nadmienić, że jakkolwiek orzeczenie to tyczy się tylko specjalnego wypadku i nie stanowi normy powszechnie obowiązującej, to jednak wskazuje, że postanowienie §. 12. ustawy drogowej, tłumaczone inaczej przez Trybunał administracyjny, aniżeli przez Wydział krajowy, wymaga bądź autentycznej interpretacyi bądź też zupełnej zmiany.

W obu względach istnieją projekty Wydziału krajowego, wnoszone do Wysokiego Sejmu od 1869. r. aż do 1880. roku, w którym Wysoki Sejm odroczył reformę ustawy drogowej.

Wobec przytoczonych powyżej okoliczności wątpić nie można, że komisya drogowa, przy sposobności oceniania wniosku p. Antoniewicza i petycyi o interpretację §. 12. ustawy drogowej, rozpatrzy także odnośne projekty nasze, niemniej też wypracowany przez Wydział krajowy a z tą sprawą w związku będący regulamin drogowy, o którym poniżej zdajemy sprawę.

Regulamin drogowy.

Zdając w zeszłym roku Wysokiemu Sejmowi sprawę z wykonania uchwały sejmowej z dnia 13. Października 1882. r. w przedmiocie poprawy dróg powiatowych i gminnych (Aleg. 2 do stenograf. sprawozdania Sejmu kraj. z 1883. r. str. 82—83) zapowiedział Wydział krajowy, iż zamierza wypracować regulamin drogowy, wydać się mający w porozumieniu z c. k. polityczną władzą krajową, celem objaśnienia i rozwinięcia niektórych postanowień obowiązującej ustawy drogowej, odnoszących się do dróg powiatowych i gminnych.

Czynności tej dokonał Wydział krajowy o tyle, że wypracował projekt pomienionego regulaminu i odezwą z dnia 11. Grudnia 1883. r. udzielił go c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą o rozpatrzenie i obwieszczenie regulaminu rzezonego w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych, skore nastąpi porozumienie co do szczegółów w projekcie zawartych.

Alegat 26.

Projekt, który załączamy $\cdot$ wypracowany został w myśl programu naszego, przyjętego do wiadomości przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 13. Października 1882. r. Podaje on przedewszystkiem prawidła przepisujące taki

sposób uiszczania i użycia prestacki i funduszków drogowych, iżby ściśle przestrzeganie tych prawideł i kontrola wykonywana w tym względzie ze strony władz do tego powołanych, zdolne były zapobiegać marnowaniu ogromnych ustawą drogową wskazanych zasobów rocznych, których przeważna część ginie dziś bezpowrotnie dla sprawy rozwoju komunikacji naszych.

Ażeby to zadanie ułatwić, daje projektowany regulamin możliwość ujęcia administracji drogowej w karby odpowiadające wymogom racjonalnego gospodarstwa drogowego przez zorganizowanie systematycznego nadzoru władz autonomicznych nad przepisaniem czynnościami organów zarządzających drogami niższego rzędu i przez utrzymywanie ciągłej ewidencji stanu potrzeb i zasobów dróg rzeczonych; normuje też w tym celu i ustala współdziałanie władz rządowych w stopniowej i systematycznej poprawie stosunków drogowych, oraz wskazuje środki zaradcze i przymusowe, które w razie niedopełnienia obowiązków przepisanych i regulaminem określonych, zastosowane być winny w interesie dobra publicznego.

Dotąd nieotrzymaliśmy żadnej odpowiedzi od c. k. Rządu w sprawie wydania i obwieszczenia regulaminu drogowego, co tłumaczymy sobie potrzebą dłuższego czasu do dokładnego i wszechstronnego przestudyowania tej ważnej sprawy.

Departament V.

Szef: Dr. Franciszek Hoszard, Członek Wydziału krajowego.

Wydatki na cele zdrowia
publicznego.

W roku 1883. wypłacił fundusz krajowy na cele zdrowia publicznego		666.086 zł. w. a.
kwotę		<hr/>
Mianowicie: za leczenie ubogich		716.553 zł.
za szczepienie ospy ochronnej		58.152 „
na koszta podczas epidemii		9.216 „
na dotacye funduszów		2 646 „
	Razem	<hr/> 786.567 zł. w. a.

Pobrał zaś do dochodu:

nadwyżki dochodów, od szpitala we Lwowie		58.807 zł.
od szpitala św. Łazarza w Krakowie		35.802 „
od zakładu na Kulparkowie		6.758 „
zwroty zaliczek od szpitali prowincjonalnych		12.919 „
zwroty kosztów leczenia od gmin		5.595 „
i zwrot za sprawdzanie rachunków aptekarskich		600 „
	Razem	<hr/> 120.481 zł. w. a.

które odtrąciwszy od kwoty wypłaconej 786.567 zł.,
dają rzeczywisty wydatek w kwocie . . . . . 666.086 zł. w. a.

W porównaniu z kwotami przez Wysoki Sejm budżetem na r. 1883. dozwolonemi, jest ten wydatek korzystniejszy o 18.002 zł.; w porównaniu z rzeczywistymi wydatkami r. 1882., które wynosiły 646.827 zł., jest większy o 19.259 zł.; a w porównaniu z r. 1878., w którym wydatki rzeczywiste były największe, bo wynosiły 805.353 zł., jest mniejszy o 139.267 zł. w. a.

W poszczególnych rubrykach przedstawiają się te wydatki, jak następuje:

Wydatki R. III. na koszta
leczenia.

Z Rubryki III. wydał fundusz krajowy za leczenie ubogich: szpitalowi krajowemu we Lwowie 193.310 zł.; kwotę większą niż kiedykolwiek dotąd wypłacono. W ostatnich bowiem latach sześciu od r. 1877. do r. 1882. wypłacono razem 659.754 zł. w. a., czyli średnio po 109.959 zł. rocznie. Różnicę tę tłumaczy po największej części okoliczność, że w r. 1883. przypadły do wypłaty znaczne zaległości kosztów leczenia ubogich, które się z lat dawniejszych nagromadziły z powodu niezafatwiania przez magistrat lwowski odezwo szpitala. Szpitalowi św. Łazarza w Krakowie wypłacono: 130 676 zł., klinikom: 24.178 zł., zakładowi w Kulparkowie: 117.026 zł., szpitalom powszechnym w kraju: 180.793 zł., szpitalom zagranicznym: 69.940 zł., szpitalom wojskowym: 1442 zł., nareszcie zaliczek i zwrotów: 13.748 zł. Razem 731.113 zł. wal. austr.

Alegat 27.

Odrzuciwszy od tej kwoty 14.560 zł., które wpłynęły od gmin, jako zwrot zaliczek za koszty leczenia, pozostanie rzeczywisty wydatek rubryki trzeciej: 716.553 zł. w. a.

Wydatki R. IV. i V.
Koszta szczepienia i sanitarne.

Na koszta szczepienia ospy ochronnej wypłacił fundusz krajowy w roku 1883. kwotę: 58.152 zł., t. j.: o 78 zł. mniejszą, aniżeli Wysoki Sejm budżetem przeznaczył.

Alegat 28.

Na leki w epidemiach i na koszta podróży lekarzy z lat dawniejszych wydał fundusz krajowy 9.216 zł., t. j. o 1684 zł. mniej niż budżet dozwalał, a to z powodu, iż strzeżenie granic miejscowości zarazą dotkniętych żadnych nie wymagało kosztów.

Wydatki R. XI.
Dotacje.

Na dotacje dla zakładów krajowych przeznaczył Wysoki Sejm kwotę 145.558 zł. Mianowicie: dla szpitala we Lwowie . . . 27.923 zł.
dla zakładu kulparkowskiego . . . 108.480 „
dla szpitala w Krakowie . . . 6.765 „
i dla funduszu podrzutek . . . 2.390 „
Tymczasem wydaliśmy z tej rubryki:
dla oddziału położnic we Lwowie . . . 1.219 „
i dla funduszu podrzutek . . . 1.427 „
Razem tylko . . . 2.646 zł.

Alegat 29.

Oddział chorych szpitala powszechnego we Lwowie nie tylko że zwrócił pobrane chwilowo dotacje, lecz nadto zwrócił funduszowi krajowemu nadwyżkę swych dochodów w kwocie 58.807 zł. Preliminowaną zaś w tej rubryce dotację dla zakładu kulparkowskiego wypłacono z Rubr. III. tytułem kosztów za leczenie ubogich obłąkanych. Szpitalowi św. Łazarza w Krakowie wypłacono wprawdzie tytułem dotacji 51.186 zł., jednakowoż wydatku tego nie można brać w rachubę, zostanie bowiem nietylko w zupełności zwrócony, lecz nadto szpital św. Łazarza zwróci funduszowi krajowemu znaczną nadwyżkę dochodów. Wedle rachunków — aczkolwiek dotąd niesprawdzonych — wynoszą dochody brutto tego szpitala 343.343 zł., wydatki zaś tylko 256.355 zł. Nadwyżka dochodów wynosiłaby więc 86.988 zł., z której potrąciwszy owe tytułem chwilowej dotacji zaliczone 51.186 zł., zostanie rzeczywistej nadwyżki 35.802 zł., i te wpłyną do funduszu krajowego.

W porównaniu z budżetem wydano:

w rubryce III. więcej o . . . 236.553 zł.
w rubryce XI. mniej o . . . 142.912 „
w obu rubrykach wydano zatem więcej o . . . 93.641 „

Dochody R. IV.

Pozorne to przekroczenie znajduje pokrycie w rubryce IV. dochodów, do której wpłynęły niepreliminowane budżetem nadwyżki dochodów od zakładów krajowych, a to:

od szpitala we Lwowie . . . 58 807 zł.
od zakładu w Kulparkowie . . . 6.758 „
i od szpitala w Krakowie . . . 35 802 „
Razem . . . 101.367 zł.

Potrąciwszy od tych nadwyżek dochodów owo przekroczenie w kwocie 93.641 zł., okaże się, iż takowe nie tylko zostanie w zupełności pokryte, ale nadto pozostanie na korzyść nadwyżka w kwocie 7726 zł.

Dochody R. V. i X.

W rubryce V. dochodów, pozycya 9. wpłynęła tytułem zwrotu zaliczek, udzielonych w latach dawniejszych szpitalom, a ściągniętych z rachunków kwartalnych, zamiast preliminowanych 7.000, kwota 12 919 zł., t. j. o 5.919 zł. więcej. W pozycyi zaś 10. tej samej rubryki wpłynęło od gmin, tytułem zwrotu zaliczek za koszty leczenia więcej o 2.595 zł., niż było preliminowanych. W budżecie bowiem stoi 3.000 zł., a wpłynęło 5.595 zł. W rubryce X. dochodów wpłynęło za sprawdzanie rachunków aptekarskich od szpitali, zgodnie z budżetem 600 zł.

W ogóle we wszystkich powyżej pomienionych rubrykach, tak dochodów, jak wydatków, które się odnoszą do departamentu piątego, rezultat jest następujący:

W R. III. i XI. wydatków, tudzież w R. IV. dochodów wynik jest korzystniejszy o	7.726 zł.
w R. IV. wydatków korzystniejszy o	78 „
w R. V. wydatków korzystniejszy o	1.684 „
w R. V. dochodów korzystniejszy o	<u>8.514 „</u>

W ogóle okazuje się rezultat od budżetu korzystniejszy o kwotę 18.092 zł. wal. austr.

Ruch chorych w naszych zakładach leczniczych.

Alegat 30.

W roku 1883. dysponowaliśmy we wszystkich naszych zakładach (3506) trzema tysiącami pięćset i sześcioma łózkami, a to dla chorych 2.709, dla położnic 55, dla obłąkanych 570, a dla dzieci 172 łózkami. Chorych leczono 34.914; mianowicie w szpitalach powszechnych 31.419, w zakładach dla położnic 682, w zakładach dla obłąkanych 1.105, a w prywatnych szpitalach dla dzieci 1.708.

Z tych wyzdrowiało 23.991 leczonych, t. j. 71·5 na sto, a umarło 3.517, czyli 10 na sto. Największy procent uzdrowionych wykazują położnice, bo 90·4%, najniższy obłąkani, bo tylko 21%, średni chorzy 70·4%, a dzieci 59·2%.

Śmiertelność była najniższą w zakładach położnic 7·7 na sto; szpitale powszechne wykazują 9·1%, zakłady dla obłąkanych 11·1%, a szpitale dla dzieci 26%.

Ilość dni leczenia wynosiła w szpitalach powszechnych 702.468, w zakładach położnic 15.121, w zakładach dla obłąkanych 175.047, a w szpitalach dla dzieci 47.961; razem we wszystkich zakładach 940.597 dni.

W porównaniu z rokiem 1882. leczono się w r. 1883. chorych więcej o 2.225, a dni leczenia było więcej o 69.164. Zaś w porównaniu z r. 1878. było w r. 1883. chorych więcej o 4.639, a dni leczenia mniej o 19.203. Średni pobyt chorego wynosił w szpitalach 22 dni, u położnic 22·1, u obłąkanych 158·4, u dzieci 28 dni, a przeciętnie u wszystkich po 26·9 dnia.

Wydatki zakładów.

Alegat 30.

Wydatki we wszystkich naszych zakładach leczniczych wynosiły w r. 1883. razem: 692.505 zł. w. a. Z tych przypada na szpitale powszechne 471.775 zł., na zakłady dla położnic 19.986 zł., na zakłady dla obłąkanych 171.989 zł., a na szpitale dla dzieci 28.755 zł. Na same zakłady krajowe we

Lwowie, Krakowie i Kulparkowie, zostające pod zarządkiem Wydziału krajowego przypada 455.156 zł. na szpitale powiatowe w Podhajcach, Sokału i Złoczowie administrowane przez Wydziały powiatowe 24.224 zł.; na 20 szpitalów gminnych, administrowanych przez Zwierzchności gmiune 184.371 zł.; nareszcie na dwa prywatne szpitale dla dzieci, zawiadywane przez towarzystwa dobroczynne 28.755 zł.

Koszt utrzymania jednego chorego przez całą kuracyą wynosił średnio po 15 zł. 1 ct.; położnicy po 29 zł. 30 ct., obłąkanego po 155 zł. 64 ct., a dziecka po 16 zł. 84 ct.

Utrzymanie zaś dzienne kosztowało przeciętnie chorego 67·1 ct., położnicy 1 zł. 32·1 ct., obłąkanego 98·2 ct., a dziecka 59·9 ct. Na samą żywność wydawano dziennie dla chorego po 20 ct., dla położnicy po 21·4 ct., dla obłąkanego 24·3 ct. Lekarstwa zaś kosztowały u chorych na dzień i osobę 5·4 ct., u położnic 5·3, a u obłąkanych 2·6 centa. W roku 1882. kosztowało utrzymanie chorego przez cały czas jego pobytu we wszystkich szpitalach po 15 zł. 66 ct., a obłąkanego w Kulparkowie 176 zł. 85 ct. Utrzymanie zaś dzienne chorego kosztowało 69·9 ct., a obłąkanego w Kulparkowie 98·5 ct.

W r. 1878. wynosił koszt kuracyi chorego w szpitalach 23 zł. 27 ct., a w Kulparkowie 193 zł. 46 ct., dzień leczenia zaś chorego 85 6 ct., a obłąkanego 1 zł. 15·4 ct.

Zakłady krajowe.
Szpital powszechny
we Lwowie.

Ruch chorych w tym szpitalu według oddziałów przedstawia się jak następuje:

	Ilość chorych	dni leczenia	zmarłych	procent śmiertelności
Oddział I. Chor. wewnętrzz.	2.686	43 717	345	12.8
„ II. „ „	1.336	20.868	141	10.5
„ III. „ „	1.119	15.724	156	13.0
„ Chirurgiczny	1.510	33.724	95	6.2
„ Oczny	838	26.821	—	0.0
„ Kiłowy skórny męzki	1.211	30.246	1	0.0
„ „ „ kobiecy	1.173	22.497	10	0.8
„ Położnic	493	10.146	22	3.6
„ Dzieci w szpitalu św. Zofii	881	22 406	214	24.2
Razem	11.247	226.149	984	8.6

Z tego widać, że ruch chorych w porównaniu z rokiem 1882. wzmógł się znacznie i rzeczywiście w ciągu ubiegłego roku szpital był nieustannie przepełniony chorymi, tak, że czasami przychodziło umieszczać ich w korytarzach i na ziemi.

Na obserwacji było 269, tak mężczyzn, jak i kobiet. Na oddziale chirurgicznym wykonano operacyj większych 191, mniejszych 313, opasek gipsowych założono 80. Razem wykonano rękoczynów 584. Złamań leczono 140, ran 240. Z większych operacyj dokonano: odjęć nowotworów 30, herniotomii 9, operacyj plastycznych 16, evidements 15, sekwestrotomij 10, podwiązania tętnic 6, litotomii 4, orariotomii 1, uretrotomii 3, amputacyi i resekcyi 63. W liczbie 95 zmarłych na tym oddziale znajdujemy 40, u których żadna operacya wykonaną być nie mogła.

Na oddziale ocznym operowano 257 chorych.

Wydatki, według zamknięć rachunkowych za r. 1883. wynosiły na oddziałach chorych 169.353 zł., a na oddziale położniczym 15.340 zł., razem 184.693 zł.

Z tej kwoty za dzieci leczone w szpitaliku św. Zofii wypłacono 11.203 zł. Utrzymanie chorego przez cały czas leczenia jego kosztowało przeciętnie 16 zł. 42 ct., t. j. taniej o 1 zł. 21 ct., jak w r. 1882. Każdy dzień leczenia kosztował 81·6 ct., wikt chorego na dzień 21 ct., a leki 5·8 ct.

Dochody szpitala wynosiły 242.282 zł. Na te dochody składały się : a) fundusz krajowy tytułem zwrotu kosztów leczenia za ubogich i tytułem dotacji kwotą 195.229. Ponieważ jednak fundusz szpitalny zwrócił funduszowi krajowemu nadwyżkę dochodów 58.807 zł., więc właściwie fundusz krajowy przyczynił się do dochodów szpitala tylko kwotą 136.422 zł. b) Płacący za siebie, korporacje i obce fundusze krajowe przyczyniły się kwotą 18.681 zł. c) Własne dochody, j. t.: za drzewo od c. k. Skarbu, za $\frac{1}{5}$ część kopytkowego, zwroty zaliczek i inne dały 30.291. Z tego się okazuje, że fundusz krajowy dostarczył do dochodów 73·6 na sto, płacący 10·1, a własne źródła szpitalne 16·3%.

W porównaniu z budżetem *wydatki* były większe o 4.748 z powodu większej liczby chorych i dni leczenia niż przewidywano, tak w szpitalu głównym, jak i w szpitaliku dla dzieci, z powodu zastępstw chorych urzędników, tudzież z powodu wyższych cen nafty i nieprzewidzianych reparacji. *Dochody* były zaś większe o 90.260 zł. Ostateczny rezultat korzystniejszy od budżetu o 85.511 zł.

Z ważniejszych spraw administracyjnych szpitala lwowskiego przytaczamy następujące :

Przed wykonaniem poleconej przez Sejm budowy nowej pralni zbadaliśmy starannie, czy nie dałoby się miejsce obrane zmienić na inne. Grunta szpitalne mają takie położenie, że można by wziąć na uwagę tylko miejsce na stronie wschodniej, południowej lub zachodniej.

Na wschodniej stronie przednia część gruntu przedstawia nasypisko bardzo głębokie i niekorzystne pod budowę. Posuwając zaś pralnię ku tylnej części, zbliżylibyśmy ją zbyt znacznie do szpitala, a dym i wyliewy z prania pochodzące, uderzałyby na wschodnie skrzydło, czy to w skutek wiatrów wschodnich (wiejących wedle obserwacji dokonanych w uniwersytecie 74 razy rocznie, czy wschodnio-południowych i wschodnio-północnych 32 i 108 razem 214 razy).

Na południowej stronie bliskość szpitala wymagałaby budowania na skarpie, przyczem wiatry południowe bardzo częste u nas (170) i wschodnio-południowe (108 — razem 278) dałyby się uczuć szpitalowi.

Na zachodniej zaś stronie, na miejscu dawnej gazowni, pralnia najkorzystniej może być umieszczoną, gdyż da się zużytkować zbiornik dawnej gazowni na użytek pralni, a jedyne wiatry zachodnio-południowe, wiejące 147 razy do roku, uderzają w róg zachodniego skrzydła budynku, t. j. tej części budynku, w której się mieszczą Siostry Miłosierdzia, znajdujące się cały dzień przy chorych. Nie ma jednak i pod tym względem żadnej obawy, w tej bowiem stronie stoi prosektoryum, a sześć lat stała gazownia i żadnych skarg dotąd nie było, ani ze strony Dyrekcji szpitala, ani ze strony lekarzy, lub Sióstr Miłosierdzia.

Pomimo to odsunęliśmy nowy budynek pralni tak daleko od szpitala, jak na to miejscowe stosunki pozwoliły, tudzież zaprowadziliśmy stosowne urządzenie kominów i wentylacji.

Pralnia jest już wybudowana według planów przyjętych przez Wysoki Sejm. Jakkolwiek ostateczny obrachunek nie jest jeszcze zrobiony, koszt budowy nie przekroczy preliminowanej sumy.

W szpitalu lwowskim najślabszą dotychczas stroną, chociaż od pracujących w nim mało zależną, było powolne ściąganie zaległych kosztów leczenia. W ostatnich latach nastąpiła wielka redukcya zaległości, a byłaby jeszcze większa, gdyby władze, do których się zarząd szpitala udaje z zapytaniem o stan majątkowy chorych — prędzej odpowiadały na odezwy zarządu. I tak pozostało w końcu r. 1882, w zaległości 272.756 zł. 11 ct. w 14.722 pożyczkach; w końcu r. 1883. zaległości było już tylko 103.500 zł. w 8.876 pożyczkach, z których 4.437 pożyczki przypada na miasto Lwów, 3.424 na powiat lwowski, a tylko 1.015 na inne powiaty.

Kilka przypadków wyskoczeń z okna tyfusowych i obłąkanych, znajdujących się w szpitalu na obserwacji, spowodowało nas do zarządzenia, aby chorzy na umyśle umieszczani bywali w osobnych stosownie urządzonych salkach. W tym celu poleciliśmy zaopatrzyć dwa pokoje i korytarz w kraty u okien i zamki u drzwi tak, że będą stanowić całość ściśle odgraniczoną od innych ubikacyj szpitala.

Szpital św. Łazarza w Krakowie.

W 1883. r. leczono w szpitalu św. Łazarza 6.706; dni leczenia było 177.161. Przeciętny pobyt chorych w zakładzie wynosił 26·4 dnia. Zmarło 664. Procent śmiertelności 11·6. Każde łóżko obłożone było 15 razy. Na choroby weneryczne leczono 992; na oddziale obłąkanych było 246, leczonych w ciągu 25.824 dni. Obłąkanych zmarło 24, t. j. 9·8% przeważnie na paraliż postępowy. Dzieci odesłano 827 do szpitala św. Ludwika, gdzie zostawały 25.555, t. j. o 3.903 dni więcej jak w roku poprzednim. Wydatki netto na zwykłe utrzymanie w szpitalu św. Łazarza wynosiły według rachunków szpitalnych, dotychczas niesprawdzonych 146.985 zł., a po doliczeniu 3.312 zł., wydanych na podatki, daniny i t. d. kwotę 150.297 zł. Dochody 186.099 zł. Nadwyżka dochodów wynosić będzie prawdopodobnie około 25.802 zł. Fundusz krajowy dostarczył 130.676, czyli 70·3%, obce fundusze 22.411, czyli 12%, a własne źródła 33.012, czyli 17·7%. Koszt utrzymania chorego w ciągu całego czasu leczenia jego wynosił 24 zł. 92 ct., koszt jednego dnia leczenia 96·9, wikt dzienny chorego 23 ct. Budżet uchwalony przez Wysoki Sejm na 1883. r. przekroczone o 3.907 zł.

Przekroczenie to spowodowane było: większą o 2.377 zł. wypłatą za leczenie dzieci w szpitalu św. Ludwika; większą o 358 zapomogą dla położnic i mamek za karmienie obcych dzieci, konieczną potrzebą większej ilości posługi na oddziale obłąkanych, tudzież dla chorych na ospę i dla chorych na pierwszej klasie, a co kosztowało więcej o 708 zł., dalej wydatkiem na niwelacyą ogrodu szpitalnego 164 zł. Wreszcie nadzwyczajnymi wydatkami na zmianę belek w domu ekonomicznym, tudzież na rekonstrukcyę stodoły w Prądniku Czerwonym, które wynosiły 631 zł. Koszta opału zwiększyły się w r. 1883. z powodu że ceny drzewa i węgla znacznie się podniosły i że spotrzebowano o 10 stosów drzewa więcej niż w r. 1882. Za to koszt oświetlenia był mniejszy o 613 zł. od kwoty budżetem oznaczonej i wydatek na pranie

mniejszy o 286 zł. Sprawiono w szpitalu oprócz 40 żelaznych łóżek, sprzęty dla chorych pierwszej klasy.

Większej reparaacji kotłów parowych dokonano trzy razy za łączną kwotę 489 zł.

Okna w pawilonie dla obłąkanych zaopatrzone w stary drelichowe. Ogród przyniósł dochodu za jarzyny i siano 1.238 zł. Czysty dochód z nierogacizny, utrzymywanej w szpitalu wynosił 594 zł.

Na rachunek ceny kupna gruntu leśnego w Rącznej wypłacił p. Antoni Jezierski dnia 13. Maja b. r. 7.163 zł. Pozostaje jeszcze reszta wierzytelności do ściągnięcia w kwocie 1.969 zł.

Koszta apteczne.

Przy uchwalaniu poz. 40, 41 i 42 budżetu szpitala św. Łazarza na rok 1884. Wysoki Sejm powziął następującą uchwałę: „Wydział krajowy zbada przyczynę tak znacznie wyższych kosztów apteki w szpitalu krakowskim, a ewentualnie co potrzeba zarządzi dla uzyskania w tej pozycji korzystniejszej wynikłości“.

Wykonując to polecenie, Wydział krajowy porównał wydatki na leki, apteki i sanitarne potrzeby w szpitalu św. Łazarza w Krakowie z takimi samymi wydatkami w szpitalu lwowskim z lat 1880., 1881. i 1882., i okazało się, że wydatki te w powyższych trzech latach wynosiły w szpitalu lwowskim 28.290 zł., czyli średnio po 9.430 zł. rocznie; co wynosi na chorego po 97·5 centa, a na dzień leczenia po 5·2 centa. W krakowskim szpitalu zaś wynosiły one 25.239 zł., czyli rocznie 6.413 zł., t. j. na chorego 1 zł. 22 ct., a na dzień leczenia 5·4 centa.

Śledząc dalej za przyczyną tej różnicy, wynoszącej na chorego 24·5 ct., a na dzień 0·2 centa, polecił Wydział krajowy zbadać wszystkie ordynacje lekarskie, tak krakowskiego, jak lwowskiego szpitala z r. 1882. i przyszedł do przekonania, że przyczyna tej różnicy leży w częstszym zapisywaniu w krakowskim szpitalu chininy, wody sodowej, tudzież kwasków i soków dla poprawienia smaku złej wody do picia. Samej chininy zużyto w Krakowie w r. 1882. 4 kilo i 300 grammów za cenę 1.072 zł.; podczas kiedy w tym samym roku zapisano we Lwowie tylko 1 kilo i 668 grammów za cenę 433 zł. 10 ct. Wody zaś sodowej zużyto w Krakowie w r. 1881. butelek 10.491, a w połowie roku 1882, butelek 6.190. Częste używanie chininy tłumaczy się panowaniem endemicznem malaryi w okolicy szpitala św. Łazarza, obfitującej w moczary, a podawanie chorym wody sodowej tłumaczy się złą wodą do picia w studniach szpitalnych i w ogóle w Krakowie.

Na to wszystko zwrócił Wydział krajowy uwagę komitetu administracyjnego, dyrektora i lekarzy ordynujących i zalecił tym ostatnim jak największą oszczędność w przepisywaniu lekarstw, rozumie się o ile się to da pogodzić z prawidłowem leczeniem chorych.

Przy chętnem współdziałaniu lekarzy ordynujących skutki już się okazały. Rachunki bowiem z pierwszego kwartału r. 1884. wykazują, że koszt leków na dzień i chorego zmniejszył się do 3·4 centa, t. j. o 2 centy.

Sprawa taksy na klinice
położniczej w Krakowie.

Na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883. powziął Wysoki Sejm uchwałę treści następującej:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, by opierając się na wyraźnem brzmieniu orzeczenia c. k. komisji namiestniczej krakowskiej z d. 11. Gru-

dnia 1866 L. 27.909 zawarł z c. k. Rządem umowę, na podstawie której fundusz krajowy za słabe w klinice położniczej w Krakowie umieszczone, zwykłą taksę leczenia, w szpitalu św. Łazarza na oddziale położniczym ustanowioną, opłacać będzie“.

Wykonując to polecenie, Wydział krajowy pismem z dnia 11. Marca 1884. do L. 58.101 udał się do c. k. Namiestnictwa tłumacząc rzecz w sposób następujący:

Powołane orzeczenie komisji namiestniczej z r. 1866. jest właściwie sprawozdaniem tejże komisji do c. k. Ministerstwa, a w tem co do kwestyi poruszanej znajduje się tylko ustęp następujący:

„Die Auslagen für Medicamente und Bespeisung der Kranken der geburtshilflichen Klinik, wurden bisher aus dem St. Lazar - Spitalfonde bestritten“.

Wypływa ztąd, że na szpitalu ciąży jedynie obowiązek karmienia i dostarczania lekarstw tym chorym położnicom, które pozostają na klinice położniczej. Praktykowany dotąd sposób, że fundusz szpitalny zwraca za położnicę na klinice umieszczoneienne wynagrodzenie od chorej w ilości 90. ct. stoi rzeczywiście w sprzeczności z zasadą, że zwracać się mają tylko koszta żywienia i lekarstw.

Koszta te według naszych zestawień rachunkowych wynoszą w szpitalu św. Łazarza dziennie od chorego

żywność	28.5 ct.
leki i sanitarne	65 „
Razem	35 „

Wydział krajowy zmuszony jest przyznać, że takie wynagrodzenie dla klinik byłoby za szczupłe, chociaż płacone obecnie po 90 centów dziennie jest niezawodnie za wysokie.

Według zestawień rachunkowych wynosił koszt utrzymania chorego w szpitalu św. Łazarza:

w r. 1881. wynosił koszt utrzymania chorych i położnic ogółem	68.833 zł. 43 ct.
podzielony przez dni leczenia wynosi koszt dzienny	0.75.7 zł. — —
w r. 1881 wynosił koszt chorych i położnic podzielony przez dni leczenia wynosi koszt dzienny	0.80.3 zł. — —

Taksa w szpitalu obowiązująca wynosi tylko 63 ct. dziennie, gdyż nadwyżkę wydatków pokrywają własne dochody szpitala.

Rzeczywiście jednak kosztuje pobyt chorego dziennie około 80 ct. i ta miara byłaby ze wszystkich względów najsłuszniejszą.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu zaproponował Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu niżenie taksy z 90 na 80 centów dziennie.

Na tę jednak odezwę pomimo urgeusów, dotąd nie otrzymaliśmy odpowiedzi.

Lustracya majątków i dzierżawa Tropiszowa.

Uchwałą z dnia 18. Października 1883. wezwał Wysoki Sejm Wydział krajowy, aby zarządził dokładną lustracyę majątków wydzierżawionych a do funduszu szpitala św. Łazarza należących, mianowicie co do stanu budynków i ogólnego zagospodarowania.

Wykonując to polecenie, Wydział krajowy pismem z 21. Marca 1884 do L. 14.451 zaprosił Wgo Stanisława Homolacza właściciela dóbr, ażeby w porozumieniu z Komitetem administracyjnym i przy pomocy architektki p. Karola Zaremby zechciał zwiedzić te majątki, mianowicie Prądnik Czerwony pod Krakowem i Tropiszów w Królestwie Polskiem.

Jednakowoż p. Homolacz z powodu licznych swoich zajęć wymówił się od spełnienia tego zadania; ponieważ zarazem zbliżył się termin odnowienia dzierżawy Tropiszowa, która kończy się z dniem 24. Czerwca 1885. r. przeto Komitet administracyjny, po zrezygnowaniu p. Homolacza, zarządził lustrację dóbr Tropiszowa zapraszając do komisji: Wgo Szumańczowskiego właściciela dóbr, członka Komitetu hr. Sobiesława Mieroszowskiego, Dyrektora Dr. Harajewicza i rządęcę szpitala p. Nycza.

Komisja ta zjechała dnia 13. Czerwca 1884 do Tropiszowa i dokonała lustracji całego majątku.

Co do budynków, dawszy ich opis szczegółowy, kończy Komisja zdaniem, że wszystkie budynki są w dobrym i do użytku zdatnym stanie, że są starannie utrzymane a strzechy w ogóle dobre.

Przy następnej lustracji gruntów do Tropiszowa należących sprawdzono, że uprawa ich jest dobrą a stan zasiewów, szczególniej zboża, także dobry.

Następnie zlustrowała Komisja także folwark Koźlice, położony nad Wisłą. Tam budynki znalazła wszystkie w stanie normalnym, a grunt dworski, stanowiący dawniej łąkę o powierzchni przeszło 43 morgów zamienione od lat kilkunastu na pola orne i w tym roku także zasiane, prócz kilku morgów na łąkę zostawionych.

Co do ogólnej charakterystyki gospodarstwa twierdzi Komisja, że gospodarstwo prowadzone jest trybem dawnym, opartym przeważnie na produkcji zboża, że uprawa roślin pastewnych jest niedostateczną, że z powodu braku paszy liczba i utrzymanie użytkowego inwentarza nie odpowiada należycie przestrzeni ziemi. Zmą jako zastęgę dzierżawcy podnosi Komisja, że pomimo odpowiedniej roli nie siewa rzepaku i nie sadi buraków dla cukrowni w okolicy istniejącej, gdyż te rośliny zwykle bardzo wyczerpują rolę, dając w zamian zbyt małą ilość materiału nawozowego.

Z tych powodów Komisja, ze względu, że p. Machnicki od lat 23 Tropiszów dzierżawi, że zawsze regularnie się wypłaca, budynki starannie utrzymuje i rolę starannie uprawia — wnosi na powierzenie mu dalszej dzierżawy na lat 12. jednak pod dwoma warunkami:

1) Że czynsz dzierżawny podniesie się o 12%, co wyniesie rocznie około 500 zł.

2) że z powodu, iż sad, obejmujący 5 morgów i 241 przętów, znaleziono dość zaniedbany, zobowiąże się p. Machnicki corocznie 100 drzew owocowych w najlepszych gatunkach, mianowicie $\frac{1}{3}$ gruszy, $\frac{1}{3}$ jabłoni i $\frac{1}{3}$ śliw lub wiszni sadzić i w razie niezasadzenia od każdej sztuki 1. rubla kary zapłacić.

Warunki te uznał Wydział krajowy za słuszne i zlecił komitetowi porozumienie się z p. Machnickim.

Lustracja majątku Prądnik Czerwony nastąpi niebawem.

Zakład dla obłąkanych
w Kulparkowie.

W roku ubiegłym ruch chorych w zakładzie dla obłąkanych był następujący:

Leczono 859 chorych, to jest o 99 więcej niż w roku 1882; w liczbie tej izraelitów 181, to jest 21%. Ilość dni leczenia wynosiła 149.223 a zatem o 12.851 dni więcej niż w roku poprzednim. Zmarło 119 czyli 13.8%. Zwracamy uwagę, że na 117 znajdujących się w zakładzie, z nieuleczalnym porażeniem umysłowym, umarło 51, a zatem 43.5% całej ilości zmarłych. Przeciętny pobyt jednego chorego w zakładzie wynosił 173.7 dnia.

W ubiegłym roku więcej używano chorych do roboty jak w roku 1882. Przeciętnie pracowało 144 miesięcznie. Używano ich w kancelaryi, w różnych warsztatach, w kuchni, pralni, do robót ziemnych w polu i ogrodzie, w krowiarni, do szycia i naprawiania bielizny. Pracowali obłąkani w ogóle 15.179 dni. Po strąceniu kwoty §. 22. statutu oznaczonej, wypłacono chorym za robotę 689 zł. 94 ct.

Wydatki na utrzymanie całego zakładu w roku 1883 wynosiły 147.457 zł. a zatem o 54 zł. mniej jak preliminowano w budżecie. Utrzymanie jednego obłąkanego przez cały czas jego pobytu w zakładzie kosztowało 171 zł. 66 ct. a dziennie 98.8 ct., żywienie zaś chorego w ciągu dnia jednego 23.6 ct.

Dochody wynosiły 154.214 zł. Nadwyżka dochodów w kwocie 6.757 zł. oddaną została do funduszu krajowego. Do dochodów przyczynił się fundusz krajowy tytułem kosztów za leczenie ubogich obłąkanych, kwotą 117.026 zł. od której odtrącić należy 6.757 zł. zwróconej nadwyżki dochodów. Takim sposobem konkurował fundusz krajowy do dochodów zakładu tylko kwotą 110.269 zł. Płacący za siebie i obce fundusze przyczyniły się kwotą 30.373 zł. a własne źródła kwotą 6.815 zł. czyli w procentach wyraziwszy: fundusz krajowy dostarczył 74.8, obce fundusze 20.6, a własne źródła 4.6%.

Wynik gospodarstwa polowego z ogrodów, krowiarni i trzody chlewnej, przedstawia się w cyfrach następujących:

I. Gospodarstwo polne.

a) Wydatki: uprawa pól	2.335 zł. 7 1/2 ct.
b) Dochody ze zbiorów polnych	2.935 „ 50 „
czysty dochód	<u>600 zł. 42 1/2 ct.</u>

II. Ogrody zakładowe.

a) Wydatki na ogród i ogrodnika	708 zł. 18 1/2 ct.
b) Dochody z ogrodów	850 „ 36 „
czysty dochód	<u>142 zł. 17 1/2 ct.</u>

III. Krowiarnia.

Wydatki:

a) Zakupno 6 krów	731 zł. 52 ct.
b) Sprzęty i narzędzia	57 „ 40 „
c) Akcyza od zabicia jednej krowy	5 „ 72 „

Dochody: Razem 794 zł. 64 ct.

a) sprzedaż 8 krów wydojonych	855 zł. — ct.
b) Mięso, skóra, łój z jednej krowy	95 „ 41 „
Razem	<u>950 zł. 41 ct.</u>

Czysty zysk . . . . . 155 „ 75 „

Utrzymanie krów i produkcja mleka.

a) Utrzymanie służby stajennej	999 zł. 01 1/2 ct.
b) Pasza i inne wydatki	4.422 „ 88 „
Razem	<u>5.421 zł. 89 1/2 ct.</u>

Dochody :

a) Zabicie 17 cieląt	305 zł. 98 ct.
b) Zwrot za remanenta grysui buraków	819 „ 43 „
c) Zwrot za nawóz	30 „ — „
d) Zwrot z rachunku żywienia po 5 ct. za litr mleka	4.201 „ 45 „
e) Zwrot od tegoż rachunku tytułem niedopłaty	65 „ 03 ¹ / ₂ „
	<u>5.421 zł. 89¹/₂ ct.</u>

Zachodzi tu jednak okoliczność następująca: Przed zaprowadzeniem własnej gospodarki mlecznej, płacono przedsiębiorcy dostawy mleczywa za jeden litr mleka po 10 ct. Mleka potrzebuje zakład 70.024¹/₇₅ litrów; po 10 ct. licząc wynosi to kwotę . 7.002 „ 47¹/₂ „
 Tą samą ilość mleka z dzisiejszej produkcji kosztuje litr po 6⁰⁹/₁₀₀ ct. . 4.266 „ 48¹/₂ „
 Przeważa o 2.735 zł. 99 ct.
 którą to kwotę również za czysty zysk uważać należy.

IV. Trzoda chlewna.

Wydatki :

a) Za remanent 36 sztuk	930 zł. — ct.
b) Zakupno 87 sztuk	2.528 „ 11 „
c) Koszt służby	206 „ 12 „
d) Karm trzody	554 „ 23 „
	<u>Razem 4.208 zł. 46 ct.</u>

Dochody :

a) Zabicie 101 st. trzody starej i 17 prosiąt	3.934 zł. 36 ct.
b) Za szczecinę	13 „ — „
c) Odsprzedany remanent	940 „ — „
	<u>Razem 4.887 zł. 36 ct.</u>
Czysty więc zysk	678 „ 90 „

A zatem ogólny czysty zysk z gospodarstwa w ciągu roku 1883 wynosi:

Z gospodarstwa polnego	600 zł. 42 ¹ / ₂ ct.
„ „ „ ogrodowego	142 „ 17 ¹ / ₂ „
Z krowiarni	{ 2.735 „ 99 „
	{ 155 „ 75 „
Z trzody chlewnej	678 „ 90 „
	<u>Razem 4.313 zł. 24 ct.</u>

Ciągle podnosząca się cena mięsa i wygórowane wymagania rzeźników skłoniły nas do przeprowadzenia próby własnej rzeźni. Próba dokonana na 6 zakupionych wołach okazała czysty zysk wynoszący około 12%. Próba ta jeszcze się ciągnie dla dokładnego ocenienia jaki sposób zakupna wołów dla zakładu będzie najkorzystniejszym.

Stajnia dla koni zakładowych jest w takim stanie że grozi zawaleniem, krowiarnia zaś urządzona tymczasowo w budynku przeznaczonym na stajnię

dla koni i na wozownię jest zbyt wązka dla postawienia krów w dwa rzędy. Koniecznym jest postawienie nowej krowiarni na 26 krów, zamieniając terazniejszą krowiarnię napowrót na stajnię dla koni i na wozownię. Przy nowej krowiarni możnaby urządzić rzeźalnię i stajnię na 12 wołów zapasowych, przeznaczonych na rzeź. Suma 2.000 zł. udzielona przez Wysoki Sejm i wstawiona do budżetu na rok 1884 na urządzenie stajni i na reperację karczmy nie została jeszcze zużyta. W tym roku wstawiamy do budżetu jeszcze 6.000 zł. na wybudowanie nowej krowiarni, rzeźni i przerobienie starej krowiarni na stajnię dla koni i na wozownię.

W roku 1880. wydzierzał Wydział krajowy propinację na lat sześć to jest do końca roku 1886. za roczny czynsz 550 zł., pod warunkiem, że dzierzawcy będzie wolno otworzyć drugi szynk obok drogi ze Lwowa do Kulparkowa wiodącej w baraku kosztem jego postawionym. Grunt, na którym barak stał, jest własnością zakładu i należy do obszaru zakupionego przez c. k. Rząd dla zakładu kulparkowskiego, należy jednak do rajonu propinacyjnego miasta Lwowa. W roku 1881. Magistrat lwowski zażądał zamknięcia szynku tego, z powodu, że prawo propinacji na tym gruncie należy do miasta i jest już wydzierżawione. Przekonawszy się, że żądanie to było słuszne, zawarliśmy ugodę z kuratorem masy krydalnej ówczesnego dzierzawcy propinacji miejskiej, wedle której przyjęliśmy obowiązek płacenia za prawo propinacji na tych gruntach wynoszących 13 morgów rocznie po 150 zł. W roku 1883. dzierżawca propinacji miejskiej podwyższył czynsz ten na 300 zł. Z końcem pierwszego półrocza skończyła się jego dzierżawa z powodu zniesienia prawa propinacji miasta, a szynk ten miał być tak jak inne szynki koncesyonowanym przez Magistrat lwowski za opłatą konsumcyjną i policyjną. Tytułem opłaty konsumcyjnej ugodził się Wydział krajowy płacić Magistratowi rocznie 300 zł. oprócz tego opłaty policyjnej 12 zł. a podatku rządowego od trunków rocznie 100 zł. razem 412 zł. Takim sposobem czysty dochód propinacyjny wynosił zaledwo 143 zł. Wydział krajowy przedsięwziął nabyć na własność prawo propinacji od miasta Lwowa, lecz ngoda z powodu wygórowanych żądań nie przyszła do skutku. Przeważało rozwiązanie kontrakt z dzierżawcą i wypłacono temuż 525 zł. tytułem wynagrodzenia za przysługujące mu prawo dzierżawne do końca roku 1886. oraz za barak w którym się wyszynk odbywał. Po czem rozpisano licytację na dzierżawę propinacji i wydzierżawiono ją na lat trzy to jest od 1/5 1884. do 3/4 1887. za roczny czynsz 576 zł. z warunkiem jednak, żeby nabyty barak przestawiono na grunt zakładowy nie należący do rajonu miasta Lwowa. Z czego wynika, że propinację zakładową tym sposobem uwolniono z pod opieki Magistratu miasta Lwowa, a najważniejsza, że kwota 576 złr., stanowiąca obecnie czynsz dzierżawny, będzie czystym dochodem z propinacji kulparkowskiej.

Budowa ludowni jest już rozpoczęta i przed zimą budynek zostanie ukończonym.

W budynku administracyjnym, w pomieszkaniu Dyrektora okazał się grzyb w podłodze, którą potrzeba było zerwać całkowicie i zastąpić nową. Zostanie to pokryte z rubryki „konserwacje“, która z tego powodu prawdopodobnie będzie przekroczoną.

Na miejscu dwóch zużytych kotłów parowych zakupiono dwa nowe, z których pierwszy zaczął funkcjonować we Wrześniu, a drugi w Listopadzie 1883. roku.

Zakupno bielizny.

W roku 1883. wydaliśmy we wszystkich naszych szpitalach powszechnych na bieliznę 30.081 zł. Mianowicie w szpitalu Lwowskim 5.036 zł. w szpitalu Krakowskim 5.939 zł., w zakładzie Kulparkowskim 9.433 zł., w szpitalach prowincjonalnych 9.673 zł.

Z tej ogólnej kwoty wyszło na zakupno nowego materiału u producentów krajowych dwie trzecie części t. j. około 20.200 zł.

Szpitala prowincjonalne.

Ruch chorych w szpitalach prowincjonalnych w roku 1883. wzmógł się bardzo znacznie w porównaniu z rokiem poprzednim. Ilość leczonych wynosiła 16.102, a zatem o 635 więcej jak w roku 1882; dni zaś leczenia było 388.064. t. j. o 22.646 więcej. Procent śmiertelności wynosił 9·3 a po odtrąceniu 139. przywiezionych w chwili konania 8·5. Każde łóżko było obłożone 9 razy w roku. Średni pobyt chorego w szpitalach 24·1. Powodem dłuższego przeciętnego pobytu chorych w szpitalach prowincjonalnych w porównaniu z krajowymi jest stosunkowo większa ilość chorych dotkniętych chorobami wenerycznymi (3.703), których leczenie wymaga dłuższego czasu, a które szczególnie w górskich okolicach stały się bardzo pospolitymi.

Alegat 31.

Zamknięcia rachunkowe z obrotu funduszów szpitali prowincjonalnych przedstawiają sumę wydatków rzeczywistych 208.594 zł. t. j. o 33.659 zł. mniej od kwoty budżetami preliminowanej i o 13.232 zł. mniej od wydatków w roku 1882. pomimo zwiększonej ilości chorych i dni leczenia. a o 96.478 zł. mniej od wydatków w roku 1878, które wynosiły wtedy 305.072 zł. Dochody w roku 1883 przewyższały wydatki o 20.466 zł.

Pielęgnowanie jednego chorego w roku 1883. kosztowało tylko 12 zł. 95 ct. t. j. o 1 zł. 39 ct. mniej jak w roku poprzednim, koszt dnia leczenia spadł z 60.7 ct. na 53.7 ct., a koszt żywienia z 22 na 20.7 ct., chociaż nieustannem staraniem naszym jest, aby chorzy żadnego niedoznani uszczerbku pod względem żywienia i pielęgnowania. Przeciętna taksa za leczenie chorych w szpitalach prowincjonalnych wypada na 51.7 ct., a zatem 2 ct. szpitale prowincjonalne pokrywają z własnych dochodów. Rezultaty te pokazują, że szpitale prowincjonalne nasze są taniej administrowane jak w całej Austryackiej Monarchii.

Ze spraw administracyjnych w tych szpitalach podnosimy następujące:

Z zamknięć rachunkowych z trzech lat ostatnich przekonawszy się, że taksa szpitalna w Drohobyczu nie pokrywa wydatków, byliśmy zmuszeni podnieść ją z 51 na 55 centów; przeciwnie zaś w szpitalu wadowickim zniżyliśmy z 55 na 52 ct.

Zezwoliliśmy m. Brodom rozpocząć budowę nowego szpitala na 50 łóżek z własnych funduszów szpitala, wynoszących około zł. 26.000 pod kierunkiem, dozorem i kontrolą brodzkiej rady powiatowej.

Pod względem gospodarstwa i administracji w szpitalach prowincjonalnych nastąpiły korzystne zmiany, tak, że szpitale, które poprzednio dużo pozostawiały do życzenia (jak samborski i nowosądecki), teraz nie ustępują innym zakładom.

Sprawami zakładów prowincjonalnych wszędzie kierują wedle wydanych instrukcyj Komitety szpitalne, złożone z burmistrza, członka rady miejskiej, lekarza i rządcy a czynność tych Komitetów okazała się użyteczną dla szpitali.

Alegat 32.

Budżety szpitali prowincjonalnych na rok 1884. wykazują sumę rzeczywistych wydatków 232.810 zł., a po dodaniu pozycji przenośnych, które wynoszą 10.807 zł., okazało się ogólny rozchód w kwocie 243.618 zł. Dochody obliczone na sumę 262.461 zł., każą się spodziewać nadwyżki w kwocie 18.843 zł.

Alegat 33.

W obec pojawienia się cholery we Francyi wydaliśmy okólnik do zarządów wszystkich naszych szpitali powszechnych pouczający, jak należy postępować w razie zawleczenia tej zarazy do kraju.

Departament VI.

Szef: Waleryan Podlewski Członek Wydziału krajowego.

A. Ustawy i uchwały podlegające Najw. sankcyi.

Ustawa której Najw. sankcyi odmówioną została.

Pismem z 15. Kwietnia 1884. L. 3.019 zawiadomiło nas c. k. Prezydium Namiestnictwa, że Jego ces. i król. Apost. Mość Najwyższem postanowieniem z d. 27. Marca 1884. nie raczył udzielić Najw. sankcyi uchwalonemu przez Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 11. Października 1883. projektowi ustawy zmieniającej §§. 5 i 6 kraj. ord. wyb.

W piśmie tem zawarte są oraz powody odmówienia Najw. sankcyi.

Wskutek uchwały z 25. Kwietnia 1884. L. 20.217. Wydział krajowy przedkłada Wys. Sejmowi ponowny projekt względem zmiany odnosnych paragrafów kraj. ord. wyb. w osobnem sprawozdaniu.

B. Wezwania Wys. Sejmu do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Wezwania Wys. Sejmu do c. k. Rządu dotyczące zapewnienia nadal galic. Towarzystwu kredyt. ziem. uwolnienia kuponów od listów zastawnych od opodatkowania.

Pismem z dnia 27. Kwietnia 1884 L. 3.528 pr. oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu, że uchwała Wys. Sejmu z dnia 15. Października 1883. wzywająca c. k. Rząd, ażeby w drodze konstytucyjnej o to się postarał, by w nowych ustawach podatkowych takie postanowienia zostały umieszczone, któreby w sposób żadnej wątpliwości nie ulegający, otrzymanie przysługującego galic. Towarzystwu kredytowemu ziemskiemu uwolnienia kuponów od listów zastawnych od opodatkowania nadal zapewniły, przedłożoną została sprawozdaniem Prezydium c. k. krajowej Dyrekeyi skarbu z dnia 1. listopada 1883. Wys. c. k. Ministerstwu skarbu. Zarazem oznajmiło c. k. Prezydium Namiestnictwa, iż o skutku jaki powyższa uchwała odniesie, nieomieszka Wydział krajowy zawiadomić, co jednak do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania nie nastąpiło.

Wezwania Wys. Sejmu do c. k. Rządu, dotąd niezadowolone.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania, nienadeszły odpowiedzi pomimo upomnienia się o to Wydziału krajowego na następujące wezwania Wys. Sejmu do c. k. Rządu:

1) z dnia 13. Października 1883 o zbadanie zażaleń gmin dotyczących licznych trudności formalnych przy składaniu przez Zwierzchności gminne podatków w c. k. kasach podatkowych i usunięcie takowych przez odpowiednie pomnożenie urzędników podatkowych;

2) z dnia 20. Października 1883. ażeby c. k. Rząd jak najrychlej przeprowadził w drodze konstytucyjnej zupełną reformę ustawodawstwa o tak zwanych należnościach prawnych;

i ażeby przy ułożeniu nowej ustawy w powyższym przedmiocie uwzględnił także zasadę, że spadki po ascendentach i descendentach, na podstawie prawnego dziedziczenia lub ostatniej woli rozporządzenia odziedziczone, których wartość 500 zł. nie przynosi, mają być wolne od opłaty podatku spadkowego.

3) z dnia 10. Października 1883. o wyjednanie ustawy wprowadzającej w Galicyi postępowanie ustne w sprawach spornych i urzędzającej odpowiednie sądy;

4) z dnia 10. Października 1883. o wyjednanie ustawy zaprowadzającej instytucję Rad familijnych, tudzież postępowanie sądowe zapewniające dobry zarząd nad mienom nieletnich i tańszą legitymację dziedzica, tudzież umożliwiające szybkie objęcie spadku i podział takowego bez uciążliwych formalności.

C. Uchwały sejmowe z r. 1883. niepodlegające Najwyższej Sankcyi i sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane i polecane.

Uchwała Wysokiego Sejm z d. 24. Września 1883. o do przeniesienia miejscowości Iskań z okręgu c. k. Sądu pow. w Birezy Starostwa Dobromilskiego do c. k. Sądu pow. w Dubiecku i razem z okręgiem tegoż Sądu do c. k. Starostwa w Przemyślu.

Wezwano pod d. 30. Października 1883 r. L. 47776 Wydział pow. Dobromilu, o zawiadomienie mieszkańców gminy Iskań.

Uchwała tejże daty, zmieniająca uchwałę sejmową z dnia 29. Maja 1875 r. w tym punkcie, że miejscowość Pasierbiec należy wyłączyć z okręgu c. k. Sądu pow. w Wisniezu i Starostwa w Bochni, a przyłączyć do okręgu c. k. Sądu pow. i Starostwa w Limanowej.

Pod d. 6. Listopada 1883. L. 47.778 polecono Wydziałowi powiatowemu w Bochni zawiadomić o tej uchwale mieszkańców gminy Pasierbiec.

Uchwała Wysokiego Sejm z d. 8. Października 1883. w sprawie przeniesienia miejscowości Bienkówka z okręgu c. k. Sądu pow. w Myślenicach, do okręgu c. k. Sądu pow. w Makowie Starostwa Myślenickiego.

Zawiadomiono pod d. 26. Października 1883. L. 50 013 Wydział powiatowy w Myślenicach dla poinformowania odnośnej gminy.

Uchwała z d. 15. Października 1883. w sprawie przeniesienia miejscowości Kobylnica ruska, Kobylnica wołoska i Fehlbach z okręgu c. k. Sądu pow. w Lubaczowie Starostwa Cieszanowskiego, do okręgu c. k. Sądu pow. w Krakowcu Star. w Jaworowie.

Pod d. 15. Maja 1884. L. 19.769 zapytano c. k. Prezydium Namiestnictwa o stanie tej sprawy, na co pod d. 29. Maja 1884 r. LW. 27.345 otrzymaliśmy odpowiedź, że c. k. Prezydium Namiestnictwa zarządziło zebranie potrzebnych wyjaśnień przez c. k. Starostwo w Cieszanowie.

Uchwała Wysokiego Sejmu z d. 16. Października 1883. Pod d. 23. Października 1883. L. 51.579 zakomunikowano uchwałę tę Prezydium c. k. Sądu wyższego krajowego we Lwowie. mocą której oświadcza Sejm c. k. Rządowi, że do Trybunału I. Instancji w Brzeżanach przydzielone być mają okręgi Sądów powiatowych w Brzeżanach, Kozowej, Chodorowie, Podhajcach, Rohatynie, Bursztynie, Przemyślanach i Wiśniowczyku.

Uchwała tejże daty, oświadczająca c. k. Rządowi, że okręg Sądu pow. w Bóbrce ma być wydzielony z okręgu Trybunału I. Instancji w Złoczowie a przydzielony do Sądu krajowego we Lwowie.

Załatwiono jak wyżej przy tej samej liczbie.

Inne sprawy ważniejsze.

Z uchwały Wys. Sejmu z d. 21. Października 1882. którą przekazaną nam została do załatwienia petycja gminy Bratkowce o wyłączenie z okręgu Sądu pow. w Tyśmienicy i c. k. Starostwa Tłumackiego, a przydzielenie do okręgu Sądu delegowanego miejskiego i Starostwa w Stanisławowie.

Po zebraniu potrzebnych wyjaśnień i opinij c. k. władz sądowych, przedkładamy Wys. Sejmowi oddzielne z przychylnym wnioskiem sprawozdanie pod L. 19.774/84.

W sprawie terytoryalnego podziału kraju na okręgi sądów powiatowych.

Od czasu zeszłorocznego sprawozdania z czynności Wydziału krajowego zasłły następujące zmiany w terytoryach Sądów powiatowych :

- a) gmina Zubsuche w Bystrym przeznaczona pierwotnie do okręgu nowego Sądu powiatowego w Czarnym Dunajcu, który z dniem 1. Stycznia 1884 r. działalność uszędowną rozpoczął, rozporządzeniem Ministerstwa sprawiedliwości z d. 3. Października 1883 r. L. 14.780 pozostawiona nadal w okręgu Sądu powiatowego w Nowym Targu.
- b) Ministerjum sprawiedliwości oznajmiło pod dniem 30. Stycznia 1884. LW. 5.954 o utworzeniu nowego Sądu powiatowego w Bieczu, bez oznaczenia terminu otwarcia. W skład nowego okręgu Sądu w Bieczu wejść gminy proponowane uchwałą Wys. Sejmu z d. 29. Maja 1875 r. prócz gminy Biecz, którą pozostawiono nadal w okręgu Sądu powiatowego w Gorlicach i gmin, Olpiny, Szerzyny, i Żurowa, które pozostają przy okręgu Sądu powiatowego w Brzostku.
- e) Rozporządzeniem z d. 8. Marca 1884 r. (LW. 13.237) Ministerjum Sprawiedliwości zarządziło uporządkowanie terytoryów Sądów powiatowych w Olesku, Załóżcach i Zborowie w ten sposób: że gminy Jasionów, Dubie, Kadłubiska, Roźniów i Czechy wyłączone z okręgu Sądu powiatowego w Olesku a przydzielono do okręgu Sądu pow. w Brodach, zaś gminy Białogłowy i Netrepińce z okręgu

Sądu pow. w Załóżcach, a przydzielono do okręgu Sądu powiatowego w Zborowie. Ze zmianą tą dopełnione zostały zmiany odnosnych terytoryów c. k. Starostw tak, że okręg Sądu powiatowego w Olesku mieścić się już będzie w całości w okręgu c. k. Starostwa w Złoczowie. — Co się tyczy uregulowania terytoryów odnosnych Reprezentacyj państwowych, Wydział krajowy zarządził odpowiednie starania w myśl ustawy państwowej z d. 15. Listopada 1882.

- d) Rozporządzeniem z d. 23. Maja 1884 L. 26.785 Ministerium sprawiedliwości w myśl uchwały sejmowej z d. 25. Września 1882 r. przeniosło z dniem 1. Października 1884 r. gminę Meducha z okręgu Sądu powiat. Bursztyn, Star. Rohatyńskiego, do okręgu Sądu pow. w Haliczu, Star. w Stanisławowie.
- e) Gmina Bieńkówka wskutek rozporządzenia p. Ministra sprawiedliwości z d. 20. Czerwca 1884 r. L. 30.845 przeniesioną zostaje z d. 1. Stycznia 1885 r. z okręgu Sądu powiat. w Myślenicach do okręgu Sądu powiatowego w Makowie, przyczem nie zajdzie żadna zmiana w terytoryach c. k. Starostw i Rad powiatowych, albowiem i Sąd w Myślenicach i Sąd w Makowie mieszczą się w powiecie Myślenickim.

Uchwały Wysokiego Sejmu dotyczące wsparcia udzielonego członkom niektórych gmin dotkniętych klęskami elementarnymi.

Uchwałami wydanymi na posiedzeniach poniżej wyszczególnionych udzielił Wysoki Sejm wsparcia, a mianowicie: dnia 17. Października 1883 L. 974/S. pogorzalcem gminy Doroszowa powiatu Żółkiewskiego . . . 300 zł.

Dnia 18. Października 1883 do L. 532/S. dotkniętym klęską gradobicia członkom gmin Kosowy, Ostrowa tuszowsko-narodowego Ostrowa tuszowskiego kolonii i Ostrowa barańskiego powiatu Kolbuszowskiego . . . . . 300 „

Dnia 18. Października 1883. do L. 290/S., 293/S. 678/S. dotkniętym klęskami elementarnymi członkom gmin powiatu Złoczowskiego, a to: gmina Olejowa . . . . . 200 „
gmina Bzowica . . . . . 100 „
gmina Białokiernica . . . . . 100 „

Wezystkie te kwoty zostały odesłane na ręce odnosnych Wydziałów powiatowych, zaraz po zapadłych uchwałach, celem rozdania ich pomiędzy poszkodowanych.

Nowo otworzony posterunek c. k. Żandarmeryi w Zakopanem powiatu Nowotarskiego.

Pisnem z dnia 9. Maja 1884 L. 3.887/pr. zawiadomiło nas c. k. Prezydium Namiestnictwa, i w skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 13. Października 1883 zezwoliło w pozozumieniu z c. k. krajową komendą żandarmeryi, na ustanowienie stałego posterunku w Zakopanem o sile trzech żandarmów, którzy po jednym wzięci zostali z posterunków w Nowym Targu, Czarnym Dunajcu i Czorsztynie.

Posterunek ten został dnia 1. Czerwca 1884 ustanowionym i pomieszczonym w ubikacyi ofiarowanej na ten cel przez zarząd dóbr i kopalni dóbr Zakopane bezpłatnie na tak długo, jak długo ten posterunek w Zakopanem pozostanie.

Petycja gminy Mrzygłodu o przeniesienie posterunku c. k. Żandarmeryi z Tyrawy wołoskiej do Mrzygłodu.

Na posiedzeniu dnia 13. października 1883 powziął Wysoki Sejm nad sprawozdaniem petycji gminy Mrzygłód o przeniesienie posterunku c. k. żandarmeryi z Tyrawy wołoskiej do Mrzygłodu następującej treści uchwałę:

„Petycę gminy Mrzygłód o przeniesienie posterunku c. k. żandarmeryi z Tyrawy wołoskiej do Mrzygłodu, odstępuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i odpowiedniego załatwienia“.

Wydział krajowy zbadał okoliczności przytoczone w petycji za pośrednictwem Wydziału powiatowego i c. k. Starostwa w Sanoku, tak Wydział powiatowy jak i Starostwo objawili uzasadnione zdanie, iż przeniesienie posterunku z Tyrawy wołoskiej do Mrzygłodu byłoby nieodpowiednem i niekorzystnem dla służby bezpieczeństwa.

Wydział powiatowy przemawiał przytem za utworzeniem nowego posterunku w Mrzygłodziu, na co jednak c. k. Starostwo się nie zgodziło, podnosząc, że w razie potrzeby inne posterunki stacyonowane w pobliżu Mrzygłodu wysyłają do Mrzygłodu patrole o 2 lub i 3 żandarmach, i że dotąd nie zaszła żaden wypadek, stwierdzający niedostateczność tego zarządzenia.

Oznajmiliśmy zatem Zwierzchności gminnej Mrzygłodu, iż oznaczona petycja nie może być uwzględnioną.

W sprawie poręczenia za kwotę 34.000 zł., udzieloną w r. 1883. z funduszów Państwa tytułem zaliczki bezprocentowej dla ludności Galicyi potrzebującej pomocy.

Nad sprawozdaniem komisji budżetowej w przedmiocie przyjęcie na fundusz krajowy poręczenia za kwotę 34.000 zł., udzieloną z funduszów Państwa tytułem zaliczki bezprocentowej dla ludności Galicyi potrzebującej pomocy, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 8. Października 1883 następującej treści uchwałę:

„Sejm krajowy zatwierdza poręczenie przyjęte przez Wydział krajowy na fundusz krajowy za sumę 34.000 zł. w. a. przyznaną w myśl ustawy z dnia 25. marca 1883 (Dz. u. p. Nr. 42) na wsparcie a względnie na bezprocentowe zaliczki dla ludności Galicyi potrzebującej pomocy“.

O tej uchwale zawiadomił Wydział krajowy c. k. Prezydyum Namiestnictwa pismem z dnia 23 Października 1884 L. 50.012 odnośnie do dawniejszych pism swoich z dnia 30. Marca i 19. Maja 1883 L. 14.897 i 22.858, któremi Wydział krajowy wydał tymczasowe poręczenie z zastrzeżeniem zatwierdzenia przez Wysoki Sejm celem umożliwienia rozdziału zaliczek na wiosnę r. 1883.

Zaliczki oznaczone mają być zwrócone Państwu w 5ciu latach, począwszy od 1. Stycznia 1884, a gdy w pierwszym rządzie poręczyły za nie gminy, a oprócz tego zaległe raty mają być ściągnięte w drodze egzekucyi politycznej, tak, że fundusz krajowy nie może ponieść straty z powodu tego poręczenia, nie zaszły dotąd żadne wypadki, jakieby w tej sprawie należało podać do wiadomości Wysokiego Sejmu.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i W. Ks. Krakowskiego.

We Lwowie dnia 6. Sierpnia 1884.

Marszałek krajowy:
Zyblikiiewicz w. r.

Członek Wydziału krajowego i sprawozdawca:
Oktaw Pietruski w. r.

a) **U w a g i**

ze stanowiska administracyjnego do projektu ustawy budowniczej dla król. stoł.
miasta Lwowa.

Art. II. postanowień następujących.

Postanowienia tego artykułu odnoszące się do tak zwanych budowli publicznych wymagają zmiany wedle następujących zasad, zawartych w nowych ustawach budowniczych, a w szczególności także w ustawie budowniczej z dnia 28. Kwietnia 1882 dz. u. kr. N. 77. dla 29 miast galicyjskich.

1. Przy budowlach wykonywanych przez państwo, kraj lub też fundusz zostający pod ich zarządem, powołaną jest do przedsięwzięcia komisji i lokalnej celem przesłuchania stron interesowanych co do możliwych zarzutów władza gminna (Magistrat) sprawujący funkcyę politycznej władzy powiatowej.

Przy tej komisji należy także oznaczyć linię budowlaną i poziom.

2. Jeżeli przeciw budowie nie zostaną podniesione zarzuty, lub jeśli zarzuty te w dobrowolny sposób zostaną uchylone, należy uwiadomić władzę prowadzącą budowę, że przeciw budowie nie zachodzi żadna przeszkoda.

3. O zarzutach nie uchylonych, o ile one nie są natury prawnoprywatnej, rozstrzyga Namiestnictwo w porozumieniu z władzą prowadzącą budowę.

4. Pod względem zarzutów prawnoprywatnych, ma Namiestnictwo co do tych budowli postępować wedle przepisów zawartych w §. 11.

5. Oddanie tych budowli do użytku, pozostawia się zarządzeniu władzy, która je wybudowała.

Co do budowli na gruntach kolei żelaznych, (§. 2 ustawy z 19. maja 1874 dz. u. p. N. 70. i w pobliżu kolei żelaznych należałoby postanowić zgodnie z §. 16 wspomnianej ustawy budowniczej dla 29. miast galicyjskich, że przy budowach tego rodzaju należy stosować się do obowiązujących w tej mierze osobnych przepisów.

Zresztą należałoby tak niniejsze postanowienie jakoteż powyższe co do publicznych budowli umieścić na odpowiednim miejscu ustawy budowniczej w osobnych paragrafach w każdym razie po §. 79 jako osobny rozdział z stosownym napisem, przeczoby odpadły wstępne postanowienia ustawy.

§§. 4. i 6.

W 2. alinei paragrafu 6. przyznano kompetencyę do rozstrzygnięcia kwestyi, czy ze względów publicznych istnieje konieczność otwarcia nowej drogi, placu lub ulicy przez grunta prywatne, bądź puste, bądź zabudowane, lub też rozszerzenia albo sprostowania istniejącej drogi albo placu, władzom autonomicznym a orzeczenie względem odstąpienia gruntu (expropryacji), które się z tego powodu okaże potrzebnem, przyznano politycznej władzy krajowej.

Orzeczenia co do wywłaszczenia nie można jednak oddzielić od decyzji o potrzebie regulacji ulicy, lub otwarcia albo urządzenia placu, uznanie bowiem potrzeby stanowi najistotniejszą część orzeczenia wywłaszczającego.

W mowie będące postanowienie należałoby zatem w tym kierunku zmienić, że polityczna władza krajowa ma wydać orzeczenie wedle obowiązujących w tej mierze prawnych przepisów co do expropryacji na cele zmian uznanych przez gminę za potrzebne.

Ścisłe biorąc, odnosi się to samo także do 3. ustępu §. 4.

Jednakże w wypadkach w paragrafie tym przewidzianych, nie zachodziła by — w celu nproszczenia postępywania i w obec tego §. 6 zmierza ku dalej idącym wywłaszczeniom — żadna przeszkoda, gdyby 3. ustęp paragrafu 4. wypowiedział jedynie, że w razie odwołania się, polityczna władza krajowa ma decydować o obowiązku do odstąpienia gruntów na rzecz gminy.

W ostatnim ustępie §. 4. należałoby umieścić postanowienie, że kaucya ma być złożoną w instancyi realnej.

§. 11.

Postanowienie ostatniej alinei, wedle którego przeprowadzenie komisji z przyzwaniem stron nie jest potrzebnem, jeżeli przedłożone plany budowy opatrzone są pisemnem zezwoleniem współwłaścicieli dożywników i sąsiadów, musi z tego względu być zakwestyonowanem, ponieważ władza budownicza niema ewidencji tych osób, które mogą być powołane do podnoszenia zarzutów prawnoprywatnych, a dostatecznych wyjaśnień w tym kierunku nie można powziąć nawet z wyciągu tabularnego. — Ten ustęp należałoby zatem opuścić.

§. 13.

Ten paragraf dotyczący budowy na cele przemysłowe, należałoby sformułować zgodnie z analogicznym postanowieniem §. 14. powołanej ustawy budowniczej dla 29 miast galicyjskich.

§. 17.

Według usnowy drugiego ustępu tego paragrafu, może władza budownicza, w razie gdyby po udzieleniu konsensu do budowy, jednakże przed jej rozpoczęciem okazała się potrzebną zmiana potwierdzonych planów, udzielony konsens unieważnić, a w takim razie winien budujący postarać się o nowy konsens na budowę.

To postanowienie należałoby albo opuścić, albo w tym kierunku uzupełnić, że w takim razie zastrzega się osobie, która konsens na budowę uzyskała, prawo, żądać odszkodowania z powodu przedtem już poniesionych wydatków, lub przyjętych zobowiązań.

§ 72.

W alinei z tego paragrafu znajduje się błąd w tekście. Powinno tam stać mianowicie: „bez mocy wstrzymujących jakichkolwiek rekursów.“ zamiast „bez względu na moc wstrzymującą etc.“

§. 73.

Ten paragraf zawiera postanowienie, że w razie jeżeli budynek przymusowo opróżniony (§. 72) w przeciągu lat 3 nie zostanie tak naprawionym, aby znów mógł być zamieszkałym, albo nie będzie rozebrany lub uprzątniętym, służy magistratowi prawo orzec ze względów publicznych egzekucyjną sprzedaż realności, lub jej rozebranie na koszt właściciela, i wdrożyć sprzedaż u c. k. władz sądowych z warunkiem, że nowonabywca będzie obowiązany w terminie oznaczyć się mającym, nie prędzej jednakże jak w ciągu jednego roku, przyprowadzić tę realność do możliwie dobrego i bezpiecznego stanu.

Postanowienie wstępne tego paragrafu o tyle może być aprobowanem, że wedle §. 72 przedłożenia, mógłby Magistrat także w ciągu 3 lat zarządzić ewentualnie całkowite, lub częściowe uprzątnięcie budynku grożącego zawaleniem się.

Gdyby więc nastąpiła przymusowa sprzedaż takiej realności w myśl §. 73 z zastrzeżeniem przewidzianym w tym paragrafie, to zastrzeżenie to byłoby o tyle niezgodnem z publicznymi względami o ile możliwym jest, że już w ciągu roku mogłaby okazać się potrzeba uprzątnięcia budynku, do

czego nie można by jednak zobowiązać nowonabywcę w obec ograniczenia zawartego w §. 72 przedłożenia.

Wyrazy „nie prędzej jednak jak w ciągu jednego roku“ powinny by zatem być opuszczone.

§. 74.

Do tego paragrafu wpłynęło przedstawienie lwowskiego stowarzyszenia właścicieli realności.

W obec potrzeby zmiany niektórych postanowień tej ustawy budowniczej jest rzeczą pożądaną, zastanowić się ponownie nad postanowieniem §. 74 i należałoby, aby Reprezentacya kraju ze względu na znane jej stosunki miejscowe, zdecydowała, czy należy zatrzymać obecnie proponowane postanowienie, lub też je zmienić w tym lub w owym kierunku ewentualnie w następujący sposób.

„Do naprawy dachu gontowego, jeśli nie chodzi o wymianę pojedynczych lub małej ilości gontów, potrzebnem jest zezwolenie Magistratu.

Pozwolenie może być tylko na ten czas udzielone, jeżeli wiązanie dachu zostanie uznanem jako zupełnie zdrowe, lub przynajmniej na taki czas użyteczne, że zdoła przetrwać zamierzone pokrycie gontami.

„W przeciwnym razie należy zarządzić odnowienia wiązania dachu i ogniotrwałe pokrycie“.

§. 78.

W ustępie b) tego paragrafu powinienby odpaść wyraz „wszystkich“ ze względu na §§. 67 i 68. lwowskiego statutu.

§. 79.

Paragraf ten należałoby sformułować w następujący sposób :

„Obecna ustawa nie narusza przysługującego na podstawie statutu król. stoł. miasta Lwowa Wydziałowi krajowemu i c. k. Namiestnictwu, względnie c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych prawa wydawania orzeczeń i zarządzeń, ani też istniejących szczegółowych postanowień dotyczących budowli szkół, kościołów i teatrów.

Alegat 2. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

b) **U w a g i**

ze stanowiska technicznego do projektu ustawy budowniczej dla miasta Lwowa.

Paragraf 5ty dawniejszego projektu ustawy budowniczej, wymagający ułożenia chodnika, został pominięty w nowym projekcie ustawy budowniczej.

Urządzenie chodnika przed nowo wybudowanym domem w mieście takim jak Lwów, jest ważnem już ze względów schludności, ochrania ono zresztą mury. Trudno się domyśleć, dlaczego ten paragraf opuszczono.

§. 9.

Skala katastralna dla planów sytuacyjnych w celu uzyskania konseusu do budowy, t. j. 2:880 część naturalnej wielkości, byłaby zbyt małą do wykazania potrzebnej dokładności, tak, że ciągle zmiany na miarę metryczną byłyby nader uciążliwymi i dostarczałyby tylko dat przybliżonych.

Postanowienia §. 10 projektu z r. 1876. co do skali przy sporządzaniu planów sytuacyjnych i poziomych są dokładniejsze, właściwsze i charakterowi miary metrycznej odpowiednie, należałoby je zatem zatrzymać niezmiennie wedle dawniejszego projektu.

§. 29.

Z odwołaniem się na poprzedni projekt, zwraca się uwagę na okoliczności, czy nie należałoby w pewnych okolicznościach, mianowicie przy większych realnościach, wrócić do pomysłu dawniejszego projektu, względem obowiązku do urządzenia studni.

§. 35.

Dla właściciela budowli byłoby to za daleko posunięciem ograniczeniem.

§. 44.

Ze względów bezpieczeństwa ogniowego zaleca się usilnie zmodyfikowanie 2go ustępu tego paragrafu w ten sposób, iżby po słowach „w domach dwu lub trzypiętrowych“ dodano: „muszą być urządzone schody z ogniotrwałego materiału, do których zalicza się także schody drewniane z silnym podklepieniem.

„Schody poboczne mogą być sporządzone z drzewa, jeśli są połączone z ogniotrwałymi schodami głównymi“.

§. 46.

Pod c) tego paragrafu dozwolono w 6tym ustępie wpuszczanie dymu z 3 ognisk do komina 16 cm. szerokiego. To jest za wiele, i należałoby na końcu tego ustępu postanowić zgodnie z dawnym tekstem:

„ . . . . . a mianowicie do 16 cm. szerokiego komina dymy z 2, a do 25 cm. szerokiego, dymy z 3 lub 4 ognisk. „Dalej jest niezrozumiałem, dlaczego opuszczono całkiem odpowiedni zakaz przyrzędów do zamykania, umieszczony w ostatnim ustępie §. 46 dawniejszego projektu.

§. 50.

Wyrazu „komórka“ należy unikać, a natomiast używać wyrazu „wychodki“, ponieważ pod komórką rozumie się zazwyczaj przestrzeń, w której przy systemie wywożenia zbiera się nieczystości.

Rury spustowe z drzewa uznano prawie bez wyjątku jako niedopuszczalne w ustawach budowniczych miast głównych i większych.

Dawny text z r. 1876. dopuszcza też wyłącznie rury spustowe z kruszczu lub z gliny kamionkowej.

Nie można zatem wytłumaczyć sobie, dlaczego w nowym texcie projektu ustawy budowniczey dla miasta Lwowa ma być znów dopuszczoną konstrukcyja rur spustowych z drzewa. Dotyczący ustęp w alinei 6tej §. 50 powinienby zatem odpaść.

Jako na ułatwienie, możnaby to uwzględnić w §. 68.

§. 68.

Ze względu na uwagę uczynioną do §. 50 należałoby jeszcze następujący dodatek umieścić jako osobny paragraf IV. działu.

„Rury spustowe mogą być także sporządzone z drewnianych, szczelnie spojonych i osmołowanych desek“.

§. 75.

Tak uciążliwego przepisu, jaki zawiera ten paragraf, nie mieści w sobie żadna ustawa budownicza. Wykonanie tego przepisu musiałoby narazić właścicieli podrzędnych budynków na zupełnie niestosunkowe wydatki, może ich nawet zmusić do zwalenia tych budynków.

Stopniowego ulepszenia starych domów w myśl niniejszego projektu ustawy budowniczey można żądać tylko przy przedsięwzięciu głównych albo takich reparacyj, gdzie restauracya dawnego budynku pod względem kosztów budowy stoi w odpowiednim stosunku do mającego się zaprowadzić ulepszenia.

Ocenienie tego musi być pozostawionem Magistratowi, który w pojedynczych wypadkach, jakoteż w uwzględnieniu najczęściej dokładnie mu znanych stosunków majątkowych osób ubiegających się o konsens na budowę, może z roztropnością uczynić, co tylko możliwem jest dla usunięcia istniejących wadliwości, bez uciążliwej ustawy.

§. 75 powinienby zatem opiewać:

„Na ulepszenie starych budynków w myśl paragrafów 22 (a i b), 33, 34 ustęp pierwszy, 36 ustęp drugi, 37, 50 i 51 niniejszej ustawy budowniczey, należy wpływać w miarę względów publicznych przy głównych i takich reparacyach, których koszta stoją w odpowiednim stosunku do wydatków na uskutecznić się mające ulepszenie“.

Alegat 3. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 29. Lutego 1884. L. 10.599 do Jego Ex. JW. Dra Juliana Dunajewskiego c. k. Ministra skarbu, Jego c. k. Apostolskiej Mości rzeczywistego tejnego radcy etc.

Excelencyo!

C. k. Prezydum Namiestnictwa we Lwowie uwiadomiło galicyjski Wydział krajowy odezwą z dnia 23. Lutego b. r. L. 1590/Pr., że Jego c. k. Apost. Mość raczył najłaskawiej Najwyższem postanowieniem z dnia 11. Listopada r. b. udzielić Najwyższej sankeyi uchwalonemu przez galicyjski Sejm krajowy na posiedzeniu z dnia 20. Października 1883. projektowi ustawy o zaciągnięciu pożyczki krajowej w sumie jednego miliona zł. na pokrycie niedoborów funduszu krajowego z lat 1882. — 1884. Oczekując przychylnego załatwienia uchwały sejmowej z 20. Października 1884. o uwolnienie tej pożyczki krajowej od wszystkich należności skarbowych, Wydział krajowy mniema, że już teraz może przystąpić do przygotowań, od których zawisłem jest korzystne zrealizowanie pożyczki krajowej.

Ponieważ tegoroczna pożyczka krajowa zostanie w ten sam sposób zrealizowana jak pożyczka z r. 1883. w sumie 3,800.000 zł. t. j. przez emisję obligacyi w myśl wysokich reskryptów Waszej Excelencyi z dnia 10. Kwietnia 1883. L. 1.501. i z 16. Kwietnia 1883 L. 1.650., ponieważ dalej przyznanie obligacyom krajowym charakteru popularnych walorów co do lokacyi funduszy publicznych stanowi jeden z najważniejszych warunków korzystnego finansowania, przeto podpisany Wydział krajowy ma zaszczyt upraszać: Wasza Excelencya zechce łaskawie wniesiony do Rady

państwa projekt ustawy o przyznaniu obligacyom krajowym z r. 1883. charakteru walorów pupilarnych, rozciągnąć także na obligacye pożyczki krajowej z roku 1884. pod tymi samymi warunkami zaciągnąć się mającej.

Alegat 4. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

O d p i s

odezwuy do c. k. Prezydym Namiestnictwa z dnia 29. Marca 1884. do L. 2.729/pr. do Wydziału krajowego.

W sprawie powziętej na posiedzeniu sejmowem z dnia 20. Października 1883. uchwały wzywającej c. k. Rząd, ażeby dla zaciągnąć się mającej pożyczki krajowej w sumie 1,000.000 zł. wyjednać w drodze właściwej uwolnienie od wszelkich opłat i należności skarbowych, oznajmił Jego Exc. p. Minister spraw wewnętrznych w skutek pisma Jego Exc. p. Ministra skarbu z dnia 2. Marca br. L. 5.971. co następuje:

Powyższa pożyczka łącznie z dodatkami krajowymi do podatków bezpośrednich i dochodami z funduszu krajowego służyć ma na opędzenie kosztów administracji krajowej.

Gdy przy wszystkich innych pożyczkach, przeznaczonych jedynie na cele krajowe, w ostatnim czasie przy galicyjskiej pożyczce krajowej, która w r. 1882. przygotowaną zaś w r. 1883 przeprowadzoną została, tudzież przy zamierzonej w r. 1882. niż. austr. pożyczce krajowej odmówiono co do odsesek pożyczki uwolnienia od podatku dochodowego, to Ministerstwo Skarbu musi się oświadczyć także przeciw uwolnieniu w mowie będącej pożyczki krajowej od podatku dochodowego, a to z tej przyczyny, ponieważ nie zachodzą okoliczności, które być usprawiedliwić mogły w obecnym wypadku odstąpienie od ogólnej dotąd ściśle przestrzeganej normy, polegającej na zasadzie ogólnego rozkładu podatków.

Rozumie się jednak samo przez się, że nie zachodzi żadna przeszkoda, by w swoim czasie w przedmiocie zaciągnąć się mającej pożyczki, jak to się stało przy pożyczce z roku 1883., wydano zarządzenie tej treści. że podatek dochodowy z odsetek pożyczki krajowej wedle istniejących ustaw (§ 12. rozporządzenia wykonawczego do patentu o podatku dochodowym z dnia 11. Stycznia 1850. dz. pr. p. Nr. 10. i ustęp 7. rozporządzenia Ministerstwa skarbu z dnia 2. Października 1864. L. 43.507. (dz. rozp. Nr. 48. stronnica 375) pobierany być ma każdorazem tylko o tyle, o ile pożyczka ta rzeczywiście w obieg puszczonej będzie.

Również oświadczyć się musi Ministerstwo Skarbu także przeciw uwolnieniu tej pożyczki krajowej od należności skarbowych, albowiem i takie ulgi sprzeciwiają się zasadzie ogólnego opodatkowania i narażają tę gałąź dochodu państwowego tem więcej, iż dają one zarazem powód do mnożenia istniejących pod tym względem wyjątków.

Z tej przyczyny przyznawano w bardzo rzadkich wypadkach przy pożyczkach ulgi w należnościach skarbowych a mianowicie tylko przy pożyczkach głodowych lub przynajmniej przy takich pożyczkach, których rezultat, jak n. p. przy magazynach składowych w Tryeście, Państwu w swoim czasie przyniesie korzyść.

Ponieważ tego rodzaju wyjątkowe okoliczności w obecnym wypadku niezachodzą, Ministerstwo Skarbu niemoże oświadczyć się za projektem ustawy w myśl rezolucyi Sejmu krajowego.

O tem mam zaszczyt zawiadomić Świetny Wydział krajowy w myśl reskryptu Jego Exc. p. Ministra spraw wewnętrznych z dnia 24. Marca b. r. L. 3.702 w ślad tutejszego pisma z dnia 23. Lutego b. r. L.1.590 i odnośnie do szacownej odezwy z dnia 20. Października 1883. L. 940|S.

Alegat 5. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 4. Kwietnia 1884. L. 16.803 wystosowanego do Jego Excelencyi JW. Dr. Juliana Dunajewskiego c. k. Ministra skarbu etc.

Ekscelencyo!

Dodatkowo do przedstawienia z dnia 29. Lutego b. r. l. 10.599 galicyjski Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć niniejszem Jego Ekscelencyi plan umorzenia pożyczki krajowej na mocy ustawy krajowej z dnia 11. Lutego b. r. zaciągając się mającej wraz z formularzami przeznaczonych do emisji obligacyi krajowych seryi A. (po 100 zł.), seryi C. (po 1000 zł.) i seryi D. (po 5000 zł.) upraszając najuprzejmiej, aby Wasza Ekscelencya raczył zezwolić na emisję 1000 sztuk obligacyj po 100 zł. — 400 sztuk obligacyj po 1000 zł., a 100 sztuk obligacyj po 5000 zł. w. a.

Ażebym uzasadnić zupełne zastosowanie warunków emisji, dokonanej w r. 1883 na mocy wysokich reskryptów Waszej Ekscelencyi z dnia 10. Kwietnia 1883 l. 1.501 i z dnia 16. Kwietnia 1883 l. 1.650 także do zrealizowania tegorocznej pożyczki krajowej jako najkorzystniejszą dla kraju ewentualność, podpisany Wydział krajowy mniema że wystarczy samo wskazanie na znaczną nadwyżkę w subskrypcyi na zeszłoroczną pożyczkę krajową i na korzyści, osiągnięte od tego czasu na targu pieniężnym co do kursu nowego waloru galicyjskiego. Od chwili subskrypcyi $4\frac{1}{2}\%$ obligacye krajowe z r. 1883 nie spadły nigdy poniżej ceny emisyjnej (90) a obecnie notowane są o 1% powyżej tej ceny.

Zaniechanie publicznej subskrypcyi przy zrealizowaniu tegorocznej pożyczki krajowej uzasadnione jest najpierw stosunkowo nieznaczną sumą takowej a powtóre tą dla korzystnego wyniku sfinansowania ważną okolicznością, że Wydział krajowy może obligacye tegorocznej pożyczki krajowej spieniężać na rzecz zostających w jego zarządzie funduszków publicznych, które rozporządzają stale się powtarzającymi i do fruktyfikacyi przeznaczonymi wpływami, po kursie zeszłorocznej emisji (90 za 100) i w miarę okazującej się potrzeby a więc w sposób zarówno korzystny dla tych funduszków publicznych jak i dla finansów krajowych.

W końcu podpisany Wydział krajowy ma zaszczyt odnośnie do pisma na wstępie powołanego upraszać Waszej Ekscelencyi najuprzejmiej o łaskawe zarządzenie, aby wydać się mającym galicyjskim obligacyom krajowym z r. 1884. tak samo jak obligacyom zeszłorocznym przyznane zostały w drodze właściwej charakter walorów pupilarnych i prawo notowania w dzienniku urzędowym giełdy wiedeńskiej.

Alegat 6. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 11. Kwietnia 1884. L. 18.589 do Dyrekcji Banku krajowego w miejscu.

Przyjmując ofertę Dyrekcji Banku krajowego z dnia 8. b. m. l. 3.674 w sprawie zakupu wydać się mających $4\frac{1}{2}\%$ obligacji krajowych z r. 1884 w sumie nominalnej jednego miliona zł. w. a., Wydział krajowy zgodnie z brzmieniem tej oferty skreśla następujące szczegółowe warunki transakcyi:

1) Bank krajowy otrzyma całą tegoroczną emisję $4\frac{1}{2}\%$ obligacji pożyczki krajowej po kursie emisyjnym (90 za sto), a przypadającą za te obligacje należność zapisze Wydziałowi krajowemu na conto separato za oprocentowaniem po 5% , począwszy od 1. Maja 1884 jako dnia od którego bieżąc zaczną kupony wydać się mających obligacji krajowych. Po upływie roku nastąpi ewentualnie t. j. w razie niepodniesienia całej należności Wydziału krajowego nowa umowa co do jej oprocentowania.

2) Wydział krajowy zastrzega sobie odkupienie po kursie emisyjnym (90 za 100) obligacji krajowych z r. 1884. w sumie stu tysięcy (100.000) zł. w. a. dla funduszów pod jego zarządem zostających.

3) Bank krajowy obowiązany będzie z wskazanego ad 1) conto separato Wydziału krajowego wypłacać kasie krajowej na każde wezwanie Wydziału krajowego bez poprzedniego wypowiedzenia kwoty aż do wysokości dwudziestu tysięcy (20.000) zł. dziennie.

4) Obligacje pożyczki krajowej z r. 1884. będą w ten sam sposób uważane jak obligacje krajowe z r. 1883. a Wydział krajowy poczyni wszelkie starania, aby prawa i przywileje ostatnim obligacyom służące zostały przyznane także tegorocznym obligacyom, oraz, aby zeszłoroczne i tegoroczne obligacje były łącznie notowane na giełdzie pt. „ $4\frac{1}{2}\%$ pożyczka krajowa“.

5) Obligacje pożyczki krajowej z r. 1884. niniejszą umową przez Bank krajowy nabyte dostarczone zostaną do 1. Lipca b. r. — Przed 1. Maja dostarczy Wydział krajowy Dyrekcji banku krajowego stosownie do wyrażonego życzenia obligacje pożyczki krajowej z r. 1883 w sumie dwustu pięćdziesięciu tysięcy (250.000) zł. w. a. bez kuponu majowego z zastrzeżeniem późniejszego zwrotu tej sumy w wydać się mających obligacyach z r. 1884.

O d p i s

odezwy Prezydyum c. k. krajowej Dyrekcji skarbu we Lwowie z 29. Listopada 1883. L. 1615/Pr. przesłanej Wydziałowi krajowemu odezwą Prez. c. k. Namiestnictwa z 13. Grudnia 1884. L. 11.800/Pr.

Szacowną odezwą z dnia 8. Listopada 1883. L. 10.829/Pr. udzieliło Światne Prezydyum do dalszego zarządzenia uchwałę powziętą przez Sejm na posiedzeniu z dnia 18. Października 1883. następującej treści:

„Sejm wzywa c. k. Rząd, aby polecił urzędowi podatkowemu pobierającym pięcioprocentowy podatek dochodowy od dochodu z budowli uwolnionych od płacenia podatku domowo czynszowego, pobierać dodatek krajowy od tego pięcioprocentowego podatku dochodowego.“

Przeciw wykonaniu uchwały tej zachodzą atoli następujące w przepisach podatkowych uzasadnione przeszkody.

Z nowych budowli na mocy Najw. postanowienia z dnia 10. Lutego 1835. i późniejszych ustaw z dnia 16. Sierpnia 1865. (Dz. ust. p. N. 74), i 3. Marca 1868. (Dz. u. p. N. 16), czasowo wolnych od podatku czynszowego, odpisuje się w okresie przyznanego im uwolnienia corocznie wypośrodkowany od sprostowanego czynszu podatek czynszowy, dodatki zaś nie państwowe przypadające od wymierzonej i odpisanej należności podatku czynszowego pozostają stosownie do odnośnego rozporządzenia c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 13. Marca 1854. L. 50.436 (Dz. rozp. Min. sk. N. 21) na przypisie jako należność na rzecz dotyczących funduszków i instytucji uiścić się mająca — ponieważ pomienione uwolnienie przysłużyło tylko podatkowi państwowemu

W poborze dodatków niepaństwowych nastąpiła w roku 1868. zmiana o tyle, że uchwałą sejmową z dnia 28. Września 1868. (Dz. ust. kr. N. 20), nowe budowle w miastach, wolne przez pewien czas od podatku czynszowego, zostały uwolnione na tenże czas także od opłaty dodatku krajowego, przypadającego od tegoż podatku.

Ponieważ powołana uchwała ogranicza rzeczne uwolnienie wyraźnie tylko do budynków w miastach, przeto korzystają z niego także tylko budynki w miastach położone w ten sposób, iż odpisując podatek czynszowy odpisuje się z nim zarazem dodatek krajowy, z budynków zaś uwolnionych czasowo od podatku czynszowego a położonych w miasteczkach i na wsi, pobierany bywa i nadal dodatek krajowy od odpisanego podatku czynszowego zawsze w tej wysokości, w jakiej przypada wedle uchwalonej corocznie stopy procentowej.

Ustawą skarbową z dnia 26. Czerwca 1868. (Dz. u. p. N. 72) i późniejszymi ustawami skarbowymi nakładano w latach 1868—1881 na budynki czasowo wolne od podatku czynszowego corocznie 5% podatek z czynszu, który to podatek następnie uchwałą z dnia 9. Lutego 1882 (Dz. u. p. N. 17) jako stały został ustanowiony. Podatek ten przedstawia niejako częściową kompensatę za ubytek w odpisanym podatku czynszowym i wymierza się na tej samej podstawie i od tegoż samego przedmiotu t. j. od zeznanego i sprawdzonego urzędownie czynszu najmu.

Otóż uchwała sejmowa z dnia 18. Października 1883. nie uwzględnia faktycznego stanu ustawą sejmową z dnia 28. Września 1868. wytworzonego, pomija bowiem różnicę zachodzącą w obciążeniu dodatkami między budynkami czasowo wolnymi od podatku czynszowego w miastach, którym na mocy uchwały sejmowej z dnia 28. Września 1868. przysłużyło także uwolnienie od dodatku krajowego a takimiż budynkami w miasteczkach i na wsi, tą uchwałą nie objętymi, z których pobiera się dalej dodatek krajowy.

Uchwała sejmowa z dnia 18. Października 1883. o ile dotyczy budynków ostatniej kategorii, zmierza zatem wyraźnie do dwukrotnego tychże obciążenia z jednego i tego samego przychodu dodatkiem krajowym, mianowicie raz dodatkiem krajowym, który już opłacany bywa do podatku czynszowego tytułem wolnych odpisanego, a powtórnie tym samym dodatkiem pobierać się mającym od 5% podatku.

Prezydium c. k. krajowej Dyrekcji skarbu pozwala sobie przeto zwrócić uwagę Świetnego Prezydium Namiestnictwa na przedstawioną doniosłość w mowie będącej uchwały sejmowej, zwłaszcza, iż niema pewności, czy powzięta ona została ze świadomością tych skutków, które zdaniem tutejszem wykonaniu jej stoją na przeszkodzie.

Byłoby więc pożądanem poznać interpretację, jaką daje jej w tym względzie Wydział krajowy mianowicie, czy zastosowaną ma być wedle brzmienia swego bezwzględnie także do domów w miasteczkach i na wsi od podatku czynszowego czasowo uwolnionych, a mimo to dodatkiem krajowym od odpisanego podatku czynszowego już obłożonych, lub też tylko do nieopłacających podatku tego domów w miastach.

W pierwszym razie zawierałaby zresztą uchwała w sobie implicite podwyższenie w pewnej kategorii obiektów podatku krajowego nad stopę sankcjonowaną uchwałą sejmową ustanowioną i może wymagałaby w myśl §. 23. statutu krajowego Najwyższego zatwierdzenia.

We Lwowie dnia 29. Listopada 1883.

Jorkasch m. p.

C. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie. L. 11.800|Pr.

Odezwa.

Świetnemu Wydziałowi krajowemu we Lwowie, mam zaszczyt udzielić odnośnie do szacownej odezwy z dnia 20. Października b. r. L. 940|S. z prośbą o objawienie swego światłego zdania co do podniesionych przez Prezydium c. k. krajowej Dyrekcji skarbu wątpliwości jakie stoją na przeszkodzie wykonaniu uchwały sejmowej z dnia 18. Października 1883. dotyczącej poboru podatku krajowego od 5% podatku dochodowego od dochodu z budowli uwolnionych od płacenia podatku domowo czynszowego.

We Lwowie 13. Grudnia 1883.

Zaleski m. p.

Alegat 8. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 3. Maja 1884. L. 60.881|83 do c. k. Prezydium Namiestnictwa w miejscu.

W odpowiedzi na szacowną odezwę z dnia 13. Grudnia z. r. L. 11.800|Pr., którą przedstawione zostały wątpliwości nasuwające się c. k. krajowej Dyrekcji skarbu co do wykonania uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 18. Października 1883. wzywającej c. k. Rząd do pobierania dodatku

krajowego od pięcioprocentowego podatku dochodowego, opłacanego od dochodu z budynków uwolnionych od płacenia podatku domowo-czynszowego, — Wydział krajowy ma zaszczyt oznajmić, że nie może odmówić słuszności uwadze c. k. krajowej Dyrekcji skarbu, iż w obec faktu, iż dodatek krajowy obecnie tylko od budynków powyżej wskazanej kategorii w miastach nie jest pobierany, zaś od budynków w miasteczkach i po wsiach przypisywany i ściągany bywa zawsze od odpisanego podatku domowo-czynszowego w wysokości oznaczonej przez każdorazową uchwałę finansową Wysockiego Sejmu, bezwzględne zastosowanie uchwały Wysockiego Sejmu z dnia 18. Października 1883. nie tylko w miastach lecz w miasteczkach i po wsiach stanowiłoby dwukrotne obciążenie dodatkiem krajowym jednego i tego samego przedmiotu. — Ponieważ uchwała Wysockiego Sejmu z dnia 18. Października 1883. miała, zdaniem Wydziału krajowego, na celu zwrócenie uwagi c. k. Rządu na okoliczność, że dotąd jeden rodzaj podatku nie jest jeszcze podciągnięty pod uchwałę finansową co do poboru dodatku krajowego, przeto takie dwukrotne obciążenie jednego przedmiotu dodatkiem krajowym, jakie miało by miejsce w razie zastosowania uchwały z 18. Października 1883. nie tylko w miastach lecz także w miasteczkach i po wsiach nie mogło leżeć w intencji Wysockiego Sejmu.

d. j. w.

Alegat 9. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 19. Lutego 1884. l. 10.621 do Wydziału krajowego.

Odnosnie do szacownych odezw z dnia 24. Lipca 1883 l. 11.140 z 3. Września 1883. l. 16.372 i 16999, i z dnia 9. Listopada 1883. l. 51.666 ma c. k. Namiestnictwo zaszczyt, Świątnemu Wydziałowi krajowemu w sprawie założenia krajowych niższych szkół rolniczych w Horodence i Jagielnicy, w myśl decyzji JE. p. Ministra rolnictwa z dnia 10. Lutego r. b. l. 1881|14 oznajmić jak następuje. Z uwagi na uchwały zapadłe na posiedzeniu Sejmu krajowego z dnia 17. Października 1883, jakoteż z uwzględnieniem znacznych ofiar, do których się Karol hr. Lanckoroński i filia towarzystwa gospodarskiego dla powiatów Buczaczy, Czortków i Zaleszczyki względem nowo założonej się mającej szkoły rolniczej w Jagielnicy, zaś Jakób baron Romaszkan, względem takiej szkoły w Horodence zobowiązali, oświadczył JE. P. Minister gotowość przyzwolenia subwencji w łącznej kwocie 22.000 t. j. Dwadzieścia i dwa tysiące zł. w. a. na pierwsze uposażenie obu tych szkół i oprócz tego przyjęcia na skarb państwa na razie rocznego dodatku w kwocie po 2.000 zł. t. j. Dwa tysiące zł. na utrzymanie dla każdej z tych szkół na przeciąg lat dziesięciu począwszy od roku 1884, przyczem jednak uczynił to przyrzeczenie zawisłem od przyjęcia przez Rady państwa odnośnych pozycji preliminarza, na cele kultury krajowej.

Co do subwencji na pierwsze urządzenie w mowie będących szkół, powołuje się c. k. Namiestnictwo na odezwę z dnia 2. Marca 1883 l. 14.201, według której, na podstawie upoważnienia wysockiego c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 25. Lutego 1883, l. 2.621 wyasygnowano Świątnemu Wydziałowi krajowemu zaliczkę w kwocie 8.000 zł. w. a. i oznajmia oraz, że według reskryptu ministr. z dnia 10. Lutego r. b. l. 188 żadne w tem nie zachodzą trudności aby powyższa zaliczka na cel przeznaczony zużyta została i że równocześnie wyasygnuje się na ten sam cel w lwowskiej

kasie krajowej dalszą kwotę 9.300 zł. w. a. t. j. dziewięć tysięcy trzysta zł. w. a., którą Światny, Wydział krajowy podjąć zechce za kwitem niestemplowanym.

Reszta z przyzwolonej całej subwencji w kwocie 4.700 zł. zostanie dopiero w r. 1885 wysygnowana, gdyż dotacya preliminowana na r. 1884 na subwencye dla naukowych zakładów rolniczych i leśnych wyczerpaną została w skutek innych wydatków tego rodzaju, a szczególnie po części też wskutek wypłaty pierwszej raty subwencji państwowej na budowę budynku szkolnego dla krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublinach.

Z dotacyi przyzwolonej na r. 1884 zatrzymano oraz kwotę, która jest potrzebną na pokrycie dodatku rocznego 2.000 zł. na utrzymanie szkół rolniczych w Horodence i Jagielnicy od dnia ich otworzenia.

Oraz zatwierdził JE. Pan Minister rolnictwa wyżej powołanym reskryptem plan nauki i statuta wymienionych dwu szkół rolniczych, a to w osnowie zmienionej do §§. 5 i 16 statutów, według życzenia wyrażonego w szacownej odezwie z dnia 9. Listopada 1883, l. 51.666, oczekuje jednak niebawem wiadomości o zarządzeniach poczynionych celem otworzenia tych szkół i uzyskania potrzebnych sił nauczycielskich, jak również przyjął wyraźnie do wiadomości, że Światny Wydział krajowy względem obu szkół w mowie będących przyrzekł przestrzegania postanowień reskryptu ministeryalnego z dnia 14. Marca 1877 l. 3.159 i oraz przyjął obowiązek zaprowadzenia przy tu krajowych naukowych zakładach rolniczych ogólnych norm, które w swoim czasie przez wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa, dla tym podobnych zakładów pod względem dydaktycznym i co do planów nauki wydane zostaną. W załączeniu zwraca się Światnemu Wydziałowi krajowemu dwa egzemplarze udzielonych statutów z uprzejmem wezwaniem zarządzenia sprostowania onychże z uwzględnieniem zmian w szacownej odezwie z dnia 9. Listopada 1883 l. 51.666 określonych i ponownego przesłania poprawnych egzemplarzy tych statutów celem przedłożenia ich wysokiemu c. k. Ministerstwu rolnictwa.

Alegat 10. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

L. 15.822/84.

STATUT

krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence.

I. Postanowienia ogólne.

§. 1.

Cel szkoły.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Horodence, założona staraniem Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, wspartego ofiarnością JW. barona Jakóba Romaszkana z Horodenki, ma na celu kształcenie przedewszystkiem synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych.

§. 2.

Środki do dopięcia celu.

Do celu tego dąży szkoła przede wszystkim drogą nauki praktycznej, a mianowicie:

a) przez wyuczenie dokładnego, sumiennego i racjonalnego wykonywania wszelkich prac gospodarskich, tak w polu jak na obejściu gospodarstwa (w stodole, w stajniach i t. d.);

b) przez objaśnienie istoty, sposobu wykonywania i celu prac gospodarskich w takiej mierze, ażeby uczeń każdą czynność gospodarską umiał uzasadnić i w przyszłym zawodzie podwładnym i czeladzi wytłómaczyć.

Naukę praktyczną popiera:

1. systematyczne ndzielanie nauki w całości gospodarstwa wiejskiego (rolnictwa, hodowli zwierząt i zarządu) w stosownym zakresie;

2. udzielanie elementów nauk przyrodniczych;

3. dopełnienie wykształcenia ogólnego za pomocą nauki religii i nauk ogólnie kształcących.

§. 3.

Czas trwania nauki.

Cały kurs nauki trwa lat trzy.

§. 4.

Język wykładowy.

Językiem wykładowym jest język polski.

II. Plan nauki.

§. 5.

Zasadnicze normy planu nauki.

I. Ćwiczenia w wykonywaniu prac gospodarskich odbywają się codziennie w godzinach przeznaczonych na pracę gospodarską zwyczajem folwarku, o który szkoła jest opartą.

II. Objasnienie towarzyszy wszelkim pracom dopóty, dopóki uczniowie w wykonywaniu ich nie nabędą wprawy. Udzielane objaśnienia winne nie tylko odnosić się do technicznej strony pracy, ale także zwracać uwagę ucznia na cel pracy i związek pomiędzy celem a sposobem wykonywania, oraz na wpływ modyfikujący, jaki wywierają na wykonanie okoliczności zewnętrzne.

III. Nauka teoretyczna, której się udziela w godzinach wolnych od zajęć praktycznych, obejmuje:

1. *Naukę religii* zmierzającą do dokładnego objaśnienia i wpojenia obowiązków człowieka w obec Boga, bliźniego i samego siebie.

2. *Naukę języków* t. j. polskiego i ruskiego, która ma uczyć władać językami powyższymi ustnie i na piśmie, a oprócz tego dostarczyć uczniom sposobności do uzupełnienia wiadomości swych na polu geografii i historii ojezycznej.

3. *Naukę rachunków* zastosowaną do przyszłego zawodu uczniów.

4. *Wiadomości wstępne z nauk przyrodniczych*, wyjaśniające zjawiska świata otaczającego, a oprócz tego stanowiące wstęp do nauk zawodowych.

5. *Naukę gospodarstwa wiejskiego*, która ma na celu uzupełnienie objaśnień, towarzyszących pracom ręcznym, a obejmuje:

a) *naukę rolnictwa*;

b) naukę hodowli zwierząt, t. j. krótko a przystępnie wyłożoną naukę o glebie, o istocie, organach i warunkach życia roślinnego, względnie zwierzęcego, następnie wykład części szczegółowych tych nauk, uwzględniający statecznie okoliczne stosunki gospodarskie, oraz stopień wykształcenia i przyszłego zakresu działania uczniów;

c) naukę zarządu gospodarskiego, ograniczającego się do uwag, wyjaśnień i omawiań, dotyczących się dat liczebnych przez uczniów w dziennikach i raportach zbieranych i do ćwiczeń w wykazywaniu wzajemnej zależności tychże cyfr.

6. *Ogólne zasady higieny.*

7. *Wykład i objaśnienie najgłówniejszych ustaw i przepisów, zostających w związku z gospodarstwem wiejskiem.*

§. 6.

Szczegółowy plan nauki. Zakres i wzajemny stosunek przedmiotów nauki teoretycznej, tudzież rozkład ich na kursa, określa bliżej szczegółowy plan nauki. Sposób nauczania robót ręcznych i użycia uczniów do pracy określa bliżej regulamin.

§. 7.

Środki naukowe.

Środkami naukowymi szkoły są:

a) Jako główny środek naukowy gospodarstwo folwarku w Horodence, przy którym szkoła jest założona, na mocy umowy z właścicielem tego folwarku.

b) Pole szkolne o 6 morgach powierzchni, będące własnością szkoły i służące wyłącznie do jej użytku, t. j. do nauki w wykonywaniu prac różnych około uprawy roli i pielęgnowania roślin, tudzież użycia maszyn i narzędzi gospodarskich.

c) zbiory potrzebne do ułatwienia wykładów i do demonstraeyi, a mianowicie zbiór nasion i roślin uprawnych, chwastów, nawozów, modeli, maszyn i narzędzi gospodarskich, dalej zbiór okazów do nauk przyrodniczych, zbiorów rycin naukę uzmysławiających i bibliotekę rolniczą.

d) W danym razie celujące gospodarstwa okoliczne większe i mniejsze, do których uczniowie odbywają wycieczki, oraz zwiedzane przez uczniów wystawy i warsztaty.

III. Nauczyciele.

§. 8.

Skład grona nauczycieli.

Grono nauczycieli stanowią:

1. Nauczyciel fachowy a zarazem kierownik szkoły i zakładowego gospodarstwa wiejskiego.

2. Nauczyciel fachowy pomocnik do nauki niektórych działów gospodarstwa wiejskiego i do pomocy pierwszemu w dozorowaniu uczniów przy naukach i pracach gospodarskich.

3. Instruktor nauczający wykonywania robót gospodarskich, jakoteż do specjalnego dozoru uczniów praaujących.

4. Nauczyciel do nauk elementarnych ogólnie kształcących, który zastąpiony być może siłami nauczycielskimi miejscowymi.

5. Kapelan, którym być może miejscowy pleban lub wikaryusz.

§. 9.

Mianowanie nauczycieli.

Nauczycieli fachowych oraz instruktora mianuje Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi, wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na przedstawienie Kuratoryi szkoły i to nauczycieli fachowych, za porozumieniem z c. k. Ministerstwem rolnictwa. Resztę nauczycieli powołuje Kuratorya na przedstawienie kierownika; jednakże zatwierdzenie powołanych zastrzeżone jest Wydziałowi krajowemu.

§. 10.

Stosunek służby i płaca nauczycieli.

Nauczyciele fachowi są urzędnikami krajowymi i mają prawa i obowiązki określone ustanową służby krajowej z dnia 23. Marca 1866, o ile takowa do nich może być zastosowaną.

Płace ich ustanawia osobny etat.

Wysokość wynagrodzenia dla reszty nauczycieli oznacza Sejm krajowy Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na podstawie wniosków Wydziału krajowego.

IV. Uczniowie.

§. 11.

Sposób utrzymywania i liczba uczniów.

Wszyscy uczniowie mieszkają i są utrzymywani w zakładzie. Liczba uczniów ograniczona jest do 30.

§. 12.

Warunki przyjęcia.

Kto chce wstąpić jako uczeń do krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence, winien :

1. wykazać metryką lub w inny wiarygodny sposób, że ukończył 16ty rok życia;
2. udowodnić, że ukończył z dobrym postępem szkołę ludową lub w inny sposób nabył znajomości czytania, pisania i rachowania;
3. przedłożyć świadectwo moralności, wystawione przez właściwego duszpasterza;
4. przedłożyć świadectwo zdrowia, wystawione przez lekarza;
5. otrzymawszy zapewnienie przyjęcia, złożyć do rąk kierownika pisemne zobowiązanie rodziców, opiekunów lub protektorów, poręczające regularną wypłatę należności przypadających zakładowi od ucznia.

O przyjęciu ucznia do szkoły, stanowi kierownik.

§. 13.

Opłaty.

Nauki udziela się uczniom bezpłatnie.

Za wikt i utrzymanie w zakładzie t. j. za ubiór, pomieszkanie, pościel, opał, światło i pranie, opłacają uczniowie do kasy zakładu kwotę nie przekraczającą 150 zł. w. a. rocznie, w ratach półrocznych z góry.

Każdoczesną wysokość tej opłaty oznacza Wydział krajowy na wniosek Kuratoryi.

§. 14.

Egzamina i świadectwa.

Przy końcu każdego roku szkolnego zdają uczniowie egzamin przed komisją egzaminacyjną, złożoną z kierownika, egzaminującego nauczyciela i delegata Kuratoryi.

Uczeń, który przy tym egzaminie nie otrzymał postępu przynajmniej dostatecznego, nie może przejść na rok wyższy.

Po ukończeniu 3-letniego kursu nauk zdaje każdy uczeń egzamin główny przed komisją egzaminacyjną, złożoną jak wyżej.

Świadectwa otrzymują uczniowie tylko z egzaminów głównych. W świadectwach tych oznacza się obok postępów ucznia w naukach, oraz w wykonywaniu i dozorowaniu prac gospodarskich, także zachowanie się i pilność ucznia, niemniej specjalne jego uzdolnienie.

Do oznaczenia postępów ucznia w naukach służą następujące stopnie: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny. Pilność oznacza się stopniami: chwalebna, dostateczna, niedostateczna. Zachowanie oznacza się stopniami: zupełnie odpowiednie, odpowiednie. Zachowanie się nieodpowiednie pociąga za sobą wydalenie z zakładu.

V. Zarząd i nadzór.

§. 15.

Kierownik.

Kierownik naukowy szkoły jest bezpośrednim przełożonym grona nauczycieli i uczniów.

Kierownik załatwia wszelkie sprawy wewnętrzne szkoły i odpowiada za zgodne z przepisami prowadzenie szkoły, porządek i karność.

W sprawach odnoszących się do zwyczajnego zarządu szkoły w obrębie zatwierdzonego preliminarza, znosi się kierownik bezpośrednio z Wydziałem krajowym, we wszystkich innych sprawach z Kuratoryą szkoły.

§. 16.

Kuratorya.

Nadzór nad szkołą sprawuje Kuratorya złożona z pięciu członków, a mianowicie: delegata c. k. Rządu, delegata Wydziału krajowego, delegata Horodeńskiego Wydziału powiatowego, delegata oddziału Horodeńsko-śniatyńskokossowskiego c. k. gal. Towarzystwa gospodarczego i właściciela obszaru dworskiego w Horodence. Każdy członek Kuratoryi ma zastępcę uprawnionego do głosowania przy rozstrzygnięciu spraw bieżących.

Zadaniem Kuratoryi jest w szczególności:

a) przedstawiać Wydziałowi krajowemu kandydatów na posady nauczycieli fachowych tudzież instruktora i powołać resztę nauczycieli na przedstawienie kierownika za potwierdzeniem Wydziału krajowego (§. 9.);

b) przedkładać Wydziałowi krajowemu corocznie wnioski w przedmiocie wysokości opłaty za wikt i utrzymanie uczniów (§. 13.);

c) brać udział w czynności komisji egzaminacyjnej (§. 14.);

d) układać corocznie na podstawie wniosków kierownika projekt preliminarza zwykłych wydatków na szkołę i przedkładać go Wydziałowi krajowemu;

e) przedkładać Wydziałowi krajowemu w razie potrzeby wnioski i plany dotyczące się potrzeb budżetem szkoły nieprzewidzianych;

f) przedkładać Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia wypracowane przez kierownika plany rozkładu godzin, przeznaczonych na wykłady i zajęcia praktyczne;

g) przedstawiać Wydziałowi krajowemu własne zapatrywania i wnioski, dotyczące się organizacyi szkoły i działania jej nauczycieli. Członkom Kuratoryi wolno bywać każdego czasu na wykładach, być obecnymi przy egzaminach i brać udział w wycieczkach szkoły, celem przekonania się, czyli i jak się wykonywa plan nauki. Uwagi jednak w tym względzie mogą być czynione tylko pisemnie na ręce kierownika za uchwałą Kuratoryi.

§. 17.

Stosunek Wydziału krajowego do szkoły.

Zwierzchnią władzą zakładu jest Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Do jego zakresu działania należy w szczególności: zatwierdzanie zarządzeń Kuratoryi, bezpośrednia dyspozycya nad funduszami szkoły w zakresie budżetu; stanowienie o potrzebach nadzwyczajnych, o ile takowe mogą być zaspokojone z funduszków krajowych, oddanych pod rozporządzenie Wydziału krajowego.

W sprawach większej wagi a mianowicie w sprawach zmiany niniejszego statutu, użycia subwencyi państwowej i mianowania nauczycieli fachowych porozumiewa się Wydział krajowy z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Wydział krajowy działa po wysłuchaniu zdania Kuratoryi; jedynie w sprawach dotyczących się zwyczajnego zarządu szkoły w zakresie budżetu wchodzi w bezpośredni stosunek z kierownikiem.

§. 18.

Postanowienia końcowe.

Osobne regulamina i instrukcye określają obowiązki kierownika i nauczycieli i normują porządek wewnętrzny szkoły

Stosunek szkoły do gospodarstwa folwarcznego w Horodence określa umowa zawarta z właścicielem folwarku.

Alegat 11. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

L. 15.822|84.

STATUT

krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy.

1. Postanowienia ogólne.

§. 1.

Cel Szkoły.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy, założona staraniem Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wspartego ofiarnością JWgo hr. Karola Lanckorońskiego z Rozdołu tudzież oddziału Buczacko-Czortkowsko-Zaleszczyckiego c. k. galicyjskiego To-

warzystwa gospodarskiego, ma na celu przede wszystkim kształcenie synów włościańskich na zdolnych gospodarzy praktycznych.

§. 2.

Środki do dopięcia celu. Do celu tego dąży szkoła przede wszystkim drogą nauki praktycznej, a mianowicie :

- a) przez wyuczenie dokładnego, sumiennego i racjonalnego wykonywania wszelkich prac gospodarskich tak w polu jak na obejściu gospodarstwa (w stodole, w stajniach i t. d.);
- b) przez objaśnienie istoty sposobu wykonywania i celu prac gospodarskich w takiej mierze, ażeby uczeń każdą czynność gospodarską umiał uzasadnić i w przyszłym zawodzie podwładnym i czeladzi wytłumaczyć.

Naukę praktyczną popiera :

1. systematyczne udzielanie nauki z całości gospodarstwa wiejskiego (rolnictwa, hodowli zwierząt i zarządu) w stosownym zakresie ;
2. udzielanie elementów nauk przyrodniczych ;
3. dopełnianie wykształcenia ogólnego za pomocą nauki religii i nauk ogólnie kształcących.

§. 3.

Czas trwania nauki. Cały kurs nauki trwa lat trzy.

§. 4.

Język wykładowy. Językiem wykładowym jest język polski,

II. Plan nauki.

§. 5.

Zasadnicze normy planu nauki.

I. Cwiczenia w wykonywaniu prac gospodarskich odbywają się codziennie w godzinach przeznaczonych na pracę gospodarską zwyczajem folwarku o który szkoła jest oparta.

II. Objaśnianie towarzyszy wszelkim pracom dopóty, dopóki uczniowie w wykonywaniu ich nie nabędą wprawy.

Udzielane objaśnienia winne nie tylko odnosić się do technicznej strony pracy, ale także zwracać uwagę ucznia na ten cel pracy i związek pomiędzy celem a sposobem wykonywania oraz wpływ modyfikujący, jaki wywierają na wykonanie okoliczności zewnętrzne.

III. Nauka teoretyczna, której się udziela w godzinach wolnych od zajęć praktycznych, obejmuje :

1. Naukę religii zmierzającą do dokładnego objaśnienia i wpojenia obowiązków człowieka w obec Boga, bliźniego i samego siebie.
2. Naukę języków t. j. polskiego i ruskiego, która ma nauczyć władać językami powyższymi ustnie i na piśmie, a oprócz tego dostarczyć uczniom sposobności do uzupełnienia wiadomości swych na polu geografii i historii ojczyznej.
3. Naukę rachunków zastosowaną do przyszłego zawodu uczniów.

4. *Wiadomości wstępne z nauk przyrodniczych*, wyjaśniające zjawiska świata otaczającego, a oprócz tego stanowiące wstęp do nauk zawodowych.

5. *Naukę gospodarstwa wiejskiego*, która ma na celu uzupełnienie objaśnień towarzyszących pracom ręcznym a obejmuje:

a) *naukę rolnictwa*;

b) *naukę hodowli zwierząt*. t. j. krótko a przystępnie wyłożoną naukę o glebie, o istocie, organach i warunkach życia roślinnego. względnie zwierzęcego, następnie wykład części szczegółowych tych nauk uwzględniając statecznie okoliczne stosunki gospodarskie, oraz stopień wykształcenia i przyszłego zakresu działania uczniów;

c) *naukę zarządu gospodarskiego*, ograniczającą się do uwag, wyjaśnień i omawiań dotyczących się dat liczebnych przez uczniów w dziennikach i raportach zbieranych i do ćwiczeń w wykazywaniu wzajemnej zależności tychże cyfr.

Ogólne zasady higieny.

7. *Wykład i objaśnienie najgłówniejszych ustaw i przepisów* stojących w związku z gospodarstwem wiejskiem.

§. 6.

Szczegółowy plan nauki.

Zakres i wzajemny stosunek przedmiotów nauki teoretycznej tudzież rozkład ich na kursa określa bliżej szczegółowy plan nauki.

Sposób nauczania robót ręcznych i użycia uczniów do pracy określa bliżej regulamin.

§. 7.

Środki naukowe.

Środkami naukowymi szkoły są:

a) Jako główny środek naukowy własne gospodarstwo szkoły. urządzone na gruncie zadzierzawionym o mniej więcej 20 morgach powierzchni.

b) Gospodarstwo folwarku w Jagielnicy, przy którym szkoła jest założona na mocy umowy z właścicielem tegoż folwarku.

c) Zbiory potrzebne do ułatwienia wykładów i do demonstracyi, a mianowicie zbiór nasion i roślin uprawnych, chwastów, nawozów, modeli, maszyn i narzędzi gospodarskich, dalej zbiór okazów do nauk przyrodniczych, zbiór rycin naukę uzmysławiających i bibliotekę rolniczą.

d) W danym razie celujące gospodarstwa okoliczne większe i mniejsze, do których uczniowie odbywają wycieczki oraz zwiedzane przez uczniów wystawy i warsztaty.

III. Nauczyciele.

§. 8.

Skład grona nauczycieli.

Grono nauczycieli stanowią:

1. Nauczyciel fachowy a zarazem kierownik szkoły i zakładowego gospodarstwa wiejskiego.

2. Nauczyciel fachowy pomocnik do nauki niektórych działów gospodarstwa wiejskiego i do pomocy pierwszemu w dozorowaniu uczniów przy naukach i pracach gospodarskich.

3. Instruktor nauczający wykonywania robót gospodarskich, jakoteż do specjalnego dozoru uczniów pracujących.

Nauczyciel do nauk elementarnych ogólnie kształcących, który zastąpiony być może siłami nauczycielskimi miejscowymi.

5. Kapelan, którym być może miejscowy pleban lub wikaryusz.

§. 9.

Mianowanie nauczycieli.

Nauczycieli fachowych oraz instruktora mianuje Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeyi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na przedstawienie Kuratoryi szkoły i to nauczycieli fachowych za porozumieniem z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Resztę nauczycieli powołuje Kuratorya na przedstawienie kierownika, jednakże zatwierdzenie powołanych zastrzeżonem jest Wydziałowi krajowemu.

§. 10.

Stosunek służby i płaca nauczycieli.

Nauczyciele fachowi są urzędnikami krajowymi i mają prawa i obowiązki określone ustanową służby krajowej z dnia 23. Marca 1866, o ile takowa do nich może być zastosowana.

Płace ich ustanawia osobny etat. Wysokość wynagrodzenia dla reszty nauczycieli oznacza Sejm krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeyi wraz z W. Księstwem Krakowskiem na podstawie wniosku Wydziału krajowego.

IV. Uczniowie.

§. 11.

Sposób utrzymywania i liczba uczniów.

Wszyscy uczniowie mieszkają i są utrzymywani w zakładzie. Liczba uczniów ograniczoną jest do 30.

§. 12.

Warunki przyjęcia.

Kto chce wstąpić jako uczeń do krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy, winien:

1. wykazać metryką lub w inny wiarygodny sposób, że ukończył 16ty rok życia;
2. udowodnić, że ukończył z dobrym postępem szkołę ludową lub w inny sposób nabył znajomości czytania, pisania i rachowania;
3. przedłożyć świadectwo moralności wystawione przez właściwego duszpasterza;
4. przedłożyć świadectwo zdrowia wystawione przez lekarza;
5. otrzymawszy zapewnienie przyjęcia, złożyć do rąk kierownika szkoły pisemne zobowiązanie rodziców, opiekunów lub protektorów poręczające regularną wypłatę należności przypadających zakładowi od ucznia.

O przyjęciu ucznia do szkoły stanowi kierownik.

§. 13.

Opłaty.

Nauki udziela się uczniom bezpłatnie.

Za wikt i utrzymanie w zakładzie t. j. za ubiór, pomieszkanie, pościel, opał, światło i pranie opłacają uczniowie do kasy zakładu kwotą nieprzekraczającą 150 zł. w. a. rocznie w ratach półrocznych z z góry.

Każdoczesną wysokość tej opłaty oznacza Wydział krajowy na wniosek Kuratoryi.

§. 14.

Egzamina i świadectwa.

Przy końcu każdego roku szkolnego zdają uczniowie egzamin przed komisją egzaminacyjną złożoną z kierownika, egzaminującego nauczyciela i delegata Kuratoryi. Uczeń, który przy tym egzaminie nie otrzymał postępu przynajmniej dostatecznego, nie może przejść na rok wyższy.

Po ukończeniu trzyletniego kursu nauki zdaje każdy uczeń egzamin główny przed komisją egzaminacyjną złożoną jak wyżej.

Świadectwa otrzymują uczniowie tylko z egzaminów głównych. W świadectwach tych oznacza się obok postępów ucznia w naukach oraz w wykonywaniu i dozorowaniu prac gospodarskich, także zachowanie się i pilność ucznia, niemniej specjalne jego uzdolnienie.

Do oznaczenia postępów ucznia w naukach służą następujące stopnie: bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny. Pilność oznacza się stopniami: chwalebna, dostateczna, niedostateczna. Zachowanie się oznacza się stopniami: zupełnie odpowiednie, odpowiednie. Zachowanie się nieodpowiednie pociąga za sobą wydalenie z zakładu.

V. Zarząd i nadzór.

§. 15.

Kierownik.

Kierownik naukowy szkoły jest bezpośrednim przełożonym grona nauczycieli i uczniów.

Kierownik załatwia wszelkie sprawy wewnętrzne szkoły i odpowiada za zgodne z przepisami prowadzenie szkoły, porządek i karność.

W sprawach odnoszących się do zwyczajnego zarządu szkoły w obrębie zatwierdzonego preliminarza znosi się kierownik bezpośrednio z Wydziałem krajowym, we wszystkich innych sprawach z Kuratoryą szkoły.

Kuratorya.

§. 16.

Nadzór nad szkołą sprawuje Kuratorya złożona z pięciu członków, a mianowicie: delegata c. k. Rządu, delegata Wydziału krajowego, delegata Wydziału powiatowego Czortkowskiego, delegata oddziału Buczacko - Czortkowsko - Zaleszczyckiego c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego i właściciela obszaru dworskiego w Jagielnicy. Każdy członek Kuratoryi ma zastępcę uprawnionego do głosowania przy rozstrzygnięciu spraw bieżących.

Zadaniem Kuratoryi jest w szczególności:

a) przedstawiać Wydziałowi krajowemu kandydatów na posady nauczycieli fachowych tudzież instruktora i powoływać resztę nauczycieli na przedstawienie kierownika za potwierdzeniem Wydziału krajowego (§. 9);

b) przedkładać Wydziałowi krajowemu corocznie wnioski w przedmiocie wysokości opłaty za wikt i utrzymanie uczniów (§. 13);

c) brać udział w czynności komisji egzaminacyjnej (§. 14);

d) układać corocznie na podstawie wniosków kierownika projekt preliminarza zwykłych wydatków na szkołę i przedkładać go Wydziałowi krajowemu;

e) przedkładać Wydziałowi krajowemu w razie potrzeby wnioski i plany, dotyczące się potrzeb budżetem szkoły nieprzewidzianych;

f) przedkładać Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia wypracowane przez kierownika plany rozkładu godzin przeznaczonych na wykłady i zajęcia praktyczne;

g) przedstawiać Wydziałowi krajowemu własne zapatrywania i wnioski dotyczące się organizacyi szkoły i działania jej nauczycieli.

Członkom Kuratoryi wolno bywać każdego czasu na wykładach, być obecnym przy egzaminach i brać udział w wycieczkach szkoły, celem przekonania się, czyli i jak się wykonywa plan nauki. Uwagi jednak w tym względzie mogą być czynione tylko pisemnie na ręce kierownika za uchwałą Kuratoryi.

§. 17.

Stosunek Wydziału krajowego do szkoły.

Zwierzchnią władzą zakłada jest Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Księstwem Krakowskim.

Do jego zakresu działania należy w szczególności: zatwierdzanie zarządzeń Kuratoryi, bezpośrednia dyspozycyą nad funduszami szkoły w zakresie budżetu, stanowienie o potrzebach nadzwyczajnych, o ile takowe mogą być zaspokojone z funduszków krajowych oddanych pod rozporządzenie Wydziału krajowego.

W sprawach większej wagi, a mianowicie w sprawach zmiany niniejszego statutu, użycia subwencyi państwowej i mianowania nauczycieli fachowych, porozumiewa się Wydział krajowy z c. k. Ministerstwem rolnictwa.

Wydział krajowy działa po wysłuchaniu zdania Kuratoryi; jedynie w sprawach dotyczących się zwyczajnego zarządu szkoły w zakresie budżetu wchodzi w bezpośredni stosunek z kierownikiem.

§. 18.

Postanowienia końcowe.

Osobne regulamina i instrukcyje określają obowiązki kierownika i nauczycieli i normują porządek wewnętrzny szkoły, niemniej stosunek jej do gospodarstwa zakładowego.

Stosunek szkoły do gospodarstwa folwarcznego w Jagielnicy określa umowa zawarta z właścicielem folwarku.

Alegat 12. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 9. Maja 1884. L. 16.549|84 wystosowanej do c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

W odpowiedzi na szacowną odezwę z dnia 25. Marca r. b. L. 18.666 mamy zaszczyt przedłożyć Świątnemu c. k. Namiestnictwu następne wnioski dotyczące wyjednania subwencyi z c. k. Skarbu państwa na naukę rolnictwa i leśnictwa w Galicyi na r. 1885.

1) Dotychczasowe stałe zasiłki udzielane z funduszków państwowych na utrzymanie kraj. szkoły lasowej we Lwowie (5.000 zł.), kursu gorzelnictwa w Dublanach (1.000 zł.), oraz szkoły ogrodniczej w Czernichowie (2.000 zł.), są w porównaniu z wydatkami pokrywanymi z funduszu krajowego dostateczne, natomiast zasiłki stałe wyznaczone na utrzymanie obydwóch szkół rolniczych w Dublanach (7.000 zł.) i na utrzymanie kraj. średniej szkoły rolniczej w Czernichowie (5.000 zł.) okazują się dziś w porównaniu z niedoborami wynoszącymi wedle budżetu na r. 1884. przy pierwszych 24.767 zł. przy ostatniej zaś 16.095 zł., które fundusz krajowy pokrywać musi jako zbyt szczupło wymierzone.

Z tego powodu mamy zaszczyt upraszać świetne c. k. Namiestnictwo o uprzejme wyjednanie u Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa podwyższenia stałej dotacji z funduszków państwowych a mianowicie dla obydwóch kraj. zakładów rolniczych w Dublanach do wysokości 15.000 zł. a dla krajowej zaś średniej szkoły rolniczej w Czernichowie do wysokości 8.000 zł. aw. rocznie.

Wniosek ten okazuje się tem więcej uzasadnionym, ile że liczba uczniów w pomienionych szkołach wzrasta coraz bardziej — dosięgła bowiem w roku bieżącym w wyższej szkole w Dublanach cyfry 70, w szkole zaś Czernichowskiej 50, — co wymaga znowu pomnożenia środków naukowych oraz personelu nauczycielskiego, a szczególnie asystentów potrzebnych nauczycielom do pomocy w laboratorjach. Konieczność ta zwiększenia sił nauczycielskich znajdzie już wyraz w budżecie szkoły Czernichowskiej na r. 1885; Wydział krajowy bowiem ze względu na przeciążenie dyrektora tamtejszego obowiązkami nadzoru nad internatem oraz zarządu szkoły i folwarku, widzi się zniwolonym uwolnić go zupełnie od pełnienia funkcji nauczyciela a natomiast kreować jedną posadę nauczyciela fachowego więcej. Podobne utworzenie jeszcze jednej posady profesora przy krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublanach prawdopodobnie także z czasem nastąpi, czego od roku tak kolegium nauczycielskie jak i kuratoria tej szkoły coraz natęczywiej się domaga.

2) Na budowę nowego gmachu szkolnego dla krajowej wyższej szkoły rolniczej w Dublanach oświadczyło Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa reskryptem z dnia 22. Lipca 1883. L. 8.249/734 gotowość udzielenia subwencji państwowej w kwocie 33.000 zł. w. a., rozdzielić się mającej na 4 lata, począwszy od r. 1884. i zarazem zażądało przedłożenia szczegółowych planów i kosztorysów na tę budowę.

Życzeniu temu Wydział krajowy nie mógł dotychczas odpowiedzieć, gdyż Wysoki Sejm uchwałą z dnia 16. Października 1883. L. 872/S. zawezwał go, „ażeby przy budowie gmachu szkolnego w Dublanach zbadał sprawę wewnętrznych komunikacji i możliwość, w obec uznanej przez komisję gospodarstwa krajowego konieczności umieszczenia tamże Dyrekcyi“, w skutek której uchwały zarządzono badanie tej sprawy przez ankietę złożoną z rzeczoznawców przy współudziale p. Macieja Moraczewskiego, c. k. Rady budownictwa, doprowadziło do tego rezultatu, że postanowiliśmy z a proponować Wysokiemu Sejmowi budowę osobnego domu mieszkalnego dla dyrektora i jednego profesora. Wypracowanie projektu tego domu poruczyliśmy p. Moraczewskiemu, a skoro tylko operat zostanie wykończony, pospieszymy z przedłożeniem wszystkich planów i kosztorysów Wysokiemu c. k. Ministerstwu rolnictwa.

Ponieważ jednak dodatkowa ta budowa pociągnie za sobą dalszy koszt, podany nam w przybliżeniu w kwocie około 15.000 zł., przeto mamy zaszczyt upraszać świetne c. k. Namiestnictwo o wyjednanie z c. k. Skarbu Państwa subwencji dorównywującej połowie kosztów budowy.

Z uwagi, że wspomniane budowy rozpoczęte być mogą dopiero po poprzednim uzyskaniu zezwolenia Wysokiego Sejmu, t. j. w r. 1885. upraszamy świetne c. k. Namiestnictwo o uprzejme wyjednanie asygnaty pierwszej raty subwencji państwowej na te budowle w r. 1885.

3) Uchwałą z dnia 17. Października 1883. L. 912/S. zakomunikowaną świetnemu c. k. Namiestnictwu odezwą tutejszą z dnia 9. Listopada 1883. L. 51.666 wezwał Wysoki Sejm Wydział krajowy, ażeby poczynił potrzebne kroki celem założenia niższych szkół rolniczych w zachodniej części kraju.

Rokowania przeprowadzone z Reprezentacjami powiatowemi, oraz okręgowemi Towarzystwami rolniczemi doprowadziły już po części do pomyślnego rezultatu, gdyż dzięki ofiarności p. D. Hermana Czeczka, który oddaje bezpłatnie do dyspozycyi szkoły dwór swój wraz z potrzebnymi budynkami gospodarczymi i ogrodem, założenie niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach, powiecie Bialskim, można uważać jako zapewnione, a oprócz tego sprawa założenia takiej samej szkoły w Marcinkowicach pod Nowym Sączem lub w Krośnie znajduje się na drodze bliskiego już załatwienia.

Jak z dołączonego projektu statutu, wypracowanego dla krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach, oraz planu nauk, etatu osób i płac, tudzież zestawienia rocznych kosztów utrzymania tej szkoły przekonać się można, Wydział krajowy w uwzględnieniu wniosków, przedstawionych przez Reprezentację powiatową Bialską, oraz ankietę złożoną z wybitniejszych członków krakowskiego Towarzystwa rolniczego, poczynił niektóre zmiany w normalnym statucie i planie nauk przez Wysoki Sejm uchwalonym dla szkoły Kobiernickiej, mianowicie co do czasu trwania nauki, ilości uczniów, uczniów nadzwyczajnych, obszerniejszego traktowania hodowli zwierząt i weterynaryi i t. p., wreszcie etatu płac i osób.

Zmiany te usprawiedliwione są wyższym stopniem elementarnego wykształcenia ludności tamtejszej, oraz rozwoju rolnictwa, a wyznaczenie cokolwiek lepszego wynagrodzenia kierownika zakładu wskazanem jest ze względu na bliskie sąsiedztwo Szlązka, gdzie wynagrodzenie nauczycieli szkół podobnych dosięga kwoty 2.000 zł. w. a. rocznie.

Większa liczba uczniów tego zakładu (30) w porównaniu z liczbą uczniów w szkole Jagiellońskiej i Horodeńskiej (20), oraz wyższa płaca kierownika, spowodują jednakże większy wydatek na szkołę, który prawdopodobnie dosięgnie kwotę 10.000 zł. w. a. rocznie. Z tego powodu upraszamy świetne c. k. Namiestnictwo o wyjednanie u Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa wyższej dotacyi rocznej na utrzymanie szkoły kobiernickiej, mianowicie w kwocie 5.000 zł. w. a. i odpowiedniego zasiłku jednorazowego na częściowe pokrycie kosztów założenia. O taką samą dotację i taki sam zasiłek upraszamy także dla drugiej niższej szkoły rolniczej w zachodniej części kraju, którą wraz ze szkołą kobiernicką pragnęlibyśmy otworzyć w ciągu r. 1885.

Zestawienie kosztów założenia krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach będziemy mieli zaszczyt przesłać świetnemu c. k. Namiestnictwu bezzwłocznie po odebraniu planów i kosztorysów budowy względnie adaptacji od Bialskiego Wydziału powiatowego, niemniej też statut, plan nauk, etat płac i osób i zestawienie kosztów dla drugiej niższej szkoły rolniczej w Galicyi zachodniej, skoro rokowania zostaną ukończone.

4. Odezwą tutejszą z dnia 8. Czerwca 1883. L. 24.259 mieliśmy zaszczyt przedłożyć świetnemu c. k. Namiestnictwu wniosek na subwencyonowanie z funduszków państwowych wędrowniej nauki rolnictwa w Galicyi, dotychczas jednak nie otrzymaliśmy od świetnego c. k. Namiestnictwa pomyślniej odpowiedzi.

W obec rozdrobnienia gruntów włościańskich, a ztąd przy niskim stopniu rozwoju kultury, wynikającego z zubożenia ludności włościańskiej i emigracyi ludu okazuje się konieczna potrzeba jak najrychlejszego podniesienia rolnictwa u właścicieli mniejszych przez zaprowadzenie racjonalniejszego gospodarstwa, a szczególnie chów bydła i kulturę roślin handlowych. Wprawdzie niższe szkoły rolnicze, jakie kraj dziś zakłada przy pomocy Skarbu Państwa, wpłyną skutecznie na gospodarstwa wiejskie, rezultat ten jednak uwidoczni się dopiero po latach kilkunastu. Tymczasem należy koniecznie krzewić postęp w gospodarstwie w tych kołach ludności włościańskiej, której już wiek nie odpowiada nauce szkolnej.

Cel zaś ten da się osiągnąć najskuteczniej przez zaprowadzenie instytucyi *stałych nauczycieli wędrownych rolnictwa*.

Zadaniem tychże byłoby podobnie, jak w innych krajach koronnych w Austrii: omawiać z ludnością włościańską ważne kwestye gospodarze w zgromadzeniach i kółkach rolniczych; inicjować i zakładać takie kółka rolnicze, czytelnie wiejskie, stowarzyszenia dla zakupna i wspólnego użytkowania maszyn rolniczych i nasion, oraz stowarzyszenia kredytowe; brać udział w urządzaniu wy-

staw rolniczych; pouczać ludność włościańską o korzyściach i ważności melioracji i komasacji, przy równoczesnem założeniu racjonalnem sieci dróg polnych i rowów, oraz inicyjować spółki wodne dla przeprowadzenia melioracji lokalnych; starać się o podniesienie rolnictwa u włościan przez stosowne pouczanie, połączone z demonstracyami, a szczególnie jak włościanin ma się obchodzić z nawozem, urządzać gnojarnie, jak i kiedy używać sztucznych nawozów; starać się o podniesienie uprawy roślin handlowych, a szczególnie chmielu, dotąd przeważnie przez większych tylko właścicieli uprawianego, oraz tytoniu i przędzy, których kultura nawet na bardzo małej przestrzeni jest w stanie wyżywić całą rodzinę włościańską; starać się o podniesienie uprawy łąk, buraków pastewnych i innych roślin pastewnych; o podniesienie chowu bydła i produkcji nabiału; urządzać kursy nauki ogrodnictwa, sadownictwa i pszczelnictwa; zakładać ogrody szkolne, wprowadzać kulturę łoża koszykarskiej, asekuracji bydła i t. p.

Dotychczasowy sposób popierania wędrownej nauki rolnictwa w naszym kraju przez Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa udzielaniem drobnych zasiłków towarzystwom rolniczym nie osiągnął celu, gdyż w obrębie towarzystwa krakowskiego właściwie żadnych wykładów wędrownych dotąd nie było; w obrębie zaś lwowskim odbyte kursy weterynaryi, oraz kilka wykładów popularnych, odbytych przez nauczyciela dublańskiej niższej szkoły rolniczej, Grodzkiego, w powiecie lwowskim, mają tylko lokalne znaczenie lub obejmują pewien szczytły dział gospodarstwa, nie mogą zaś wcale iść w porównanie z tem, co Wysoki Rząd lub Wydziały krajowe i Towarzystwa rolnicze przy pomocy funduszy państwowych w innych mniej rolniczych krajach na tem polu zdziałały.

Mamy tedy zaszczyt przedłożyć świetnemu c. k. Namiestnictwu wniosek, ażeby Wysokie Ministerstwo rolnictwa od r. 1885. począwszy, raczyło zaniechać dotychczasowego sposobu popierania tej nauki w Galicyi, a natomiast przeznaczyć na razie 4.000 zł. w. a. na utrzymanie dwóch stałych wędrownych nauczycieli rolnictwa, z której kwoty przypadłoby po 1.500 zł. na płacę, a po 500 zł. na objazdy, podobnie jak to ma miejsca w Wybrzeżu, gdzie funguje rządowy nauczyciel wędrowny, a nie wątpimy, że Wysoki Sejm w razie przychylenia się Wysokiej Władzy do naszego wniosku wstawi w budżet krajowy równą kwotę na utrzymanie dalszych dwóch stałych nauczycieli wędrownych.

Korzystnego dla kraju załatwienia tej sprawy spodziewamy się tem pewniej, ile że Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa w Czechach utrzymuje dwóch stałych nauczycieli wędrownych rolnictwa wyłącznie z funduszy państwowych, w Austrii dolnej szczerze subwencyjonuje trzech takichże stałych nauczycieli krajowych, a i w innych krajach hojnych udziela zasiłków na popieranie wędrownej nauki rolnictwa.

Nie od rzeczy będzie przy tej sposobności zwrócić uwagę Wysokiego Rządu na tę okoliczność, że uprawa tytoniu, która tylko w południowym Tyrolu i we wschodniej części naszego kraju jest dozwoloną, w ostatnich latach bardzo podupadła, a nauczyciel wędrowny obznajomiony z tą kulturą i suszeniem tej rośliny mógłby przez pouczanie ludności, o racjonalnem pielęgnowaniu i obchodzeniu się z tytoniem oddać Skarbowi Państwa, a zarazem ludności tutejszej wielkie usługi.

Okólnik

c. k. Namiestnictwa do wszystkich pp. c. k. Starostów.

L. 46.585.

W celu zapewnienia ścisłego przestrzegania przepisów ustawy krajowej z dnia 19. Listopada 1882. Nr. 57. Dz. u. kr. o środkach ochrony rybactwa i wydanego równocześnie dnia 14. Lipca 1883. rozporządzenia c. k. Namiestnika z dnia 28. Czerwca 1883. L. 6.651 dla przeprowadzenia tej ustawy, zaleca się Panom c. k. Starostom następujące postępowanie:

1. Pan Starosta roześle do wszystkich naczelników gmin i przełożonych obszarów dworskich sporządzone w formie kalendarzyka zestawienie czasów ochrony ryb, które się dołącza i poleci tym zwierzchnościom miejscowym, aby wystawiły w lokalu urzędowym za kratkami w miejscu, do podobnych ogłoszeń urzędowych przeznaczonem tę tabliczkę. Równocześnie z wywieszeniem tabliczki na widok publiczny mają naczelnicy gmin ogłosić za pomocą wybębnienia lub inny sposób właściwy mieszkańcom gminy zakazy zawarte w art. I., IV. i V. rozporządzenia Namiestnictwa z 28. Czerwca 1883. Nr. 58 Dz. u. kr. z wyraźnem pouczeniem, że gatunków ryb wymienionych w art. I. rozporządzenia nie wolno ani przedawać, ani w traktyniach podawać w porach tamże oznaczonych i że w żadnej porze roku nie wolno ani sprzedawać, ani w traktyniach podawać ryb w art. V. rozporządzenia wymienionych, jeżeli nie mają długości tam oznaczonej; że przeto każdy kto złowi rybę taką w porze ochrony, lub chociaż w innej porze, lecz nie mającą długości przepisanej, powinien ją zaraz wpuścić napowrót do wody z należytą ostrożnością.

2. Odpowiednią ilość egzemplarzy tej tabliczki udzieli Pan Starosta komendom c. k. żandarmerji dla zaopatrzenia w nie posterunków żandarmerji z zaleceniem, aby w jak najkrótszym czasie zaznajomili się żandarmi dokładnie z przepisami ustawy z 19. listopada 1882. i rozporządzenia z dnia 28. Czerwca 1883. (Nr. 57 i 58 Dz. u. kr.) i w czasie pełnienia służby, mianowicie podczas patrolowania zwracali baczne oko na ścisłe przestrzeganie tych przepisów, a przekraczających takowe wykazywali c. k. Starostwu dla pociągnięcia do odpowiedzialności.

3. Pan Starosta upominać będzie Zwierzchności miejscowe, aby za każdą razą, gdy się zbliża pora ochrony dla pewnych gatunków ryb, a więc na parę dni przed 1. Marca, 1. Kwietnia, 16. Maja i 1. Września ponawiały w gminie ogłoszenie zakazu łowienia i sprzedawania dotyczących ryb w nadchodzącej dla nich porze ochrony i zaleci im usilnie, aby o każdym dostrzeżonem przekroczeniu tego zakazu lub innych przepisów ustawy i rozporządzenia o ochronie ryb donosiły niezwłocznie c. k. Starostwu.

4. Rzeki wymienione w art. II. rozporządzenia w ustępie 1. są w górnym ich biegu siedliskiem łososia i pstrąga, jak to jest uwidocznionem na dołączonej mapie, sporządzonej przez profesora uniwersytetu p. Dr. Nowickiego i ofiarowanej dla użytku c. k. Starostw; dla skutecznej ochrony tych cennych gatunków ryb w tych wodach wprowadza art. II. rozporządzenia w wykonaniu postanowienia §§. 3 i 4 ustawy krajowej bezwzględny zakaz łowienia jakiegobądź ryb w wodach wyliczonych w ustępie 1. artykułu II. rozporządzenia w czasie od 15. Października do 15. Grudnia, ze względu na ich porę tarła. Gdy zaś z tych rzek te, które sięgają swoim biegiem po za krainę pstrągów, w dolnym biegu swoim są siedliskiem przeważnem ryb, których pora tarła przypada na wiosnę, przeto w tych przestrzeniach wód wymienionych w ustępie 2gim art. II. rozporządzenia wprowadzono zakaz zupełny łowienia od 1. Kwietnia do 31. Maja każdego roku. Są to mianowicie następujące rzeki w ich dolnym biegu:

- Roba* od wyjścia z gminy Gdów do jej ujścia.
Dunajec od wyjścia z gmin Czechów do ujścia.
Wisłoka od wyjścia z gminy Żmigród do ujścia.
San od wejścia do gminy Rajskie do ujścia.
Wisłok od wyjścia z gminy Zawoje do ujścia.
Strwiąż od wyjścia z gminy Smolnicy do ujścia.
Bystrzyca od wyjścia z gminy Podbuż do ujścia.
Stryj od wejścia do gminy Hurnie.
Świca od wejścia do gminy Demnia.
Komnica od wyjścia z gminy Wisłowa do ujścia.
Lukowa od wejścia do gminy Bednarowa.
Bystrzyca nadwórnianańska od wejścia do gminy Jamnica do ujścia.
Pрут od wyjścia z gminy Oskrześnińce do granicy bukowińskiej.

W celu zapewnienia ścisłego przestrzegania tych zakazów poleca się Panu Staroście, by zarządził za każdą razą gdy nadchodzi pora ochrony, czy to jesiennej, czy wiosennej, aby we wszystkich gminach nadbrzeżnych wzdłuż biegu rzek na tej przestrzeni, na której łowienie ryb w ogóle odbywać się nie powinno, ogłoszony został ten zakaz 24 godzin przed 15. Października, względnie przed 1. Kwietnia każdego roku, z dołożeniem, że siecie, węćcierze, lasy, pastki i wszelkie przyrządy do łowienia, jakieby znajdowały się zastawione w dotyczących wodach, mają być natychmiast uprzątnięte na cały czas pory ochrony dla tej przestrzeni wód ustanowionej. Dalej należy zarządzić aby w każdej dotyczącej gminie nadbrzeżnej z dniem rozpoczynającym porę ochrony zamieszczone zostały w pobliżu tych wód na obu przeciwległych brzegach znaki ostrzegające, czy to w formie tablic z odpowiednimi napisami, czy też w formie wisch, lub w inny sposób wpadający w oczy, które to znaki dopiero dnia ostatniego, z którym kończy się dwumiesięczny czas ochrony, zdjęte być mają.

5. Zastrzeżonem jest e. k. Namiestnictwu przepisać czasy ochrony i miary minimalne także dla innych cenniejszych gatunków ryb, które nie są wyszczególnione w art. I. i V. rozporządzenia z dnia 28. Czerwca 1883., jakoteż rozciągnąć zakaz wszelkiego łowienia ryb w myśl §. 3 i 4 ustawy na inne przestrzenie wód, na rzeki nie wymienione w art. II. tego rozporządzenia. Gdyby więc zachodziły w powiecie tamtejszego e. k. Starostwa okoliczności uzasadniające potrzebę rozciągnięcia powyższych zakazów na inne jeszcze gatunki ryb lub na inne jeszcze przestrzenie wód, w takim razie chce Pan zebrać dotyczące dane i przedstawić tu w tym względzie wnioski z należytem uzasadnieniem; mianowicie w razie wniosku o rozciągnięcie przepisu §. 3. i 4. ustawy na inne przestrzenie wód z dokładnem oznaczeniem, czy i w jakim stosunku zarybienie w tych wodach jest mięszanem, by można ocenić, czy wykluczenie łowienia ryb nie trących się w porze tarła ryb, dla których ochrony zakaz ogólny łowienia ma być wydany, nie uszczupli znacznie rybołówstwa.

6. Zaleca się Panu Staroście skłaniać naczelników gmin i przełożonych obszarów dworskich w gminach nadbrzeżnych, by przedstawiali Panu ustanowionych już strażników leśnych i połowych, lub też inne do tego zdadne osoby na strażników rybackich, od których odbierać należy przysięgę według dołączonego do rozporządzenia formularza, i zaopatrywać ich certyfikatem, na które blankiety drukowane przesyła się Panu w dołączeniu.

7. Według §. 15. ustawy wpływają grzywny za przekroczenia przepisów o ochronie ryb i kwoty otrzymane ze sprzedaży zabranych przyborów rybackich i ryb do osobnego funduszu ku podniesieniu rybactwa. Krajowa Dyrekcya Skarbu wyda pouczenie do urzędów podatkowych względem urzędzenia dziennika osobnego dla tego funduszu względem zarachowania i odwożenia kwot wpływających do tego funduszu. Panu Staroście zaś zaleca się, aby czuwał nad sprzężystem ściąganiem grzywien i innych kwot w wykonaniu prawomocnych orzeczeń temu funduszowi przypadają-

cych i przedkładał c. k. Namiestnictwu każdego roku z końcem czerwca i grudnia wykazy półroczne nałożonych i pobranych na rzecz tego funduszu grzywien i kwot ze sprzedaży.

8. Ponieważ z dniem 31. Sierpnia 1883. r. wychodzą z użycia sieci i saki, których oka nie mają rozmiaru przepisanego w art. IV. rozporządzenia z 28. Czerwca 1883, ustęp d), przeto cheiej Pan Starosta przy każdej sposobności zwracać na to uwagę rybaków, aby już teraz przy nadarżającej się potrzebie odnawiania swoich przyrządów rybackich stosowali się do przepisanej konstrukcyi sieci rybackich, a tak osiągnięty został cel, dla którego przeznaczono dwuletni peryod przejściowy do zaopatrzenia się w prawidłowe sieci i saki.

Alegat 14. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

O d p i s

pisma Wydziału krajowego z dnia 22. Kwietnia 1883. L. 19.280 do c. k. Ministerstwa rolnictwa we Wiedniu,

Hohes k. k. Ministerium!

In Durchführung des Landtagsbeschlusses vom 14. Oktober 1878. betreffend die Organisation des Landesculturdienstes hat der gefertigte Landesauschuss, wie wir dies bereits mittelst Zusehrift dtto 18. Mai 1880. Zl. 12.942 dem hohen k. k. Ministerium zu berichten die Ehre hatten, mit Beginn des Jahres 1879. ein Landesmeliorationsbureau errichtet, zu dessen Erhaltung auch das hohe k. k. Ministerium mit dem Erlasse vom 30. September 1881. Zl. 5836 aus den Staatsmitteln einen Jahresbeitrag von 1.000 Gulden für die Dauer von fünf Jahren bewilligt hat.

Die bisherige fünfjährige Wirksamkeit des Meliorationsbureaus hat zur Nutzbarmachung der Wasserwirtschaft für die Zwecke der Bodencultur in Galizien sehr viel beigetragen und das Interesse für den landwirtschaftlichen Wasserbau derart wachgerufen, dass die Meliorationsarbeiten immer grössere Verbreitung finden und in den letzten Jahren sogar bei der bauerlichen Bevölkerung durch Bildung von Wassergenossenschaften sich einbürgern.

Die Thätigkeitsberichte dieses Bureaus, welche alljährlich durch die hiesige k. k. Landesstelle dem hohen k. k. Ministerium vorgelegt werden, weisen evident nach, wie die Anzahl der Anmeldungen von Interessenten sowohl, als auch die Area der Gründe, für welche das Bureau die nivellitischen Aufnahmen und hydrotechnischen Vermessungen ausgeführt, sowie detailirte Projekte sammt Kostentüberschlägen verfasst hat, mit jedem Jahre zunehmen.

Während nämlich die Anmeldungen in den Jahren 1879. und 1880. die Zahl 25, beziehungsweise 22 aufweisen, erreichen dieselben in der Zeit vom 1. Jänner 1881. bis 30. Juni 1883. die ansehnliche Ziffer 169.

Ebenso verhält es sich mit der Ausführung von Vorarbeiten, sowie Verfassung und Durchführung von Meliorationsprojekten. Während das Bureau im Jahre 1879. eine Gesamtfläche von 1467 Joch aufgenommen hat, umfassen die Aufnahmen bereits im Jahre 1880. eine Area von 3240 Joch, und erstrecken sich in der Zeit vom 1. Jänner 1881. bis 30. Juni 1883. auf eine Fläche von 4.558 Joch für locale Meliorationen und eine Fläche von 27.100 Joch für die Melioration zweiter Ordnung.

Hievon entfallen:

2.213 Joch für Drainagen,

2.782 Joch für Ent- und Bewässerungen,

1.665 Joch für Trockenlegung durch offene Gräben,

29.700 Joch Inundationsterain für Schutz-Regulirungsbauten und Entsumpfungen.

In demselben Zeitraume verfasste das Meliorationsbureau 65 Detail-Projekte sammt Kosten-Ueberschlägen und schriftlichen Elaboraten für Dreinagen im Gesamtausmasse von 1.718 Joch, für Bewässerungen im Gesamtausmasse von 1.184,3 Joch, und für Trockenlegung durch offene Gräben im Gesamtausmasse von 2.037,5 Joch. Ausserdem wurden Projekte ausgearbeitet: für die Regulirung des Żabnica-Baches im Tarnower Bezirke mit einem Inundationsgebiete von 2.600 Joch, für den Wiszniafluss-Durchstich bei dessen Einmündung in den Sanfluss behufs Trockenlegung einer Inundationsfläche von 5.000 Joch, für die Entwässerung von 15.000 Joch Gründe im Bezirke Dąbrowa, für die Beschaffung der Vorfluth für 10.000 Joch werthvolle Aecker im Bezirke Mielec, für Regulirung des Wisłokflusses in den Bezirken Krosno, Brzozów und Sanok mit einem Inundationsgebiete von 10.000 Joch fruchtbare Gründe, endlich für die Entsumpfung von 2.100 Joch Gründe in den Gemeinden Rudniki und Piaseczna, Bezirk Żydaczów.

Hiebei ist zu erwähnen, dass noch im Laufe des Jahres 1883 die Vorarbeiten für zwei wichtige Meliorationsunternehmungen, welche im genossenschaftlichen Wege zu Stande kommen sollen, namentlich die Regulirung des Gnila-Lipa-Flusses in den Bezirken Rohatyn und Przemysłany behufs Entsumpfung von circa 3.000 Joch Wiesen, sowie die Trockenlegung von 3.500 Joch Wiesen und Weiden im Rzeszower-Bezirke ausgeführt worden sind, für welche Culturunternehmungen die nöthigen Projekte sammt Kostentüberschlägen und Kostenvertheilung binnen kurzer Frist angefertigt werden.

Auf Grund der vom Meliorationsbureau verfassten Projekte wurden bis 30. Juni 1883. unter der Aufsicht und technischen Leitung von Landeskulturtechnikern locale Meliorationen im Gesamtausmasse von 2.190 Joch. genossenschaftliche Culturarbeiten dagegen im Gesamtausmasse von 17.600 Joch durchgeführt. Die Zunahme der Meliorationsarbeiten hatte aber gleichzeitig die Vermehrung des technischen Personals und eine bedeutende Erhöhung des Aufwandes für die Erhaltung des Meliorationsbureau zufolge.

In Ausführung des Landtagsbeschlusses vom 13. Juli 1880. wurde nämlich mit dem 1. Jänner 1881. eine Expositur des Landesmeliorationsbureau zu Tarnów und in Ausführung eines analogen Beschlusses vom 27. September 1882. mit Anfang 1883. eine solche in Sanok errichtet. was die Bestellung von zwei Ingenieuren und eine angemessene Dotation aus dem Landesfonde für Erhaltung des Locals und Anschaffung von Apparaten erforderte.

Ausserdem steht noch die Errichtung einer Expositur zu Krakau in Aussicht, was von der dortigen Landwirtschaftsgesellschaft und den interessirten Grundbesitzern nachdrücklich verlangt wird. Während zur Zeit, wo wir mittelst obbezogener Zuschrift einen Staatsbeitrag für die Erhaltung des Meliorationsbureau angesprochen haben, das Bureau-Personal aus zwei Ingenieuren und drei Ingenieurs-Assistenten und einen jährlichen Aufwand von nur 5.160 fl. erforderte. weist nunmehr das Bureau ein Personal von 4 Ingenieuren und 6 Ingenieur-Assistenten an und die jährliche Auslage für die Gehalte und Zulagen des Personals erreicht im laufenden Jahre den bedeutenden Betrag von 12.000 fl. ö. W. Um das Zustandekommen von Meliorationsunternehmungen durch Bildung von Wassergenossenschaften zu erleichtern, hat der galizische Landtag über Antrag des gef. Landesausschusses in der Sitzung vom 27. September 1882. einen Beschluss gefasst, welcher den Landesausschuss ermächtigt: den Wassergenossenschaften von überwiegender Gemeinnützigkeit, deren Bildung die Regulirung von nicht schiff- oder flossbaren Flüssen, oder aber locale Meliorationen auf einer Area von mindestens 200 Hektaren zum Zwecke hat, die technische Hilfe des

Meliorationsbureaus behufs Ausführung von technischen Vorarbeiten, sowie Anfertigung von Plänen und Kostenanschlägen unentgeltlich zur Verfügung zu stellen.

Diese Massregel, welche sich für das Inslebenrufen der Meliorationen von grösserer wirtschaftlicher Bedeutung als sehr vortheilhaft erwiesen hat, verursacht jedoch weitere Auslagen für das Bureau, welche im Jahre 1883. circa 1.000 fl. betragen, im Laufe der Zeit aber auf das Doppelte, und selbst Dreifache steigen werden.

Rechnet man noch hiezu die jährlichen Erhaltungskosten des Meliorations-Curses zu Dublany per 2.500 fl. sowie die Ausgaben für Anschaffung von Nivellirinstrumenten und anderen geodätischen Apparaten, welche dem Meliorations-Bureau beigestellt werden müssen und bisher 2.657 fl. 83 kr. ö. W. gekostet haben im durchschnittlichen jährlichen Pauschalbetrage von 500 fl., endlich den vom Landtage in das Budget eingestellten Betrag von 600 fl. für die Ausbildung von tüchtigen Vorarbeitern, so ergibt sich *ein jährlicher Gesamtaufwand* für die Erhaltung des Meliorations-Bureaus, Heranbildung von niederen culturtechnischen Organen, sowie Ausführung von technischen Vorarbeiten für genossenschaftliche Culturunternehmungen im Betrage von 16.000 Gulden, welcher in den nächsten Jahren sich noch bedeutend erhöhen wird.

Angesichts dieser Förderung der Meliorationen seitens des Landes, für welche auch bedeutende Subventionen oder unverzinsliche Vorschüsse im Landesbudget alljährlich eingestellt werden, scheint es wohl begründet, wenn wir an das hohe k. k. Ministerium das Ansinnen stellen, auch im Lande Galizien dem Meliorationswesen Seine hohe Beachtung zuzuwenden. Wir glauben dies um so zuversichtsvoller thun zu dürfen, als das hohe k. k. Ministerium derlei Culturunternehmungen in den übrigen Kronländern Oesterreichs durch Gewährung von bedeutenden Subventionen aus den Staatsmitteln zu einer verhältnissmässig grossen Verbreitung und einem erfreulichen Aufschwunge verholfen hat.

Wie nämlich aus den bisher erschienenen Berichten über die Thätigkeit des hohen k. k. Ministeriums in den Jahren 1869. bis inclusive 1880. zu ersehen ist, verdanken diese Länder der Initiative oder thatkräftigen Unterstützung des hohen k. k. Ministeriums zahlreiche grosse Meliorationsprojekte, meistens Flussregulirungen, deren Ausführung im verfassungsmässigen Wege entweder bereits gesichert, oder deren Zustandekommen wenigstens in kurzer Zeit zu gewärtigen ist.

Hierher gehören z. B.

Die Regulirung des Gailflusses in Kärnten, wozu der Staat vier Zehntel der mit 763.000 fl. veranschlagten Baukosten beisteuert und ausserdem ein unverzinsliches Darlehen im Betrage von 300.000 fl. gewährt hat;

Die Ennsregulirung in der Steiermark, für welches Unternehmen aus den Staatsmitteln ein Beitrag von 37.000 fl. (darunter 12.000 fl. aus dem Etat des hohen k. k. Ackerbau-Ministeriums) bewilligt wurde;

Die Regulirung des Eisackflusses in Tirol;

Die Etschregulirung, zu deren Kosten der Staat einen Beitrag von 1.445 000 fl. leistet;

Die March- und Thaya-Regulirung;

Die Göllersbachregulirung in Niederösterreich;

Die Glanregulirung in Kärnten, wozu das hohe k. k. Ministerium im Jahre 1877. einen Staatsbeitrag von 30.000 fl. zugesichert hat;

Die Regulirung des Laibacher Moors behufs Entsumpfung von circa 32.000 Joch;

Die Bewässerung des Gebietes von Monfalcone, zu deren Unterstützung seitens des Staatschatzes der Genossenschaft ein Darlehen von 140.000 fl. gegen milde Verzinsungs- und Rückzahlungs-Modalitäten gewährt worden ist;

Die Isonzoregulirung, wozu der Staat ein Drittel der auf circa 700.000 fl. veranschlagten Kosten beisteuert;

Schliesslich die Cettina-Regulirung in Dalmatien, für welches Unternehmen das hohe k. k. Ministerium die nöthigen Projekte durch das bautechnische Departement der Statthalterei in Zara ausarbeiten liess.

Ausserdem hat das hohe k. k. Ministerium in dem obbezeichneten Zeitraume aus der, dem hohen k. k. Ministerium zur Förderung der Landeskultur zu Gebote stehenden Dotation, nicht unbeträchtliche Staatsbeiträge zur Hebung der Meliorationen in diesen Kronländern, vorzugsweise aber in Niederösterreich, Oberösterreich, Salzburg, Tirol, Vorarlberg, Steiermark, Kärnten, Küstenland und Dalmatien verwendet.

Es wurden nämlich in diesen Provinzen mit Hilfe von Staatsbeiträgen theils unmittelbar, theils durch Vermittlung der landwirtschaftlichen Gesellschaften und Ackerbau-Vereine Culturtechniker und Wiesenaufseher durch Verleihung von Reiestipendien herangebildet; Culturingenieure bei Landesausschüssen oder Landwirtschaftsgesellschaften bestellt; Durchforschungen ganzer Flussgebiete in culturtechnischer Beziehung vorgenommen; technische Vorarbeiten, niveltische Aufnahmen und hydrotechnische Vermessungen durchgeführt, Projekte und Kostenvoranschläge für genossenschaftliche Ent- und Bewässerungen, sowie Flussregulirungen, bei welchen es sich vorwiegend um Interessen der Landeskultur handelt, ausgearbeitet; Genossenschaften für Drainirungen, Bewässerungen sowie zum Ankauf und zur gemeinschaftlichen Benutzung von Maschinen und Geräthen, wie auch Creditvereine gegründet; Musteranlagen für Drainagen und Wiesenbewässerungen auf Staatskosten hergestellt; Meliorationen kleiner Grundbesitzer, genossenschaftliche Culturunternehmungen und Flussregulirungen durch Gewährung von reichlichen Unterstützungen gefördert; Staatspremiën für Urbarmachung des Bodens und Alpenmelioration vertheilt; endlich Viehtränken, Wasserleitungen so wie andere Culturarbeiten subventionirt.

Während dieser Zeit die Meliorationen in den genannten Kronländern einen erfreulichen Aufschwung genommen haben, ist in demselben Zeitraume (1869—1880), in Galizien leider kein Meliorationsunternehmen im legislatorischen Wege zu Stande gekommen und, wie den Thätigkeitsberichten des hohen k. k. Ministeriums zu entnehmen ist, wurde ausser der Bewilligung von etlichen Reiestipendien behufs Heranbildung von Culturtechnikern und Gewährung eines Beitrages zu den Gehältern der Culturingenieure der galiz. k. k. Landwirtschaftsgesellschaften aus den Staatsmitteln nur noch eine Musterbewässerung zu Dublany und eine einzige Culturunternehmung, namentlich die Regulirung des Breñ-stary Flusses, deren Kosten sich auf 94.051 fl. 34 kr. belaufen, durch Anweisung eines Staatsbeitrages per 6.000 fl. subventionirt.

Was speziell die staatliche Beitragsleistung zur Besoldung von Landes Cultur-Ingenieuren anbelangt, erlauben wir uns die hochgeneigte Aufmerksamkeit des hohen k. k. Ministeriums auf den Umstand zu lenken, dass diese Auslagen in den übrigen Kronländern fast ausschliesslich oder doch überwiegend aus den Subventionen des hohen k. k. Ministeriums gedeckt werden, während in dem überwiegend agricolen Galizien der Staatsschatz zu dem oben zusammengestellten Aufwande für Erhaltung des Meliorations Bureaus et Curses kaum ein Sechszentel beisteuert.

Eine angemessene Erhöhung der Dotation aus den Staatsmitteln für das galizische Landes-Meliorations-Bureau bis zur Hälfte des Aufwandes, erscheint daher gerechtfertigt und wäre umsomehr wünschenswerth, als das hohe k. k. Ministerium dem Landesauschusse des im Vergleiche mit Galizien viel weniger ausgedehnten und weniger agricolen Kronlandes Schlesien im Jahre 1880. für gleiche Zwecke eine jährliche Subvention von 4.000 fl. bewilligt hat und auch in Galizien zu der Zeit, wo das Land zur Erhaltung dieser Institution keinen Beitrag leistete, höhere Subventionen zu den Gehältern der Cultur-Ingenieure den betreffenden Landwirtschafts-Gesellschaften (in Lemberg 1.200 fl., in Krakau 500 bis 1.500 fl.) gewährte.

Schliesslich erlauben wir uns noch zu bemerken, dass der Landtag, welcher bisher für die Meliorationen so bedeutende Opfer gebracht hat, mit Rücksicht auf den gegenwärtigen Stand der Landesfinanzen kaum in der Lage sein wird, in Hinkunft höhere Beträge zur Erhaltung des

Meliorations-Bureaus in das Landes-Budget einzustellen, was aber mit Rücksicht auf die sich immer mehrenden Anmeldungen und die von Privaten sowohl, als auch Wassergenossenschaften an den gef. Landesauschus gestellten Anforderungen, die Ausführung von Culturarbeiten durch Organe des Meliorationsbureaus leiten und überwachen zu lassen, für die so wünschenswerthe Entwicklung des Meliorationswesens in Galizien unentberlich ist.

Da die Bedürfnisse des Landes Galizien, was die Förderung derjenigen Flussregulirungen und Culturunternehmungen anbelangt, welche nur im verfassungsmässigen oder genossenschaftlichen Wege zu Stande kommen können, bereits wiederholt in Resolutionen des galizischen Landtages hervorgegoben wurden und wir einer günstigen Erledigung dieser wichtigen Angelegenheit seitens des hohen k. k. Ministeriums, sowie einer thatkräftigen Unterstützung der Meliorationen in Galizien aus der dem hohen k. k. Ministerium zu Gebote stehenden Dotation mit vollem Vertrauen entgegensehen, so erlauben wir uns derweilen das höflichste Ansuchen zu stellen:

Das hohe k. k. Ministerium wolle für die Erhaltung des galizischen Meliorationsbureaus und des Meliorationscurses in Dublany, so wie zu Ausführung von technischen Vorarbeiten für Wassergenossenschaften in Galizien aus den Staatsmitteln eine angemessene Dotation und zwar wenigstens in dem Verhältnisse, in welchem das Land zu diesem Zwecke beisteuert, hochgeneigtest bewilligen.

Lemberg, den 22. April 1884.

Alegat 15. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 22. Kwietnia 1884. L. 19.280 do Prezydium c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

W załączeniu mamy zaszczyt przesłać świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa pismo Wydziału krajowego wystosowane do Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa w sprawie podniesienia dotacyi z c. k. skarbu państwa na utrzymanie tutejszego biura melioracyjnego i kursu robót melioracyjnych w Dublanach, oraz na częściowe pokrycie kosztów technicznych robót przedwstępnych przeprowadzanych bezpłatnie dla spółek wodnych w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z d. 27. Września 1882 i upraszamy świątne c. k. Prezydium Namiestnictwa o uprzejme przedłożenie tego pisma Wysokiemu c. k. Ministerstwu rolnictwa, z jak najprzychylniejszem ze Swej strony poparciem.

Do przytoczonych w rzezonem piśmie powodów, które nas skłoniły do postawienia imieniem kraju żądania wyznaczenia wyższej dotacyi z funduszów państwowych na cel powyższy, pozwalamy sobie jeszcze dodać następne szczegóły dotyczące popierania melioracyi z dotacyi przeznaczonej na subwencyonowanie różnych gałęzi kultury krajowej przez Wysokie c. k. Ministerstwo rolnictwa w innych krajach koronnych, a zaczerpnięte z urzędowych sprawozdań z czynności tego Ministerstwa ogłoszonych dotychczas za lata 1869—1880.

1) **Austria dolna**

Przy pomocy funduszów państwowych zakładano w tym czasie spółki dla przeprowadzania drenowania, nawodnienia, dla zakupna i wspólnego użytkowania maszyn i narzędzi, oraz stowarzyszenia kredytowe; podejmowano badania kraju (doliny koło Laxenburga, Urschendorfu pod Wiener-Neustadt i koło Buchberg) celem zawiązywania spółek wodnych dla przedsiębiorstw melioracyjnych;

przeprowadzano zdjęcia niewelacyjne i sporządzano plany wraz z kosztorysami. Oprócz tego otrzymał n. p. inżynier Robert Gscheider za plany wypracowane dla przedsiębiorstw melioracyjnych w dolinie Pernitz i Spratzek stosowne wynagrodzenie. Wiedeńskie towarzystwo rolnicze otrzymało 2.500 zł. na przeprowadzenie robót przygotowawczych dla melioracji, oraz na popieranie robót melioracyjnych wykonywanych przez mniejszych właścicieli gruntów. Popierano doświadczenia koło nawodnienia na folwarku Thavon p. barona Pirquet przyzwaniem zaliczek. Udzielono w r. 1876 dalszego zasiłku towarzystwu rolniczemu na cele melioracji, z czego miały otrzymywać; gmina Langau zapomogę 400 zł., gmina Wolfsbach 600 zł., druga spółka drenarska w Reichenbach 600 zł., wreszcie dwie spółki drenarskie w Haselbach łączną kwotę 900 zł. Udzielono spółkom drenarskim w Hessendorf, Grossau, Stockern, Zabernreuth, Kaaden i Wullersdorf na drenowanie 167,6 hektarów kosztem łącznym 15.352 zł. zapomogi 3.400 zł.

Wreszcie przyzwolono subwencją gminie Langfeld na urządzenie motoru hydraulicznego w kwocie 200 zł. tudzież odpowiedni zasiłek inżynierowi Krizowi na zwidzenie wielkich urządzeń nawodniających w Ratiborcie ks. Schaumburg-Lippe.

2) Austria górna.

W r. 1871. przeprowadzano subwencjami państwowymi wzorowe drenowania. Zainicyowano zawiązanie spółki melioracyjnej dla przeprowadzenia osuszenia bagien „Ybmer-Moor“ o powierzchni 1.250 hektarów, na co skarb państwa udzielił zasiłku 10.000 zł. Udzielono subwencji 1.000 zł. w części na utrzymanie inżyniera kultury przy towarzystwie rolniczym w Linz, częścią na wykonanie robót regulacyjnych i odwodniających na potoku Edelbach, łącznej długości 2.450 sążni. Regulacja ta miała na celu osuszenie 170 hektarów kosztem 8.829 zł. 84 ct. do czego państwo przychyliło się datkiem 1.612 zł. Wypracowano projekt regulacji potoka Krems. Przeprowadzono pod kierunkiem inżyniera utrzymywanego przez towarzystwo rolnicze przy pomocy państwa 6 urządzeń nawodniających, 4 drenowania, 1 osuszenie otwartymi rowami i 1 wodociąg połączony z drenowaniem na obszarze 225 hektarów kosztem 26.414 zł. Oprócz tego udzielano w latach 1877 do 1880 licznych mniejszych zapomóg rozmaitym rolnikom na pokrycie kosztów projektowania i dozoru robót melioracyjnych.

3. Salzburg.

Na dalsze prowadzenie osuszenia nad rzeką Salzach w Pinzgau tudzież w dolinie Fusch i Rausir, na który to cel w ciągu 50 lat począwszy od r. 1823, wydało już było państwo z dotacji przeznaczanej na budowle wodne sumę 694.625 zł. przyzwoliło Ministerstwo rolnictwa w roku 1874 zasiłek 3 000 zł. a. w. r. 1875, zapewniło udzielenie zasiłku 23.170 zł. Wykonanie robót oddano pod dozór inżynierów rządowych oraz zakupiono z funduszków państwowych potrzebne narzędzia i przybory. Na osuszenie doliny Grossarl o powierzchni 122 morgów przyzwoliło Ministerstwo rolnictwa zasiłek równający się trzeciej części kosztów obliczonych na 17.355 zł. Dalej umożliwiono dojście do skutku następnych większych przedsiębiorstw melioracyjnych: regulacji Taurach dla osuszenia 50 morgów, dla której urząd techniczne sporządził plany, udzieleniem subwencji w kwocie 3.000 zł.; regulacji rzeki Mur dla osuszenia 1.800 morgów udzieleniem subwencji rządowej 26.700 zł. na częściowe pokrycie kosztów preliminowanych na 80.000 zł. regulacji Anizy (Ens) na przestrzeni 12,85 kilometrów celem osuszenia 650 morgów przyjęciem na fundusz państwowy trzeciej części kosztów wynoszących 70.000 zł.

Oprócz tego udzielano licznych subwencji Towarzystwu rolniczemu na wykonanie mniejszych przedsiębiorstw melioracyjnych, wyznaczano premie na znaczniejsze komasacje gruntów, wreszcie przyznano datek roczny 700 zł. na płacę inżyniera kultury.

4. Tyrol.

Zarządzono techniczne zbadanie kraju przez dyrektora akademii rolniczej w Poppeledorf, Dr. Dunkelberga, dla ułożenia jasnego planu przyszłych melioracji. Na przeprowadzenie robót regula-

cyjnych na rzece Eisack i potokach Mareith i Pfitsch, którym to przedsiębiorstwom udzielono subwencji ze skarbu państwa w wysokości 20.000 zł. przyznano dodatkowo zasiłek roczny 4.000 zł, na 3 lata 1878, 1879 i 1880.

Pokryto z funduszków państwowych trzecią część kosztów urządzenia zbiornika na wody w dolinie Mareith pod Sterzing celem zabezpieczenia doliny przed zatapianiem. Na osuszenie doliny Sarca w powiecie Arco w południowym Tyrolu o powierzchni 354 hektarów udzielono zasiłku 10.000 zł.

Oprócz tego zakładano spółki maszynowe przy pomocy państwa i udzielano nagród i zapomóg na wykonanie i projektowanie melioracji jak n. p. właścicielowi gruntu Antoniemu Romani w Torbole 200 zł. na nawodnienie;

powiatowemu towarzystwu rolniczemu w Bruneck 130 zł. na wypracowanie planu osuszenia w dolinie Taufer, powiatowemu towarzystwu rolniczemu w Insbrucku 100 zł. na sporządzenie planu osuszenia 50 morgów łąki w gminie Igls; rolnikowi w Kolfuschg 30 zł. na osuszenie 1 $\frac{1}{4}$ morga gruntu rowami;

powiatowemu Towarzystwu rolniczemu w Sand zapomogę na wprowadzenie w kulturę spustoszonych wylewem gruntów w gminach Sand i Kematen;

spółce wodociągowej Goldrain-Gelsann 500 zł. na ukończenie wodociągu itp.

5. Voralberg.

Na wykształcenie inżyniera kultury przyznano stypendyum rządowe w wysokości 600 zł., oraz zapewniono krajowi pokrycie z funduszków państwowych połowy wydatku na utrzymanie krajowego inżyniera melioracyjnego.

6. Styrya.

Przy znacznej, bo wynoszącej kilka tysięcy złotych subwencji państwowej, udzielonej towarzystwu rolniczemu w Grazu, przeprowadzano mniejsze nawodnienia i drenowania oraz regulacje potoków, przy czem trzymano się tej zasady, że właściciele wykonywali tylko roboty ziemne, a ze subwencji państwowej pokrywano kosztą drenów i czynności inżyniera. W ten sposób przeprowadzono roboty melioracyjne w powiecie Neumarkt, a w latach 1873—6 w różnych miejscowościach na obszarze 220 hektarów. Wzorowe drenowania wykonano w gminach: Birkfeld, Kobanz, Marein, Neumarkt, dalej w obrębie towarzystw filialnych Aflenz, Westgraz i Irdning. Przy subwencji Ministerstwa rolnictwa zbadał profesor Schmirger z Johaneum w Grazu dorzecze i doliny rzek Mur i Palten. Przeprowadzano roboty przygotowawcze dla regulacji potoków Pössnitz, dla kanalizacji łąk nad rzeką Mur, dla regulacji potoków Lassnitz, Stainz i Feistritz, inicjonowano i popierano zawiązywanie spółek wodnych bezpłatnem przeprowadzaniem zdjęć i dostarczaniem planów, jak spółki w Feldbach, Wagendorf, Lafnitz, Lungitz i Mülln, wspierano zapomogami spółki jak n. p. w Fürstenfeld, Wippersbach pod Leibnitz itp. Wreszcie udzielono zasiłków tamtejszemu Wydziałowi krajowemu na wykonanie regulacji wód niespławnych jak n. p. dla regulacji Anizy, na którą wyasygnowano 3.000 zł. tytułem datku na budowę a 450 zł. na konserwacyę.

7. Karyntya.

Subwencyonowano krajowego podmajstrzego melioracyjnego zasiłkiem rocznem 700 do 1.000 zł. i udzielano zapomóg na zbadanie terenów i dorzeczy, oraz zdjęcia niwelacyjne i sporządzanie projektów: dla regulacji rzeki Glan, na który to cel wydano ze skarbu państwa 3.000 zł., dalej rzek Lavan, Möll i Gladnitz, potoku Tweng i Wolfnitz oraz jeziora Griffen, dla obniżenia stanu wody i jeziora Bentschach i Hafneńskiego, wreszcie dla osuszenia bagien zwanych „Herfelder Moor“ i z tem połączonej regulacji potoku Hörbach. Oprócz tego premiowano melioracyę Alp i urządzano kosztem odnośnej dotacyi subwencyjnej wzorowe nawodnienia i osuszenia.

8. W Krainie.

W Krainie subwencyonowano zdjęcia niwelacyjne i wypracowanie projektów dla odwodnienia doliny Laas, osuszenia jeziora Zirknitz i regulacji rzeki Unz i Laibach, na który cel wyasygnowano inżynierowi cywilnemu Dr. Rafaelowi Vincentini, kwotę 1.000 zł. Przytem udzielono zasiłku na oczyszczenie otchłani i grot w dolinie Planina w kwocie 1.000 zł. a na obwałowanie Sawy pod Klere i Dousko 3.622 zł. i subwencyonowano także rozdzielaniem odpowiednich nagród państwowych melioracją łąk i pastwisk alpejskich oraz urządzenie zbiorników wody dla pojenia bydła.

9. Wybrzeże.

Udzielano subwencji na wykonywanie urządzeń nawodniających w dorzeczu Isonza pod Monfalcone, oraz na przeprowadzenie robót przedwstępnych i wypracowanie projektów: dla osuszenia doliny Idria koło Karfreit i Tolmein, dla regulacji kanału Rachitta, odwodnienia doliny Arsa, osuszenia jeziora Ceppitz, dla regulacji potoku górskiego Cornalungo przy Capo d'Istria, dla robót odwodniających i irygacyjnych w powiecie Cervignano, Gradisca i Cormons (1.000 zł.), wreszcie dla regulacji potoku górskiego Recina (100 zł.) i osuszenia doliny Verbenico i Arsa. Dla osuszenia moczarów w powiecie Cervignano polecono wypracować generalny projekt starszemu radcy budownictwa Bau-belli. Dalej subwencyonowano zakładanie zbiorników wody na karsie dla pojenia bydła, premiowano użyźnianie gruntów i udzielano hojnych zapomóg na wykonanie zbiorowych robót melioracyjnych. I tak udzielono zapomóg: 2.000 zł. na wstępne roboty koło nawodnienia poł. Monfalcone, 10.000 zł. zapomogi i 6.000 zł. zaliczki na osuszenie doliny Idriazza, 5.000 zł. zapomogi gminie Cervignano na odwodnienie gruntów położonych nad rzeką Aussa, 11.200 zł. rocznej zapomogi na roboty konserwacyjne koło osuszenia pod Aquileją, 1.500 zł. premii i 550 zł. zapomogi gminie Terzo za osuszenie wykonane kosztem 3.170 zł., 700 zł. gminom Villesse i Ruda na wykończenie grobli ochronnej, 1.000 zł. dodatku rządowym urzędnikom technicznym zajętem przy robotach wodnych na rzece Isonzo, 500 zł. zapomogi na wykopanie kanału Rachitta, 4.000 zł. zapomogi na osuszenie doliny Verbenico na wyspie Veglio o powierzchni 280 morgów kosztem 11.600 zł., 4.000 zł. zapomogi gminie Ossero na osuszenie zatoki Gias, wreszcie 1.740 zł. subwencji geologowi Wolfowi na zbadanie podziemnych żył wody słodkiej celem z użytkowania źródeł na cele kultury.

10. Dalmacya.

Subwencyonowano techniczne roboty przygotowawcze i przeprowadzono przy pomocy specjalnego kredytu głodowego: roboty kanalizacyjne w powiecie Benkovac, osuszenie lago picolo na wyspie Pago, regulacją potoku górskiego Scardona i Rivina-Jaruga, nawodnienie kampani Rastok, osuszenie moczarów pod Ostrovizza, nawodnienie stepu Canale, założenie kanału pod Raguse vecchia i t. p. Dla osuszenia jeziora Jezero, regulacji potoku górskiego Cicola, osuszenia w Troloque i pod Stankovacz, oraz dla odwodnienia w Canali i t. d. wykończono plany a roboty miały być wkrótce rozpoczęte. Nadinżynierowi Namiestnictwa Dr. Karolowi Bortolotti polecono zajmować się wyłącznie kierownictwem robót melioracyjnych i dostarczono mu instrumentów i innych geodetycznych przyrządów na rachunek dotacji melioracyjnej. Nadzwyczajnych zapomóg udzielono na wykopanie kanału w Blacane dla osuszenia 9 hektarów gruntów, na regulację górskiego potoka Moskanje i dokończenie kanału odwodniającego w Polaca. Wreszcie przyznawano też z dotacji melioracyjnej zapomogi na zakładanie sadzawek dla pojenia bydła.

II, Czechy.

Oprócz stypendyów nadawanych technikom melioracyjnym na podróże naukowe przyzwalają Ministerstwo rolnictwa zasiłki na budowę ochronne, regulacje wód niespławnych, zakładanie łąk irygowanych, wzorowych urządzeń melioracyjnych i t. p.

Między innymi przyznano krajowej Radzie kultury subwencją 1.000 zł. na pokrycie kosztów połączonych z wypracowaniem projektu regulacji potoku Polzenbach, dalej subwencje na ten sam cel zregulowania potoku Golbach i rzeki Biela, tudzież na urządzenie wzorowej melioracji w Lesie czeskim, pod Nimburg, w Tabor i w Reichenbergu, które to roboty przeprowadzały po większej części powiatowe towarzystwa rolnicze.

12. Morawa.

Pierwszą spółkę drenarską w Smatting założył inspektor kultury dla osuszenia 33 hektarów pola kosztem 5.000 zł. przy pomocy subwencji państwowej w kwocie 800 zł. Zresztą utworzono przy pomocy państwa jeszcze jedną tylko spółkę dla nawodnienia łąki na powierzchni 9 $\frac{1}{2}$ hektarów kosztem 521 zł. 55 ct. Badano także ze strony Ministerstwa rolnictwa stosunki techniczno-leśne i rolnicze i przyrzeczono przyczynić się do kosztów wypracowania technicznych projektów.

13. Szląsk.

Wyznaczono zapomogi na rozpowszechnienie melioracji i tak: remuneracją dla wysłużonego rzadcy dóbr Roledera za udzielanie wskazówek ludności włościańskiej przy zakładaniu łąk nawodnianych, zapomogę 100 zł. gminie Altzechsdorf na przeprowadzenie uprawy łąki, 400 zł. zasiłku towarzystwu rolniczemu w Barzdorf-Weidenau na drenowanie pól przy szkole rolniczej w Oberhermsdorf, 2.500 zł. subwencji na drenowanie 103 hektarów pola w Zuckmantel kosztem 12.573 zł. 28 ct., wreszcie 200 zł. zasiłku na drenowanie 15 hektarów w Würbenthal kosztem 200 zł. Na poparcie przygotowawczych robót dla regulacji rzek i stojących z nią w związku melioracji, oraz na wynagrodzenie inżyniera kultury przyzwoliło Ministerstwo rolnictwa w r. 1880. subwencją roczną w kwocie 4.000. zł.

Podczas gdy Wysokie Ministerstwo rolnictwa tak szczerze subwencyonowało melioracje rolne w innych krajach koronnych w powyżej wspomnianym okresie czasu 1869—1880 z dotacji subwencyjnej na cele kultury krajowej, w Galicyi tymczasem, której źródła dochodu płyną prawie wyłącznie z rolnictwa, prócz kilku stypendyów wyznaczonych na wykształcenie inżynierów melioracyjnych i zasiłków udzielonych towarzystwom rolniczemu na utrzymanie inżynierów kultury, popierała ta Wysoka Władza tylko jedno wzorowe urządzenie nawodniające w Dublanach, które jednak przy odebraniu zakładu w zarząd kraju już nie funkcjonowało i udzieliła zapomogi na wykonanie melioracji tylko w jednym szczególnym wypadku, mianowicie przyczyniła się do regulacji Brnia starego przeprowadzonej dla odwodnienia 17.965 morgów w powiecie Mieleckim datkiem 6.000 zł., nie wynoszącym nawet $\frac{1}{15}$ kosztów 94.051 zł. 34 ct., kiedy równocześnie w innych prowincjach na mało znaczące kilkudziesięciu morgowe melioracje wyznaczano kilkatusięczne subwencje w wysokości przeważnie trzeciej części kosztów.

W obec tych faktów można uważać żądanie nasze o podwyższenie dotacji rządowej na biuro melioracyjne i popieranie spółek wodnych bezpłatnem udzielaniem pomocy technicznej tego bióra jako zupełnie uzasadnione i niewątpimy, że Światne c. k. Prezydium Namiestnictwa raczy najgoręcej poprzeć prośbę naszą zawartą w dołączonym piśmie do Wysokiego c. k. Ministerstwa rolnictwa.

Ponieważ równocześnie udajemy się do Jego Exc. Pana Ministra Dr. Floryana br. Ziemiałkowskiego w tej samej sprawie, przeto upraszamy o ile można jak najrychlejsze przedłożenie tego pisma Wysokiej Władzy centralnej.

Alegat 16. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

Wykaz należności, uiszczeń i zaległości zaliczek

danych c. k. Radom szkolnym okręgowym po koniec roku budżetowego 1883. (Czerwca 1884.) z uwidocznieniem korespondencji przez Wydział krajowy przeprowadzonych z c. k. Radą szkolną krajową i c. k. Radami szkol. okręgowymi, tudzież z c. k. Starostwami.

Nazwa Rady szkolnej okręgowej	Udzielone zaliczki		Zwrócono w ciągu r. 1883		Zalega z końcem Lutego 1884. r.		z Radami szkolnymi okręgowymi	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.			
1 Bochnia	13.900	—	10.000	—	3.900	—	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
2 Gródek	7.827	54 1/2	—	—	7.827	54 1/2	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
3 Kałusz	5.000	—	5.000	—	—	—	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
4 Pilzno	6.000	—	—	—	6.000	—	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
5 Tarnopol	15.691	09	—	—	15.691	09	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
I Suma zaległych z r. 1882.	48.418	63 1/2	15.000	—	33.418	63 1/2	zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi

Korespondencye i urgensa Wydziału krajowego

zbiór- towa nie specjal- nie	z krajową Radą szkolną		specyjalnie	z c. k. Starostwami, urzędami podatkowymi i Wydziałami powiatowymi
	zbiór- towa nie specjal- nie	zbiór- towa nie specjal- nie		
1883 i przosno o zarządzenie rychłego osiągnięcia zaległości	—	—	—	—
1884	—	—	—	—
Kwieciana	—	—	—	—
Maja	—	—	—	—
Czerwca	—	—	—	—
Lipca	—	—	—	—
Wszecnia	—	—	—	—
Listopada	—	—	—	—
Grudnia	—	—	—	—
Stycznia	—	—	—	—
Lutego	—	—	—	—
Marca	—	—	—	—
Kwieciana	—	—	—	—
LW. 30.457/83,	42.485/83,	42.485/83,	30.457/83,	27.764/83,
44.824/83,	44.309/83,	44.309/83,	36.160/83,	58.984/83.
53.310/83,	2.820/84,	7.393/84,	41.603/83,	50.708/83,
10.496/84,	20.753/84,	27.668/84,	7.393/84,	7.393/84,
33.697/84.	—	—	10.496/84,	27.668/84,
LW. 30.457/83,	36.160/83,	36.160/83,	—	—
41.603/83,	53.310/83,	2.820/84,	—	—
7.393/84,	10.496/84,	20.753/84.	—	—
LW. 30.457/83,	36.160/83,	36.160/83,	—	—
42.485/83,	44.309/83,	53.310/83,	—	—
2.820/84,	20.753/84,	27.668/84,	—	—
33.697/84.	—	—	—	—
LW. 24.492/83,	30.457/83,	30.457/83,	—	—
30.773/83,	36.160/83,	44.309/83,	—	—
53.310/83,	49.856/83,	55.539/83,	—	—
2.054/84,	2.820/84,	7.393/84,	—	—
8.380/84,	10.496/84,	11.940/84,	—	—
20.753/84,	22.216/84,	27.668/84,	—	—
31.363/84,	33.697/84,	—	—	—
LW. 30.457/83,	30.457/83,	30.776/83,	—	—
36.160/83,	42.485/83,	44.309/83,	—	—
53.310/83,	58.627/83,	2.056/84,	—	—
2.820/84,	7.393/84,	7.397/84,	—	—
10.496/84,	14.429/84,	19.987/84,	—	—
20.753/84,	27.668/84,	24.717/84,	—	—
29.519/84,	33.697/84,	—	—	—

pod datę i liczbami jak poniżej poszczególnie.

B. Udziałowe w r. 1883.

6	Wadowice	LW. 42.199/83
7	Bochnia	" "
8	Rzeszów	" "
9	Brzeźany	" "
10	Tarnopol	" "
11	Zaleszczyki	" "
12	Czortków	" "
13	Sniatyn	" "
14	Kołomyja	" "
15	Stanisławów	" "
16	Gródek LW.	41.603/83.
17	"	5.798/84
18	Kałuż	53.304/83
19	"	56.924/83

II. Suma . . .
I. Suma . . .
Razem . . .

Nadto udzielono na rachunek r. 1884.

Kraków	20.067/84
Pilzno	33.315/84
Pilzno	24.570/84

Ogółem . . .

Łącznie z Radą szkolną krajową urgowano i Radę szkolną okręgową

1.672 68	1.672 68	1.672 68	1.672 68	—	—
3.970 70 1/2	3.970 70 1/2	3.970 70 1/2	3.970 70 1/2	—	—
1.921 61	1.921 61	1.921 60	1.921 60	—	—
122 10	122 10	122 10	122 10	—	—
1.668 63	1.668 63	1.668 63	1.668 63	—	—
151 91	151 91	151 91	151 91	—	—
850 81	850 81	850 81	850 81	—	—
141 13 1/2	141 13 1/2	141 13 1/2	141 13 1/2	—	—
530 80	530 80	530 80	530 80	—	—
1.263 28 1/2	1.263 28 1/2	1.263 28 1/2	1.263 28 1/2	—	—
1.000 —	1.000 —	500	500	500	500
1.500 —	1.500 —	1.500	1.500	1.500	1.500
1.000 —	1.000 —	1.000	1.000	—	—
3.000 —	3.000 —	3.000	3.000	—	—
18.793 65 1/2	18.793 65 1/2	16.793 65 1/2	16.793 65 1/2	2.000	—
48.418 63 1/2	48.418 63 1/2	15.000	15.000	33.418 63 1/2	33.418 63 1/2
67.212 29	67.212 29	31.793 65 1/2	31.793 65 1/2	35.418 63 1/2	35.418 63 1/2
2.000	2.000				
700	700				
800	800			3.500	3.500
70.712 29	70.712 29	31.793 65 1/2	31.793 65 1/2	38.918 63 1/2	38.918 63 1/2

1883 I. 20.457	1883 I. 20.457	1883 I. 20.457	1883 I. 20.457	1883 I. 20.457	1883 I. 20.457
36.160	36.160	36.160	36.160	36.160	36.160
42.465	42.465	42.465	42.465	42.465	42.465
44.309	44.309	44.309	44.309	44.309	44.309
53.310	53.310	53.310	53.310	53.310	53.310
2.820	2.820	2.820	2.820	2.820	2.820
1884 I. 2.820	1884 I. 2.820	1884 I. 2.820	1884 I. 2.820	1884 I. 2.820	1884 I. 2.820
15. Lutego	15. Lutego	15. Lutego	15. Lutego	15. Lutego	15. Lutego
28. Lutego	28. Lutego	28. Lutego	28. Lutego	28. Lutego	28. Lutego
24. Kwietnia	24. Kwietnia	24. Kwietnia	24. Kwietnia	24. Kwietnia	24. Kwietnia
20.753	20.753	20.753	20.753	20.753	20.753
27.668	27.668	27.668	27.668	27.668	27.668
33.697	33.697	33.697	33.697	33.697	33.697

LW. 44.309/83.
Z pożyczką 1. łącznie urgowano
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83, 53.310/83,
58.503/83.
Z pożyczką 5. łącznie urgowano
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83.
LW. 44.309/83.
Z pożyczką 2. łącznie urgowano
Termin spłaty do 30. czerwca 1884

Zaliczki te mają być w ciągu r. 1884. spłacone.

Odezwą Wydziału kraj. z d. 24. Czerwca

1883 I. 20.457 przedstawiono stan zaliczek z koncem

Alegat 17. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

WYKAZ

sumaryczny należności, uiszczeń i zaległości prestacyjnych z końcem 1. półrocza roku 1883.

L. p.	Nazwa Rady szkolnej okręgowej	N a l e ż y t o ś ć						Uiszczenie		Zaległości z końcem I. półrocza 1883.		Uwaga
		zaległa		bieżąca		razem		zł.	ct.	zł.	ct.	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.					
1	Bochnia . . .	12764	85 ¹ / ₂	8444	66 ¹ / ₂	21209	52	—	—	21209	52	
2	Brzeżany . . .	1654	54 ¹ / ₂	14945	21	16599	75 ¹ / ₂	5565	49	11034	26 ¹ / ₂	
3	Czortków . . .	15503	41 ¹ / ₂	15060	91	30564	32 ¹ / ₂	5114	72 ¹ / ₂	25449	60	
4	Drohobycz . . .	4637	48 ¹ / ₂	10945	68	15583	16 ¹ / ₂	3794	71	11788	45 ¹ / ₂	
5	Gorlice . . .	5526	9	10021	9	15547	18	—	—	15547	18	
6	Gródek . . .	17506	45 ¹ / ₂	15561	78	33068	23 ¹ / ₂	6677	42 ¹ / ₂	26390	81	
7	Jarosław . . .	19823	55	23196	13	43019	68	9700	24 ¹ / ₂	33319	43 ¹ / ₂	
8	Jasło . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
9	Jaworów . . .	19842	22	19367	63	39209	85	12363	99 ¹ / ₂	26845	85 ¹ / ₂	
10	Kałusz . . .	6169	10 ¹ / ₂	15493	23	21662	33 ¹ / ₂	4895	28 ¹ / ₂	16767	5	
11	Kolbuszowa . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	Kołomyja . . .	1666	63	3546	67	5213	30	1746	14	3467	16	
13	Kaków) Lwów) zamiejska	57513	69 ¹ / ₂	35451	67	92965	36 ¹ / ₂	11011	69	81953	67 ¹ / ₂	
14	Mielce . . .	3048	6 ¹ / ₂	12458	51	15506	57 ¹ / ₂	2088	26	13418	31 ¹ / ₃	
15	Myślenice . . .	11675	62 ¹ / ₂	6339	97	18015	59 ¹ / ₂	4122	34 ¹ / ₂	13893	25	
16	Nadwórna . . .	2949	21 ¹ / ₂	6672	79	9622	1 ¹ / ₂	1829	29 ¹ / ₂	7792	71	
17	Nowy Sącz . . .	6911	95 ¹ / ₂	10650	39	17562	34 ¹ / ₂	4340	95	13221	39 ¹ / ₂	
18	Pilzno . . .	8429	53	11037	87	19467	40	5361	31 ¹ / ₂	14106	8 ¹ / ₂	
19	Przemyśl . . .	7159	—	18462	66	25621	66	7650	51 ¹ / ₂	17971	14 ¹ / ₂	
20	Rohatyn . . .	10022	48	18416	99 ¹ / ₂	28439	47	7352	24	21087	23 ¹ / ₂	
21	Rzeszów . . .	7005	6 ¹ / ₂	17964	54	24969	60 ¹ / ₂	5839	34 ¹ / ₂	19130	26	
22	Sambor . . .	3156	82	15193	88	18350	70	7451	65	10899	5	
23	Sanok . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
24	Śniatyn . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
25	Sokal . . .	3635	29	8761	97	12397	26	3050	85	9346	41	
26	Stanisławów . . .	3127	62 ¹ / ₂	14713	81	17841	43 ¹ / ₂	5604	98	12236	45 ¹ / ₂	
27	Stryj . . .	31038	28	23137	54 ¹ / ₂	54175	82 ¹ / ₂	8076	10	46099	72 ¹ / ₂	
28	Tarnopol . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
29	Tarnów . . .	6290	29	16849	2 ¹ / ₂	23139	31 ¹ / ₂	8651	89	14487	42 ¹ / ₂	
30	Trembowła . . .	8459	59	12159	57 ¹ / ₂	20619	16 ¹ / ₂	11204	80 ¹ / ₂	9414	36	
31	Wadowice . . .	3543	8	12601	96	16145	4	2240	18	13904	86	
32	Zaleszczyki . . .	8928	45 ¹ / ₂	12389	90 ¹ / ₂	21318	36	3998	13	17320	23	
33	Złoczów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
34	Zólkiew . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
35	Suma . . .	287988	41	389846	6	677834	47	149732	55 ¹ / ₂	528101	91 ¹ / ₂	

Ąlegat 18. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z roku 1884.

W Y K A Z

zaliczek udzielonych gminom na budynki szkolne od roku 1876 po koniec r. budżetowego 1883.

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
1	Bachorzec	500	—	50	—	—	—
2	Balice	300	—	—	—	—	—
3	Balińce	600	—	—	—	100	—
4	Bar	200	—	20	—	—	—
5	Bernadówka	500	—	—	—	—	—
6	Biała	600	—	—	—	—	—
7	} Biskupice	1000	—	—	—	—	—
8		500	—	100	—	—	—
9	Blich	500	—	62	50	—	—
10	Bohutyn	300	—	—	—	—	—
11	Bolestraszyce	1000	—	—	—	—	—
12	Boniszyn	500	—	—	—	—	—
13	Borszczów	1500	—	150	—	—	—
14	Borek	100	—	—	—	50	—
15	Borków	400	—	100	—	150	—
16	} Bóbrka	1000	—	100	—	—	—
17		1000	—	50	—	—	—
18	Brzyszczyki	270	—	27	—	—	—
19	Buczacz	1500	—	150	—	75	—
20	Busk	1000	—	100	—	—	—
21	Capowce	300	—	—	—	—	—
22	Cetula	600	—	—	—	—	—
23	Chyrów	600	—	60	—	—	—
24	Cyków	400	—	40	—	—	—
25	Czarnokońce małe	250	—	—	—	—	—
26	Czarny potok	400	—	—	—	—	—
27	Czekaj	150	—	—	—	—	—
28	Czerniechowce	2000	—	—	—	—	—
29	Czerniejów	500	—	—	—	—	—
30	Czudec	500	—	50	—	—	—
31	Czudeckie przedmieście	500	—	50	—	50	—
32	Czystopad	200	—	16	—	16	—
33	Czyszki (powiat Brody)	200	—	—	—	—	—
34	" (powiat Lwów)	200	—	20	—	60	—
35	Darachów	600	—	100	—	—	—
36	Dąbrowa	6020	—	415	39 ¹ / ₂	415	39
37	Derzów	1000	—	—	—	—	¹ / ₂
38	Dębno	600	—	60	—	—	—
39	Dobromil miasto	3000	—	300	—	—	—
40	Dobrotwór	300	—	50	—	—	—
41	Dubiecko	1500	—	200	—	—	—

Liczba porząd- kowa	Nazwa gmin	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883		
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
42	} Dukla . . . . . }	800	—	80	—	—	—	
43		2000	—	200	—	—	—	
44		Duczła wielka	800	—	80	—	80	—
45		Duńkowice	1000	—	100	—	—	—
46		Dylągówka	300	—	—	—	—	—
47		Dzurków	500	—	—	—	150	—
48		Firlejówka	100	—	—	—	—	—
49		Polwarki Żydaczowskie	820	—	82	—	75	96
50		Gaje starobrodzkie	600	—	60	—	—	—
51		Gańczary	500	—	50	—	50	—
52	Glinik	500	—	50	—	50	—	
53	Gołogóry wieś	500	—	50	—	—	—	
54	miasteczko	800	—	80	—	—	—	
55	Gorajowiec	130	—	13	—	13	—	
56	Grzymałów	1000	—	100	—	200	—	
57	Hadyńkowiec	500	—	50	—	25	—	
58	Hodowice	400	—	—	—	—	—	
59	Hostów	500	—	100	—	—	—	
60	Hruszów i Kłonica	530	—	66	25	50	—	
61	Hucisko oleskie	100	—	—	—	—	—	
62	Hyżne	400	—	40	—	40	—	
63	Jaryczów stary	500	—	50	—	150	—	
64	Jasień	1000	—	100	—	—	—	
65	Jazłowczyk	300	—	—	—	—	—	
66	Jezierzanka	300	—	30	—	45	—	
67	Ławcze	500	—	50	—	—	—	
68	Jordanów	1000	—	100	—	—	—	
69	Ispas	300	—	—	—	150	—	
70	Izdebnik	1000	—	100	—	—	—	
71	Kałuż	2000	—	200	—	—	—	
72	Kędzierzawce	200	—	—	—	—	—	
73	Klikowa	400	—	50	—	—	—	
74	Klimiec	300	—	—	—	11	80	
75	Klimkówka	400	—	50	—	—	—	
76	Koburzyn	250	—	—	—	—	—	
77	Kobylnica ruska	550	—	—	—	—	—	
78	Kobyłowlaki	1000	—	100	—	—	—	
79	Kołomyja	1000	—	100	—	50	—	
80	} Komarno . . . . . }	1000	—	—	—	—	—	
81		500	—	—	—	—	—	
82		Kopki	300	—	—	—	—	—
83		Korezyn powiat Stryj	600	—	—	—	—	—
84		" " Krosno	500	—	50	—	—	—
85		Koropiec " Czortków	400	—	—	—	—	—
86		" " Złoczów	300	—	—	—	30	—
87		Kornalowice	600	—	—	—	120	—
88		Kosmacz	350	—	—	—	—	—

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
89	Kozy	500	—	—	—	—	—
90	Krakowiec	400	—	40	—	—	—
91	) Krościeńko	200	—	—	—	—	—
92	)	1000	—	100	—	—	—
93	Krotoszyn	500	—	50	—	50	—
94	Krowniki	400	—	—	—	—	—
95	Królin	102	—	—	—	30	60
96	Krynica	1000	—	—	—	94	64
97	Kryłoś	500	—	50	—	—	—
98	Krzęcin	500	—	50	—	—	—
99	Krzyszkwice	1000	—	100	—	—	—
100	Krywczę	800	—	80	—	—	—
101	Kulików	2000	—	—	—	—	—
102	Kuty	3000	—	300	—	—	—
103	Lachowice	600	—	60	—	60	—
104	Lacka wola	600	—	—	—	—	—
105	Lackie wielkie i małe	600	—	—	—	25	—
106	Lanckrona	600	—	60	—	—	—
107	Leszczyn	200	—	20	—	20	—
108	Leszniów	400	—	—	—	—	—
109	Leżajsk	5000	—	250	—	—	—
110	Lisko	800	—	100	—	—	—
111	) Lisowice	900	—	—	—	—	—
112	)	300	—	—	—	—	—
113	Lipnica dolna	400	—	40	—	40	—
114	„ mrowana	600	—	150	—	—	—
115	Lipniki	300	—	—	—	—	—
116	Łopatyn	1000	—	200	—	—	—
117	Lubaczów	2000	—	—	—	—	—
118	Lubacza	600	—	—	—	—	—
119	Lubiana	400	—	100	—	200	—
120	Lubla	200	—	—	—	—	—
121	) Łańcut miasto	2000	—	—	—	—	—
122	)	4000	—	400	—	—	—
123	Łąki	500	—	50	—	—	—
124	) Łoszniów	500	—	50	—	—	—
125	)	500	—	62	50	—	—
126	Łukowa	250	—	—	—	—	—
127	Łuczyce	150	—	—	—	—	—
128	Markowa	600	—	—	—	200	—
129	Markowce	400	—	—	—	—	—
130	Meteniów	300	—	—	—	—	—
131	Męcina	129	—	—	—	—	—
132	Męcinka	150	—	—	—	—	—
133	Milatyn	200	—	20	—	—	—
134	Mitulim	300	—	—	—	—	—
135	Młyniska	600	—	—	—	—	—

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
136	Mościska	2000	—	250	—	—	—
137	Myścowa	250	—	—	—	—	—
138	} Nadwórna	400	—	40	—	40	—
139			3200	—	320	—	—
140	Nahorce	400	—	—	—	—	—
141	Nałuże	400	—	—	—	—	—
142	Narajów	200	—	—	—	—	—
143	Nawsie	400	—	50	—	—	—
144	Niemidów	800	—	80	—	—	—
145	} Niepołomice	161	—	—	—	—	—
146			1000	—	100	—	200
147	Nisko gmina	1500	—	150	—	—	—
148	Nowy Sącz	400	—	—	—	—	—
149	Nowy Targ	1000	—	—	—	250	—
150	Nowosielce	600	—	—	—	—	—
151	Ochladów	100	—	—	—	—	—
152	Ochrymowce	800	—	—	—	—	—
153	Odrzykoń	600	—	100	—	—	—
154	Olszanik	400	—	—	—	—	—
155	Olszanica	500	—	100	—	—	—
156	Olszyce	2090	—	200	—	—	—
157	Osiek powiat Biała	500	—	—	—	—	—
158	„ „ Wadowice	400	—	40	—	—	—
159	„ „ Jasło	250	—	50	—	—	—
160	Ostrowczyk polny	300	—	—	—	—	—
161	Oświęcim	500	—	100	—	—	—
162	Ozydów	500	—	100	—	—	—
163	Padew narodowa	500	—	50	—	50	—
164	Petlikowce	500	—	50	—	—	—
165	Pisarzowice	500	—	—	—	—	—
166	Piskorowice	500	—	50	—	—	—
167	Pistyń wieś	600	—	60	—	60	—
168	„ miasteczko	400	—	40	—	—	—
169	Pobereże powiat Żydaczów	600	—	60	—	60	—
170	„ „ Stanisławów	1000	—	100	—	—	—
171	Podborce	500	—	50	—	—	—
172	Pohorce	200	—	20	—	20	—
173	Podhorodce	500	—	—	—	153	22
174	Podłęże	129	—	—	—	—	—
175	Podwysokie	1000	—	200	—	—	—
176	Poręba radlna	200	—	—	—	—	—
177	Porszna	300	—	50	—	100	—
178	Potok złoty	500	—	50	—	—	—
179	Przemysł	6000	—	600	—	—	—
180	Przewłoczna	300	—	—	—	—	—
181	Przewrotne	800	—	80	—	80	—
182	Przybówka	400	—	40	—	—	—

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
183	Radłowice	400	—	—	—	—	—
184	Radymno	3000	—	250	—	125	—
185	Radziechów	5650	—	376	66	—	—
186	Rakówczyk	500	—	50	—	—	—
187	Rasztowce	500	—	50	—	—	—
188	Rawa gmina	500	—	—	—	—	—
189	Raźniów	200	—	—	—	16	65
190	Reniów	200	—	—	—	—	—
191	Rodatycze	500	—	50	—	—	—
192	Rohatyn	5000	—	500	—	—	—
193	Rozhureze	600	—	60	—	—	—
194	) Równe . . . . . (	400	—	40	—	—	—
195		1600	—	—	—	—	—
196	) Rndki . . . . . (	500	—	—	—	—	—
197		Ryków	300	—	—	—	—
198	Rzepniów	100	—	—	—	—	—
199	Rzeszów	3000	—	300	—	—	—
200	Sanok gmina	1200	—	120	—	—	—
201	Sarny	1000	—	100	—	—	—
202	Schönaugier	500	—	50	—	—	—
203	Siary	500	—	—	—	—	—
204	Sielec	400	—	—	—	—	—
205	Sieniakowce	600	—	100	—	200	—
206	Siennów	1000	—	100	—	—	—
207	Sieniawa	1582	96	—	—	1582	96
208	Siępraw i Łyczanka	800	—	—	—	—	—
209	) Skala . . . . . (	510	—	50	—	—	—
210		2000	—	200	—	—	—
211	) Skniłów . . . . . (	500	—	50	—	—	—
212		300	—	—	—	—	—
213	) Sokółów . . . . . (	2000	—	200	—	—	—
214		400	—	100	—	—	—
215	Smarzów	1000	—	100	—	300	—
216	Sromowce	300	—	50	—	—	—
217	Stary Wisznicz	130	—	—	—	—	—
218	Starzawa	500	—	—	—	—	—
219	Sławna	200	—	20	—	20	—
220	Stare miasto	500	—	50	—	—	—
221	Stulsko	1000	—	—	—	—	—
222	Stąpnicza i Kotowania	400	—	—	—	—	—
223	Stechnikowce	250	—	—	—	—	—
224	Stojanów	400	—	50	—	—	—
225	Stubno	600	—	—	—	200	—
226	Stulsko	800	—	—	—	—	—
227	Strachocina	400	—	—	—	—	—
228	Stroniatyn	1000	—	100	—	200	—
229	Stronibaby	200	—	—	—	—	—

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
230	Środopolec	600	—	60	—	—	—
231	Sroki	200	—	20	—	40	—
232	Stryjówka	1500	—	250	—	—	—
233	Suchodoły	500	—	100	—	—	—
234	Suchowola	400	—	100	—	—	—
235	Sułkowice	800	—	80	—	—	—
236	Swilecza	600	—	100	—	—	—
237	Szebnie	100	—	—	—	—	—
238	Szmańkowce	400	—	—	—	—	—
239	Szybalin	200	—	—	—	—	—
240	Tarnobrzeg z Dzikowem	300	—	—	—	—	—
241	Trzeciana	400	—	40	—	40	—
242	Trzechaniec powiat Mościska	800	—	—	—	—	—
243	" " Dobromil	600	—	75	—	29	43
244	Trzeboś	600	—	100	—	—	—
245	Tuligłowy powiat Mościska	174	—	17	40	—	—
246	" " Jarosław	1000	—	100	—	—	—
247	Turka gmina	1000	—	100	—	175	—
248	Turza powiat Jasło	200	—	—	—	—	—
249	" " Staremiasto	300	—	30	—	—	—
250	" " " " " " " "	300	—	30	—	110	—
251	) Tyczyn	600	—	60	—	300	—
252	Tyśmienica	800	—	80	—	—	—
253	Uhelna	400	—	40	—	—	—
254	Uhnów gmina	500	—	50	—	50	—
255	Ulanów	200	—	—	—	—	—
256	Ułazów	400	—	—	—	—	—
257	) " " " " " " " "	322	50	—	—	—	—
258	) Ujście solne	2000	—	200	—	700	—
259	Uścieszko	200	—	—	—	—	—
260	Usznia	500	—	50	—	—	—
261	Urłów	200	—	—	—	66	63
262	Urłów z Chrabiezną	200	—	—	—	—	—
263	Werchrata	400	—	—	—	—	—
264	Weryń	1500	—	150	—	—	—
265	Wesołów	1200	—	120	—	35	—
266	Wiązowa	300	—	—	—	—	—
267	Widulka	600	—	100	—	—	—
268	Wielkie oczy	2000	—	200	—	—	—
269	Wiewiórka	300	—	—	—	—	—
270	Witkowice	800	—	80	—	—	—
271	Winniki	2000	—	200	—	400	—
272	Włosz	400	—	—	—	—	—
273	Wolica ługowa i piaskowa	400	—	—	—	—	—
274	Wołoskowce	1000	—	—	—	—	—
275	Wołoszczyzna	600	—	60	—	—	—
276	Wołęców	1000	—	100	—	—	—

Liczba porząd- kowa	N a z w a g m i n	Zaliczka pierwotnie dana		Raty w r. 1885 do spłaty przypadające		Zaległość po koniec r. 1883	
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
277	Wybranówka	400	—	40	—	40	—
278	Wysocko	200	—	—	—	—	—
279	Wysoka Łańcucka	800	—	100	—	—	—
280	Zabcze	400	—	50	—	100	—
281	Zagorzany	300	—	30	—	—	—
282	Zakliczyn	322	80	—	—	—	—
283	Zakomarze	400	—	20	—	—	—
284	) Załęże . . . . . (	100	—	—	—	—	—
285		300	—	30	—	—	—
286	Zarzecze	124	—	12	40	—	—
287	Zawidcze	200	—	—	—	—	—
288	Zazdrość	500	—	50	—	—	—
289	Zdziarzec	600	—	60	—	—	—
290	Zółkiew	1500	—	—	—	—	—
291	Zołyń, miasto i wieś	400	—	40	—	20	—
292	Zutrze	1500	—	150	—	300	—
293	) Żulice . . . . . (	400	—	—	—	—	—
294		400	—	—	—	—	—
295	) Żurawno . . . . . (	2000	—	200	—	600	—
296		3000	—	300	—	150	—
297	Żulec	400	—	—	—	—	—
298	Żydaczów	2000	—	—	—	—	—
	Suma	224.327	26	16.856	10 ¹ / ₂	9.741	28 ¹ / ₂
	Z zaległości wykazanej po koniec Grudnia 1883. r. jak wyżej 9741 zł. 28 ¹ / ₂ ct. przypada:						
	a) na zaległość z lat dawniejszych po 1. Stycznia 1883.	—	—	—	—	5.036	75 ¹ / ₂
	b) na zaległość z roku 1883.	—	—	—	—	4.704	53
	Suma jak wyżej					9.741	28 ¹ / ₂

Alegat 19. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

WYKAZ

należytości, uiszczeń i odpisów taks wymierzonych na fundusz szkolny krajowy
w czasie od 1. Stycznia 1883. po koniec Lutego 1884. roku.

L. p.	Poszczególnienie powiatów	Należytość				Odpisano		Uiszczono		Uwagi
		zaległa		bieżąca						
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
1	Kasa krajowa	116	55	130	20	45	15	88	20	
2	Biała	54	60	220	50	—	—	117	60	
3	Bóbrka	25	—	98	70	4	20	74	35	
4	Bohorodczany	15	75	31	50	—	—	23	10	
5	Borszczów	196	35	178	50	1	5	203	70	
6	Brody	86	10	180	60	—	—	46	20	
7	Brzesko	68	25	193	20	—	—	76	65	
8	Brzeżany	154	35	84	—	1	5	59	85	
9	Brzozów	1	5	279	30	—	—	274	58	
10	Buczacz	106	5	91	35	—	—	68	25	
11	Bochnia	74	55	349	65	—	—	246	75	
12	Chrzanów	—	—	—	—	—	—	—	—	taks nie wymierzono
13	Cieszanów	6	30	175	35	—	—	95	55	
14	Czortków	65	10	89	25	—	—	114	45	
15	Dąbrowa	132	30	42	—	—	—	93	45	
16	Dobromil	59	85	68	25	—	—	55	65	
17	Dolina	61	95	59	85	—	—	11	55	
18	Drohobycz	141	75	105	—	4	20	69	30	
19	Gorlice	60	90	139	65	36	75	72	45	
20	Gródek	337	5	124	95	—	—	144	90	
21	Grybów	3	15	91	35	—	—	85	05	
22	Horodenka	145	95	136	50	3	15	115	15	
23	Husiatyn	2	10	186	90	1	5	66	15	
24	Jarosław	123	90	136	50	—	—	124	95	
25	Jasło	136	50	113	40	3	15	121	80	
26	Jaworów	56	70	233	10	1	5	229	95	
27	Kałusz	54	7	116	55	—	—	57	75	
28	Kamionka strumiłowa	172	20	312	90	1	5	140	70	
29	Kolbuszowa	—	52 ^{1/2}	93	45	—	—	58	80	
30	Kołomyja	44	10	122	85	—	—	79	80	
31	Kossów	1	8	103	95	61	95	64	05	
32	Kraków	27	30	142	80	—	—	90	30	
33	Krosno	35	70	164	85	5	25	46	20	
34	Limanowa	—	—	529	20	—	—	471	45	
35	Lisko	66	15	99	75	9	45	98	70	
36	Lwów	362	25	379	10	90	30	359	15	
37	Łańcut	87	15	101	85	—	—	123	90	
	Do przeniesienia	3.189	69 ^{1/2}	5.706	80	268	80	4.270	38	

L. p.	Poszczególnienie powiatów	Należytość				Odpisano		Uiszczono		Uwagi
		zaległa		bieżąca		zł.	ct.	zł.	ct.	
		zł.	ct.	zł.	ct.					
	Z przeniesienia	3.189	69 ^{1/2}	5.706	80	268	80	4.270	38	
38	Mielec	32	55	196	35	3	15	106	05	
39	Mościska	171	15	142	80	103	95	134	40	
40	Myslenice	105	—	242	55	32	55	148	5	
41	Nadwórna	1	5	64	5	1	5	2	10	
42	Nisko	—	—	50	40	—	—	37	80	
43	Nowy Targ	2	10	239	40	—	—	204	75	
44	Nowy Sącz	59	15	242	20	—	70	239	75	
45	Pilzno	46	20	47	25	9	45	42	—	
46	Podhajce	26	25	123	90	18	90	13	65	
47	Przemysł	245	70	350	70	—	—	114	45	
48	Przemysłany	—	—	53	55	—	—	52	50	
49	Rawa	120	75	550	20	—	—	444	15	
50	Rohatyn	31	50	311	85	—	—	283	50	
51	Ropczyce	39	90	89	25	—	—	72	45	
52	Rudki	15	75	322	87 ^{1/2}	1	5	287	70	
53	Rzeszów	48	30	148	75	1	5	112	—	
54	Sambor	36	75	101	85	1	5	61	95	
55	Sanok	54	60	95	55	—	—	51	45	
56	Skalát	69	30	507	15	—	—	473	55	
57	Śniatyn	100	80	157	50	1	5	211	5	
58	Skal	45	15	219	45	—	—	118	65	
59	Stanisławów	69	30	75	60	—	—	60	90	
60	Stare miasto	16	80	29	40	—	—	18	11	
61	Stryj	17	85	153	30	—	—	78	75	
62	Tarnobrzeg	—	—	189	—	—	—	37	80	
63	Tarnopol	—	—	227	85	—	—	161	70	
64	Tarnów	8	40	210	—	—	—	168	—	
65	Tłumacz	11	55	38	85	—	—	19	95	
66	Trembowla	164	85	163	80	91	35	58	80	
67	Turka	85	5	91	35	—	—	59	85	
68	Wadowice	29	40	262	50	—	—	267	75	
69	Wieliczka	85	05	129	15	—	—	75	60	
70	Zaleszczyki	72	45	74	55	10	50	58	80	
71	Zbaraż	34	65	121	80	—	—	79	80	
72	Złoczów	304	50	201	60	—	—	86	10	
73	Żółkiew	2	10	90	30	1	5	36	75	
74	Żydaczów	38	85	124	95	2	10	27	30	
75	Żywiec	72	45	169	5	27	30	105	—	
	Suma	5.454	89 ^{1/2}	12.317	42 ^{1/2}	575	5	8.833	29	
	Od tego suma odpisów	—	—	17.772	32	—	—	—	—	
		—	—	575	5	—	—	—	—	
	Pozostaje	—	—	17.197	27	—	—	—	—	
	Zaległość	—	—	—	—	—	—	8.313	98	
	Razem	—	—	17.197	27	—	—	17.197	27	

O d p i s

odezwy Wydziału krajowego z dnia 20. Listopada 1883. L. 52.408 do Prezydium c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

Na posiedzeniu dnia 20. Października b. r. powziął Wysoki Sejm nad sprawozdaniem komisji drogowej w przedmiocie wniosku o uregulowaniu prawa do poboru szutru, następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby w celu wykonania postanowień §. 15. ustawy wodnej (w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych nr. 38 z r. 1875.) przeprowadził rokowania z c. k. Rządem względem wydania i obwieszczenia przepisów normujących sposób stosowania prawa do poboru szutru z rzek publicznych i aby w tej mierze sprawę zdał na najbliższej sesji sejmowej“.

Motywa tej uchwały zawarte są w załączonym sprawozdaniu komisji sejmowej z dnia 15. Października b. r. l. 943/S. Wydział krajowy przystępując do rokowań powyższą uchwałę sejmową wskazanych ma zaszczyt poczynić w tej sprawie następujące uwagi:

Rozporządzenie wykonawcze dotyczące zastosowania §. 15. ustawy wodnej w razach wydobywania szutru i kamieni z wód publicznych, wiuno zdaniem naszym oznaczyć przedewszystkiem z możliwą ścisłością i dokładnością te granice łożyska rzeki, wśród których przysługuje każdemu prawo wydobywania szutru i kamieni, jako dobra publicznego.

Przyjęcie w tym względzie zasady, że szuter wolno każdemu wydobywać nie tylko z wody, ale i łożyska rzeki, jak daleko woda przy średnim stanie to łożysko zalewa, sprzeciwia się, jak to już podniosła komisja sejmowa, dosłownemu brzmieniu ustawy a z drugiej strony jest tłumaczeniem ustawy tak ogólnikowem i tak nieokreślonym, że za normę zdaniem Wydziału krajowego służyć nie może, zwłaszcza, że ten stan średni wody tylko w takim razie możnaby obliczyć, gdyby przy wszystkich wodach publicznych istniały stacye wodoskazowe, których daty mogłyby posłużyć fachowemu technikowi w każdym wypadku za podstawę do zbadania na miejscu i oznaczenia szerokości zalewanego przy tym stanie wody łożyska rzeki.

Jeżeli jednak Wydział krajowy ze swej strony jest przeciwny dotychczasowej praktyce przy zastosowaniu prawa o wydobywaniu szutru z wód publicznych, to nie zaprzecza bynajmniej, że również niewłaściwem byłoby takie tłumaczenie §. 15. ustawy wodnej, że szuter wolno wydobywać tylko z samej wody, gdyż jak wiadomo, stan wody co chwila ulega zmianie, a racjonalne stosowanie ustawy nie może i nie powinno zdatnem naszym opierać się na podstawie zmienniej.

Zdaniem Wydziału krajowego należałoby przyjąć inną podstawę, a to taką, która z jednej strony dozwalałaby z jak największą swobodą wydobywać szuter z wód publicznych, zwłaszcza na cele publiczne, z drugiej zaś nie uwłaczała cudzemu prawu, nie przynosiła nikomu szkody i nie naruszała normalnego biegu rzeki.

Czy i o ile zrektyfikowane mapy katastralne, na których musiałyby być oznaczone dokładnie łożysko rzeki publicznej, mogłyby służyć za podstawę do wyznaczenia miejsc w których wolno było każdemu wydobywać szuter i kamienie, Wydział krajowy przesądzać nie może i pragnie tylko, ażeby podstawa ta ustalona została i wydane zostały normy wykonawcze zapewniające z jednej strony ochronę własności prywatnej nadbrzeżnych mieszkańców, z drugiej zaś strony swobodne ile możności, przy zachowaniu przepisów policyjnych wydobywanie tego niezbędnego dla utrzymania dróg publicznych materiału z miejsc od podobnego używania niewyłączonych.

Na zasadzie takich przepisów, normujących stosowanie ustawy należałoby, zdaniem Wydziału krajowego, w każdym poszczególnym wypadku komisjonalnie przy zawezwaniu właścicieli przytykających gruntów nadbrzeżnych oznaczyć miejsca, z których szuter może być w ten sposób wydobywany a na podstawie przeprowadzonego dochodzenia wydać orzeczenie stosowne.

Lecz nie na tem jedynie ogranicza się żądanie wyrażone w motywach uchwały sejmowej z dnia 20. Października b. r.

Wobec wzmagającej się z każdym dniem potrzeby szutru na budowę i konserwację dróg publicznych, w obec nieporozumień, jakie wskutek naturalnego w takim razie współzawodnictwa zachodzą pomiędzy poszczególnymi zarządami wymienionych dróg, nareszcie w obec dotychczasowego w tym względzie postępowania władz rządowych nasuwać się musi pytanie, czyli i komu przysłużyć pierwszeństwo w wydobywaniu szutru z szutrowisk publicznych?

Wydział krajowy opierając się na postanowieniu §. 287. Ustawy cywilnej i wyraźnem brzmieniem §. 15. krajowej ustawy wodnej: „iż w wodach publicznych wolno *każdemu* używać wody i wydobywać z niej szuter“, sądzi, iż pod tym względem niepowinnaby żadna zachodzić wątpliwość.

Doświadczenie jednak poucza, że władze rządowe powołane do czuwania nad wykonaniem ustawy wodnej, a w szczególności do orzekania czy i o ile pewne szutrowiska uważane być mogą za publiczne i w jaki sposób z nich krzystać można, znajdują się częstokroć w tej kolizyi, że wykonywując nadzór policyjny nad rzekami i szutrowiskami publicznymi, a równocześnie zarządzając drogami państwowymi, dla których potrzebny im jest szuter, windykują sobie na mocy przysługującej im władzy policyjnej prawo użytkowania z szutrowisk będących dobrem publicznym, wyłączenie dla zaspokojenia potrzeb dróg państwowych nie oglądając się wcale na potrzeby innych dróg publicznych, zostających pod zarządem władz autonomicznych.

Wypadki takie niezgodne z postanowieniami ustaw obowiązujących znane nam są w szczególności w okolicach Przemyśla i Jarosławia, gdzie drogi krajowe stykają się bezpośrednio z drogami państwowymi, i zaopatrywane być mogą tylko z jednych szutrowisk rzecznych.

O innych przykładach, które przytoczone były w sejmowej komisji drogowej, nie wspominamy wcale sądząc, że i te wystarczą do przekonania c. k. Rządu o potrzebie wydania i obwieszczenia przepisów regulujących prawo do poboru szutru i do odstąpienia od dotychczasowej praktyki, która może nie nastęrczała tyle trudności w czasie, kiedy wszystkie najważniejsze drogi pozostawały w administracji rządowej, obecnie zaś, kiedy tyle ważnych częstokroć znaczeniem swem drogi rządowe przewyższających dróg publicznych przeszło pod zarząd władz autonomicznych — kiedy w całym kraju ożywia się coraz to bardziej zbawienny ruch około budowy nowych linii komunikacyjnych — kiedy odnośne wysilenia gmin, obszarów dworskich i powiatów zasługują na poparcie jak największe, kiedy Sejm krajowy przeznacza corocznie tak znaczne fundusze na subwencyonowanie budowy dróg rzeczonych, obecnie sądzymy, dotychczasowa praktyka co do użytkowania z szutrowisk publicznych winna nlecz przeobrażeniu takiemu, iżby postanowienie §. 15. ustawy wodnej nie było martwą literą, i dało możność wszystkim zarządom dróg publicznych korzystania w równej mierze z szutrowisk publicznych jako dobra publicznego i używania czerpanego materiału kamiennego na rzecz innego dobra publicznego, jakim są w najpełniejszym słowa tego znaczeniu wszystkie drogi publiczne bez względu na ich kategorię.

Cel ten byłby, zdaniem naszym, dopiero wtedy osiągnięty, gdyby przed zamierzoną okupacją szutrowisk publicznych uwiadomione były o tem zarządy okolicznych dróg publicznych a przy zajmowaniu tychże szutrowisk wzięte były pod rozwagę potrzeby wszystkich dróg powyżej wymienionych i na żądanie poszczególnych zarządów drogowych następował rozdział dobra publicznego taki, jakiby odpowiadał potrzebom wszystkich okolicznych dróg publicznych.

Oprócz potrzeby wydania rozporządzenia wykonawczego, normującego użytkowanie z szutrowisk publicznych, poruszoną została równocześnie w kołach sejmowych jeszcze inna nie mniej ważna sprawa z dziedziny prawa wodnego, która wymaga również uregulowania drogą przepisów wykonawczych. Podniesiono mianowicie, że władze rządowe przeprowadzające regulację rzek interpretują zbyt jednostronnie postanowienie §. 47 krajowej ustawy wodnej, podług którego grunt uzyskany w skutek budowli regulacyjnych w obrębie regulacyjnym przypada tym, co ponoszą koszta przedsiębiorstwa, nieoglądają się bowiem wcale na dalszy ustęp tegoż §. stanowiący, że grunt rzeczony *musi być odstąpiony* właścicielom przyległych gruntów *na ich żądanie* za zwrotem wartości, jeżeli

go przedsiębiorstwo nie potrzebuje, do lepszego zabezpieczenia i umocnienia brzegu, zajmują nieraz przestrzenie obejmujące setki morgów na własność funduszu wodnego bez względu na to, czyli uzyskane grunta *i to na całym obszarze* potrzebne są istotnie do lepszego zabezpieczenia i umocnienia brzegu i niedawszy właścicielom przyległych gruntów sposobności do obrony przysługującego im prawa i do wyrażenia żądań odnośnych. Że praktyka taka nie jest zgodną ani z postanowieniem §. 47. ustawy wodnej, ani też z dobrem funduszu wodnego, który pozbawiony nieraz bywa zwrotu wartości gruntów uzyskanych a dla celów regulacyjnych nie zawsze lub w części tylko potrzebnych, że nareszcie obok strat ponoszonych przez właścicieli gruntów przyległych doznaje nieraz przez to szkody także kultura krajowa, tego dowodzić nie potrzebujemy a będąc przekonani, że postanowienie §. 47. ustawy wodnej dlatego tylko bywa nieraz tak dowolnie tłumaczone, że nie zostały dotąd wydane i obwieszczone dotyczące przepisy, mamy zaszczyt npraszać c. k. Rząd, ażeby raczył potrzebie tej jak najrychlej zadość uczynić, w szczególności zaś zapobiegł wszystkim wyżej opisanym niedogodnościom wydaniem stosownego rozporządzenia wykonawczego. Sądzymy, że cel zamierzony byłby osiągnięty, gdyby zajęcie gruntu uzyskanego w skutek budowli regulacyjnych na rzecz skarbu państwa, poprzedzało zawsze gruntowne zbadanie istotnej potrzeby zajęcia części lub całości gruntu rzeczzonego, gdyby do odnośnej pertraktacji używani byli zawsze właściciele przyległych gruntów celem objawienia swych żądań i gdyby dopiero na podstawie tak zbadanego stanu rzeczy wydane zostało co do zajęcia gruntu na rzecz skarbu państwa odpowiednie orzeczenie z prawem rekursu dla interesowanych właścicieli gruntów przyległych.

Nie wątpiąc, że świetne c. k. Prezydium Namiestnictwa uzna potrzebę rozporządzeń wykonawczych dotyczących stosowania §§. 15. i 47. krajowej ustawy wodnej, w kwestyach przez Reprezentację krajową poruszonych, Wydział krajowy pozwala sobie upraszać najuprzejmiej świetne c. k. Prezydium Namiestnictwa, ażeby przed wydaniem i obwieszczeniem tych rozporządzeń, raczyło odnośne postanowienia wykonawcze sformułować i projekt tychże udzielić do objawienia zdania Wydziału krajowego, który z danego mu polecenia pragnie wywiązać się z jak największą dokładnością i nie zaniedbać niczego, coby wpływać mogło na załatwienie tej sprawy zgodnie z intencjami Wysokiego Sejmu.

Alegat 21 do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

O d p i s

odezwy c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie z dnia 15. Czerwca roku 1884.
L. 2.731/Pr. do Wydziału krajowego w miejscu.

Reskryptem z dnia 20. Marca r. b. L. 966 oświadczyło wysokie Ministerstwo spraw wewnętrznych co do uchwał Wysokiego Sejmu powziętych w skutek wniosków posłów pp. Leona Chranowskiego i Jana hr. Stadnickiego na posiedzeniu z dnia 6. Października 1882. jak następuje :

Wnioski, które Sejm galicyjski zamienił w uchwały, a które dotyczą z jednej strony wszystkich rzek w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa, z drugiej zaś wyłącznie

regulacji rzek galicyjskich, spowodowały Ministerstwo spraw wewnętrznych do podjęcia szczegółowych badań, których wyniki uwzględniono już w części w budżecie na rok 1884. i w przedstawieniu prac i kosztów potrzebnych do regulacji rzek pod pieczę państwa stojących załączonem wskutek odnośnej rezolucji Izby poselskiej do tegoż budżetu; rzeczony wyniki stanowią będą i na przyszłość przedmiot starannej rozważki, przy czem Ministerstwo baczycę będzie na możliwe uwzględnienie życzeń Reprezentacyi krajowej, o ile dopuszczają dane stosunki.

Co się tyczy uchwały o współdziałaniu kraju przy regulacji rzek za splawne nie uznanych, to widoczną jest, że wdanie się Reprezentacyi krajowej w miarę rozporządzalnych funduszy, poprzez regulacyę tych przestrzeni spóźnioną przeważnie wskutek niezamężności stron interesowanych tem silniej, że c. k. Rząd gotów jest rozciągnąć współdziałanie funduszu budowy wodnych, dotychczas tylko w pewnych razach praktykowany, na przeprowadzenie całkowitej regulacyi rzeczonych przestrzeni rzek i ustalić w zasadzie miarę tego współdziałania na 33% — 40% kosztów budowy, z tem oczywiście zastrzeżeniem, że odpowiednie środki przez Radę państwa uchwalone zostaną.

Ogólne projekty regulacyi tych przestrzeni rzek są jednak niezbędne nie tylko dla uzyskania jasnego poglądu na sposób dalszego postępowania, ale i dla ocenienia ciężaru, jaki spadnie na fundusz budowy wodnych, na kraj i na strony interesowane, dalsze kroki w tej mierze zarządził Namiestnictwo.

Ponieważ atoli, jak już komisya kultury krajowej w sprawozdaniu z dnia 4. Października 1882. o wniosku Jana hr. Stadnickiego zauważyła, sprawa tak obszerna i tak ważna, zwolna tylko dojrzeć może, przeto Ministerstwo mniema, że celem jej rozwoju i częściowego zaspokojenia żądań kraju, należałoby zająć się już teraz poszczególnym, a w szczególności znanym obiektem, to jest regulacyą Wisły od szląsko-galicyjskiej granicy do Krakowa.

W sprawie regulacyi Wisły w Szląsku toczą się obecnie rokowania z tamtejszą Reprezentacyą krajową, które i z Prusami przeprowadzić wypadnie co do przestrzeni stanowiącej granicę cesarstwa.

Z natury rzeczy wypada, że trzeba będzie przytem mieć także na oku i galicyjsko-pruską przestrzeń Wisły od ujścia Białej aż do ujścia Przemszy znajdującą się prawie w takim samym stanie jak Wisła w Szląsku i wyrobić przedewszystkiem projekt, któryby służył za punkt wyjścia dla dalszego w tej mierze postępowania; projekt taki z łatwością da się uskutecznić przy użyciu i należytej rektyfikacyi istniejących zdjęć dawniejszych.

Na regulacyę dalszej przestrzeni Wisły od ujścia Przemszy aż do Krakowa istnieje wygotowany przez c. k. Namiestnictwo projekt ogólny, który wedle badań przeprowadzonych na miejscu w ostatnich dniach Października 1883. przez naczelnika departamentu komunikacyi lądowych i wodnych w Ministerstwie spraw wewnętrznych wspólnie z delegatami technicznymi c. k. Namiestnictwa nadaje się przy uwzględnieniu drobniejszych zmian zasłanych w ustroju rzeki od czasu wyrobienia owego projektu do użycia jako podstawa przedsięwzięć się mających rokowań.

Opierając się na powyżej streszczonych zapatrywaniach Ministerstwa spraw wewnętrznych, które udzielają się Świątnemu Wydziałowi krajowemu w załatwieniu szacownych odezwoz z dnia 9. Stycznia r. b. L. 1483 i z 12. Marca b. r. L. 13.307, tudzież w ślad tutejszej odezwoz z 24. Stycznia b. r. L. 377, Namiestnictwo zarządziło równocześnie przygotowanie a względnie rektyfikacyę projektów ogólnych na uporządkowanie Wisły:

od granicy szląsko-galicyjskiej t. j. od ujścia Białej aż do ujścia Przemszy, od ujścia Przemszy do Krakowa, — a skoro projektu te na regulacyę jednej i drugiej przestrzeni wyrobione i koszta bliżej oznaczone zostaną, nieomieszka Namiestnictwo znieść się do Świątnego Wydziału krajowym celem stwierdzenia, czy i w jakiej mierze Reprezentacya kraju skłonna będzie do zastosowania względem obu rzeczonych przestrzeni rzeki Wisły z uchwały z dnia 6. Października roku 1882. ustanawiającej zasiłek, którym fundusz krajowy ma się przyczyniać do regulacyi rzek za splawne nie uznanych na 33% kosztów.

Alegat 22. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

O d p i s

odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 15. Czerwca 1884. L. 30.822 do
Wydziału krajowego.

Ministerstwo spraw wewnętrznych zezwoliło na wykonanie jeneralnych, orientacyjnych projektów regulacji niektórych przestrzeni rzek nie stojących pod pieczęą rządową.

Zezwolenie to opiera się na okoliczności, że Rada Państwa kwotę 5000 zł. w. a. o której mówi tutejsza odezwa z 15. Września 1883 l. 57.389 na rok bieżący rzeczywiście uchwaliła i odnosi się do następujących przestrzeni:

- 1) Dniestru od Żurawna do ujścia Stryja pod Zaleskami,
- 2) Stryja od Zalesców do połączenia z Oporem,
- 3) Dunajca od Zgłobic do ujścia Popradu,
- 4) Sanu od Jarosławia do Dubiecka,
- 5) Wisłoki od Mielca do Jasła,
- 6) Wisłoku od połączenia z Sanem do Rzeszowa,
- 7) Czeremoszu od połączenia z Prutem do Uścieryk.

Zauważa się co zresztą Świątnemu Wydziałowi krajowemu wiadomo, że dla przestrzeni Stryja od miasta Stryja do połączenia z Oporem i dla przestrzeni Sanu od Jarosławia do Przemyśla, istnieją już odnośne projekta. Również istnieje projekt regulacji Wisły od ujścia Przemszy do Krakowa. Zezwolenie na jeneralne zaprojektowanie regulacji przestrzeni rzek powyżej niewymienionych a zawartych w wykazie dołączonym do tutejszej odezwy z 4. Grudnia r. 1883. l. 66748 t. j. Soły, Rawy, Świcy, Łomnicy; systemu Bystrzyc, Prutu i Bugu uczyniło Ministerstwo zależnem od poprzedniego szczegółowego przedstawienia stosunków spławu na tychże rzekach, a wszczególności od wyjaśnienia czasu trwania spławu i jego związku z pewnemi wodostanami.

O czem Namiestnictwo ma zaszczyt zawiadomić Świątny Wydział krajowy w uzupełnieniu odezwy z 15. Września r. 1883. l. 57.389 z nadmienieniem, iż wydane zostały zarządzenia tak co do przygotowania projektów już zezwolonych jak i co do zebrania materiału żądanego przez Ministerstwo w sprawie dalszych projektów.

Alegat 23. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

L. 38.022.

O k ó l n i k

do wszystkich Panów Starostów i Prezydentów miasta Lwowa i Krakowa.

Bezskuteczność czynności urzędowych, w sprawach odnoszących się do spółek wodnych, daje c. k. Namiestnictwu powód do zarządzenia, aby p. c. k. Starosta wpłynął osobiście na prawidłowe załatwianie tych spraw i uważał je zawsze za sprawy naglące.

Jako główna przeszkoda, przedstawia się niedokładność operatów technicznych, które służyć mają zawiązaniu spółki za podstawę. Zwracając przeto uwagę zgłaszających się stron (inicjatorów spółki), na postanowienia §. 78. ust. wod. zechce im Pan być pomocnym w uzyskaniu uzdolnionego technika do wypracowania odnośnego operatu. W tym celu reflektować należy w pierwszym rzędzie na autoryzowanych lub też i innych techników prywatnych, znanych w okolicy ze swojego zawodowego uzdolnienia. Gdyby zaś takiego technika nie było, porozumie się Pan z oddziałem budownictwem, sprawującym urzędowe czynności techniczne w Jego powiecie, czy nie możnaby inicjatorom spółki przydzielić do pomocy technika rządowego, obznajomionego ze sprawami wodnemi. W razie niemożności, nie pozostanie nic innego, jak doradzić stronom, aby udały się o pomoc do bióra melioracyjnego w Wydziale krajowym a dla zapewnienia skutku, wyda im Pan urzędowe poświadczenie o udaremnieniu swoich rokowań.

Przystępując przy pomocy uzyskanych sił technicznych do wypracowania odnośnego operatu na uwadze mieć należy, że nie trzeba koniecznie sporządzać odrazu wszystkich, powołanym §tem 78 lit. a) do h) wymaganych allegatów, ale raczej podzielić je można — na odnoszące się do zamierzonego przez spółkę przedsięwzięcia (lit. a—e) i na te, które się dotyczą spółki samej (lit. f—h).

Plany przeglądowe w podziale 1:25.000 i plany szczegółowe w podziale katastralnej 1:2 880, zawierające powiny oznaczenie granicy, obszaru gruntów, które należeć mają do spółki, oraz klasyfikacją tych gruntów (w razie potrzeby) według spodziewanych korzyści, a względnie według ochronić się mającej wartości.

Otrzymawszy część pierwszą operatu (lit. a—e), zarządzi Pan przepisane §. 79. ust. wodn. zbadanie zamierzonego przedsięwzięcia, przyczem też w każdej pojedynczej gminie, z przyzwaniem wszystkich interesowanych — z osobna sprawdzić należy w myśl §. 90 ust. wodn., o ile projekt przedsięwzięcia, tudzież granice i klasyfikacja gruntów przyjęte być mogą, lub też ze względu na wymagania miejscowe, zmienione być muszą.

W tym względzie może być Wydział powiatowy Panu e. k. Staroście wielce pomocnym, wypada więc Wydział powiatowy zaprosić, aby wziął udział przy powyższem sprawdzeniu przez wysłanie swojego delegata.

Według wyniku tego sprawdzenia projekt w miarę potrzeby zmienić lub uzupełnić a następnie resztę wymaganych §. 78. (lit. f.—h.) allegatów sporządzić należy,

Spis właścicieli lit. f. zawierać powinien nazwiska osób, numera domów i parcel a przy urządzeniach do osuszania lub nawodniania, także obszar wcielony do spółki, z oznaczeniem w razie potrzeby klasy, do której ze względu na spodziewane większe lub mniejsze korzyści należeć ma, przy budowach ochronnych i regulacyjnych zaś, wartość ochraniać się mającej własności.

Układając statuta spółki, należy się zastosować do §. 60. ust. wodn. przyczem Pan Starosta, końcowego ustępu tego §. ściśle przestrzegać zechce.

Dalsze trudności powstają z apatycznego usposobienia właścicieli mniejszych posiadłości, których liczba przybiera nieraz niezwykle rozmiary i których już dla tego trudno zebrać do rozprawy, a gdy przytem nieudolność do poznania własnego interesu udaremnia usiłowania liczebnej mniejszości t. j. większych właścicieli, niedziw — że chociażby korzyści były namacalne — zawiązanie spółki do skutku przyjść nie może.

Poleca się przeto Panu, aby otrzymawszy wykończony operat spółki, wysłał w takim razie komisarza, który w każdej gminie i miejscowości zwoła interesowanych według przygotowanych wykazów i przedstawi każdemu z pojedynczych właścicieli doniosłość zamierzonego przedsięwzięcia i spodziewanych ztąd korzyści dla rozważenia, czy zechce w swoim czasie przystąpić do spółki — lub nie? Równocześnie zarządzi komisarz w każdej gminie z osobna wybór 2 lub 3 pełnomocników do głosowania, w zastępstwie interesowanych na zgromadzeniu, celem zawiązania spółki.

To pełnomocnictwo podpisać mają wszyscy interesowani właściciele mniejszych posiadłości wcielonych do spółki w przytomności e. k. komisarza, a notaryalny akt nie będzie potem potrzebny.

Każdy pełnomocnik przedstawia swoją grupę właścicieli, którzy tym sposobem głosować będą na zgromadzeniu, jako jedna osoba, według zasad §. 55. ust. wodn.

Właściciele większych obszarów mogą albo sami stawać do głosowania, albo przysłać swoich pełnomocników.

Jeżeli zaś liczba właścicieli mających należeć do spółki jest nie wielką — może zgromadzenie celem zawiązania spółki zaraz być zwołanem a tak w jednym, jak i w drugim razie znajdują zgromadzeni w przygotowanym operacie wszystkie potrzebne daty do głosowania, według §. 55. ust. wodn., Pan c. k. Starosta zaś usilnie starać się będzie, przywieść ich porozumienie się do skutku.

Przy obliczeniu głosów należy co do tych, którzy się weale nie oświadczyli, albo się oświadczyli niewyraźnie, zastosować §. 91. ust. wodn.

Od wyniku obliczenia głosów i powziętego w myśl §. 53. wyobrażenia o przedsiębiorstwie spółki, zawisłem będzie w myśl §. 92. ust. wodn. dalsze zarządzenie.

W razie nieuzyskania większości głosów, należy się zastanowić nad tem, czy nie wypadałoby, ze względu na ważność przedsiębiorstwa, postarać się o przeprowadzenie go w myśl §. 25. ust. wodn. w drodze ustawodawstwa kraj. Wynik tego rozważenia ndzieli Pan Starosta inicjatorom spółki z należytem uzasadnieniem.

Urzędowanie Pańskie, nastęrcza Panu nader częstą sposobność, bezpośredniego stykania i znoszenia się z włościanami.

Jeżeli w której z okolic tamtejszego powiatu zachodzą warunki i została podniesioną myśl zawiązywania spółek wodnych, to chciej Pan z każdej takiej sposobności korzystać, by radą i pouczeniem skłaniać interesowanych włościan do przystąpienia do spółek a usiłowania Pana odniosą pożądaný skutek, jeżeli włościanom w sposób odpowiedni a dla nich przystępny wykażesz korzyści, jakie praca i skuteczna działalność spółek wodnych im i ich potomstwu przynieść musi.

We Lwowie d. 16. Lutego 1884.

Alegat 24. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

WYKAZ

datków ofiarowanych przez Rady powiatowe w roku 1880. w celu ułatwienia pomocy kraju dla wykończenia kolei transwersalnej.

Liczba bieżąca	Powiat	Rocznie		Przez lat	Razem		Wypłacono w roku				U w a g a	
		zł.	ct.		zł.	ct.	1883.	1884.	zł.	ct.		
1	Gorlice	675	99	20	13.519	90	—	—	—	—	—	Datek ofiarowany był warunkowo. Przedłużono termin spłaty L. W. 23223/83. Datek ofiarowany był warunkowo. Przedłużono termin spłaty L. W. 13235/82.
2	Krosno	746	78	20	14.955	74	—	—	—	—		
3	Sanok	796	—	20	15.920	15	—	—	—	—		
4	Buczacz	1.370	30	20	27.406	—	1.000	—	—	—		
5	Nowy Targ	361	34	20	7.226	79	361	34	—	—		
6	Jasło	1.681	07	20	33.621	44	—	—	—	—		
7	Czortków	528	99	20	10.579	99	528	99	—	—		
8	Zaleszczyki	603	40	10	6.034	09	1.810	23	603	41		
9	Stanisławów	944	22	20	18.884	67	1.613	01	365	08 ^{1/2}		
10	Tumacz	717	69	20	14.353	80	700	06	—	—		
11	Limanowa	469	17	20	9.383	44	—	—	—	—		
	Ogółem	8.894	95	20	171.866	01	6.013	63	968	49 ^{1/2}		

O d p i s

orzeczenia Trybunału administracyjnego z d. 19. Kwietnia 1884. L. 815 wystósowanego do Wydziału krajowego.

Im Namen Seiner Majestät des Kaisers!

Der k. k. Verwaltungsgerichtshof hat unter dem Vorsitze des k. k. Präsidenten Grafen Belcredi, in Gegenwart der Rätbe des k. k. Verwaltungsgerichtshofes Dr. Postl von Ehrhart, Dr. Ritter von Alter, Dr. Freiherrn von Budwiński, dann des Schriftführers k. k. Rathsekretärs - Adjunkten Tommasco, über die Beschwerde der Gemeinde Moskalówka gegen die Entscheidung des galizischen Landesausschusses vom 12. Oktober 1883. Zl. 41.718, betreffend die Beischaffung des Holzmateriales zur Instandsetzung der Brücke über den Fluss Rybnica, nach der am 19. April 1884. durchgeführten öffentlichen mündlichen Verhandlung, und zwar nach Anhörung des Vortrages des Referenten, sowie der Ausführungen des Hof- und Gerichtsadvokaten Dr. Ludwik Wolski, in Vertretung der beschwerdeführenden Gemeinde, dann der Gegenausführungen des Hof- und Gerichtsadvokaten Dr. Clemens Raczyński, in Vertretung des belangten galizischen Landesausschusses, zu Recht erkannt: Die angefochtene Entscheidung wird, insoferne mit derselben der Gemeinde Moskalówka die Zufuhr des Holzmateriales zur Baustelle auferlegt wurde, nach §. 7. des Gesetzes vom 22. Oktober 1875. R. G. Bl. Nr. 36 aus dem Jahre 1876. aufgehoben.

Entscheidungsgründe.

Die angefochtene Entscheidung wird vor Allem auf einen rechtskräftigen Erlass des galizischen Landesausschusses vom 22. September 1880. Zl. 33.990 gestützt und wird auch seitens des belangten Ausschusses der Beschwerde gegenüber, unter Hinweis auf jenen rechtskräftigen Erlass, — die Einwendung der entschiedenen Sache erhoben.

Allerdings wurde auch schon mit dem soebenziirten Landesausschuss-Erlasse, gleichwie mit der jetzt angefochtenen Landesausschuss-Entscheidung erkannt, dass bei einer Strassenherstellung die Zufuhr des Holzmateriales aus den Waldungen auf den Bauplatz Pflicht der Gemeinde und nicht des Gutsgebietes ist, -- nichtsdestoweniger geht aus dem ganzen Inhalte jenes Erkenntnisses hervor, dass es sich dabei lediglich um einen zur Entscheidung vorliegenden concreten Fall und nicht um eine Entscheidung über die dauernde Verpflichtung der Gemeinde zu jener Leistung gehandelt hat.

Da diese Spezial-Entscheidung auf andere Fälle nicht ausgedehnt werden kann (§. 12. a. b. G. B.), so konnte der Verwaltungsgerichtshof die erhobene Einwendung der entschiedenen Sache nicht für begründet erkennen.

In der Sache selbst hat die angefochtene Entscheidung ausdrücklich ausgesprochen, dass das Gutsgebiet verpflichtet ist, das erforderliche *Holzmaterial* anzuweisen; durch diesen Ausspruch, wie auch durch die darauf bezügliche Erklärung der Gegenschrift des galizischen Landesausschusses, ist die Verpflichtung des Gutsgebietes zur Ausfolgung des erforderlichen *Holzmaterialies*, des schon *gefällten Holzes* direct anerkannt und der seitens der Beschwerde angeregte Zweifel, ob es sich dabei nicht etwa nur um eine Anweisung *des Holzes am Stamme* handelt, beseitigt worden; die angefochtene Entscheidung bleibt also in diesem Punkte unberührt.

Darnach hatte der Verwaltungsgerichtshof nur noch die Frage zu erörtern, wem die Zufuhr zur Baustelle des zur Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen erforderlichen Holzmateriales obliegt, der Gemeinde oder dem Gutsgebiete?

Diese Frage kann nur nach den Bestimmungen des galizischen Strassengesetzes vom 18. August 1866 L. G. Bl. ex 1867 Nr. 15 entschieden werden und kann hiebei weder auf eine bisherige

Übung, welcher das Strassengesetz eine Bedeutung überhaupt nicht zuerkennt, noch auch auf ältere Gesetzesbestimmungen oder administrative Verordnungen, welche mit dem gegenwärtig in Kraft stehenden Strassengesetze nicht im Einklange stehen — Bedacht genommen werden.

Der §. 13. des galizischen Strassengesetzes bestimmt, dass eine Geldleistung zu Strassenherstellungen beschlossen werden darf, insoweit die Naturalleistungen (§. 12.) zur Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen *nicht zureichen*.

Wenn der letzte Absatz des §. 12. cit. Ges. das Gutsgebiet von der Betheilung an der Arbeit befreit, dafür aber dasselbe verpflichtet, das zur Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen erforderliche Holzmaterial zu verschaffen, so liegt darin eine Gegenüberstellung der Leistungen zweier Concurrenzfactoren, einerseits der Einwohner der Gemeinde, andererseits des Gutsgebietes und zwar im Zusammenhange mit der Bestimmung des obcitirten §. 13. mit der Bedeutung, dass jede dieser Leistungen als ein für sich abgeschlossenes Ganze, als eine gleichwerthige Verpflichtung zu betrachten und als solche zu behandeln ist, nämlich dass, so wie der Einwohner der Gemeinde die mit der Arbeitsleistung verbundenen Auslagen ganz allein zu tragen hat, ebenso auch dem Gutsgebiete obliegt, jene Auslagen zu tragen, welche mit seiner *vollkommen selbständigen* Verpflichtung der Holzmaterialsbeschaffung für Strassenbauzwecke verbunden sind.

In diesem Sinne drückt sich auch das Gesetz aus, indem es im letzten Absatze des §. 12 des obcitirten Strassengesetzes den Gutsgebieten die Concurrenzleistung für Strassenbauzwecke dahin auferlegt, dass sie verpflichtet werden, das zur Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen *erforderliche Holzmaterialie zu verschaffen* (im polnischen Originaltexte: „dostarczyć“).

Der Ausdruck *verschaffen* „dostarczyć“ deutet darauf hin, dass die Leistung von dem Verpflichteten durch eigene Thätigkeit und umfassend erfüllt werden muss.

Das Wörterbuch der polnischen Sprache von Samuel Bogumił Linde definirt das Wort „dostarczać“ als „dostawiać według potrzeby“, das ist nach Bedarf, hinlänglich liefern, geben, verschaffen, und das Wörterbuch der deutschen Sprache von Dr. Daniel Sanders gibt dem Worte „schaffen“ mit der Verbindung „ver“ also dem Worte „verschaffen“ die Deutung: „Etwas zur Stelle schaffen, oder Einem Etwas schaffen, was er braucht, bedarf etc. etc.“.

Aus diesen Erwägungen war der Verwaltungsgerichtshof der Rechtsanschauung, dass ein Gutsgebiet der ihm im §. 12 obcit. Ges. auferlegten Concurrenzpflicht nicht schon durch die Holzfällung beziehungsweise Anweisung des gefällten Holzes im Walde, sondern erst durch die Zufuhr desselben an Ort und Stelle des Bedarfes genügt.

Dass übrigens diese Anschauung auch dem im Jahre 1866 über das in Frage stehende Gesetz berathenden galizischen Landtage vorgeschwebt haben mochte, geht aus den bezüglichen stenografischen Protokollen der 69. Sitzung der 3. Session des Landtages von 16. April 1866 hervor; damals ist gerade bei dem bezüglichen §. 12 der Antrag gestellt worden, dass die Herstellung und Erhaltung der Gemeindestrassen in der bisher im Lande üblichen Weise geschehe, das ist, dass die Gutsgebiete zur Materialverabfolgung, die Gemeinden aber zur Hand- und Zugarbeit, *sowie auch zur Zufuhr des Materials* verpflichtet werden; est ist nun bezeichnend, dass dieser Antrag, welcher auf der gleichen Anschauung basirt — wie solche der galizische Landesauschuss in der angefochtenen Entscheidung zum Ausdruck gebracht hat — in dem Landtage damals nicht einmal die nöthige Unterstützung gefunden hat und dass wiewohl später die Verpflichtung des Gutsgebietes zur Holzmaterialbeschaffung und den Gemeinden zur Arbeitsleistung angeregt und beschlossen wurde — von der Verpflichtung der Gemeinden zur Zufuhr dieses Materiales nicht mehr die Rede war.

Die angefochtene Entscheidung musste daher, soferne mit derselben erkannt wurde, dass die Gemeinde Moskalówka verpflichtet ist, sowohl das zum Baue der Rybnickaer Brückenhälfte, als auch zu andern, in ihrem Territorium liegenden Brücken erforderliche Holzmaterial zur Baustelle zuzuführen, als im Gesetze nicht begründet, nach §. 7 des Gesetzes vom 29. October 1875 R. G. Bl. Nr. 36 ex 1876 aufgehoben werden. Wien 19. April 1884. Belcredi mp. Tommaseo mp.

szerejsze (jeżeli) przedsięwzięcia i kosztów, które w tym celu poniesie, nie może w żaden sposób przerzucić na obywateli, którzy nie mieli udziału w przedsięwzięciu, a jedynie na właścicieli nieruchomości, na których terenie ma być wykonany ten rodzaj robót.

LW. 37985/83.

Odpis regulaminu

o wykonywaniu niektórych postanowień ustawy krajowej z dnia 18. Sierpnia 1866 (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 15 z roku 1867) odnoszących się do dróg powiatowych i gminnych, wydany przez Wydział krajowy w porozumieniu z polityczną władzą kraj.

I. Prestacye i fundusze drogowe.

§. 1.

Gdy drogi gminne w myśl postanowienia §. 28. ustawy drogowej, winny znajdować się w *dobrym stanie*, przeto dla osiągnięcia tego celu należy czuwać nad tem, ażeby prestacye w robocie, przepisane §. 12 tejże ustawy, wynoszące w najwyższym wymiarze rocznym po sześć dni od jednego numeru domowego w gminach wiejskich i po tyleż dni od jednej rodziny w gminach miejskich, znżytkowywane były w *całości* wszędzie, gdzie wymagają tego roboty potrzebne dla przyprowadzenia dróg rzeczonych do stanu powyżej określonego.

§. 2.

Jeżeli cel ten nie może być osiągnięty nawet całkowitem zużytkowaniem prestacyi powyższych, natenczas wymagać należy uchwalenia *składki pieniężnej* w myśl §. 13. ustawy drogowej.

§. 3.

Ponieważ wedle postanowienia §. 16. ustawy drogowej, każdy obowiązany do prestacyi w naturze, może się od niej wykupić spłatą jej wartości, przeto Rada powiatowa powinna, przynajmniej na sześć tygodni przed upływem każdego roku administracyjnego, ustanowić z góry cenę wykupna prestacyi dla każdej gminy powiatu w myśl §. 26. 5 ustawy rzeczonej.

§. 4.

Naczelnik gminy, wspólnie z przełożonym obszaru dworskiego, a w miejscowościach, w których obszar dworski wcielony jest do związku gminy, naczelnik tejże obowiązany jest ogłosić należycie z końcem każdego roku, do którego dnia przyjmowaną będzie należność przypadająca na rok następny, tytułem spłaty obowiązkowej prestacyi drogowej, na podstawie ceny ustanowionej przez Radę powiatową.

§. 5.

Wszelki dochód z wykupna prestacyi winien być bezzwłocznie wpisany do księgi drogowej (§ 12).

§. 6.

Kto w oznaczonym terminie nie spłaci prestacyi, powołany będzie wedle przypadającej kolei do uiszczenia onej w naturze, a gdy nie odrobi jej w dniu oznaczonym, natenczas obowiązany będzie do zwrotu wydatków rzeczywiście poniesionych, z powodu wykonania roboty na koszt jego (§. 30).

§. 7.

Jeżeli kontrybuent nie chce lub nie może wykonać osobiście robocizny prestacyjnej, natenczas zastąpić go może w uiszczeniu powinności drogowej tylko osoba zupełnie uzdolniona do tej roboty.

Osoby, które nie ukończyły ośmnastego roku życia, albo też w skutek starości nie zdolne są do pracy, nie mogą zastępować nikogo w odbywaniu powinności drogowych.

§. 8.

W myśl postanowienia §. 15. ustawy drogowej, obowiązana jest władza zarządzająca drogami gminnymi, oznaczyć dla każdej roboty, tak pieszej jako też ciągłej w pierwszym rzędzie, wymiar roboty skutecznie się mającej przez kontrybuenta powołanego do prestacyi w naturze, robotę zaś podług dni liczoną dopuszczać tylko wyjątkowo, jedynie w tych wypadkach, w których robota wymiarowa nie da się zastosować.

§. 9.

Podstawą do wymiaru tak dla roboty pieszej jako też ciągłej, jest ilość roboty, jaka w ciągu jednego dnia z uwzględnieniem różnicy pomiędzy letnią a zimową porą roku oraz z uwzględnieniem potrzebnego wypoczynku, przeto z jednej strony bez przeciążenia, z drugiej zaś bez marnowania czasu, zdolnymi do pracy siłami, wykonaną być może.

§. 10.

W razie wniesienia reklamacyi przeciw oznaczonemu przez zarząd wymiarowi roboty, orzeka Wydział powiatowy, na podstawie zasady określonej w §. 9., zastosowując w razie wątpliwości przepisy analizy cen wydanej przez c. k. Namiestnictwo w 1875 r. dla budowli drogowych i wodnych w Galicyi.

§. 11.

Ponieważ obszar dworski wedle postanowień §. 12. ustawy drogowej winien dostarczyć potrzebnego do budowy i utrzymania dróg gminnych materiału drewnianego, przeto w razie sporu pomiędzy zwierzchnością gminną a przełożonym obszarowi dworskemu co do jakości i rozmiarów materiału potrzebnego (§. 16), orzeka Wydział powiatowy, bacząc przytem na bezpieczeństwo i dogodność komunikacyi.

§. 12.

W każdej miejscowości winien zarząd drogowy zaprowadzić i utrzymywać księgę dróg gminnych, mającą zawierać następujące dane:

- a) Imiona i nazwiska wszystkich mieszkańców w gminie obowiązanych do uiszczania prestacyi drogowych, niemniej też uwolnionych od tego obowiązku.
Przy nazwiskach osób uwolnionych od przyczyniania się do ciężarów drogowych, należy zanotować prawną podstawę tego uwolnienia.
- b) Prestacye w robocie bądź pieszej, bądź ciągłej, dla każdego kontrybuenta wyznaczone i przez tegoż w ciągu roku uiszczone w naturze lub spłacone w gotowiznie.
- c) Ilość, rodzaj i rozmiary materiału drewnianego dostarczonego w ciągu roku przez obszar dworski tytułem prestacyi obowiązkowej.
- d) Dochody z innych źródeł pochodzące i w naturze lub pieniądzech uiszczone.
- e) Wszelkie wydatki poniesione w ciągu roku tak w dniach pieszych i ciągłych, oraz w materyale jako też w pieniądzech.
- f) Ilość i rodzaj robót drogowych:
  - a) uznanych za potrzebne i zarządzonych;
  - β) rzeczywiście wykonanych.
- g) Treść rozporządzeń otrzymanych i wydanych w sprawach dróg gminnych.

W razie sporu pomiędzy zwierzchnością gminy a przełożonym obszarowi dworskemu, co do prowadzenia i przechowania księgi drogowej, orzeka Wydział powiatowy.

§. 13.

Celem uwydatnienia znaczenia ekonomicznego i wynikającej ztąd różnicy w sposobie budowy i utrzymania drogi gminnej i oznaczenia na tej podstawie wysokości ewentualnej subwencyi bez-

zwrotnej lub pożyczki z funduszu krajowego lub powiatowego, w myśl §. 18. ustawy. drogowej i dotyczących uchwał wydanych przez Sejm krajowy a względnie przez Radę powiatową, podzielone być mają drogi gminne w każdym powiecie na ważniejsze i mniej ważne.

Podziału tego dokonywa Rada powiatowa po wysłuchaniu zdania odnośnych Rad gminnych i przełożonych obszarów dworskich.

§. 14.

Ponieważ wedle postanowienia §. 11. ustawy drogowej, koszta budowy i utrzymania dróg powiatowych ciężą na funduszach właściwego powiatu, przeto Rada powiatowa winna corocznie uchwalać fundusze potrzebne do utrzymywania dróg powiatowych w dobrym stanie (§. 26).

II. Zakres działania władz autonomicznych.

Zwierzchność gminna i przełożony obszar dworskiego.

§. 15

Gdy wedle postanowienia §. 28. ustawy drogowej, Zwierzchność gminna wraz z przełożonym obszarem dworskiego prowadzą cały techniczny i ekonomiczny zarząd dróg gminnych, przeto jest ich obowiązkiem, przynajmniej raz w miesiącu, a w miarę potrzeby i częściej, porozumiewać się wzajemnie dla wydania stosownych zarządzeń.

Wszelkie postanowienia powzięte i zarządzenia wydane przez zarząd dróg gminnych winne być zapisane do księgi drogowej (§. 12.) z uwidocznieniem dnia konferencyi odbytej.

W miejscowościach, w których obszar dworski wielony jest do gminy, wszystkie obowiązki połączone z zarządaniem dróg gminnych ciężą na Zwierzchności gminnej.

§. 16.

Za podstawę do wykonywania robót na drogach gminnych służyć ma *preliminarz drogowy*, który sporządzić winien Zarząd drogowy podług instrukcyi i wzorów przepisanych przez Wydział powiatowy na podstawie wskazówek Wydziału krajowego.

Jeżeli w przepisany przez Wydział powiatowy terminie zarząd miejscowy nie sporządzi lub nie przedłoży preliminarza drogowego do zatwierdzenia (§. 20.), natenczas przedsięwziąć ma Wydział powiatowy odpowiednie środki zaradcze w myśl postanowień §§. 17. i 19.

§. 17.

Członek Zwierzchności gminnej równie jak i przełożony obszar dworskiego przekraczający lub zaniedbujący obowiązki przepisane niniejszym regulaminem skazany zostanie na grzywny aż do 20 zł. w myśl §. 102. ust. gminnej i §. 19. ustawy o obszarach dworskich.

Wydział powiatowy.

§. 18.

Celem skutecznego zarządzania drogami powiatowymi winien Wydział powiatowy utrzymywać inwentarz dróg rzeczonych, przedstawiać Wydziałowi krajowemu z końcem każdego roku projekty i kosztorysy robót na rok następny preliminarzowanych, wraz z oznaczeniem przeznaczonych na ten cel funduszków.

§. 19.

W wykonywaniu nadzoru przysługującego Wydziałowi powiatowemu w myśl §. 27. 2 ustawy drogowej, obowiązany jest tenże czuwać nad tem, ażeby drogi gminne w obrębie powiatu w myśl §. 28. ustawy drogowej zostały uporządkowane i w dobrym stanie były utrzymywane.

W tym celu winien Wydział powiatowy zorganizować i wykonywać stale swą kontrolę nad czynnościami zarządu dróg gminnych, przedsiębrać wrazie zaniedbania onych stosowne środki zaradcze i poruczać w miarę uznanej potrzeby nadzór nad poszczególnymi sprawami drogowymi specjalnym Komitetom lub delegatom w myśl §. 37. ustawy o Reprezentacji powiatowej.

§. 20.

W szczególności winien Wydział powiatowy zaprowadzić *kataster* czyli stałą ewidencję stanu dróg gminnych w każdej miejscowości powiatu, sprawdzać i zatwierdzać preliminarze drogowe (§. 16.), czuwać nad tem, ażeby roboty na drogach gminnych wykonywane były w *oznaczonym* porządku i sprawować ścisłą kontrolę nad niszczeniem i sposobem użycia preścacy i wszelkich funduszków dróg gminnych, dążąc przytem stale do wytwarzania służby drogowej w miarę potrzeby i środków.

§. 21.

Jeżeliby techniczny i ekonomiczny Zarząd drogi gminnej, na rzecz której udzielona została subwencya bezzwrotna lub bezprocentowa pożyczka (§. 13.) prowadzony przez miejscowe organa (§§. 15. i 16.) był tak nieodpowiedni, iż zachodziłaby obawa zaniedbania tej drogi i zmarnowania funduszków na nią wyłożonych, natenczas Wydział powiatowy w myśl §. 27. 2) ustawy drogowej ma zarządzić temu w sposób stosowny, a w szczególności winien tenże w miarę potrzeby przez siebie lub Wydział krajowy (§. 26.) uznanej, objąć bezpośredni zarząd drogi rzeczoney, w którym to razie rozporządzać będzie preścacyami (§§. 1—11), niemniej też dochodami z myta lub innymi funduszami dla tej drogi przeznaczonymi.

Wszelkie dotyczące spory i zażalenia rozstrzyga Wydział krajowy w myśl §. 25. ustawy drogowej.

§. 22.

Objąwszy ten zarząd wskaże Wydział powiatowy Zwierzchności gminnej a względnie przełożonemu obszarowi dworskiego czynności, które i nadał wykonywać będą i w czem mają mu być pomocni przy prowadzeniu zarządu powyższego.

Zwierzchność gminna i przełożony obszarowi dworskiego obowiązani są stosować się ściśle do odnośnych poleceń Wydziału powiatowego.

§. 23.

O objęciu bezpośredniego zarządu drogi gminnej, winien Wydział powiatowyawiadomić Wydział krajowy i polityczną władzę powiatową.

§. 24.

Z końcem każdego roku obowiązany jest Wydział powiatowy zdawać sprawę Radzie powiatowej i Wydziałowi krajowemu o zarządzonych przez siebie środkach zmierzających do stopniowej poprawy dróg gminnych, oraz o rezultatach osiągniętych w stanie dróg rzeczonych, na skutek zarządzeń powyższych.

Wydział krajowy.

§. 25.

Wydział krajowy, który w myśl postanowienia §. 25. ustawy drogowej, prowadzi naczelny nadzór nad kierunkiem, budową i utrzymaniem dróg powiatowych i gminnych, wydaje potrzebne w tym celu instrukcje tak administracyjne i rachunkowe, jakoteż techniczne i czuwa nad ścisłym tychże wykonywaniem.

§. 26.

Jeżeli Reprezentacya powiatowa zaniedbuje drogi powiatowe (§. §. 14. i 18.) lub nie wykonywa należyte nadzoru nad drogami gminnymi (§§. 19—24), natenczas Wydział krajowy wyda stosowne zarządzenie na mocy §. 25. ustawy drogowej i w myśl §. 48. ustawy o Reprezentacyi powiatowej, a w razie potrzeby przez siebie uznanej, ustanowi swój własny organ w celu zastępowania Wydziału powiatowego.

III. Współdział władz rządowych.

§. 27.

Polityczna władza powiatowa obowiązana jest ze swej strony czuwać z całą troskliwością nad należyty stanem dróg w powiecie, stosownie do rozporządzenia c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 27. marca 1872 l. 2.180/pr. i w myśl okólnika tegoż Prezydium z d. 2. października 1880 l. 8.841/pr. używać władzom i organom autonomicznym skutecznego poparcia i pomocy do wykonywania postanowień objętych ustawą drogową i niniejszym regulaminem.

§. 28.

C. k. żandarmerya, do której zwyczajnych czynności należy, w myśl (§. 26 ustęp 13) instrukcyi służbowej z d. 26. lutego 1876 r. nadzór nad drogami publicznymi, obowiązana jest zwracać pilną i baczną uwagę na stan dróg powiatowych i gminnych i donosić bezzwłocznie o dostrzeżonych brakach, albo zaniedbaniu drogi, lub przedmiotu drogowego.

W tym celu wyda polityczna władza powiatowa po zasięgnięciu zdania Reprezentacyi powiatowej, a z uwzględnieniem stosunków miejscowych i stopnia ważności drogi (§. 13) odpowiednią informację dla powiatowej komendy żandarmeryi, celem przestrzegania przepisów tej informacyi przez wszystkie posterunki żandarmeryi w powiecie.

§. 29.

Polityczna władza powiatowa przedstawia z końcem każdego roku politycznej władzy krajowej ogólne spostrzeżenia co do stanu dróg powiatowych i gminnych w powiecie, podnosząc zarazem braki dostrzeżone na tych drogach i ich potrzeby ogólne.

C. k. Namiestnictwo udzieli te sprawozdania Wydziałowi krajowemu do wiadomości — jeżeli, zdaniem Namiestnictwa, zachodzić będzie potrzeba wydania stosownych zarządzeń.

IV. Środki przymusowe.

§. 30.

Jeżeli kontrybuent w gminie niewykupiwszy się od prestacyi nieprzybędzie do roboty na dzień oznaczony przez zarząd drogowy (§. 6.) lub nie wykona roboty wskazanej w myśl postanowień §§ 7 do 10, natenczas naczelnik gminy w myśl § 87 ustawy gminnej poleci wykonanie rzeczony roboty na koszt obowiązanego i ściąganie ten koszt w sposób przepisany dla ściągania innych należności pieniężnych.

§. 31.

Jeżeli obszar dworski niedostarczy materiału drewnianego potrzebnego do budowy i utrzymania dróg gminnych (§. 11.), natenczas zakupno potrzebnego i preliminarzem drogowym objętego materiału drewnianego przedsięwziąć ma polityczna władza powiatowa na koszt obszaru dworskiego w myśl §. 18. ustawy o obszarach dworskich.

§. 32.

Jeżeli gmina wzbrania się dopełnić obowiązków ciążących na niej w moc ustawy drogowej i postanowienia §. 37. c. ustawy gminnej, natenczas polityczna władza powiatowa ma na koszt

gminy zarządzić środki zaradcze w myśl §. 107. ustawy gminnej, albo drogą zwykłej egzekucyi, albo też wrazie nagłego niebezpieczeństwa zarządzeniem wykonania robót na koszt gminy.

Polityczna władza powiatowa powołana jest również do prowadzenia egzekucyi względem poszczególnych kontrybuentów w gminie, jeżeli Zwierzchność gminna niema do tego środków dostatecznych.

§. 33.

Na żądanie lub za zgodą Wydziału powiatowego poruczyć może temuż polityczna władza powiatowa przymusowe wykonanie dostaw lub robót na drogach gminnych (§§ 31 i 32)

Po przeprowadzeniu czynności poruczonej, winien Wydział powiatowy władzy rządowej, która mu dała odnośne upoważnienie, złożyć szczegółowy i udokumentowany rachunek poniesionych wydatków celem ściągnięcia tychże od stron na których koszt wykonano roboty lub dostawy.

§. 34.

W celu przymusowego wykonania orzeczeń i rozporządzeń władz autonomicznych w sprawach dróg powiatowych i gminnych, obowiązana jest polityczna władza powiatowa, na żądanie tychże, przedsięwziąć bezzwłocznie stosowne środki egzekucyjne.

§. 35.

W razie zachodzących wątpliwości, lub gdyby polityczna władza powiatowa niezgadzała się na środki egzekucyjne przez władzę autonomiczną proponowane, doniesić ma o tem natychmiast c. k. Prezydium Namiestnictwa, które rozstrzygnie sprawę porozumiawszy się poprzednio z Wydziałem krajowym. — Tak samo postąpić należy, jeżeli władza polityczna nie zgadza się na żądanie Wydziału powiatowego, co do poruczenia temuż przymusowego wykonania dostaw lub robót na drogach gminnych (§. 33).

§. 36.

Szczegółowy wykaz obejmujący wszystkie wypadki, w których Wydział powiatowy w ciągu roku zmuszony był żądać od politycznej władzy powiatowej przedsięwzięcia środków przymusowych, przedłożyć ma Wydział powiatowy z końcem roku Wydziałowi krajowemu, odnośny zaś wykaz szczegółowy sposobu załatwiania w każdym wypadku żądań powyższych, przedstawi polityczna władza powiatowa z końcem roku c. k. Namiestnictwu, które udzieli go Wydziałowi krajowemu do wiadomości.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing as a separate paragraph.

Third block of faint, illegible text, continuing the document's content.

Fourth block of faint, illegible text, showing further details or a list.

Fifth block of faint, illegible text, possibly a concluding paragraph or signature area.

Large, very faint area of text at the bottom of the page, which is mostly illegible due to fading.

Alegat 27. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

Wykaz porównawczy

wydatków na koszta leczenia ubogich w latach 1882. i 1883.

Liczba porządkowa	Szpitale	Rok 1882.				Rok 1883.				Uwaga
		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		
				zł.	ct.			zł.	ct.	
1	Biała	4	6.712	3.084	05	4	8.935	3.985	90	
2	Bochnia	4	13.837	7.397	70	4	14.894	7.519	86	
3	Brody	4	12.747	6.514	76	4	12.693	6.393	80	
4	Brzeżany	4	11.321	6.162	85	4	10.376	5.589	05	
5	Drohobycz	4	12.150	6.175	42	4	15.498	7.796	59	
6	Jasło	4	15.111	7.457	10	4	21.196	10.326	40	
7	Kołomyja	4	22.488	10.478	77	4	16.839	7.757	79	
8	Kraków św. Łazarza:									
	Oddz. chorych	4	72.908	54.089	94	4	70.464	51.461	59	
	" położnic	4	27.882	21.687	25	4	31.762	23.376	58	
	" syflicydz.	4	33.757	33.048	32	4	41.261	39.436	97	
	" obłąkanych	4	23.606	22.811	58	4	18.885	16.400	78	
	Klinika	4	18.127	22.329	90	4	20.645	24.178	05	
9	Kulparków, Zakł. obłąk.	4	106.743	102.906	53	4	120.860	117.026	24	
10	Lwów: Oddz. chorych	4	171.653	137.996	45	4	240.477	180.378	98	
	" położnic	2	3.076	2.736	42	4	15.107	12.930	71	} i z lat dawnych
11	Podhajce	4	13.608	6.950	26	4	18.918	7.174	38	
12	Przemysł	4	7.041	2.675	70	4	22.342	7.542	97	
13	Rzeszów	4	20.705	11.142	56	4	21.930	11.263	47	
14	Sambor	4	9.826	5.852	30	4	10.691	6.319	15	
15	Sanok	4	16.118	9.849	37	4	14.661	8.497	20	
16	Śącz nowy	4	9.425	5.066	90	4	9.171	5.926	05	
17	Sniatyn	4	2.238	1.229	29	4	1.769	972	95	
18	Sokal	4	13.354	6.958	03	4	13.683	7.247	07	
19	Stanisławów	4	22.104	11.946	61	4	25.115	13.343	77	
20	Stryj	4	17.352	10.189	83	4	22.624	13.274	45	
21	Tarnopol	4	19.301	11.082	87	4	19.286	9.719	19	
22	Tarnów	4	28.315	17.713	05	4	31.602	15.460	30	
23	Wadowice	4	4.933	2.645	10	4	3.726	2.009	67	
24	Zaleszczyki	4	6.516	3.181	60	4	9.008	4.308	90	
25	Złoczów	4	18.010	8.996	88	4	17.691	8.700	75	
26	Zółkiew	4	15.065	7.180	70	4	15.428	7.663	80	
	Do przeniesienia		776.029	567.538	09		917.537	643.983	36	

Liczba porządkowa	Szpitale	Rok 1882.				Rok 1883.				Uwaga
		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		Za ile kwartałów	Ilość dni	Zapłacona kwota		
				zł.	ct.			zł.	ct.	
27	Z przeniesienia . Szpital w Jaśle, subwencya bezzwrotna		776.029	567.538	09		917.537	643.983	36	Wyniki niniejsze wykazane zostały przed ostatecznem zamknięciem rachunków, a więc jako ostatecznie jeszcze nie sprawdzone, mogą uleść nieznacznej zmianie.
				250	—			2.000	—	
	<i>Razem szpitale galicyjskie .</i>		776.029	567.788	09		917.537	645.983	36	
28	Szpitale zagraniczne		121.412	65.609	15		172.582	69.940	01	
29	„ wojskowe		3.186	1.274	50		3.630	1.441	60	
	<i>Razem wszystkie szpitale .</i>		900.627	634.671	74		1,093.749	717.364	97	
	Do tego:									
30	Należytości wypłacone za sprawdzanie rachunków aptekarskich i receipt, oraz inne wydatki i zwroty			8.687	20			13.748	01	
	Ogółem			643.358	94			731.112	98	
	Od tego:									
	Zwroty zaliczek od gmin i inne			9.597	73			14.559	73 1/2	
	Pozostaje czysty wydatek .			633.761	21			716.553	24 1/2	
	Na rubr. V. dochodów „Zwroty zaliczek z lat ubiegłych“ zarachuje się:									
Budżetu Poz. 9. „ 10.	Szpitale z rachunków kwartalnych			12.919	50					
	Gminy za kosztu leczenia			5.594	90					
	Razem			18.514	40					

Alegat 28. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

W y k a z

porównawczy wydatków na koszta szczepienia i sanitarnych w roku 1882. i 1883. wedle sprawdzonych rachunków.

Rubryka budżetu	Pozycja		Rok 1882.		Rok 1883.	
			zł.	ct.	zł.	ct.
IV.		Koszta szczepienia.				
	1	Utrzymanie i odświeżanie krowianki	1.300	—	1.600	—
	2	Koszta podróży i diety lekarzy z powodu szczepienia ospy	55.671	86	55.921	77
	3	Premia dla lekarzy, odszczególniających się przy szczepieniu	630	—	630	—
		Razem	57.601	86	58.151	77
V.		Wydatki sanitarne.				
	1	Zaległe koszta podróży z czasu przed dn. 1. Paźdz. 1879.	114	45	242	30 ¹ / ₂
	2	¹ / ₃ część za lekarstwa	7.736	16	8.864	54
	3	Sprawdzanie rachunków aptekarskich lekarstw dla epidemicznie chorych	71	78	109	60
	4	Koszta strzeżenia granic kraju w czasie zarazy na bydło i zamknięcia miejsc zarazy za pomocą wojska i żandarmeryi	3.632	83	—	—
		Razem	11.555	22	9.216	44¹/₂
		Uwaga. W roku 1883. nie było żadnych wydatków do poz. 4. rubr. V.				

Alegat 29. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

W y k a z

kosztów wypłaconych z rubr. XI, fund. kraj. za rok 1883. i pobranych do tegoż funduszu na rubr. IV, dochodów za r. 1883. nadwyżek dochodów od zakładów dotowanych.

P r z e d m i o t.	zł.	ct.	zł.	ct.
W y d a t e k.				
A. Rubr. XI.				
I. Szpital lwowski:				
a) Oddział chorych, dotacya wynosiła	121.028	zł. — ct.		
zwroty wynoszą	121.028	" — "		
Czysty wydatek			—	—
b) Oddział położnic, dotacya wynosiła	15.840	zł. — ct.		
zwroty wynoszą	14.620	" 83 1/2 "		
Czysty wydatek			1.219	16 1/2
II. Zakład dla obłąkanych na Kulparkowie:				
dotacya wynosiła	128.000	zł.		
zwroty wynoszą	128.000	"		
Czysty wydatek			—	—
III. Fundusz podrzutków we Lwowie, koszta wynoszą				
IV. Szpital św. Łazarza w Krakowie, dotacya wynosi 51.186 zł. 25 1/2 ct.				
Wedle wykazu biura fund. szp. św. Łazarza wynoszą				
brutto dochody	343.343	zł.		
wydatki	256.355	"		
nadwyżka dochodów	86.988	zł.		
zwrot dotacyi	51.186	"		
Spodziewana nadwyżka	35.802	zł.		
D o c h ó d.				
B. Rubr. IV.				
I. Od szpitala lwowskiego — Oddział chorych	58.807	44	—	—
II. „ zakładu dla obłąkanych na Kulparkowie	6.757	68	—	—
III. Od szpitala św. Łazarza w Krakowie, spodziewana nadwyżka, j. w.	35.802	—	—	—

Ruch chorych i kosza w naszych zakładach leczniczych w r. 1883.

Poszczególne	Ilość			Procent		Ilość dni leczenia	Wydatki		Koszta				Taksa		
	łóżek	chorych	uzdro- wionych	zmar- lych	uzdro- wionych		śmier- telność	zł.	ct.	czaj kur- eży chorego	dnia wiktua	leków	od do- rosłych	od dzieci	
						zł.									ct.
A Szpitale powszechno- krajowy	638	9,873	6,616	748	67.01	7.57	193,597	158,149	58	16 02	81.6	21.0	5.8	84	42
w Lwowie	390	5,444	3,657	619	67.17	11.37	120,807	105,031	35	19 29	86.9	23.0	6.9	80	63
gminny	93	630	476	79	75.55	12.53	17,595	9,697	04	15 39	55.0	21.0	4.0	45	25
w Białe	55	668	437	95	65.41	14.22	15,312	8,476	44	12 69	55.4	21.0	4.8	51	30
w Bochni	53	563	465	36	82.59	6.39	11,453	7,046	16	12 51	61.5	20.8	5.8	52	30
w Brodach	50	428	292	38	68.22	8.87	11,097	6,753	07	15 77	60.8	22.0	3.9	55	30
w Brzeżanach	80	620	444	100	71.61	16.12	17,799	9,277	42	14 96	52.0	24.5	3.5	51	30
w Drohobyczu	100	1,064	723	74	67.95	6.95	23,625	11,766	16	11 05	49.8	19.4	4.6	50	30
w Jasle	70	657	502	50	76.40	7.61	16,820	9,741	28	14 82	58.0	20.9	6.5	48	25
w Kołomyi	60	636	414	46	65.09	7.23	14,492	8,026	33	12 62	55.5	19.5	4.0	52	30
w Podhajcach	160	1,424	1,071	101	74.68	7.04	26,796	13,613	66	18 6	48.5	13.2	4.3	33	20
w Przemysłu	80	854	577	69	67.56	8.07	21,598	12,330	54	14 44	57.0	24.5	5.0	52	28
w Rzeszowie	52	519	381	53	73.41	10.21	12,241	7,892	18	14 84	62.0	19.5	5.9	60	30
w Samborze	80	577	493	35	85.44	6.06	14,580	8,634	05	14 96	59.2	27.2	4.1	60	30
w Sanoku	60	475	278	56	58.52	11.78	12,956	6,440	56	13 56	49.7	18.0	6.4	54	30
w Sączu	24	102	90	3	88.23	2.94	1,899	1,381	57	13 54	72.7	25.0	8.0	55	30
w Sniatynie	52	663	516	57	77.82	8.59	14,423	8,027	28	12 10	55.6	19.9	5.8	55	30
w Sokalu	120	1,116	764	126	68.45	11.29	28,226	13,916	65	12 47	49.3	17.5	5.5	55	30
w Stanisławowie	77	803	634	78	78.95	9.71	24,178	13,657	98	17	56.4	17.2	4.5	60	35
w Tarnopolu	75	940	787	86	83.72	9.14	20,393	11,183	24	11 80	54.5	25.0	3.5	51	30
w Tarnowie	140	1,365	994	169	72.82	12.38	33,192	15,556	87	11 39	46.8	17.6	2.7	50	30
w Wadowicach	30	171	144	11	84.21	6.43	4,087	2,306	67	13 48	56.4	20.6	3.7	52	30
w Zaleszczykach	40	412	314	34	76.21	8.25	9,481	5,718	48	13 88	60.3	23.3	5.0	50	30
w Złoczowie	80	711	555	56	78.05	7.87	18,343	8,170	54	11 49	44.5	15.6	2.4	50	30
w Żółkwi	50	694	505	58	72.76	8.35	17,478	8,979	99	12 94	51.3	18.4	5.2	50	30
Suma A.	2,709	31,419	22,129	2,877	70.43	9.16	702,468	471,775	09	15 01	67.1	20.0	5.4	.	.
B. Zakłady położnic- krajowy	40	493	451	32	91.48	6.49	10,146	15,340	79	31 11	151.0	21.0	1.7	84	.
w Krakowie	15	189	166	21	87.77	11.11	4,975	4,644	91	24 57	93.3	23.0	6.0	63	.
Suma B.	55	682	617	53	90.47	7.77	15,121	19,985	70	29 30	132.1	21.4	5.2	.	.
C. Zakłady obłąkanych- krajowy	500	859	151	119	17.57	13.85	149,233	147,456	71	171 66	98.8	23.6	2.6	90	.
w Krakowie	70	246	82	24	33.33	9.75	25,824	24,532	80	99 73	95.0	23.0	2.1	80	.
Suma C.	570	1,105	233	143	21.08	11.13	175,047	171,989	51	155 64	98.2	23.2	2.5	.	.
D. Szpitale dla dzieci- prywatny	72	861	593	214	67.19	24.29	22,406	14,023	89*	15 92	62.5	.	.	.	50
w S. Zofii w Lwowie	100	827	419	230	50.66	27.81	25,555	14,731	32**	17 81	57.6	.	.	.	50
w S. Ludwika w Krakowie	172	1,703	1,012	444	59.25	26.00	47,961	28,755	21	16 84	.	.	.	.	.
Suma D.	3,506	34,914	23,991	3,517	71.58	10.08	940,597	692,505	51	19 33	73.6	.	.	.	.
Razem A+B+C+D															

* Z funduszu szpitala powszechnego we Lwowie wypracowano 11,203 zł.

** Z funduszu szpitala powszechnego w Krakowie wypracowano 12,777 zł. 50 ct. Uwaga: Wydatki w krajowym szpitalu Sw. Zuzanny w Krakowie podano wedle wykazów Zarządu do L.W. 10.852/84 i po ukończeniu zamknięcia rachunków mogą ulec zmianie.

Alegat 31. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za r. 1884.

Zamknięcie

z obrotu funduszów szpitali prowincjonalnych,

Rubryki	Biała		Bochnia		Brody		Brzeżany		Droho- bycz		Jasło		Koło- myja		Pod- hajce		Prze- myśl		Rzeszów		
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
Utrzymanie budynków							550 .	1.350 .											650 .		
Czynsz najmu							36 14	78 56			367 07	715 50	32 23	377 71	80 .				80 .		
Konserwacye zwykłe	975 81		243 77		269 65								42 19	720 04	135 48						
Budowy nadzwyczajne													116 45	35 36	12 37						
Podatek i asekuracya	42 68		36 88		13 17				50 83		26 98	74 72									
Czyszczenie kominów, kanałów i kloak	16 .		27 40		59 56		30 34	47 15			12 68	163 78	99 83	61 34	60 .						
Wikt																					
Żywność i wino	3.672 42		3.330 64		2.958 84		2.506 69	4.379 50	5.592 94	4.028 48	2.836 17	3.562 74	5.333 .								
Leczenie																					
Płaca lekarza ordynującego	500 .		499 92		500 .		600 .	500 .	600 .	600 .	500 .	472 14	600 .	500 .							
„ sekundaryusza			300 .		200 .		250 .		300 .		30 94		250 .	250 .							
Akuszeryka i cyrulik			34 .		26 .				6 .			7 .	32 .	30 .							
Lekarstwa, środki sanitarne i narzędzia	986 69		753 33		726 72		445 09	683 14	1 109 37	1.108 30	603 61	1.416 72	1.133 33								
Koszta gospodarcze																					
Bielizna i pościel	465 26		484 77		236 80		165 71	308 28	1.691 45	539 33	814 79	721 68	500 .								
Pranie bielizny i praczka	40 .		196 64		39 48		49 50	60 77	95 75	75 24	81 72	202 90	90 .								
Sprzęty	198 70		46 80		34 82		47 21	347 48	141 59	136 31	103 53	105 84	400 .								
Słoma i siano	71 97		72 46		19 81		28 59	12 60	70 56	28 94	33 36	154 59	100 .								
Opał	400 87		526 50		564 50		142 50	374 .	462 39	45 80	500 .	1.140 75	324 .								
Oświetlenie	290 24		64 95		70 41		38 23	62 85	63 71	121 99	80 5	244 61	100 .								
Zarząd																					
Płaca rządu	400 .		499 92		340 .		600 .	500 .	500 .	500 .	482 98	600 .	516 64	500 .							
Dyurniści					300 .		100 .				130 .	120 .	695 60	150 .							
Koszta kancelaryjne	143 28		59 31		108 24		79 88	68 35	65 34	176 66	55 23	131 07	67 27								
Wydatki rozmaite																					
Płaca sług	405 34		799 40		387 .		349 50	394 80	264 50	453 .	389 93	759 .	738 50								
Wikt sług	625 98		3 67				548 37				547 50	723 91	166 68								
Remuneracye, emerytury i prowizye			90 .		40 .		100 .		186 .	100 .		650 .	40 .								
Duchowna obsługa	65 .		40 .				50 .	50 .			50 .	120 .									
Pogrzeby	198 32		191 .		25 .		23 05	23 10	39 20	173 32	63 50	179 63	75 .								
Wydatki administracyjne	50 .		134 50		109 51				135 74		115 81	24 75	139 30								
Należytość liwerantom													458 52								
Różne inne	148 48		40 58		16 65		12 27		9 95	36 41	11 29	186 78	237 09								
Przebieżne																					
Suma rzeczywistych wydatków	9.697 04		8.476 44		7.046 16		6.753 07	9.277 42	11.766 16	9.741 28	8.026 33	13.613 66	12.330 54								
Fundusz rezerwy	909 .																				
Zwrot zaliczek Wydziałowi krajowemu, powiatowi i gminie			192 .		1.148 21			100 .	2.010 .	744 10											
Zaliczki do wyrachowania	450 .							275 .	185 .	234 59		150 .	40 .								
Kaucye i depozyta	123 50		80 .					12 .	35 .	7.117 70			45 73								
Przeprowadzenia rachunkowe			164 25		1.377 32																
Rozchód } ogólny	11.179 54		8.912 69		9.571 69		6.753 07	9.664 42	13.996 16	17.837 67	8.026 33	13.763 66	12.826 27								
Dochód } ogólny	11.474 93		9.698 20		9.740 05		7.461 39	9.957 15	14.015 77	18.136 32	8.026 33	20.071 62	18.379 24								
Zaległość kosztów leczenia	3.539 62		675 69		4 184 01		3.193 56	3 046 32	1.213 46	1.358 57	3.396 24	8.569 66	6.420 34								

rachunków

zatwierdzone przez Wydział krajowy za r. 1883.

Sambor		Sanok		Sącz nowy		Śniatyn		Sokal		Stani- sławów		Stryj		Tarnopol		Tarnów		Wado- wice		Zale- szczyki		Złoczów		Żółkiew		Suma rubryk					
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	160	.	.	.	312	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3.022	.		
97	90	81	78	208	.	32	60	212	43½	577	55	20	.	133	75	235	29	.	.	142	35	319	25	339	27	.	.	5.576	62		
829	35	805	41	.	.	.	.	.	.	115	.	194	02	.	.	282	49	.	.	.	.	39	43	.	.	.	.	3.463	93		
18	04	34	90½	10	12	15	91	78	56	6	53	13	53	24	35½	63	81	.	.	37	12	40	18	83	81	.	.	823	31		
45	20	35	56	25	.	4	77	53	70	108	59	42	19½	106	68	136	78	.	.	5	.	81	.	51	50	.	.	1.274	05½		
2.415	96	4.000	.	2.719	14½	492	63	2.883	13½	4.974	98	5.808	86½	5.124	69	6.042	67	842	80	2.688	77½	2.878	89	3.222	41	82.296	38				
500	.	500	.	400	.	.	.	541	74	600	.	399	96	600	.	800	.	300	.	277	04	500	.	500	.	.	.	11.190	80		
233	38	200	.	.	.	.	.	216	66	300	.	200	.	250	.	550	.	.	.	100	.	200	.	200	.	.	.	4.250	04		
.	.	16	.	12	50	.	.	.	.	40	.	30	.	.	.	.	.	3	.	7	.	12	.	23	90	.	.	310	34		
803	90	608	98	829	51	165	18	855	32½	1.576	76	936	39	827	55	983	41	152	63	534	36	493	66	1.495	50	19.229	40½				
518	98	510	10	181	80½	16	25	357	09½	48	15	400	.	348	26	549	10	109	50	170	.	354	18	181	28	9.672	77				
118	31	132	70	130	.	.	.	109	66	58	20	280	.	36	54	146	17	40	.	25	.	78	34	176	68	2.263	60				
380	12	139	97	82	50	3	25	24	92	151	23	.	.	37	50	78	87	2	70	23	.	184	19	344	48	3.015	01				
39	75	90	.	96	29	.	.	30	10	77	04	.	.	35	80	103	19	20	.	67	25	38	13	50	29	1.240	72½				
181	56	340	.	332	.	137	64	327	40	1.157	44	607	50	770	48	906	92	39	42	300	91	487	83	375	71	10.956	12				
73	28	37	30	8	30	42	39	130	.	188	04	135	.	140	95	241	04	3	07	77	40	20	32	52	88	2.287	01				
433	37	400	.	500	.	180	.	433	37	600	.	600	.	333	28	650	.	200	.	500	.	541	74	400	.	10.711	30				
216	66	30	.	41	65	.	.	.	.	520	27	300	.	491	.	365	.	.	.	60	.	80	.	.	.	3.600	18				
71	27	87	58	63	04	.	.	85	56½	376	77	25	05	62	04	174	90½	12	95	63	88	49	49	90	29	2.117	46				
346	.	407	50	426	60	232	90	492	.	1.118	40	438	.	624	.	916	.	180	.	308	.	556	90	528	.	11.515	27				
270	94	.	.	.	.	.	.	821	50	800	.	553	40	675	80	1.186	25	.	.	206	.	963	25	510	73	8.603	98				
20	.	.	.	100	.	.	.	.	.	150	.	.	.	80	.	53	27	.	.	109	90	100	.	120	.	1.944	17				
.	.	40	.	.	.	.	.	100	.	100	.	.	.	.	.	50	.	.	.	.	.	40	.	.	.	605	.				
65	90	79	90	73	36	.	.	54	90	51	70	.	.	181	15	60	.	30	.	15	50	109	40	87	60	1.800	53				
.	.	15	35	100	.	2	40	200	.	200	.	18	69	.	.	200	.	4	78	.	.	.	.	120	.	1.370	83				
.	.	.	.	.	.	.	.	278	66	.	.	400	.	.	.	71	95	.	.	.	.	.	.	.	.	1.209	13				
212	31	41	02	50	74	55	65	40	55½	20	.	2.255	39	139	42	704	76	3	82	.	.	2	36	25	66	4.251	18½				
7.892	18	8.634	05½	6.440	56	1.381	57	8.027	28	13.916	65	13.657	98	11.183	24½	15.556	87½	2.306	67	5.718	48½	8.170	54	8.979	99	208.594	20				
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	415	.	1.563	32	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2.887	32				
103	25	1.514	35	.	.	169	.	.	.	3.500	.	833	60	.	.	.	.	.	.	200	.	.	.	.	.	10.514	51				
199	77	.	.	125	.	20	.	.	.	.	.	.	.	423	.	1.036	.	.	.	.	.	.	.	100	.	3.648	36				
3.600	.	.	.	.	.	.	.	25	.	.	.	382	60	.	.	396	.	.	.	.	.	50	.	.	.	11.867	53				
156	91	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	75	60	.	.	1.912	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3.686	08				
11.952	11	10.148	40½	6.565	56	1.570	57	8.052	28	17.416	65	15.364	78	13.169	56½	18.900	87½	2.306	67	5.918	48½	8.220	54	9.079	99	241.193	.				
12.021	07	10.213	39	7.139	97½	1.572	80	8.561	04½	19.308	38½	15.480	43	14.075	21½	20.358	56	3.314	52	5.955	65½	12.576	10	9.135	87	261.664	02½				
6.814	69	3.287	77	222	67½	390	65	4.128	99	9.726	74	915	99½	2.137	53½	5.273	50	858	63	3.350	35	6.083	64	4.482	39	83.271	03				

Alegat 32. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za rok 1884.

B u

szpitali powszechnych na prowincyi,

R u b r y k i	Biała		Bochnia		Brody		Brzeżany		Droho- bycz		Jasło		Koło- mija		Pod- hajce		Prze- myśl		Rzeszów		
	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
Utrzymanie budynków																					
Czynsz najmu							550		1.350											650	
Konserwacye zwykłe	400	.	400	.	50	.	30	.	100	.			400	.	50	.	280	.		120	.
Budowy nadzwyczajne	150	.		.	200	.		.		.	260	.		.	40	.	2.765	.		100	.
Podatek i asekuracya	43	.	39	88	37	75			230	.	29	87	50	.	80	.	42	.		22	.
Czyszczenie kominów, kanałów i kloak	20	.	66	80	60	.	40	.	55	.	35	.	86	.	94	.	66	.		57	.
Wikt																					
Żywność i wino	4.932	.	3.827	.	2.304	80	2 553	93	2.986	.	4.029	.	3.616	60	3.161	53	5.750	.		5.452	.
Leczenie																					
Płaca lekarza ordynującego	500	.	500	.	500	.	600	.	500	.	600	.	500	.	500	.	600	.		500	.
" " sekundaryusza	200	.	300	.	200	.	250	.		.	300	.		.	250	.	250	.		250	.
Akuszarka i cyrulik	10	.	34	.	40	.		.	20	.	15	.	10	.	15	.	30	.		30	.
Lekarstwa, środki sanitarne i narzędzia	1.196	.	884	.	668	51	475	.	821	50	942	.	948	40	798	84	1.565	.		1.330	.
Koszta gospodarze																					
Bielizna i pościel	300	.	401	.	333	20	350	.	264	79	225	.	729	16	464	06	900	.		500	.
Pranie bielizny i praczka	100	.	220	.	30	.	60	.	65	.	93	.	180	.	200	.	232	.		90	.
Sprzęty	496	.	80	.	50	.	40	.	50	.	52	90	150	.	50	.	110	.		400	.
Słoma i siano	140	.	80	.	30	.	30	.	50	.	80	.	50	.	50	.	74	.		100	.
Opał	436	.	360	.	380	.	250	.	480	.	550	.	500	.	500	.	1.100	.		400	.
Oświetlenie	300	.	70	.	80	.	45	.	70	.	55	.	120	.	70	.	120	.		100	.
Zarząd																					
Płaca rządcy	400	.	500	.	360	.	600	.	500	.	500	.	500	.	600	.	600	.		500	.
Dyurniści	50	.		.	300	.		.		.		.	120	.	120	.	500	.		150	.
Koszta kancelaryjne	100	.	87	.	97	.	69	.	69	.	76	.	100	.	73	.	100	.		100	.
Wydatki rozmaite																					
Płaca sług	408	.	799	40	390	.	366	.	516	60	336	.	276	.	414	.	828	.		752	.
Wikt sług	657	.	196	.	456	25	510	.	511	.		.	500	.	547	50	1.000	.		220	.
Ramunacye, emerytury i pro- wizye	300	.		.		.	100	.		.	186	.	100	.		.	50	.		210	.
Duchowna obsługa	65	.	40	.		.	50	.	50	.		.		.	50	.	120	.			.
Pogrzeby	173	.	150	.	25	.	115	.	22	28	50	.	170	.	70	.	190	.		70	.
Wydatki administracyjne		.	135	.	110	.	128	.		.	135	.		.	123	.	50	.		140	.
Należytość liwerantom	100	.		.	789	42		.		.	1.536	11	1.787	.	480	.		.		1.200	.
Różne inne	20	.	20	.	15	.	35	.	10	97	262	66	40	.	15	.	222	.		100	.
Suma rzeczywistych wydatków .	11.496	.	9.190	08	7.506	93	7.246	93	8.722	14	10.453	54	10.933	16	8.815	93	17.544	.		13.543	.
Przenośne																					
Fundusz rezerwowy																					
Zwrot zaliczek Wydziałowi kra- jowemu, powiatowi i gminie					495	46							1.200								
Zaliczki do wyrachowania																					
Kaucye i depozyta																					
Przeprowadzenia rachunkowe																					
Bożchód ogólny	11.496	.	9.190	08	8.002	39	7.246	93	8.722	14	10 453	54	12.133	16	8.815	93	17.544	.		13.543	.
Dochód "	11.509	.	9.251	76	8 768	97	8.956	48	9.418	20	10.661	14	12.133	16	8.885	.	20.033	.		14.651	.

dżety

zatwierdzone przez Wydział krajowy na r. 1884.

Sambor		Sanok		Sącz nowy		Śniatyn		Sokal		Stani-sławów		Stryj		Tarnopol		Tarnów		Wado-wice		Zale-szczyki		Złoczów		Żółkiew		Suma rubryki		
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
189	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	260	.	.	.	312	.	.	.	.	.	.	.	.	3.311	.
60	.	100	.	80	.	35	.	556	.	450	.	50	.	240	.	300	.	.	.	100	.	250	.	200	.	4.351	.	
335	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.060	.	300	.	.	.	442	50	.	.	.	.	150	.	350	.	6.152	50	
21	88	50	.	11	02	32	59	39	28	45	.	28	93	32	21½	62	94	.	.	21	.	40	.	100	.	1.059	35½	
39	.	40	.	35	.	7	.	60	.	110	.	61	.	129	76	214	91	.	.	15	.	81	.	80	.	1.452	47	
2.643	89	3.391	60	2.125	.	652	05	3.222	99	5.400	.	4.853	05	4.749	35	9.920	86	958	.	2.090	.	3.663	.	3.229	46	85.512	11	
500	.	200	.	400	.	.	.	500	.	600	.	400	.	600	.	800	.	300	.	350	.	500	.	500	.	11.250	.	
200	.	200	.	200	.	.	.	200	.	300	.	200	.	250	.	550	.	.	.	100	.	200	.	200	.	4.600	.	
.	.	10	.	35	.	.	.	20	.	20	.	42	.	.	.	.	.	10	.	3	.	10	.	20	.	374	.	
644	95	787	90	543	.	216	75	765	52	1.600	.	1.192	75	868	15	2.461	59	200	.	495	.	587	.	1.138	35	21.130	21	
400	.	500	.	400	.	221	84	696	.	285	.	400	.	327	70	452	60	100	.	146	.	400	.	300	30	9.096	65	
100	.	100	.	120	.	.	.	110	.	100	.	200	.	115	.	170	.	40	.	25	.	50	.	160	.	2.565	.	
200	.	70	.	188	60	5	.	50	.	120	.	200	.	60	.	203	20	10	.	56	.	100	.	150	.	2.891	70	
40	.	120	.	50	.	.	.	50	.	210	.	70	.	45	.	130	.	30	.	40	.	33	.	60	.	1.562	.	
200	.	352	.	370	.	137	40	320	.	1.132	.	380	.	792	.	907	.	100	.	325	.	500	.	532	52	11.003	92	
90	.	80	.	85	.	.	.	150	.	168	.	122	.	133	.	190	.	10	.	40	.	90	.	200	.	2.388	.	
400	.	400	.	500	.	180	.	500	.	600	.	600	.	500	.	650	.	200	.	500	.	500	.	400	.	10.990	.	
200	.	30	.	60	.	.	.	.	.	300	.	300	.	366	.	365	.	.	.	60	.	80	.	.	.	3.001	.	
75	.	105	.	64	.	.	.	70	.	300	.	69	.	55	82	165	.	40	.	47	.	43	.	80	.	1.984	82	
324	.	420	.	427	44	247	20	552	.	1.200	.	408	.	624	.	972	.	180	.	308	.	576	.	552	.	11.876	64	
280	.	.	.	397	27	.	.	821	50	800	.	548	.	653	52	1.186	25	.	.	280	.	987	.	618	97	11.170	26	
.	.	50	.	.	.	.	.	40	.	150	.	.	.	180	.	.	.	.	.	141	.	100	.	.	.	1.607	.	
.	.	50	.	.	.	.	.	100	.	100	.	40	.	.	.	50	.	.	.	40	.	40	.	50	.	705	.	
72	.	100	.	75	.	.	.	40	.	100	.	30	.	157	80	60	.	35	.	14	.	90	.	80	.	1.889	08	
.	.	20	.	100	.	2	50	.	.	350	.	.	.	.	.	200	.	10	.	8	.	145	.	145	.	1.656	50	
.	.	3.302	52	.	.	.	.	953	38	.	.	.	.	.	.	4.156	84	100	.	1.412	.	600	.	1.544	53	17.961	80	
40	.	50	.	5	.	30	.	20	.	40	.	.	.	155	.	100	.	10	.	8	.	35	.	35	.	1.268	63	
7.054	72	10.829	02	6.271	33	1.767	33	9.736	67	15.540	.	10.494	73	11.294	31½	24.710	69	2.645	.	6.584	.	9.705	.	10.726	13	232.810	64½	
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
.	.	1.644	.	.	.	.	.	1.173	81	.	.	6.019	20	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10.532	47
.	.	.	.	125	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	125	.
.	.	.	.	.	.	.	.	150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	150	.
7.054	72	12.473	02	6.396	33	1.767	33	11.060	48	15.540	.	16.513	93	11.294	31½	24.710	69	2.645	.	6.584	.	9.705	.	10.726	13	243.618	11½	
9.002	38	13.556	32	6.998	13	1.767	33	11.144	54½	16.274	.	14.203	97	12.862	94	26.649	65½	3.635	19	6.828	.	14.521	50	10.750	17	262.461	84	

Alegat 33. do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego z r. 1884.

Od pis

okólnika Wydziału krajowego z d. 11. lipca 1884. L. 34.961/84. wystosowanego do zarządu wszystkich szpitali powszechnych w kraju.

Z powodu pojawienia się cholery we Francyi rozporządzamy, ażeby we wszystkich szpitalach środki ostrożności, na wypadek zbliżenia się tej zarazy, już teraz przedsięwzięte zostały.

Dopóki cholera w kraju naszym się nie pojawi, wystarczy przestrzeganie czystości aż do zbytku, i zwykła desinfekcyja w całym budynku, tak w salach dla chorych jak w mieszkaniach służby, w ubikacyach administracyjnych i pralni — przedewszystkiem zaś w wychodkach.

Wybór środków desinfekcyjnych pozostawiamy uznaniu pp. dyrektorów i lekarzy ordynujących. Nadmieniamy tylko, że rozczyn kwasu karbolowego, pięcio-procentowy, bywa ogólnie zalecany.

Zawczasu należy się postarać o to, ażeby na wypadek pojawienia się cholery, pierwsi chorzy tą zarazą dotknięci a do szpitali dostawieni mogli być umieszczani w oddzielnych salach, odłączonych od sal mieszczących zwykłych chorych.

Przy pojawieniu się bowiem cholery szpitale powszechne są: (wedle dekretu byłej kancelaryi nadwornej z 25. października 1831. l. 4.132 i rozp. gubernialnego z 14. maja 1848. l. 39.911) obowiązane tylko dopóty przyjmować chorych cholerycznych, dopóki gmina nie urządzi osobnego szpitala cholerycznego. Zadaniem więc Zwierzchności gminnej być powinno, już teraz upatrzeć sobie budynek w którym na wypadek potrzeby szpital choleryczny urządzonym będzie. Zarząd zaś szpitala powszechnego powinien o pierwszym pojawieniu się cholery azyatyckiej w szpitalu donieść c. k. Starostwu z prośbą o skonstatowanie epidemii i zawezwanie gminy do otwarcia osobnego szpitala dla cholerycznych.

Skoro taki szpital otwartym zostanie, ustaje nie tylko obowiązek przyjmowania cholerycznych do szpitala powszechnego, ale nadto mają być chorzy dotknięci tą zarazą, a znajdujący się w zakładzie, z wszelką oględnością i ludzkością ze szpitala powszechnego przeniesieni do szpitala cholerycznego. Na co się c. k. Namiestnictwo dawniej odezwą z dnia 20. lipca 1867. l. 31.896 już zgodziło.

O pojawieniu się cholery, ma być bezzwłocznie zawiadomioną nie tylko c. k. władza polityczna (we Lwowie i Krakowie Magistrat), lecz także i Wydział krajowy, a to w celu dopilnowania, ażeby gminy z wypełnieniem obowiązku swego się nie ociągały.

W razie śmierci chorego na cholere w szpitalu tudzież po przeniesieniu takich chorych do szpitala cholerycznego lub nawet po wyzdrowieniu, mają być sale przez nich zajmowane niemniej pościel, bielizna, sprzęty i wszelkie naczynia jak najstaranniej desinfekcyonowane, słoma zaś z sienników zniszczoną.

Środki desinfekcyjne mają być używane w należytem nauką wskazanym rozcynie i w ilościach odpowiadających liczbie zamieszkujących zakład.

Od pis tego okólnika udzielamy równocześnie c. k. Namiestnictwu z prośbą o polecenie władzom politycznym, ażeby w razie pojawienia się cholery, zarządziły bezzwłoczne urządzenie osobnych szpitali cholerycznych.

